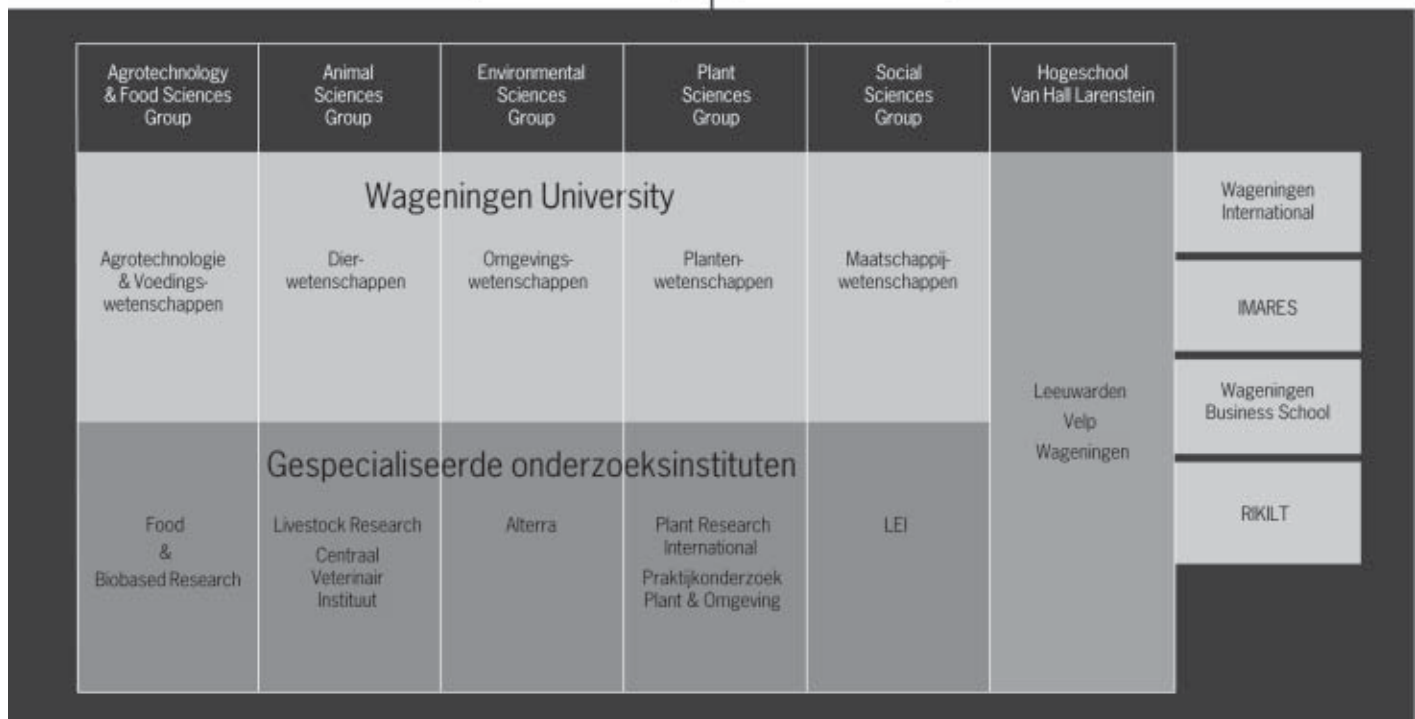


# jaarverslag Wageningen UR 2009



**WAGENINGEN UR**  
*For quality of life*





# Inhoudsopgave

|   |    |
|---|----|
| Voorwoord   | 3  |
| Raad van Bestuur en Raad van Toezicht                         | 4  |
| 1 Jaarverslag Wageningen UR                                   | 5  |
| 1.1 Inleiding   | 5  |
| 1.2 Verslag Raad van Toezicht                                 | 5  |
| 1.3 Kengetallen Wageningen UR                                 | 8  |
| 1.3.1 Kengetallen Wageningen University                       |    |
| 1.3.2 Kengetallen Hogeschool Van Hall Larenstein              |    |
| 1.3.3 Kengetallen Stichting DLO                               |    |
| 1.4 Wageningen UR algemeen                                    | 10 |
| 1.4.1 Missie en ambitie                                       |    |
| 1.4.2 Kerngebieden  |    |
| 1.4.3 Voortgang Strategisch plan 2007-2010                    |    |
| 1.4.4 Kenniscirculatie en -valorisatie                        |    |
| 1.4.5 Studentenwerving  |    |
| 1.4.6 Internationalisering                                    |    |
| 1.4.7 Governance  |    |
| 1.4.8 Medezeggenschap   |    |
| 1.4.9 Klachtenregelingen en Beroep & Bezwaar                  |    |
| 1.4.10 Duurzaamheid   |    |
| 1.5 Wageningen University                                     | 25 |
| 1.5.1 Onderwijs en Studenten                                  |    |
| 1.5.2 Alumni en fondsenwerving                                |    |
| 1.5.3 Onderzoek   |    |
| 1.6 Hogeschool Van Hall Larenstein                            | 33 |
| 1.6.1 Onderwijs en studenten                                  |    |
| 1.6.2 Alumni en fondsenwerving                                |    |
| 1.6.3 Onderzoek   |    |
| 1.7 Stichting DLO   | 39 |
| 1.7.1 Onderzoek   |    |
| 1.8 Faciliteiten  | 41 |
| 1.8.1 Huisvesting   |    |
| 1.8.2 Informatie- en communicatietechnologie in het onderwijs |    |
| 1.8.3 Facilitaire diensten                                    |    |
| 1.8.4 Veiligheid en Milieu                                    |    |

|            |  |     |
|------------|--|-----|
| 2          | Financieel verslag   | 43  |
| 2.1        | Jaarrekening Wageningen University   | 43  |
| 2.1.1      | Financieel verslag   |     |
| 2.1.2      | Jaarrekening   |     |
| 2.1.3      | Waarderingsgrondslagen   |     |
| 2.1.4      | Toelichting op de balans   |     |
| 2.1.5      | Toelichting op de winst- en verliesrekening                                      |     |
| 2.1.6      | Enkelvoudige jaarrekening  |     |
| 2.1.7      | Overige gegevens   |     |
| 2.1.8      | Bijlagen   |     |
| 2.2        | Jaarrekening Stichting Van Hall Larenstein                                       | 74  |
| 2.2.1      | Financieel verslag   |     |
| 2.2.2      | Jaarrekening   |     |
| 2.2.3      | Waarderingsgrondslagen   |     |
| 2.2.4      | Toelichting op de balans   |     |
| 2.2.5      | Toelichting op de winst- en verliesrekening                                      |     |
| 2.2.6      | Enkelvoudige jaarrekening  |     |
| 2.2.7      | Overige gegevens   |     |
| 2.2.8      | Bijlagen   |     |
| 2.3        | Jaarrekening Stichting DLO   | 101 |
| 2.3.1      | Financieel verslag   |     |
| 2.3.2      | Jaarrekening   |     |
| 2.3.3      | Waarderingsgrondslagen   |     |
| 2.3.4      | Toelichting op de balans   |     |
| 2.3.5      | Toelichting op de winst- en verliesrekening                                      |     |
| 2.3.6      | Enkelvoudige balans  |     |
| 2.3.7      | Overige gegevens   |     |
| 2.3.8      | Bijlagen   |     |
| 2.4        | Bezoldiging  | 144 |
| 3          | Sociaal verslag  | 146 |
| 3.1        | HRM in strategische plannen  | 146 |
| 3.1.1      | Internationalisering   |     |
| 3.1.2      | Loopbaanbeleid Wetenschappelijk Personeel  |     |
| 3.1.3      | Management   |     |
| 3.1.4      | Individueel belonen  |     |
| 3.1.5      | Loopbaanbeleid DLO-onderzoekers  |     |
| 3.2        | Ontwikkeling van medewerkers   | 147 |
| 3.3        | CAO-ontwikkelingen   | 147 |
| 3.4        | Gezondheid en Welzijn  | 147 |
| 3.4.1      | Inleiding  |     |
| 3.4.2      | Verzuimbegeleiding   |     |
| 3.4.3      | Verzuimgegevens  |     |
| 3.4.4      | Langdurig zieken   |     |
| 3.4.5      | Bedrijfsmaatschappelijk Werk   |     |
| 3.4.6      | Mediation  |     |
| 3.4.7      | Preventief medisch onderzoek (PMO) en Risico-inventarisatie en -evaluatie (RI&E) |     |
| 3.4.8      | Cursusprogramma Gezondheidsbevordering   |     |
| Bijlage 1A | Onderwijs Wageningen University  | 150 |
| Bijlage 1B | Onderwijs Hogeschool Van Hall Larenstein   | 156 |
| Bijlage 2  | Sociaal verslag  | 161 |

## Voorwoord

---

Wageningen UR is het crisisjaar 2009 goed doorgekomen. Overheid en bedrijfsleven in ons domein zijn gelukkig volop blijven investeren in onderzoek en de belangstelling van nieuwe studenten voor ons onderwijs was onverminderd groot. Ook financieel hebben we een goed jaar gehad. Belangrijk voor de continuïteit van ons onderwijs en onderzoek. Te meer, omdat we te maken krijgen met krappere tijden, zeker voor wat betreft de overheidsmiddelen. Zo heeft het ministerie van LNV aangegeven in 2010 de financiering voor beleidsondersteunend onderzoek bij onze DLO-instituten met 10% te verminderen en zullen de komende jaren de overheidsuitgaven als geheel met rond de 30 miljard euro terug moeten. Geen sinecure.

Voor onze DLO-instituten dan ook alle reden om de al ingeslagen weg naar meer opdrachten uit de markt met kracht voort te zetten en een extra argument voor Van Hall Larenstein om zich met het project 'VHL Vooruit' zowel inhoudelijk als qua bedrijfsvoering te versterken. Wageningen University kon zich voor het derde jaar op rij verheugen in een flinke groei van het aantal studenten en kwam voor de vijfde keer op rij als beste uit de bus in de Keuzegids Hoger Onderwijs. Een prachtig resultaat en het beste wapen tegen de moeilijker wordende omstandigheden. Tegen de achtergrond van deze goede ontwikkelingen kon dan ook definitief aan de wens worden voldaan om de resterende leerstoelgroepen van de universiteit die nu nog elders in Wageningen gehuisvest zijn versneld over te laten gaan naar Wageningen Campus. Dit betekent wel, dat er de komende jaren voor wat de universiteit betreft financieel weinig of geen ruimte meer zal zijn voor extra impulsen of grootschalige nieuwe activiteiten.

In de loop van 2009 heeft Wageningen UR samen met de betrokken partijen een uitdagende en ambitieuze toekomstvisie ontwikkeld voor de doorontwikkeling van Food Valley. Het concept staat als een huis en trekt veel belangstelling, bedrijvigheid en nieuwe onderzoeksprojecten. Ons aandeelhouderschap in Biopartner, katalysator en incubator van de Food Valley, hebben we in 2009 overgedaan aan een particulier bedrijf waardoor de incubator nu echt op eigen benen kan staan. We hebben er alle vertrouwen in dat ze daarmee haar rol in de Food Valley verder kan uitbouwen.

Om een centrale rol te kunnen (blijven) spelen bij de wereldwijde vraagstukken op ons domein en betere toegang te krijgen tot internationale financieringsbronnen, is een verdere krachtenbundeling met buitenlandse organisaties gewenst. Hiertoe zijn met onze Franse zusterorganisatie INRA en met onze partners in Brazilië (Embrapa) en Chili (INIA) samenwerkingsovereenkomsten afgesloten. Het belang hiervan werd extra benadrukt door het bezoek aan Wageningen UR van President Bachelet van Chili, in aanwezigheid van H.M. Koningin Beatrix en H.K.H. Prinses Máxima.

Binnen de Europese Unie is Wageningen UR actief in nieuwe instrumenten als Joint Programming en Knowledge and Innovation Communities (KIC's).

Tot slot waren er ook in 2009 weer mooie successen op het terrein van de kwaliteitserkenning te vieren. Professor Daan Kromhout werd Akademiehoogleraar en professor Marten Scheffer onze derde Spinozist op rij. Verder ondergingen de onderzoekscholen een kwaliteitsvisite en kwamen daar heel goed uit. Geen reden overigens om op onze lauweren te rusten, het in 2009 ingestelde tenure track systeem moet helpen garanderen dat talentvolle jonge wetenschappers zich bij ons kunnen blijven ontplooiën en ook in de toekomst onze vooraanstaande positie in de wereld kunnen borgen.

Tot slot een welgemeend woord van dank aan al onze medewerkers die het jaar tot een succes hebben gemaakt, en aan al onze externe stakeholders en opdrachtgevers voor de plezierige samenwerking.

*dr. Aalt Dijkhuizen*  
*voorzitter Raad van Bestuur*

## Raad van Bestuur en Raad van Toezicht

---

Wageningen University, Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek (DLO) en Stichting Van Hall Larenstein vormen samen Wageningen UR (University & Research centre).

### **Raad van Bestuur**

dr. A.A. Dijkhuizen (voorzitter)

prof. dr. M.J. Kropff (vice voorzitter, rector magnificus Wageningen University)

dr. I.J.J.H. Breukink (lid)

De leden van de Raad van Bestuur van Wageningen UR vormen tevens de Colleges van Bestuur van Wageningen University, Stichting DLO en Stichting Van Hall Larenstein.

### **Raad van Toezicht**

Mw. M. de Boer (voorzitter)

Dhr. dr. J.J. van Duijn (vice voorzitter)

Dhr. dr. L.B.A.M.G. Van Depoele

Dhr. drs. H. Heemskerk (per 1 september 2009)

Mw. J.R.H. Maij-Weggen

Dhr. dr. J.A.J. Vink (tot 1 september 2009)

De leden van de Raad van Toezicht van Wageningen UR vormen tevens de Raden van Toezicht van Wageningen University, Stichting DLO en Stichting Van Hall Larenstein.

# 1 Jaarverslag Wageningen UR

---

## 1.1 Inleiding

Wageningen UR geeft een geïntegreerd jaarverslag uit dat bestaat uit de volgende onderdelen:

- Jaarverslag Wageningen UR (met informatie over de organisatie, het primaire proces en de faciliteiten, waar relevant uitgesplitst naar juridische entiteit);
- De financiële verslagen van Wageningen University, Stichting DLO en Stichting Van Hall Larenstein;
- Sociaal verslag Wageningen UR.

Dit jaarverslag voldoet aan de volgende wet- en regelgeving en gemaakte afspraken:

- Burgerlijk Wetboek Boek 2 Titel 9 en de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving;
- Wet op de Ondernemingsraden (informatieverstrekking);
- Afspraken met vakbonden en medezeggenschap.

Aan de (informatie)verplichtingen volgens de wet Milieubeheer en Arbo-wet voldoet Wageningen UR door informatieverstrekking aan de bestuursorganen die de bevoegdheid hebben krachtens deze wetten te certificeren of vergunningen af te geven.

## 1.2 Verslag Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht heeft in 2009 zes keer een reguliere vergadering gehouden. De voorzitter heeft regelmatig informeel overleg gevoerd met de voorzitter van de Raad van Bestuur. Verder heeft de Raad twee keer overleg gevoerd met de medezeggenschap en is enkele malen bijeen geweest zonder de aanwezigheid van de Raad van Bestuur. De Raad heeft in 2009 in haar gesprek met de minister van LNV onder meer de gevolgen van de economische crisis voor Wageningen UR besproken, de ontwikkeling van de studenteninstroom en mogelijke strategische allianties van Wageningen UR.

In de vergaderingen van de Raad werd het jaarverslag Wageningen UR 2008, inclusief de jaarrekeningen van Wageningen University, Stichting DLO en Stichting Van Hall Larenstein op basis van een positief advies van de auditcommissie goedgekeurd. De Raad van Toezicht heeft de Raad van Bestuur verzocht de aanbevelingen van de accountant ter hand te nemen.

Periodiek is de Raad van Toezicht door middel van managementberichten op de hoogte gebracht over de financiële stand van zaken. Verder heeft de Raad kennis genomen van een aantal besluiten van de Raad van Bestuur zoals het plan over de positionering van de onderzoeksinstituten op de (internationale) onderzoeksmarkt. Dit plan houdt in dat de focus de komende jaren vooral is gericht op een aantal marktvelden waarop gericht acquisitie wordt gepleegd. De Raad heeft verder goedkeuring verleend aan diverse door de Raad van Bestuur voorgestelde besluiten. In 2008 verleende de Raad goedkeuring aan het voorgenomen besluit voor nieuwbouwinvesteringen voor de Agrotechnology & Food Sciences Group op Wageningen Campus. In 2009 is bekeken of deze investering, die ook inhoudt dat Wageningen University het complex De Drijen zal afstoten, gezien de economische situatie verantwoord is. De Raad van Toezicht heeft op basis van deze heroverweging goedkeuring verleend aan het besluit om de nieuwbouwplannen tot uitvoering te brengen. Daarmee is het onderwijs en onderzoek van Wageningen UR binnen enkele jaren voor een belangrijk deel op en nabij Wageningen Campus gehuisvest. De Raad heeft eveneens goedkeuring verleend aan de wijziging van de juridische structuur van Stichting DLO. Hiermee is een vereenvoudiging van de juridische structuur tot stand gebracht en daarmee samenhangend belangrijke efficiencyvoordelen in de bedrijfsvoering. Met deze structuurwijziging wordt bovendien het bestaande fiscale regime gecontinueerd, waarmee middelen beschikbaar blijven voor de organisatie ten behoeve van onderzoek.

De Raad heeft met de Raad van Bestuur gesproken over het ambitieniveau inzake duurzaamheid van Wageningen UR. Er is gekozen voor het ambitieniveau 'voorlopen', wat inhoudt dat duurzaamheid binnen de organisatie integraal wordt opgepakt. Bij besluitvorming moeten duurzaamheideffecten worden betrokken en er wordt actief gezocht

naar alternatieven die meewerken aan het bereiken van het beoogde ambitieniveau. Hierbij wordt gebruik gemaakt van 'proven technology', waardoor het risico voor de bedrijfsvoering wordt ingeperkt. De Raad onderschrijft de keuze voor het ambitieniveau van harte.

Hoewel studentenhuisvesting niet tot de taken van de universiteit behoort, heeft de acute huisvestingsnood de Raad van Bestuur doen besluiten te investeren in tijdelijke huisvesting voor buitenlandse studenten. De Raad van Toezicht heeft hiermee ingestemd, gezien de uitzonderlijke situatie op de Wageningse (studenten-)woningmarkt.

De Raad van Toezicht is geïnformeerd over de voortgang van de strategie en de speerpunten in 2009. Met de speerpunten wordt invulling gegeven aan de implementatie van het strategisch plan Wageningen UR 2007-2010. Ook voor 2010, het laatste jaar van de huidige planperiode, zijn (nieuwe) speerpunten vastgesteld.

Op basis van het positieve advies van de Auditcommissie heeft de Raad van Toezicht de begrotingen 2010 van Wageningen University, Stichting DLO en Stichting Van Hall Larenstein goedgekeurd.

De Raad van Toezicht heeft in 2009 het functioneren van de Raad van Bestuur in zijn geheel, evenals dat van de individuele leden, geëvalueerd. De heren Breukink en Kropff zijn door de Raad van Toezicht herbenoemd respectievelijk als lid van de Raad van Bestuur en als vice voorzitter van de Raad van Bestuur en tevens rector magnificus.

Op 1 september eindigde de tweede termijn van de heer Vink in de Raad. De heer Vink was conform het reglement niet herbenoembaar. De heer Vink heeft gedurende acht jaar zijn deskundigheid op plezierige wijze ingezet voor Wageningen UR waarvoor de Raad hem dank verschuldigd is. De Raad is verheugd dat de minister van LNV de heer Heemskerk vanwege zijn algemeen maatschappelijke en financiële ervaring per 1 september heeft benoemd als lid van de Raad van Toezicht. De voorzitter van de Raad is in 2009 door de minister van LNV herbenoemd voor een tweede termijn van vier jaar.

#### • **Auditcommissie**

De auditcommissie is in 2009 drie keer regulier bijeen geweest. In deze bijeenkomsten zijn onder meer het jaarverslag 2008 inclusief de bevindingen van de accountant besproken, alsook het risicomanagement inzake treasury en de periodieke managementinformatie.

In het accountantsverslag heeft de accountant aangegeven dat de organisatie doorgroeit van financial control naar management control. De aanbevelingen van de accountant zijn door de commissie overgenomen. De auditcommissie heeft de Raad van Toezicht geadviseerd om het jaarverslag 2008, inclusief de jaarrekeningen over 2008 van Wageningen University, Stichting DLO en Stichting Van Hall Larenstein goed te keuren.

De begrotingen 2010 van Wageningen University, Stichting DLO en Stichting Van Hall Larenstein zijn door de auditcommissie besproken en met een positief advies ter besluitvorming aan de Raad van Toezicht voorgelegd.

#### • **Benoemingen- en remuneratiecommissie**

Mede in het licht van de herbenoeming van twee leden van de Raad van Bestuur is het functioneren van de Raad van Bestuur in zijn geheel, maar ook van de individuele leden afzonderlijk beoordeeld. In 2009 heeft de commissie na consultatie van onder meer de medezeggenschap aan de Raad van Toezicht positief geadviseerd ten aanzien van de herbenoeming van de heer Breukink als lid van de Raad van Bestuur. Ook voor de herbenoeming van de heer Kropff als vice voorzitter van de Raad van Bestuur en rector magnificus is, na consultatie van onder meer de medezeggenschap en het College voor Promoties, positief geadviseerd aan de Raad van Toezicht.

Voor de opvolging van de heer Vink heeft de commissie na overleg met het ministerie van LNV, de medezeggenschap en de Raad van Bestuur, geadviseerd de heer Heemskerk voor te dragen bij de minister van LNV als lid van de Raad van Toezicht.

Over 2009 is een remuneratierapport opgesteld, waarin gegevens over de bezoldiging en pensioenregeling van de leden van de Raad van Bestuur zijn opgenomen. De gegevens zijn in hoofdstuk 2 van het jaarverslag opgenomen.



---

- **Onafhankelijkheid**

In zijn toezichthoudende rol ziet de Raad van Toezicht erop toe dat de leden ten opzichte van elkaar, de Raad van Bestuur en welk deelbelang dan ook onafhankelijk en kritisch kunnen opereren. Naar het oordeel van de Raad is de Raad van Toezicht in haar samenstelling onafhankelijk conform de eisen die de corporate governance code Wageningen UR daaraan stelt.

- **Samenstelling van de Raad van Toezicht**

De Raad is in 2009 als volgt samengesteld:

Mw. M. de Boer (voorzitter) (1939)

Lid van de Raad sinds september 2005, lid van de benoemingen- en remuneratiecommissie. De zittingstermijn eindigt op 1 september 2013. Mevrouw De Boer is op dat moment op grond van het rooster van aftreden niet herbenoembaar. Mevrouw De Boer bekleedde diverse functies in het openbaar bestuur.

Dhr. dr. J.J. van Duijn (vice voorzitter) (1943)

Lid van de Raad sinds september 2004, lid van de auditcommissie. De zittingstermijn eindigt op 1 september 2012. De heer Van Duijn is op dat moment op grond van het rooster van aftreden niet herbenoembaar. De heer Van Duijn is oud lid van de Raad van Bestuur van de Robeco Groep.

Dhr. dr. L.B.A.M.G. Van Depoele (1939)

Lid van de Raad sinds 1 mei 2008, lid van de benoemingen- en remuneratiecommissie. De zittingstermijn eindigt op 1 september 2012. De heer Van Depoele is op dat moment op grond van het rooster van aftreden herbenoembaar. De heer Van Depoele is oud-directeur Rural Development bij het directoraat generaal Agriculture en Rural Development van de Europese Commissie.

Dhr. drs. H. Heemkerk (1943)

Lid van de Raad sinds 1 september 2009, voorzitter van de auditcommissie. De zittingstermijn eindigt op 1 september 2013. De heer Heemkerk is op dat moment op grond van het rooster van aftreden herbenoembaar. De heer Heemkerk is oud voorzitter van de Raad van Bestuur van Rabobank Nederland.

Mw. J.R.H. Maij-Weggen (1943)

Lid van de Raad sinds september 2004, voorzitter van de benoemingen- en remuneratiecommissie. De zittingstermijn eindigt op 1 september 2012. Mw. Maij-Weggen is op dat moment op grond van het rooster van aftreden niet herbenoembaar. Mevrouw Maij-Weggen was tot 1 oktober 2009 Commissaris van de Koningin in de provincie Noord-Brabant.

Dhr. dr. J.A.J. Vink (1947)

Lid van de Raad sinds november 2001, voorzitter van de auditcommissie. De zittingstermijn eindigde op 1 september 2009. De heer Vink was op grond van het rooster van aftreden niet herbenoembaar. De heer Vink is oud voorzitter van de Raad van Bestuur van CSM N.V.

*namens de Raad van Toezicht*

*mw. Margreeth de Boer (voorzitter)*

Bedragen \* € mln.

## 1.3 Kengetallen Wageningen UR

### 1.3.1 Kengetallen Wageningen University

|   | 2009   | 2008   | 2007   | 2006  |
|---|--------|--------|--------|-------|
| Studenten (totaal per 01-10)            | 6.427  | 5.617  | 5.202  | 4.945 |
| Instroom eerstejaars (BSc + MSc)        | 1.667  | 1.409  | 1.241  | 1.106 |
| Totaal reguliere studenten              | 5.735  | 5.128  | 4.664  | 4.461 |
| Extranei                                | 0      | 0      | 1      | 0     |
| Overige ingeschrevenen                  | 682    | 489    | 537    | 484   |
| Aantal afgestudeerden <sup>1</sup>      | 1.495  | 1.313  | 1.308  | 1.417 |
| Gemiddeld personeelsbestand WU (in fte) | 2.475  | 2.335  | 2.269  | 2.233 |
| Netto resultaat (€ x 1.000)             | 10.516 | 14.749 | 11.360 | 5.552 |
| Vermogen WU <sup>2</sup> (€ x mln.)     |        |        |        |       |
| Vermogen in vaste activa                | 190,9  | 189,6  | 199,5  | 196,4 |
| Eigen vermogen                          | 140,3  | 129,8  | 115,0  | 106,1 |
| Totaal vermogen                         | 329,1  | 295,1  | 269,0  | 243,5 |
| Solvabiliteitsratio                     | 42,6%  | 44,0%  | 42,8%  | 43,6% |
| Liquiditeit WU (€ x mln.)               |        |        |        |       |
| Liquide middelen                        | 83,7   | 48,1   | 25,5   | 21,4  |
| Current ratio                           | 0,9    | 0,8    | 0,6    | 0,5   |

<sup>1</sup> Aantal afgestudeerden 2006: Het betreft hier afgestudeerden van de ongedeelde opleidingen (255), de 3-jarige BSc-opleidingen (371) en de 2-jarige MSc-opleidingen (791).

<sup>2</sup> In 2009 is als gevolg van een herrubricering van het onderhanden werk de beginbalans aangepast. Zowel de kortlopende vorderingen als de kortlopende schulden zijn verhoogd met € 23,8 mln. Het balanstotaal 2008 en de solvabiliteitsratio en de current ratio wijken daardoor af van de jaarrekening 2008.

Bedragen \* € mln.

### 1.3.2 Kengetallen Hogeschool Van Hall Larenstein

|   | 2009  | 2008  | 2007  | 2006  |
|---|-------|-------|-------|-------|
| Studenten (totaal per 01-10)                    | 3.861 | 3.791 | 3.879 | 4.050 |
| Instroom  | 1.115 | 1.046 | 1.038 | 1.113 |
| Afgestudeerden Bachelor                         | 682   | 702   | 718   | 691   |
| Afgestudeerden Associate Degree                 | 7     | 17    | 13    | -     |
| Afgestudeerden Master                           | 75    | 55    | 34    | -     |
| Gemiddeld personeelsbestand VHL (totaal in fte) | 384   | 388   | 407   | 417   |
| Netto resultaat (€ x 1.000)                     | -257  | 834   | 264   | 3.615 |
| Vermogen VHL (€ x mln.)                         |       |       |       |       |
| Vermogen in vaste activa                        | 35,6  | 34,1  | 35,8  | 34,6  |
| Eigen vermogen                                  | 6,0   | 6,3   | 5,4   | 1,3   |
| Totaal vermogen                                 | 54,6  | 52,4  | 55,9  | 49,3  |
| Solvabiliteitsratio                             | 11,0% | 11,9% | 9,7%  | 2,6%  |
| Liquiditeit VHL (€ x mln.)                      |       |       |       |       |
| Liquide middelen                                | 12,8  | 11,2  | 11,5  | 9,0   |
| Current ratio                                   | 0,7   | 0,8   | 0,9   | 1,0   |

Bedragen \* € mln.

### 1.3.3 Kengetallen Stichting DLO

|   | 2009   | 2008   | 2007   | 2006   |
|---|--------|--------|--------|--------|
| Omzet   | 351,4  | 348,2  | 341,2  | 316,2  |
| Aandeel LNV in omzet <sup>3</sup>               | 48%    | 48%    | 52%    | 53%    |
| Investeringen in bedrijfsgebouwen en -terreinen | 29,9   | 47,9   | 36,5   | 52,0   |
| Investeringen in overige materiële vaste activa | 8,6    | 8,9    | 7,7    | 5,5    |
| Gemiddeld personeelsbestand DLO (totaal in fte) | 2.827  | 2.801  | 2.781  | 2.845  |
| Netto resultaat (€ x 1.000)                     | 10.780 | 14.364 | 25.417 | 12.989 |
| Vermogen DLO                                    |        |        |        |        |
| Vermogen in vaste activa                        | 423,5  | 415,9  | 401,6  | 402,9  |
| Eigen vermogen <sup>4</sup>                     | 269,4  | 258,6  | 232,9  | 207,5  |
| Totaal vermogen <sup>5</sup>                    | 576,6  | 572,6  | 536,1  | 559,1  |
| Solvabiliteitsratio <sup>6</sup>                | 46,7%  | 45,2%  | 43,4%  | 37,1%  |
| Liquiditeit DLO                                 |        |        |        |        |
| Liquide middelen                                | 44,1   | 36,8   | 55,9   | 76,3   |
| Current ratio <sup>6</sup>                      | 1,1    | 1,1    | 1,3    | 1,2    |

### 1.4 Wageningen UR algemeen

Wageningen UR is het samenwerkingsverband tussen Wageningen University, Stichting DLO en Hogeschool Van Hall Larenstein (zie organigram aan binnenzijde van omslag). Deze samenwerking is vormgegeven in zes eenheden waarvan vijf Sciences Groups, die het organisatorische, inhoudelijke en bestuurlijke instrument zijn om door krachtenbundeling een grotere slagvaardigheid en kwaliteit van het onderzoek en onderwijs te realiseren. In elke Sciences Group is een departement van Wageningen University organisatorisch geïntegreerd met één of meerdere DLO-instituten, waarbij administratieve en juridische scheiding van de organisaties gewaarborgd is. Interdisciplinariteit en vraagsturing worden onder meer verzekerd door de matrix van de Sciences Groups met het Onderwijsinstituut, de onderzoekscholen en programmaleiders, die Wageningen UR-breed functioneren. De zesde eenheid, de hbo-instellingen van Hogeschool Van Hall Larenstein, functioneert als zelfstandig onderdeel binnen Wageningen UR, binnen de door de Raad van Bestuur gestelde kaders. Verder is een aantal onderdelen niet aan een Sciences Group verbonden. RIKILT voert onafhankelijk onderzoek uit op het gebied van veilig en gezond voedsel. Wageningen Business School organiseert post-academische opleidingen en cursussen binnen het domein van Wageningen UR. IMARES richt zich op strategisch en toegepast marien ecologisch onderzoek en Wageningen International is het loket voor alle internationale activiteiten van Wageningen UR.

<sup>3</sup> LNV omzet bestaat uit omzet van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit overeenkomstig de subsidieregeling evenals aanvullende projectfinanciering die is opgenomen onder contractresearch. Het totaal van de LNV omzet wordt gerelateerd aan de totale omzet.

<sup>4</sup> Het eigen vermogen over 2008 is aangepast aan de in 2009 doorgevoerde stelselwijziging groot onderhoud van € 11,3 mln. Het herberekende eigen vermogen bedraagt € 247,3 mln. verhoogd met € 11,3 mln. is € 258,6 mln.

<sup>5</sup> Het totale vermogen over 2008 is herberekend op basis van de gewijzigde verwerking onderhanden werk. Projecten met een negatief saldo zijn vanaf 2008 opgenomen als vooruitontvangen bedragen onder kortlopende schulden. In de beginbalans is hiervoor een herrubricering doorgevoerd van € 32,5 mln. Het herberekende vermogen bedraagt € 540,0 mln. en is verhoogd met deze € 32,5 mln. (afgerond) € 572,6 mln.

<sup>6</sup> Als gevolg van de bovengenoemde stelselwijzigingen is het solvabiliteitsratio 2008 aangepast van 45,8% naar 45,2% en de current ratio van 1,2 naar 1,1.

Wageningen University, Stichting DLO en Stichting Van Hall Larenstein zijn zelfstandige rechtspersonen, waarbij Stichting Van Hall Larenstein het bestuur vormt van het Van Hall Instituut in Leeuwarden en van de Internationale Agrarische Hogeschool Larenstein in Velp en Wageningen.

Binnen het samenwerkingsverband Wageningen UR worden de doelstellingen en activiteiten van de afzonderlijke rechtspersonen inhoudelijk op strategisch en tactisch niveau afgestemd. Op enkele onderdelen wordt in de operationele bedrijfsvoering samengewerkt. Er bestaat echter geen beleidsbepalende of beleidsafhankelijke relatie ten opzichte van elkaar. De Raad van Bestuur is verder niet bevoegd middelen van de afzonderlijke organisaties anders in te zetten dan voor de realisatie van de doelstellingen en het uitvoeren van de primaire taken van die organisaties. Daarom publiceren de afzonderlijke rechtspersonen een geconsolideerde jaarrekening van hun groep. Wageningen UR als geheel stelt geen geconsolideerde jaarrekening op.

#### **1.4.1 Missie en ambitie**

Wageningen UR is een internationale kennisinstelling met als missie 'to explore the potential of nature to improve the quality of life'. De ambitie van Wageningen UR is daarbij om Wageningen UR nationaal en internationaal te onderscheiden door een uitstekende kwaliteit van onderwijs en onderzoek binnen het Wageningse domein. Buiten Europa, waar Wageningen al decennia lang een toonaangevende naam heeft, blijft Wageningen UR haar activiteiten voortzetten en ontwikkelen. Binnen Europa is nog ruimte voor verdere ontwikkeling tot dé Europese kennisinstelling binnen het domein van gezonde voeding en leefomgeving. Een ontwikkeling die de wortels van Wageningen UR in de Nederlandse samenleving en de belangrijke rol van het Nederlandse publieke belang zal verstevigen. Streven naar toonaangevende kwaliteit en een internationale toppositie vereist duidelijkheid over de grenzen waarbinnen dat streven wordt uitgeoefend. Die grenzen worden bepaald door het domein van Wageningen UR: gezonde voeding en leefomgeving.

#### **1.4.2 Kerngebieden**

Het domein van Wageningen UR betreft 'gezonde voeding en leefomgeving' en bestaat uit drie samenhangende kerngebieden:

- **Voeding en voedselproductie**

De productie en aanvoerkanalen in de voedselkolom: duurzame land- en tuinbouw en visserij/visteelt, internationale voedselketens en netwerken, diergezondheid, voedselveiligheid, humane voeding en het gebruik van biomassa in het kader van een biobased economy.

- **Leefomgeving**

Natuur, landschap, landinrichting, het beheer van water en zee en de verschillende claims op de ruimte die met elkaar in conflict kunnen raken. Ook biodiversiteit, klimaatinvloeden en duurzaamheid van beheer en productie maken er deel van uit.

- **Gezondheid, leefstijl en levensomstandigheden**

De invloed van het keuzegedrag van de mens op gezondheid, voeding en leefomgeving. Het gedrag als consument, burger of recreant, de houding tegenover risico en onzekerheid, de perceptie van kwaliteit en veiligheid, landbouwbeleid en voedselzekerheid in relatie tot armoede in vooral de minder ontwikkelde landen.

#### **1.4.3 Voortgang Strategisch plan 2007-2010**

Wageningen UR ligt goed op schema met de voortgang van het Strategisch plan 2007-2010. De kerngebieden van Wageningen UR - Voeding en voedselproductie, Leefomgeving, en Gezondheid, leefstijl en levensomstandigheden - krijgen veel aandacht in de media en trekken veel studenten en onderzoekopdrachten. Ook op de prestatie-indicatoren wordt goede voortgang geboekt. Alle prestatie-indicatoren uit het Strategisch plan worden jaarlijks gemonitord en een aantal komt maandelijks terug in de managementgesprekken tussen Raad van Bestuur en directies van de Sciences Groups.

Om het Strategisch plan te kunnen realiseren moet in de planperiode op een aantal ontwikkelingspunten een (flinke) stap gemaakt worden. Dit vraagt tijdelijk om extra aandacht en een extra (tijds)investering. Hiervoor worden jaarlijks speerpunten vastgesteld uit dat plan. De speerpunten 2009 zijn, evenals de speerpunten van 2007 en 2008, gekozen en vastgesteld door Raad van Bestuur en Concernraad.

Het motto bij de speerpunten is 'niet alles tegelijk en wat we doen, doen we goed'. Bij het vaststellen van de speerpunten wordt gekeken of de lopende speerpunten verlengd moeten worden en of nieuwe speerpunten moeten worden toegevoegd. Speerpunten worden als zij niet verlengd worden onderdeel van de reguliere bedrijfsvoering, of zijn definitief afgerond. De speerpunten van 2009 waren onderverdeeld in drie groepen:

1. Kennisontwikkeling en -borging
2. Marktgerichtheid en ondernemerschap
3. Versterking interne organisatie

Hieronder wordt kwalitatief de stand van zaken weergegeven van een aantal belangrijke prestatie-indicatoren uit het Strategisch plan 2007-2010:

– Onderwijs:

- Aantal nieuwe studenten Wageningen University: er is een grote toename gerealiseerd van studenten afkomstig van VWO. Vanuit de uitgangssituatie in 2006 (1.100 studenten) was het doel voor het jaar 2010 1.200 studenten. In 2009 bedroeg de instroom van deze categorie studenten 1.667.
- Het werven van Europese studenten voor Wageningen University gaat voorspoedig. De werving is inmiddels volop geïntegreerd in de verschillende marketing- en wervingsactiviteiten van Corporate Communicatie. Het doel voor 2010 (125 studenten) is in 2009 bereikt.
- Aantal nieuwe studenten VHL is voor 2009/2010 gestegen t.o.v. 2008/2009. De instroom in 2009 was nog wel iets lager dan in 2006. Het doel is nog niet bereikt.

– Onderzoek:

- Wetenschappelijke topkwaliteit: Wageningen University heeft in 2009 de derde Spinoza laureaat op rij kunnen feliciteren. Het doel was gesteld op één (de eerste) in deze planperiode.
- De vernieuwingsimpuls van de onderzoeksthema's ligt op schema. De gestelde doelen voor 2010 liggen binnen bereik.
- Het financiële doel om in 2010 in Europa € 17 mln. buiten de Brusselse programma's te genereren is in 2008 al bereikt.

– Organisatie / overig:

- De verhouding vast / tijdelijk personeel is voor DLO in 2010 ten doel gesteld op 85% / 15%. In 2009 bedroeg deze 85,3% respectievelijk 14,7%.
- De implementatie van tenure track oftewel 'loopbaanbeleid Wetenschappelijk Personeel' is in 2009 gestart.
- Gemiddeld overall rendement DLO: ontwikkelt zich conform de doelstelling.
- Ontwikkeling solvabiliteit DLO: de doelstelling voor het einde van de planperiode is in 2008 gehaald.

#### **1.4.4 Kenniscirculatie en -valorisatie**

Wageningen UR heeft in 2009 langs een aantal lijnen actief ingezet op de circulatie en de benutting van kennis:

- Het ontsluiten van de onderzoeksresultaten via de bibliotheek, via Kennis Online, METIS en andere online databanken. Daarnaast ontsluit Wageningen UR onderzoeksresultaten via een groot aantal websites die veelal doelgroepgericht zijn opgezet. In 2009 is ook ingezet om themagerichte dossiers online beschikbaar te maken.
- Het presenteren van de onderzoeksresultaten tijdens bijeenkomsten via themadagen, business cafés, praktijknetwerken en lezingen.
- Het samenwerken met potentiële gebruikers in gezamenlijke projecten. Voorbeelden zijn de publiekprivate co-innovatieprojecten en voucherprojecten voor innovaties in het Midden- en Kleinbedrijf. Maar ook door participatie in Technologische Topinstituten (zoals Food & Nutrition Delta, Groene Genetica en Wetsus, waarin ook het bedrijfsleven participeert) en in open innovatieprojecten met het bedrijfsleven, zoals 'Telen met toekomst'.
- Participatie in 'Food Valley', gericht op ontwikkelen van een cluster van onderzoek, onderwijs en innovatief bedrijfsleven in de regio rond Wageningen UR.
- Het beschermen van onderzoeksresultaten door er intellectueel eigendom op te vestigen, zodat deze vindingen in een commercieel traject met het bedrijfsleven ook hun commerciële waarde blijven behouden.

- Het stimuleren en ondersteunen van onderzoekers die op basis van hun expertise zelf een bedrijf willen starten en waarin Wageningen UR wil participeren (spin-outs).
- Onderwijs, training en cursussen. In 2009 heeft binnen de Groene Kennis Coöperatie, het samenwerkingsverband van de groene onderwijsinstellingen, de inhoudelijke samenwerking verder vorm gekregen. De gezamenlijke programma's brengen de docenten en onderzoekers bij elkaar om kennis uit te wisselen en samen nieuwe leermiddelen te ontwikkelen. Ook wordt vanuit de programma's de verbinding met de externe partij (arbeidsmarkt) actief gezocht. Voorbeelden van gezamenlijke programma's zijn de programma's Natuur & Landschap en Voeding & Gezondheid.

*Wageningen Business School* (WBS) ontsluit kennis, kunde en expertise rond de Wageningse thema's in het kader van leven-lang-leren. In 2009 organiseerde zij ruim 40 opleidingen, trainingen, projecten en workshops voor overheden, bedrijven en instellingen waaraan circa 800 professionals deelnamen. De thema's die hierbij de boventoon voerden zijn management & ondernemerschap, professionele competenties, ruimte, water, groen, plantenveredeling en dierwetenschappen. Bijzondere activiteiten waren een internationaal trainingsprogramma over de Common Agricultural Policy of the European Union, executive courses in Foodservice Management en een module in Nederland voor een Nieuw Zeelandse MBA. Via samenwerking met andere partijen zijn nieuwe cursussen opgezet, zoals bijvoorbeeld Programmamanagement samen met Twynstra Gudde.

De vraag naar Wageningse kennis via WBS is groeiende evenals de behoefte aan in company trainingen bij bedrijven.

WBS heeft het initiatief genomen om de krachten binnen Wageningen UR verder te bundelen bij het aanbieden van leven-lang-leren, zowel bij de inhoud als de ondersteuning.

#### **1.4.5 Studentenwerving**

##### *Nationale werving*

In 2009 is het zoekproces en de afwegingen die jongeren maken bij hun studiekeuzes onderzocht. Met de verkregen inzichten is de basis gelegd voor een nieuwe wervingscampagne voor de hogeschool en de universiteit die rond de zomer van 2010 wordt gelanceerd. Daarin krijgen studiekeuzers meer ruimte om de opleidingen te vergelijken met die van andere hogescholen en universiteiten. De nieuwe wervingscampagne krijgt een nationale en internationale variant.

De persoonlijke aanpak bij voorlichtingsactiviteiten is verder uitgewerkt in de vorm van de pilot 'studiekeuzecoaching'. Studenten als keuzecoach helpen studiekeuzers bij hun oriëntatie. Hiermee sluiten hogeschool en universiteit aan op het verzoek van OCW om 'kwalitatieve en individuele selectie aan de poort' zo goed mogelijk toe te passen. 'Studiekeuzecoaching' maakt vanaf 2010 deel uit van de voorlichtingsactiviteiten. Deze ontwikkelen zich steeds meer als 'voorlichting op maat'.

De groeiende belangstelling voor de voorlichtingsdagen en meeloopdagen van Wageningen University in 2008 heeft zich licht doorgezet in 2009. Opvallend hierin is vooral de toename van het aantal bezoekers van de 1-op-1 meeloopdagen en van de belangstelling voor de MSc-voorlichtingsactiviteiten.

Het aantal bezoekers aan open dagen en meeloopdagen van de hogeschool is fors toegenomen. Vooral de locaties in Leeuwarden en Velp hebben aanzienlijk meer bezoekers mogen ontvangen dan ooit tevoren.

In voorjaar 2009 is de digitale belevingswereld van de hogeschool gelanceerd: [www.enteryourworld.nl](http://www.enteryourworld.nl)

Deze website is een 'spin-off' van [www.wereldvanwageningen.nl](http://www.wereldvanwageningen.nl) en bevat momenteel meer dan 350 praktijkverhalen van alumni en studenten. De websites van de hogeschool en de universiteit hebben een 'facelift' gekregen, met een frissere 'look & feel', een optimalisatie van de zoekfunctie, een studiewijzer en betere vindbaarheid vanuit alledaagse zoektermen. Verder is inhoud gegeven aan 'zoekmachinemarketing' waarmee de hogeschool en de universiteit eerder, beter en gericht naar voren komen bij zoekopdrachten.

• **Europa**

Om verdere studentengroei te realiseren zijn per focusland actieplannen gemaakt, uitgevoerd en geëvalueerd. De succesvolle werving in Duitsland is voortgezet met ondermeer Duitstalige websites, professionalisering van het Duitse studententeam en gezamenlijke open dagen in Wageningen. De wervingsactiviteiten met de Duitstalige wervingspartner Educon zijn uitgebreid met 'newsletters' voor studiekeizers en decanen, online contact met onze studenten, regionale decanenbeurzen en gezamenlijke profilering binnen [www.studiereninholland.de](http://www.studiereninholland.de). Deelname aan onderwijsbeurzen in Berlijn, Hamburg en München heeft geresulteerd in een forse toename van het aantal Duitse belangstellenden, zowel voor de universiteit als de hogeschool. Ook in andere Europese landen is gewerkt met een agent en deelgenomen aan education fairs. Dit heeft voor Bulgarije geresulteerd in een groeiende instroom. In landen zoals Polen en Frankrijk blijkt het moeilijk om de doelgroep te bereiken. In 2010 wordt bepaald of deze focuslanden gehandhaafd blijven. In Griekenland zijn voor Wageningen University nieuwe contacten gelegd in studentensteden zoals Thessaloniki. Afgelopen jaar is er in de prospectsdatabases geïnvesteerd om meer zicht te krijgen op de internationale studiekeizer, het verloop van het keuzeprocess en -gedrag en de effecten van voorlichtingsactiviteiten.

• **Buiten Europa**

Buiten Europa is verdere aansluiting gezocht bij de wervingsactiviteiten van 'Netherlands Education Support Offices' (NESO) voor de werving van *free movers*. Voor beursstudenten (*subsidized movers*) zijn de inspanningen vooral gericht op Zuid-Amerika, Indonesië en Saudi Arabië. Met het oog op de doelgroep *institutional movers* zijn samenwerkingsverbanden aangegaan met buitenlandse universiteiten in onder meer Thailand, Vietnam en Indonesië. Vanwege de toenemende concurrentie uit Aziatische landen, met name om de niet-Europese student, zijn de wervingsactiviteiten van het Wageningse initiatief 'Holland Education Consortium' uitgebreid en geïntensiveerd.

#### **1.4.6 Internationalisering**

De internationale ambitie van Wageningen UR wordt weerspiegeld door met internationale partners samen te werken en door ook internationale studenten te werven voor opleidingen in 'internationaal Wageningen'.

De internationale activiteiten van Wageningen UR (als instelling of vanuit een organisatieonderdeel) bestrijken meer dan 70 landen wereldwijd. Partners zijn daarbij publieke en private onderwijs- en kennisinstellingen en bedrijven. De activiteiten betreffen onder andere:

- onderzoek in samenwerking met internationale partners, gericht op wetenschappelijke output,
- gezamenlijke PhD-projecten met internationale partners,
- activiteiten gericht op capacity building,
- onderwijsactiviteiten in samenwerking met internationale partners,
- uitwisseling van staf en docenten,
- studentenwerving en -uitwisseling.

Wageningen UR heeft in 2009 - in de aanloop naar het nieuwe strategisch plan - een aantal prioriteitslanden benoemd. Dit betreft landen uit alle werelddelen waar Wageningen UR kansen heeft in wetenschappelijk of bedrijfseconomisch opzicht, maar ook landen waar Wageningen UR een substantiële bijdrage wil leveren aan duurzame ontwikkeling. Wageningen UR sluit daarmee aan op het internationale beleid van de ministeries van LNV en Buitenlandse Zaken.



In deze prioriteitslanden wil Wageningen UR - ondersteund door een stelsel van kaders, richtlijnen en middelen - op de korte en middellange termijn:

- belangrijke strategische partners aan zich binden voor samenwerking in onderwijs<sup>7</sup> en onderzoek<sup>8</sup>, en voor uitwisseling van staf en docenten,
- waar het ontwikkelingslanden betreft haar activiteiten gericht op capacity building concentreren,
- de instroom van studenten naar Wageningen en de uitwisseling van studenten extra stimuleren.<sup>9</sup>

Wageningen UR heeft in 2009 in Europa onder andere de samenwerking versterkt (en bekrachtigd in MoU's) met INRA (Frankrijk) en de partners van INRA in het 'Agreenium' Consortium, met de Faculty of Life Sciences van Kopenhagen University en met de partners in het ELLS (European League for Life Sciences) netwerk. Ook de samenwerking in diverse Erasmus Mundus projecten (gezamenlijke onderwijsprogramma's) is gecontinueerd. Buiten Europa zijn nieuwe partnerships aangegaan met onder andere BECAS en INIA in Chili, diverse Chinese instellingen en is de voorbereiding gestart voor een MoU met Massey University (Nieuw Zeeland).

#### *Wageningen University*

Op peildatum 1 oktober 2009 bedroeg het percentage niet-Nederlandse BSc-studenten 5% van het totaal aantal BSc-studenten. Van het totaal aantal MSc-studenten heeft ongeveer 45% een niet-Nederlandse nationaliteit (1.105 studenten). De belangrijkste herkomstlanden van de buitenlandse studenten zijn China (160), Indonesië (67) en Duitsland (61). Duitsland is ook het belangrijkste herkomstland van buitenlandse bachelorstudenten (95). Alle Master of Science opleidingen zijn Engelstalig en worden verzorgd voor niet-Nederlandse en Nederlandse studenten gezamenlijk.

*Nationaliteit buitenlandse studenten Wageningen University (exclusief uitwisselingsstudenten)*

*Peildatum 1 oktober 2009*

|  |      |
|--|------|
| EER-landen (Europese Economische Ruimte) | 482  |
| Overig Europa                            | 36   |
| Afrika                                   | 209  |
| Azië                                     | 430  |
| Noord- en Zuid-Amerika                   | 107  |
| <hr/>                                    |      |
| Totaal                                   | 1264 |

Eind 2009 is opnieuw meegedaan aan een internationaal vergelijkend onderzoek naar de tevredenheid over de opvang, het onderwijs, het studeer- en leefklimaat en de faciliteiten (International Student Barometer, ISB monitor), dit keer ook onder Nederlandse BSc-, MSc- en PhD-studenten.

De resultaten ervan worden in het voorjaar van 2010 verwacht.

Ter verbetering van het internationale klimaat voor studenten en medewerkers in Wageningen heeft het Team Intercultural Dialogue advies uitgebracht ten aanzien van de visie en ambitie van een internationaal en multicultureel competent Wageningen. Concrete voorstellen worden verwerkt in het beleidsplan *Kies Kleur in Groen Wageningen University* dat in 2010 wordt opgesteld. Voor dat doel heeft het ministerie van LNV financiële middelen beschikbaar gesteld.

#### *Hogeschool Van Hall Larenstein*

Hogeschool Van Hall Larenstein profileert zich als internationale hogeschool met een internationale oriëntatie in het onderwijs en in de contractactiviteiten. De hogeschool leidt mensen op voor het werken in een internationale context. Vooral de vestiging in Wageningen heeft een internationale 'couleur locale'. Aan de basisvoorwaarden voor

<sup>7</sup> Gerenommeerde instellingen, met hoge scores in internationale rankings.

<sup>8</sup> In lijn met de inhoudelijke focusthema's uit het instellingsplan.

<sup>9</sup> Nadruk ligt de komende jaren op uitbreiden van institutionele afspraken en op het Profileringsfonds.

internationalisering wordt voldaan door het gebruik van het European Credit Transfer System (ECTS), een eenvoudig diplomasupplement en door veel Engelstalige opleidingen en voorzieningen aan te bieden. Binnen de Groene Kennis Coöperatie wordt inmiddels flink meegewerkt binnen het Programma internationalisering.

De hogeschool is in Afrika en in een deel van Azië goed vertegenwoordigd. Per opleiding kan een geografische en inhoudelijke afbakening plaatsvinden. Met het initiëren van nieuwe projecten worden het uitbouwen van het (alumni)netwerk en de studentenwerving nadrukkelijk meegenomen.

#### *Werving en voorbereiding*

De werving van buitenlandse studenten gaat via bestaande markten en contacten. Enerzijds is de werving specifiek gericht op Duitsland en anderzijds verloopt deze via partnerinstituten, vooral in China. De voorbereiding van een grote groep Aziatische studenten vindt deels plaats in China via zogenaamde 2+2-programma's. Dit betekent dat ze het eerste en tweede jaar studeren in China aan een Chinese universiteit waarmee een samenwerkingsverband is. In het derde jaar vindt instroming plaats bij Hogeschool Van Hall Larenstein.

#### *Mobiliteit*

Voor Europese mobiliteit doet Hogeschool Van Hall Larenstein mee aan Erasmus-beurzenprogramma's. Dit heeft in 2009 geleid tot een stroom van 48 uitgaande studenten en 23 inkomende beursstudenten, met in totaal 49 partnerinstituten in 21 Europese landen.

Bij een aantal majoren, gericht op een werkveld in de tropen, is een studie- of stageverblijf in het buitenland verplicht. Meestal is dat buiten Europa en kan niet van een beurs gebruik gemaakt worden. De daadwerkelijke mobiliteit is daarom veel groter dan het aantal EU-beurzen aangeeft. De docentmobiliteit is vrijwel steeds gekoppeld aan contractactiviteiten in de Europese programma's Tempus en het Programma voor Institutionele Versterking (NPT). Van een vergoeding met Erasmusdocenten-mobiliteitsgeld is in 2009 door vijf docenten gebruik gemaakt.

#### *Wageningen International (WI)*

Wageningen International is het loket voor de geïntegreerde en multidisciplinaire aanpak van internationale activiteiten van Wageningen UR.

In 2009 zijn activiteiten gerealiseerd met partners in Afrika, Azië en Latijns-Amerika:

- Ontwikkeling van een vierjarig samenwerkingsprogramma op het gebied van onderzoek en capaciteitsontwikkeling met zes kennisinstellingen in Ethiopie op de thema's Horticulture, Seed supply systems, Oilseeds, Natural resources management, Soil fertility en Policy support.
- Aanstelling van een Ethiopische liaison officer (Wageningen University PhD Alumnus).
- Implementatie van een capacity development project samen met het Regional University Forum for Eastern and Southern Africa (RUFORUM).
- Uitvoering van het ESFIM project Phase II (Empowering Smallholder Farmers in Markets), samen met Europese partners van het AGRINATURA Consortium.
- Publicatie van 'Youth Engagement in Agricultural Research: A focus on Sub-Sahara Africa' (F. Kruijssen).
- Ontwikkeling van het JIPSA Skills Development Initiatief Zuid Afrika samen met VU Amsterdam en TU Delft. Dit betreft 75 beurzen voor korte cursussen bij Wageningen University, VU en TUD.
- Met Wageningen UR China Office: EU training 'schrijven van projectvoorstellen' aan China Agricultural University, vier gezamenlijke PhD-voorstellen met Nanjing Agricultural University en een bezoek van de Chinese Academy for Agricultural Sciences aan Wageningen UR.
- Samenwerking met Fujian Province in China: een overeenkomst over het project Duurzame thee, afronding van het project op het gebied van waterpest controle, met een follow up in een PhD-project.
- De aanstelling Dr. Shin Hakki, vertegenwoordiger van RDA (Rural Development Administration - Zuid-Korea). Tevens de groei naar vijf gezamenlijke projecten
- De start van activiteiten door Hogeschool Van Hall Larenstein in Afghanistan voor de opbouw van het agrarisch onderwijs systeem, inclusief de start door vijftien Afghaanse studenten van een masteropleiding aan de hogeschool.

- Start van een groot NUFFIC-programma van Wageningen University, DLO, Wageningen UR Centre for Development Innovation en Hogeschool Van Hall Larenstein in Indonesië, gericht op versterking van universiteiten in Oost-Indonesië (management, inhoud).
- De start van een double degree pilot tussen University of Sao Paulo Esalq (Brazilië) en Wageningen UR.
- Diverse projecten in Argentinië en Brazilië op het gebied van dierenwelzijn.
- Een project ter bevordering van de samenwerking tussen Chili en Wageningen op het gebied van biotechnologie.
- De oplevering van een projectendatabase met de Wageningen UR-projecten in Afrika, Azië en Latijns-Amerika. In 2010 wordt deze database beschikbaar gesteld via het intranet van Wageningen UR en later via de internetsites van Wageningen UR.

In 2009 heeft WI de bezoeken voorbereid van:

- Minister-president Balkenende aan het Wageningen UR Latin America Office (met voorzitter VNO/NCW Wientjes en een delegatie van Nederlandse overheid en bedrijfsleven). Voordracht door de Minister-president over duurzame productie biobrandstof.
- De president van Chili mevrouw Bachelet aan Wageningen UR ter ondertekening van overeenkomsten met Chili (in aanwezigheid van H.M. Koningin Beatrix, H.K.H. Prinses Máxima, de ministers van Onderwijs en Landbouw van Chili en minister Verburg van LNV).

In Europees verband was Wageningen UR in 2009 opnieuw zeer succesvol, vooral met projecten binnen de thema's 2 'Food, Agriculture, Fisheries and Biotechnology' en 6 'Environment' van het kaderprogramma FP7. Maar ook met projecten in andere FP7-thema's als 'Health', 'Energy' en 'Nanotechnology' en binnen het beurzenprogramma PEOPLE. Per 1 januari 2010 heeft Wageningen UR de coördinatie van 32 FP7 projecten en doet Wageningen UR in 170 projecten mee als partner. De International Helpdesk van Wageningen International ondersteunt onderdelen van Wageningen UR bij het indienen van projectvoorstellen en bij de uitvoering van lopende projecten, in nauwe samenwerking met de diverse adviseurs bij de Science Groups.

Op het terrein van ontwikkelingssamenwerking zijn via diverse programma's projecten gerealiseerd (CDI, DGIS, INREF, NUFFIC):

- **Centre for Development Innovation (CDI)**

In oktober 2009 werd CD&IC van Wageningen International integraal onderdeel van het nieuw opgerichte Wageningen UR Centre for Development Innovation, ondergebracht bij de Social Sciences Group. Enkele voorbeelden van uitgevoerde projecten door en publicaties van CDI in 2009 zijn:

- Een evaluatie voor Plan Nederland: 'Child Centred Community Development'.
- Ontwikkeling van een handleiding aardappelproductie voor Bayer Crop Science.
- Public Private Partnership met de zaaizaadsector in Ethiopië.
- Een assessment voor SNV; 'Evaluation of Dutch Support to Capacity Development'.
- Voor het World Water Forum: 'stakeholder engagement' en 'Learning Evaluation'.
- Institutionele ondersteuning gegeven aan NEPAD (New Partnership for Africa's Development).
- Publicatie over verantwoord bosbeheer: 'Multi-stakeholder design of forest governance and accountability arrangements in Equator province, Democratic Republic of Congo.'
- Green Knowledge Exchange tussen Turkije en Nederland: prioriteiten gedefinieerd voor samenwerking op het gebied van biodiversiteit en natuurbeheer.

- **DGIS-Wageningen UR partnership programma 'Globalization and Sustainable Rural development'**

- Start twee nieuwe projecten binnen het thema Pro-Poor Agro-supply Chains (Niger en Burkina Faso).
- Vier nieuwe projecten binen het Thema 'Sustainable Use of Agro-biodiversity' (Community empowerment for conservation of plant genetic resources, Community climate response, Valorization of dye-sorghum cultivars and Inclusion of agro-biodiversity conservation into value chains and markets) in diverse ontwikkelingslanden.

#### • **Wageningen UR - NUFFIC programme for Capacity Building in Higher Education**

In 2009 zijn de NPT en Netherlands Fellowship Programmes (NFP) Capacity Development programma's beëindigd. Door het DG Internationale Samenwerking (ministerie van Buitenlandse Zaken) zijn voor de periode 2009-2012 nieuwe beleidskaders vastgesteld (NICHE en vernieuwd NFP). Met het penvoerderschap van 31 NPT-projecten en een omzet van € 51 mln. was Wageningen UR de grootste partner in dit NUFFIC programma. Ook in het NFP was Wageningen UR de belangrijkste speler. In 2009 zijn de aantallen fellowships opnieuw sterk gegroeid: toename van 15% voor short courses CDI en toename 82% voor Masters Wageningen University. Wat betreft de allocatie van PhD-fellowships scoorde Wageningen University het hoogst van alle instellingen in Nederland.

In 2009 zijn de financiële kaders voor zowel NICHE als het vernieuwde NFP verbeterd. Fees voor de inzet van expertise in NICHE zijn verhoogd met 19,1%. De tuition fees voor NFP zijn verhoogd naar een niveau conform de markt.

In 2009 is door het Platform International Education (PIE, onder voorzitterschap van Wageningen International) de aanzet gegeven voor een samenwerkingstraject tussen VSNU, HBO Raad en de SAIL groep voor de uitwerking van een nieuwe visie op de relatie internationale samenwerking en hoger onderwijs. Daarnaast heeft Wageningen International via PIE een bijdrage geleverd aan het WRR-rapport over ontwikkelingssamenwerking.

#### • **Group for Food Security and Sustainable Development**

In 2009 heeft deze groep Wageningse hoogleraren de activiteiten op het terrein van ondernemen tegen armoede via de speciale leeropdracht van associate professor Hans Eenhoorn afgerond. Resultaten van de studie zijn gepresenteerd en een vervolgtraject is gestart samen met Wageningen Ambassadors. In juni 2009 is samen met internationale partners het Global Science Forum rond voedselproductie en voedselzekerheid georganiseerd in Wageningen: meer dan 300 deelnemers en vooraanstaande keynote sprekers. Op verzoek van het ministerie van LNV is in oktober 2009 samen met Schuttelaar & Partners een bijeenkomst georganiseerd in het kader van Wereldvoedseldag (FAO).

### **1.4.7 Governance**

De corporate governance code Wageningen UR is samengesteld uit de best passende principes uit de Branchecode Governance HBO, de Code Goed Bestuur Universiteiten 2007 en de vastgestelde Nederlandse Corporate Governance Code ('Code Tabaksblad'). Indien zich een keuzemogelijkheid voordeed is gekozen voor het meest strikte principe. In 2009 is de governancestructuur op de website geplaatst, evenals een aantal governance-regelingen waaronder de Klokkenuidersregeling en de Klachtenregeling ongewenste omgangsvormen. In 2009 is de integriteitscode van Wageningen UR vastgesteld en op de website geplaatst.

In deze paragraaf zijn de hoofdlijnen van de corporate governance code van Wageningen UR opgenomen evenals het 'in control statement' van de Raad van Bestuur.

#### • **Corporate governance structuur van Wageningen UR**

I Naleving en handhaving van de code

De hoofdlijnen van de corporate governance structuur van Wageningen UR worden, mede aan de hand van de principes die in deze code zijn genoemd, vanaf de verslaglegging over 2008 in het jaarverslag uiteengezet. De actuele governance structuur wordt op de website van Wageningen UR geplaatst.

II Bestuur

*Taak en werkwijze*

De Raad van Bestuur is belast met het besturen van Wageningen UR, wat onder meer inhoudt dat de Raad van Bestuur verantwoordelijk is voor de realisatie van de doelstellingen van de organisatie, de strategie, de financiering en het beleid en de daaruit voortvloeiende resultatenontwikkeling. De Raad van Bestuur legt hierover verantwoording af aan de Raad van Toezicht. De Raad van Bestuur richt zich bij de vervulling van haar taak naar het belang van de organisatie en weegt daartoe de in aanmerking komende belangen van bij de organisatie betrokken personen af. De Raad van Bestuur verschaft de Raad van Toezicht tijdig alle informatie die nodig is voor de uitoefening van de taken van de Raad. De Raad van Bestuur is verantwoordelijk voor de naleving van alle relevante wet- en regelgeving en voor het beheersen van de risico's verbonden aan de instellingsactiviteiten. De Raad van Bestuur rapporteert

hierover aan en bespreekt de interne risicobeheersings- en controlesystemen met de Raad van Toezicht en haar auditcommissie.

#### *Bezoldiging*

De Raad van Toezicht stelt de bezoldiging van de individuele leden van de Raad van Bestuur vast, op voorstel van de remuneratiecommissie, een en ander binnen het vastgestelde bezoldigingsbeleid en gegeven de relevante wettelijke kaders, zoals ondermeer de AMVB van 26 juni 2001, houdende regelen betreffende de rechtspositie van de leden van de colleges van bestuur van de hogescholen, het Besluit rechtspositie leden van colleges van bestuur van openbare universiteiten (Stb 1998, 518), het Beleidskader remuneratie leden CvB 2000 en de brief van de minister van Binnenlandse Zaken aan de Tweede Kamer van 22 december 2005 en de brief van de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit aan de Raad van Toezicht van 1 oktober 2007. Gegevens over de individuele bezoldiging van de leden van de Raad van Bestuur zijn opgenomen in het hoofdstuk 'Bezoldiging' van dit jaarverslag.

#### *Tegenstrijdige belangen*

Elke vorm en schijn van belangenverstremgeling tussen Wageningen UR en leden van de Raad van Bestuur wordt vermeden. Besluiten tot het aangaan van transacties waarbij tegenstrijdige belangen van leden van de Raad van Bestuur spelen die van materiële betekenis zijn voor de organisatie en/of voor de betreffende leden van de Raad van Bestuur, behoeven de goedkeuring van de Raad van Toezicht.

### III Raad van Toezicht

#### *Taak en werkwijze*

De Raad van Toezicht heeft tot taak toezicht te houden op de Raad van Bestuur en op de algemene gang van zaken betreffende Wageningen UR en de met haar verbonden instelling en staat de Raad van Bestuur met raad ter zijde. De Raad van Toezicht richt zich bij de vervulling van haar taak naar het belang van de organisatie en weegt daartoe de in aanmerking komende belangen van bij de organisatie betrokkenen af. De Raad van Toezicht is verantwoordelijk voor de kwaliteit van haar eigen functioneren.

De leden van de Raad van Toezicht worden op voordracht van de Raad van Toezicht door de minister van LNV benoemd. Leden van de Raad van Toezicht worden voor maximaal vier jaar benoemd, met de mogelijkheid van herbenoeming voor vier jaar.

#### *Onafhankelijkheid*

De Raad van Toezicht is zodanig samengesteld dat de leden ten opzichte van elkaar, de Raad van Bestuur en welk deelbelang dan ook onafhankelijk en kritisch kunnen opereren.

#### *Deskundigheid en samenstelling*

Elk lid van de Raad van Toezicht dient geschikt te zijn om de hoofdlijnen van het totale beleid te beoordelen. Elk lid van de Raad van Toezicht beschikt over de specifieke deskundigheid die noodzakelijk is voor de vervulling van haar taak, binnen ieders rol in het kader van de profielschets van de raad. De Raad van Toezicht dient zodanig te zijn samengesteld dat hij zijn taak naar behoren kan vervullen. Een herbenoeming van een lid van de Raad van Toezicht vindt slechts plaats na zorgvuldige overweging. Ook bij een herbenoeming wordt de hiervoor genoemde profielschets in acht genomen.

#### *Samenstelling en rol van de kerncommissies van de Raad van Toezicht*

De Raad van Toezicht kan uit haar midden een auditcommissie en een benoemingen- en remuneratiecommissie instellen. De taak van de commissies is om de besluitvorming van de Raad van Toezicht voor te bereiden.

#### *Auditcommissie*

De auditcommissie richt zich in ieder geval op het toezicht op de Raad van Bestuur ten aanzien van:

- a) de werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen, waaronder het toezicht op de naleving van de relevante wet- en regelgeving en het toezicht op de werking van integriteitcodes;

- b) de financiële informatieverschaffing door de organisatie (bekostigingsregels, keuze van accountingpolities, toepassing en beoordeling van effecten van nieuwe regels, inzicht in de behandeling van 'schattingposten' in de jaarrekening, prognoses, werk van in- en externe accountants ter zake etc.);
- c) de naleving van aanbevelingen en opvolging van opmerkingen van in- en externe accountants.

#### *Benoemingen- en remuneratiecommissie*

De benoemingen- en remuneratiecommissie heeft in ieder geval de volgende taken:

- a) het opstellen van selectiecriteria en benoemingsprocedure inzake de leden van de Raad van Toezicht en leden van de Raad van Bestuur;
- b) het opstellen van een profielschets van de Raad van Toezicht na overleg hierover met zowel de Raad van Toezicht als de Raad van Bestuur van Wageningen UR;
- c) het doen van een voorstel aan de Raad van Toezicht betreffende het te voeren bezoldigingsbeleid;
- d) het doen van een voorstel inzake de bezoldiging van de individuele leden van de Raad van Bestuur ter vaststelling door de Raad van Toezicht;
- e) het opmaken van het remuneratierapport.

#### *Bezoldiging*

De minister stelt de vergoeding aan de leden van de Raad van Toezicht vast voor Wageningen University en stichting DLO. De hoogte van de vergoeding aan de Raad van Toezicht van de stichting Van Hall Larenstein wordt vastgesteld door het College van Bestuur van de stichting nadat de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit is gehoord over het voorstel van het College van Bestuur.

IV De audit van de financiële verslaggeving en de positie van de interne auditfunctie en de externe accountant  
De Raad van Bestuur is verantwoordelijk voor de kwaliteit en de volledigheid van de openbaar gemaakte financiële berichten. De Raad van Toezicht ziet er op toe dat de Raad van Bestuur deze verantwoordelijkheid vervult.

#### V Horizontale dialoog

De Raad van Bestuur hanteert een visie op de maatschappelijke positie van Wageningen UR als uitgangspunt voor zijn beleid. Hij vertaalt die visie in een missie en beleidsdoelstellingen. De Raad van Bestuur geeft inzicht in realisatie van de beleidsdoelstellingen en communiceert hierover met relevante stakeholders.

### **• In control statement Wageningen UR**

#### *Inleiding*

De Raad van Bestuur is verantwoordelijk voor de strategie en de bedrijfsvoering van Wageningen UR. Dit betreft alle processen die nodig zijn om de beleidsdoelstellingen te kunnen realiseren, te sturen en te beheersen. In deze paragraaf legt de Raad van Bestuur verantwoording af over de interne sturing van Wageningen UR. Zij focust daarbij op de risico's met betrekking tot de strategische doelstellingen en de bedrijfsvoering.

#### *Risico's strategische doelstellingen*

In het strategisch plan 2007-2010, het instellingsplan en het ondernemingsplan, heeft Wageningen UR voor een periode van vier jaar haar strategische doelstellingen vastgelegd. Jaarlijks worden hieruit strategische speerpunten vastgesteld, doelstellingen en projectteams per speerpunt ingesteld en wordt de uitvoering gemonitord. De risico's in dit proces worden beheerst door periodiek voortgangsrapportages te maken voor de Raad van Bestuur. Belangrijke ontwikkelingen komen aan de orde in de maandgesprekken tussen directies van de eenheden en de Raad van Bestuur. Aan het einde van de strategische periode wordt een evaluatie gemaakt op basis waarvan de nieuwe strategie wordt bepaald.

#### *Bedrijfsvoeringsrisico's*

Om uitvoering te geven aan het voorgenomen beleid heeft Wageningen UR beheersmaatregelen getroffen op het terrein van functiescheidingen, procesinrichting, procedures en controles op de juiste werking daarvan. De planning- en controlcyclus vormt in dit kader een belangrijk beheersinstrument ten behoeve van het management en de directie. De planning- en controlcyclus van Wageningen UR omvat:

- Het jaarlijks opstellen van een kaderbrief (meerjarenkader, taakstellend voor het begrotingsjaar);
- Het opstellen van een jaarlijkse begroting per eenheid;
- Kwartaalrapportages ten aanzien van de balans- en resultaatontwikkelingen en de risico's;
- Het maandelijks monitoren van resultaat- en liquiditeitsontwikkelingen op het niveau van eenheden en departementen ('early warning systeem'). De rapportages zijn integraal onderdeel van de maandgesprekken tussen Raad van Bestuur en directies;
- Ten behoeve van de LNV-projectbegrotingen is het Budget Allocatie Systeem (BAS) geïmplementeerd. Hiermee worden clusterleiders en financiële afdelingen geïnformeerd over de uitputting van de LNV projectbudgetten;
- In 2008 is de nacalculatie over het boekjaar 2007 uitgevoerd. Een belangrijk onderdeel is de analyse van de kostprijzen per bedrijfsonderdeel. Afwijkingen ten opzichte van het voorgaande jaar zijn verklaard of toegelicht. De nacalculatie is gecertificeerd door de accountant.

Binnen Wageningen UR is een rentecomité aanwezig dat eens per kwartaal bijeenkomt. Dit comité, onder leiding van de Raad van Bestuur, monitort het liquiditeitsbeheer van de afgelopen periode. Tevens wordt voor de komende periode het beleid bepaald voor het uitzetten van tijdelijke overtollige liquide middelen. Het treasury-statuuut geldt hierbij als kader.

In 2009 zijn veel inspanningen verricht ter verbetering van de kwaliteit van de interne beheersing van de financiële bedrijfsvoering. Vanuit internal control worden de organisatiebrede procesbeschrijvingen gecoördineerd en vastgelegd in de 'concernstandaard'. In 2009 is ook gestart met de risico control matrix (RCM). Het doel van dit systeem van risicobeheersing en interne controle is het identificeren van significante risico's waaraan de organisatie wordt blootgesteld en een effectief gebruik van de vastgestelde controles. Op die manier wordt betrouwbare financiële verslaggeving gewaarborgd en wordt voldaan aan de toepasselijke wet- en regelgeving. Vanuit internal control zijn er audits uitgevoerd op het terrein van debiteurenbeheer en tijdschrijven. De geconstateerde actiepunten zijn met de organisatie besproken en de betreffende processen verbeterd.

#### *Doorkijk naar 2010*

In 2010 zal het systeem van risicomanagement verder worden geïmplementeerd. De concernstandaard wordt uitgebreid met de financieel administratieve processen van Van Hall Larenstein. Halfjaarlijks worden de resultaten van internal control gerapporteerd aan de Raad van Bestuur.

Alles overziend is de Raad van Bestuur van mening dat het systeem van interne sturing van Wageningen UR met de interne risicobeheersings- en controlesystemen in 2009 afdoende heeft gewerkt. De werkprocessen worden zodanig beheerst dat de organisatie in voldoende mate effectief en efficiënt heeft geopereerd. Naar onze mening is de jaarverantwoording betrouwbaar en is de geldende wet- en regelgeving nageleefd.

### **1.4.8 Medezeggenschap**

De medezeggenschap is voor de Raad van Bestuur en de directies van de organisatieonderdelen een belangrijke partner en schakel in de totstandkoming van beleid, het maken van keuzes en het stellen van prioriteiten.

Elke Sciences Group heeft één gemeenschappelijke ondernemingsraad voor Wageningen University- en Stichting DLO-werknemers, die binnen die Sciences Group werkzaam zijn. Daarnaast kent Wageningen UR aparte ondernemingsraden voor de Concernstaf, Facilitair Bedrijf, IMARES, Wageningen International en RIKILT. Boven deze ondernemingsraden is er één Centrale Ondernemingsraad (COR) Wageningen UR ingesteld waarin leden zitting hebben, die gekozen zijn door en uit het midden van de leden van de ondernemingsraden. De studentenraad (SR) en de Gemeenschappelijke Vergadering (GV) zijn medezeggenschapsorganen van de universiteit. De GV wordt gevormd door Wageningen Universiteitsleden van de ondernemingsraden en leden van de studentenraad (SR).

Hogeschool Van Hall Larenstein kent drie medezeggenschapsorganen, die ieder voor de ene helft uit studentleden en voor de andere helft uit personeelsvertegenwoordigers bestaat. Zowel het Van Hall Instituut als Hogeschool Larenstein heeft een eigen Medezeggenschapsraad (MR). De leden van de Gemeenschappelijke medezeggenschapsraad (GMR) worden gekozen door en uit de lokale Medezeggenschapsraden. De GMR overlegt

met de directie van Hogeschool Van Hall Larenstein en in voorkomende gevallen ook met de Raad van Bestuur. De Medezeggenschapsraden voeren overleg met de directie.

Op 1 januari 2009 is het Centraal Medezeggenschapsoverleg (CMO) van COR, GV, GMR en SR van start gegaan. Dit overleg wordt gevormd door de leden van de COR, aangevuld met een afvaardiging van student- en stafleden van de GMR en een afvaardiging van de SR. De COR, GV, GMR en SR hebben gezamenlijk een convenant opgesteld waarin de onderlinge afspraken zijn opgenomen. Het CMO is geen formeel orgaan met eigen bevoegdheden, de originele rechten van de onderscheiden medezeggenschapsorganen blijven daar waar ze voor 1 januari 2009 lagen. Formele advies- en instemmingverzoeken zijn dus altijd aan de afzonderlijke organen gericht en indien een onderwerp wordt besproken in het centrale medezeggenschapsoverleg dan is nog steeds een formele reactie van de afzonderlijke organen nodig.

Naast bovengenoemde interne medezeggenschap kent Wageningen UR ook nog externe medezeggenschap, waarbij per entiteit (Wageningen University, Stichting DLO en Stichting Van Hall Larenstein) op basis van de CAO overleg wordt gevoerd tussen de vakcentrales en de bestuurder over de arbeidsvoorwaarden en rechtspositie van het personeel. Wageningen University en Stichting Van Hall Larenstein volgen hierin respectievelijk de CAO Nederlandse Universiteiten (CAO NU) en de CAO voor het Hoger Beroepsonderwijs (CAO HBO). Stichting DLO kent een eigen CAO. In 2007 hebben de onderhandelingen geleid tot nieuwe CAO's voor Wageningen University en Stichting Van Hall Larenstein. Voor Stichting DLO hebben in 2009 de onderhandelingen geleid tot een nieuwe CAO.

#### **1.4.9 Klachtenregelingen en Beroep & Bezwaar**

##### **• Wageningen University**

- De *Bezwarencommissie Rechtspositionele Geschillen* (AWB hoofdstuk 6 en 7, CAO-NU) heeft in 2009 vier nieuwe zaken te behandelen gekregen, waarvan twee bezwaren zijn ingetrokken, één ongegrond is verklaard en één bezwaar nog loopt in verband met een mogelijke schikking. In 2009 zijn tevens drie al in 2008 gestarte bezwarenprocedures afgerond, waarvan twee ongegrond zijn verklaard en één bezwaar is ingetrokken wegens een schikking.
- Daarnaast waren er naar aanleiding van de ongegrond verklaring van eerdere bezwaren eind 2009 nog drie lopende Beroepzaken (waarvan één ingetrokken en twee nog lopen) en twee lopende Hoger Beroepzaken.
- De *Landelijke Bezwarencommissie Functieordenen* (CAO-NU) heeft in 2009 voor Wageningen University geen bezwaren behandeld.
- De *Commissie van Advies voor de Bezwaarschriften* (CAB) van Wageningen University heeft in 2009 twaalf bezwaarschriften ontvangen, die alle gericht waren tegen een besluit van het College van Bestuur. Drie bezwaren betroffen een besluit op grond van de Regeling Financiële Ondersteuning Studenten, drie een besluit op grond van de Reissubsidiereregeling, twee een besluit op grond van de Regeling WU-studiefinanciering, één een besluit inzake restitutie van collegegeld en één een besluit inzake de hoogte van het collegegeld. De twee overige bezwaren waren gericht tegen respectievelijk de verplaatsing van een deel van de Leeuwenborchbibliotheek en de opheffing van de vaccinatiedienst van Wageningen University. In twee zaken heeft de CAB het College van Bestuur geadviseerd om het bezwaar kennelijk niet-ontvankelijk te verklaren, in één zaak om het bezwaar kennelijk ongegrond te verklaren. In deze zaken is afgezien van het horen van belanghebbenden. In één zaak is het College van Bestuur volledig tegemoet gekomen aan het bezwaar, dat naar verwachting wordt ingetrokken. In zeven zaken heeft de CAB belanghebbenden en vertegenwoordigers van het College van Bestuur gehoord. In één zaak heeft de CAB het College van Bestuur geadviseerd om het bezwaar niet-ontvankelijk te verklaren, in één zaak om het bezwaar gegrond te verklaren en in vier zaken om het bezwaar ongegrond te verklaren. Ten tijde van het opstellen van dit jaarverslag waren twee zaken nog in behandeling.
- In 2009 zijn bij het *College van Beroep voor de Examens* (CBE) van Wageningen University twee beroepschriften ingediend, één betreffende de geldigheidsduur van tentamens en één betreffende de afronding van een behaald cijfer. In beide zaken hebben partijen een minnelijke schikking getroffen en is het CBE niet toegekomen aan een inhoudelijke behandeling.
- In 2009 zijn geen zaken aangehangig gemaakt bij de ombudspersoon voor studenten.



- **Stichting DLO**

- De *Klachtencommissie Individueel Klachtrecht* (CAO-DLO) heeft in 2009 drie klachten behandeld, waarvan één klacht is ingetrokken wegens een schikking en twee klachten niet ontvankelijk zijn verklaard.
- De *Bezwarencommissie Functieordenen DLO* heeft in 2009 geen klachten behandeld.

- **Hogeschool Van Hall Larenstein**

Binnen Hogeschool Van Hall Larenstein zijn er diverse regelingen rond bezwaar, beroep en klachten van personeel en studenten.

- Het *College van Beroep voor de Examens* heeft in 2009 in totaal drieëntwintig beroepschriften ontvangen, waarvan negentien in Velp/Wageningen en vier in Leeuwarden. Hiervan waren eenentwintig beroepschriften gericht tegen een bindend studieadvies. Na een minnelijke schikking zijn veertien beroepschriften ingetrokken terwijl er drie zijn ingetrokken zonder minnelijke schikking. Van de vier overblijvende beroepschriften heeft het College van Beroep één beroep niet-ontvankelijk, twee beroepen ongegrond en één beroep gegrond verklaard. Van de twee overige beroepschriften is één beroepschrift gegrond en één beroepschrift ongegrond verklaard.
- College van Beroep voor studenten VHL/ bezwaaraadviescommissie.
- Het College van Beroep heeft in 2009 één bezwaarschrift ontvangen en geadviseerd dit gegrond te verklaren.
- *Commissie Heroverweging*  
In 2009 heeft de Commissie eenmaal advies uitgebracht over een verzoek van een werknemer om een besluit van de werkgever te heroverwegen. In deze zaak heeft de Commissie geadviseerd om de werknemer tegemoet te komen.
- *Bezwaaraadviescommissie Van Hall Larenstein - vestiging Leeuwarden*  
De bezwaaraadviescommissie heeft twee maal een bezwaar behandeld dat was ingesteld tegen een besluit van de Directie op een FOS-verzoek, en ter zake advies aan de directie uitgebracht.
- *Commissie bezwaar beoordeling*  
In 2009 zijn twee bezwaren ontvangen. Eén is door de werkgever gegrond verklaard, de andere is ingetrokken.
- *Commissie van Beroep HBO*  
Er is één beroep ingediend en dit is gegrond verklaard.
- *Ombudsman*  
Personeel of studenten (personen of groepen) die zich benadeeld voelen door een handeling of nalatigheid van de instelling of van een functionaris kunnen terecht bij de ombudsman. Deze kan doorverwijzen, adviseren, bemiddelen of formeel onderzoeken. In 2009 waren er in totaal vijftwintig klachten, waarvan negen van studenten en zestien van medewerkers. Drieëntwintig klachten zijn door bemiddeling opgelost en er zijn twee officiële klachtenrapporten uitgebracht.

- **Wageningen UR**

- In 2009 is er één formele klacht op grond van de *Klachtenregeling ongewenste Omgangsvormen Wageningen UR* ingediend welke door de externe Klachtencommissie ongewenste Omgangsvormen ongegrond is verklaard.
- Uit de beschikbare informatie betreffende de Vertrouwenspersonen Ongewenste Omgangsvormen (WU, DLO en VHL) blijkt dat bij de vertrouwenspersonen 49 keer informeel melding is gemaakt van ongewenste omgangsvormen, waarvan 35 keer door een medewerker en veertien keer door een student. Bij de student-melders is iets meer dan de helft vrouw (waarvan de helft buitenlands), terwijl die verhouding bij medewerker-melders precies omgekeerd is. Dit heeft geresulteerd in het indienen van één formele klacht. Daarnaast is de vertrouwenspersoon WU zeven keer benaderd met een melding over een arbeidsconflict.

#### **1.4.10 Duurzaamheid**

Vanuit haar missie heeft Wageningen UR duurzame ontwikkeling als dragende wetenschapsfilosofie. Naast het operationeel maken van duurzame ontwikkeling in het onderwijs en onderzoek ziet Wageningen UR duurzaamheid ook als belangrijk uitgangspunt voor haar bedrijfsvoering. Daarbij gaat het om het bereiken van een evenwicht in de complexe samenhang tussen de huidige sociale, milieu- en economische behoeften, zonder dat toekomstige behoeften in gevaar worden gebracht.

In 2009 heeft Wageningen UR een nieuwe duurzaamheidsambitie voor haar bedrijfsvoering voor de gehele organisatie geformuleerd. Het bevorderen en realiseren van een meer duurzame bedrijfsvoering binnen Wageningen UR is meer een traject dan een project.

Het nieuwe ambitieniveau, ('Voorlopen' genoemd)<sup>10</sup> zal de komende jaren een forse inzet vragen van de organisatie. Een inzet die zich enerzijds vertaalt in de houding van alle medewerkers en studenten. De houding om ten aanzien van alle zaken die de bedrijfsvoering raken te willen zoeken naar een aanpak die duurzamer is dan de gebruikelijke aanpak. Dit vereist van alle betrokkenen de motivatie om duurzaamheid te willen oppakken. Het ambitieniveau 'Voorlopen' vereist anderzijds dat er gelegenheid is deze motivatie om te zetten in daden. Zo kan er een organisatie ontstaan die duurzaamheid integraal oppakt en uitdraagt naar buiten. Een organisatie waarbij duurzaamheid een vanzelfsprekend onderdeel is van de besluitvorming, dit is de kern van het nieuwe ambitieniveau. Het betekent dat de besluitvormers zich kunnen en willen verantwoorden als ze een besluit nemen waarvan ze weten dat het niet aan de duurzaamheidsdoelstelling bijdraagt. Het betekent niet dat duurzaamheidsafwegingen doorslaggevend zijn bij de besluitvorming; dat impliceert een hoger ambitieniveau. Bij Voorlopen is tenslotte sprake van het toepassen van *proven technology*. Deze keuze is vooral ingegeven door de wens om lopende processen in onderzoek, onderwijs en bedrijfsvoering niet onnodig in gevaar te brengen. Dat wil niet zeggen dat er geen ruimte is voor innovatieve pilotprojecten en proefopstellingen.

Na vaststelling van het ambitieniveau is aan de projectgroep duurzaamheid de vervolgoopdracht gegeven een plan van aanpak te formuleren en een brede discussie met medewerkers en studenten aan te gaan over mogelijke dilemma's die de duurzaamheidsambitie met zich mee zou kunnen brengen. Tevens gaf deze brede discussie de gelegenheid om medewerkers en studenten van Wageningen UR hun ideeën en gedachten over een duurzame bedrijfsvoering in te brengen. Werkgroepen zijn ingesteld om voor deelgebieden binnen de bedrijfsvoering plannen van aanpak te formuleren. Deze plannen zijn in december opgeleverd aan de projectgroep 'Duurzaamheid'. In 2010 zal de projectgroep één overall plan van aanpak duurzaamheid Wageningen UR presenteren. In dit traject zal waar mogelijk ook worden samengewerkt met lokale overheden en met Woningstichting Idealis.

In 2010 wordt het plan van aanpak voor Wageningen UR geconcretiseerd. In 2009 zijn de volgende concrete acties met betrekking tot duurzaamheid uitgevoerd:

- Wageningen UR pakt in het kader van de Meerjarenspraak 3 (MJA3) energie-efficiency tussen de Vereniging van Universiteiten (VSNU) en het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) voortvarend op. Op basis van de MJA3 verplicht Wageningen UR zich tot een verbetering van de energie-efficiency van 30% over de periode 2005-2020. Daarnaast geldt een aanvullende doelstelling voor een efficiencyverbetering van nog eens 20% tot 2030. Wageningen UR lijkt de afgesproken energie-efficiency ruimschoots te halen.
- De projectgroep duurzaamheid heeft in 2009 een aantal bijeenkomsten gehouden, voor medewerkers en studenten om over de nieuwe duurzaamheidsambitie te discussiëren en input te leveren voor de deelplannen voor aanpak. Verschillende werkgroepen hebben actieplannen opgesteld voor de deelgebieden Bouw en Energie, Catering, Inkoop, Afval, Mobiliteit, Onderwijs en Onderzoek en de Duurzame Medewerker. Deze plannen worden met een plan van aanpak in 2010 voorgelegd aan de Raad van Bestuur.
- Nieuwe opvallende duurzame initiatieven in 2009 waren onder meer:
  - De aanbesteding van 100% duurzame elektrische energie voor geheel Wageningen UR met ingang van 1 januari 2011.
  - De voorbereidingen rond invoering van het elektronisch bestelsysteem waarmee onder meer een papierbesparing wordt beoogd.
  - Samen met de gemeente Wageningen wordt gekeken naar een meer energiezuiniger verlichting op Wageningen Campus.
  - Proefbedrijf De Marke levert sinds september als eerste melkbedrijf groen gas aan het openbare aardgasnet. Door het gas rechtsreeks te leveren raakt er (afgezien van het opwaarderingsproces) geen energie verloren.
  - De windturbines van Wageningen UR langs de rijksweg A6 in Lelystad gaan toekomstige bewoners van het naastgelegen woon- en golfresort groene stroom leveren. De 26 windturbines leveren 77 mln. kWh per jaar;

<sup>10</sup> Het gaat om voorlopen ten opzichte van vergelijkbare organisaties, met name universiteiten/hogescholen en onderzoeksinstituten.

ruim voldoende om 22.000 huishoudens van elektriciteit te voorzien. Met het windmolenpark levert Wageningen UR meer energie dan het verbruikt.

Andere in het oog springende duurzame lopende zaken zijn onder meer:

- Wageningen UR stimuleert het gebruik van videoconferencing; met behulp van 21 sets kunnen medewerkers en studenten over de hele wereld op afstand met elkaar communiceren.
- De koffieautomaten van Wageningen UR schenken jaarlijks vier miljoen kopjes duurzaam (Utz Certified) geproduceerde koffie.
- Op Wageningen Campus wordt warmte- en koudeopslag (wko) toegepast.
- Praktijkcentrum Nij Bosma Zathe (Goutum) zet het geproduceerde biogas in voor stadsverwarming in de gemeente Leeuwarden.
- Het Shared Service Center Inkoop hanteert sinds enkele jaren de duurzaamheidcriteria, zoals opgesteld door Senter Novem.

## 1.5 Wageningen University

Wageningen University verzorgt academische bachelor-, master- en PhD-opleidingen en verricht fundamenteel onderzoek op het gebied van life sciences en natural resources. Het onderzoek is ondergebracht bij onderzoekscholen. Docenten participeren zowel in het onderzoek als het onderwijs van de universiteit en werken intensief samen met zusterinstellingen in binnen- en buitenland.

De belangstelling voor de opleidingen van Wageningen University is in 2009 verder toegenomen. De inschrijving van wvo-scholieren voor de BSc-opleidingen (eerstejaars hoger onderwijs) is ten opzichte van 2008 met 13% gestegen.

Wageningen University is in 2009 voor de vijfde achtereenvolgende keer op de eerste plaats geëindigd in de jaarlijkse ranking van de *Keuze Gids Hoger Onderwijs*. Bijna alle opleidingen scoren ver boven het gemiddelde. De reden daarvoor is met name het kleinschalige en intensieve onderwijs. Voor het eerst is in 2009 onderscheid gemaakt voor BSc en MSc opleidingen. In beide gevallen eindigde Wageningen University op de eerste plaats.

In 2009 werd professor Daan Kromhout door de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen benoemd tot Akademiehoogleraar. Zijn benoeming volgt op zijn baanbrekende werk op het gebied van voedingsepidemiologie en in het bijzonder de relatie tussen voedingspatroon en de kans op hart- en vaatziekten. In 2009 heeft professor Marten Scheffer de prestigieuze Spinozapremie ontvangen voor zijn grensverleggende bijdragen aan het begrip van kritische omslagen in complexe systemen, variërend van overgangen in ondiepe meren tot klimaatverandering en het ineenstorten van oude culturen. Het was voor het derde achtereenvolgende jaar dat een Wageninger de Spinozapremie krijgt. In 2009 werden in totaal drie Spinozapremies uitgereikt. De Spinozapremie is de belangrijkste Nederlandse onderscheiding in de wetenschap.

In 2009 is the Teacher of the Year award van het Wageningen Universiteits Fonds (WUF) uitgereikt aan Jan den Ouden van de leerstoelgroep Bosecologie en bosbeheer.

De Diës Natalis 2009 had als titel 'Darwin's Legacy: Biodiversity as natural capital?' Sprekers waren prof.dr. Stephen C. Stearns, hoogleraar Ecologie en evolutionaire biologie (Edward P. Bass leerstoel aan Yale University), prof.dr. Martin Kropff, Rector Magnificus van Wageningen University en prof.dr. Marcel Dicke, hoogleraar Entomologie bij Wageningen University.

De Education Day van het Onderwijsinstituut en de Wageningse Studenten Organisatie (WSO) had in 2009 als thema 'Design your future', rond studieloopbaan en loopbaan. De opening van het Academisch Jaar 2009/2010 stond in het teken van 'Innovation in economically difficult times'.

## 1.5.1 Onderwijs en Studenten

### 1.5.1.1 Onderwijs en opleidingen Wageningen University

Het opleidingsaanbod voor de bijna 6.500 studenten bestond in 2009/2010 uit 18 Nederlandstalige bacheloropleidingen en 29 Engelstalige masteropleidingen op het gebied van Biologie, Planten & Dieren, Maatschappij & Economie, Omgeving & Landschap en Technologie & Voeding (zie bijlage IA, tabel 1). Het onderwijs is probleemgericht. Onderwijs en onderzoek zijn sterk internationaal georiënteerd.

Nieuw in 2009 zijn ondermeer:

- BSc-minor Education, BSc-minor Sustainable Food Production and Consumption and BSc-minor Climate Change: mitigation and adaptation strategies.
- Specialisatie Sensory Science (samen met de LIFE-faculteit van de Universiteit van Kopenhagen).
- Start MSc Climate Studies als verbreding van de bestaande opleiding Earth System Science.

Het Strategisch Plan 2007-2010 voorziet in een aanzienlijke herinrichting van de Wageningse opleidingen. Discussies in 2008 hebben in 2009 geresulteerd in een besluit de bacheloropleidingen om te vormen naar het major-minor systeem. Dit houdt ondermeer in dat de vrije keuze voor elke student geroosterd wordt in een aaneengesloten semester. Daardoor ontstaat de mogelijkheid in dat semester elders te studeren, bijvoorbeeld in het buitenland. Bovendien worden minors ontwikkeld die in de semesters passen en die behalve voor de eigen studenten aantrekkingskracht kunnen hebben voor (internationale) studenten van buiten de universiteit. Het major-minor-systeem biedt de student meer keuzemogelijkheden en biedt bovendien meer mogelijkheden zich voor te bereiden op een MSc naar keuze.

### 1.5.1.2 Interne en externe kwaliteitszorg

#### • Kwaliteitszorg intern

De resultaten van de vierde BSc-eerstejaarsevaluatie in 2009 waren zeer positief. De eerstejaars waarden hun opleiding goed en 96% (evenveel als vorig jaar) zou hun opleiding aan Wageningen University aanraden aan VWO-scholieren. Ook uit de evaluaties onder BSc- en MSc-afgestudeerden komt een positief beeld naar voren. Van de bachelorafgestudeerden zou 78% opnieuw dezelfde opleiding kiezen; 77% van de masterafgestudeerden zou potentiële studenten aanraden hun masteropleiding te gaan doen.

De evaluatie van het niet-cursorisch onderwijs (afstudeervakken, stages) leverde zeer positieve resultaten op. Van de respondenten geeft 70% het cijfer 8 of hoger als totaalwaardering voor hun afstudeervak of stage.

De respons op de elektronische vragenlijsten was over het algemeen goed. De evaluaties hebben voldoende, actuele terugkoppeling aan opleidingsdirecteuren, docenten en leerstoelhouders opgeleverd.

Begin 2008 hebben de veertien Nederlandse universiteiten de overeenkomst Basiskwalificatie Onderwijs (BKO) officieel ondertekend. Alle personeelsleden met een onderwijstaak van meer dan 10% die zijn aangesteld na 1 januari 2008, zijn verplicht de BKO te behalen. Dat geldt ook voor personeelsleden die eerder zijn aangesteld en waarvoor in het R&O-gesprek is geconcludeerd dat het behalen van de BKO wenselijk of noodzakelijk is in het kader van de kwaliteitsverbetering van het onderwijs. In 2009 is een begin gemaakt met een herziening van de lijst docentencompetenties en met een uitwerking van de toetsing.

#### • Kwaliteitszorg extern

In 2009 heeft de NVAO de bacheloropleiding Milieukunde en de masteropleidingen Environmental Sciences and Urban Environmental Management geaccrediteerd. Hiermee zijn alle bachelor- en masteropleidingen van Wageningen University in de eerste cyclus door de NVAO geaccrediteerd.

In 2009 heeft de visitatie van de bacheloropleiding Economie en Beleid door de QANU geleid tot een positief beoordelingsrapport en is voor deze opleiding verlenging van de accreditatietermijn aangevraagd bij de NVAO. Ook de bacheloropleiding Biologie en de masteropleiding Biology zijn in 2009 gevisiteerd door de QANU. In zijn mondelinge presentatie aan het eind van het visitatiebezoek was de voorzitter van de visitatiecommissie positief over beide opleidingen. Het schriftelijke beoordelingsrapport wordt in 2010 opgeleverd.

### **1.5.1.3 Studievoortgang en studierendementen**

In de tabellen 6 en 7 van bijlage 1A staan respectievelijk de rendementen van masterstudenten (generatie 2005 t/m 2007) en bachelorstudenten (generatie 2004 t/m 2006) vermeld.

Terwijl de masterrendementen hoog zijn, blijven de bachelorrendementen achter bij de verwachtingen. Deels wordt dit veroorzaakt door de 'zachte knip' waardoor bachelorstudenten al met de master kunnen beginnen terwijl ze de bachelor nog niet hebben afgerond, maar dat is zeker niet de enige oorzaak. Het beleid is er op gericht om de komende jaren de bachelorrendementen sterk te laten groeien. Dit is in overeenstemming met afspraken die de VSNU met het ministerie van OCW gemaakt heeft. Het is de bedoeling dat 70% van de herinschrijvers in het tweede jaar, binnen vier jaar hun bachelordiploma behaalt (momenteel 48%). Hoewel meer dan 85% van de 'herinschrijvers tweede jaar' hun bachelordiploma behaalt, is het aantal studenten dat dat binnen vier jaar doet te laag (48%).

### **1.5.1.4 Opvang van studenten**

De opvang van en dienstverlening aan studenten gebeurt voor het grootste deel door het Studenten Service Centrum (SSC). Sinds medio 2008 bestaat het SSC uit drie teams en de studentenbalie:

- Student Administration (toelating, inschrijving, registratie, afstuderen)
- International Office (opvang en administratieve begeleiding van internationale studenten)
- Student Counselling (studentenbegeleiding en -welzijn).

Bij de studentenbalie in de hal van het Forum-gebouw kunnen studenten terecht voor allerlei vragen en voor de WUR-card.

In 2009 is de uitgave 'Studeren in Wageningen' vernieuwd en gedurende de zomermaanden is voor de tiende keer het populaire Infopoint ingericht. Buitenlandse ouderejaars studenten helpen nieuwe studenten snel hun weg te vinden in Wageningen. Bij het International Office zijn ook medewerkers actief voor de opvang van Exchange Students (o.a. Erasmus studenten).

In 2009 is het aantal eerstejaars BSc-studenten uit Duitsland opnieuw sterk toegenomen. Naast het verzorgen van de beoordeling van hun toelating, heeft het team Student Administration deze groep studenten begeleid bij hun aanmelding in Studielink, bij hun deelname aan de zesweekse cursus Nederlands en bij het vinden van huisvesting.

Het aantal toelatingsverzoeken voor een Masteropleiding aan Wageningen University is in 2009 verder gestegen naar 5123. Het project, gericht op het digitaal kunnen aanleveren en verwerken van de vereiste documenten in het aanmeld- en toelatingsproces, is gestart en wordt in de loop van 2010 afgerond.

In 2009 besloten om vanaf het voorjaar van 2010 gebruik te gaan maken van het programma T5 van Trinicom: 'always e-ailable' om verzoeken om informatie via internet, email, telefoon en via contacten aan de balie nog beter af te kunnen handelen.

### **1.5.1.5 Studentenvoorzieningen**

Voor het volgen van hun studie staan studenten van Wageningen University onderwijs, tentamens en examens ter beschikking en de toegang tot inrichtingen en verzamelingen van de universiteit. Verder voorziet de universiteit in de studentenvoorzieningen studentenbegeleiding door decanen en studiebegeleiding.

Ten behoeve van een aansprekend studeer- en leefklimaat zijn de universiteit en allerlei (studenten-) organisaties actief op het vlak van andere voorzieningen: studentengezelligheidsverenigingen, sportverenigingen, toneelgezelschappen, koor en orkest, studentenpolitiek en -vakbond en alles wat daar tussen zit. Wageningen University hecht groot belang aan een goed functionerend aanbod en ondersteunt veel van deze groepen.

#### **• Studiebegeleiding**

De universiteit had in 2009 opnieuw te maken met toenemende studentenaantallen. De vraag naar de inzet van studieadviesing is verder toegenomen. De grote keuzevrijheid is naar het oordeel van studenten een sterk punt van Wageningen University. In 2009 is besloten om de BSc-opleidingen zo te veranderen dat die vrije keuze nog meer vrijheidsgraden bevat. Er is al sprake van een lichte toename van het aantal BSc-studenten dat de vrije keuze in het

buitenland invult. De verwachting is dat dit aantal verder zal toenemen doordat vanaf 2010 een half jaar voor vrije keuze wordt vrijgeroosterd. Studieadviseurs spelen een belangrijke rol bij de ondersteuning van de invulling ervan.

#### • **Studentenbegeleiding**

De Dienst Studenten Begeleiding (DSB) bestond in 2009 uit vier studentendecanen (3,5 fte), drie studentenpsychologen (1,5 fte), één studentenarts (1,0 fte) en twee assistent-verpleegkundigen (0,8 fte).

Om de begeleiding van studenten verder te verbeteren is in 2009 in een aantal bijeenkomsten georganiseerd: voor studiebegeleiders (faciliteiten die het team studentenbegeleiding biedt, feedback over hun interactie met studenten) en voor studenten (informatiebijeenkomst over studeren met een (psychologische) handicap). Daarnaast werd actief deelgenomen aan infomarkten, Education Day en Annual Introduction Days (AID) om informatie te verschaffen en de laagdrempeligheid van de DSB te bevorderen.

#### • **Studentendecanaat**

In 2009 zijn er in totaal 1073 studenten op gesprek geweest bij het studentendecanaat: 913 gesprekken met in totaal 660 Nederlandse studenten en 574 gesprekken met in totaal 413 buitenlandse studenten. Vanwege de toename van de studentenaantallen is er een toename te zien in het aantal studenten dat het decanaat bezoekt. Dit geldt vooral voor Nederlandse studenten.

In 2009 moesten verschillende studenten wegens ernstige familie- of ernstige persoonlijke omstandigheden hun studie voor langere tijd onderbreken of naar hun thuisland terugkeren. Eén student van Wageningen University is overleden. Het contact met nabestaanden en medestudenten werd op initiatief van het decanaat verzorgd door een team bestaande uit een studentendecaan, de studieadviseur, een studentenpastor en een afvaardiging van studievereniging en studievrienden.

In augustus is meegewerkt aan de interculturele workshop tijdens de AID, in oktober is voor het eerst een Engelstalige training 'study skills' verzorgd in samenwerking met Purple Monkey.

#### • **Studentenpsychologen**

In 2009 hadden 407 studenten een afspraak met een studentenpsycholoog, waarvan 315 voor de eerste keer. In 45% van de gevallen ging het om studiegerelateerde problemen, in 55% om meer persoonsgebonden problemen (vaak resulterend in studievertraging). 18% van de studenten was internationaal en 39 studenten kwamen voor een testpsychologisch onderzoek i.v.m. studie/beroepskeuze.

#### • **Studentenarts en vaccinatiecentrum**

Bij de studentenarts hebben zich 679 studenten voor het eerst gemeld voor begeleiding bij onder andere studievertraging door ziekte/ stress. Het aantal consulten bedroeg 910 (937 in 2008). Het aantal consulten voor buitenlandse studenten (inclusief PhD-studenten) is iets toegenomen tot 106 (93 in 2007 en 102 in 2008). In verband met verblijf in de tropen hebben 237 studenten tropenkeuringen ondergaan en zijn 1925 tropenvaccinaties verstrekt. Verder zijn 20 spreekuren malariavoorlichting verzorgd voor gemiddeld vier studenten per keer en zijn 183 recepten voor malaria medicatie en andere zaken uitgeschreven. Na terugkeer hebben ruim 80 gesprekken plaatsgevonden. Voor 21 personen betrof het post travel screening in samenwerking met het Leids Universitair Medisch Centrum (LUMC).

#### • **Andere voorzieningen**

Voor huisvesting kunnen studenten terecht op de particuliere kamermarkt, bij de WSO Kamerbalie en bij huisvestingsorganisatie Idealis. Idealis verhuurt ongeveer 4.500 kamers in veertien complexen verspreid over Wageningen. In 2009 beschikte Wageningen UR over bijna 1.200 kamers speciaal voor buitenlandse studenten. Door de groei van het aantal studenten zijn buitenlandse studenten in het najaar van 2009 tijdelijk ondergebracht in een vakantiepark. Half december had iedereen een kamer in Wageningen.

Om aan de hoge kamernood voor buitenlandse studenten tegemoet te komen is in het voorjaar besloten dat Wageningen University zelf investeert in ongeveer 250 extra kamers te bouwen. Het gaat om tijdelijke huisvesting

voor de duur van vijf jaar. De kamers zijn fasegewijs opgeleverd in de periode van begin september tot half december 2009.

Sports Centre de Bongerd (SCB) is een multifunctioneel sportcentrum met uitgebreide indoor en outdoor faciliteiten. In het sportprogramma worden meer dan 40 verschillende sporten aangeboden (van **A**tliek tot **Z**umba) en daarnaast nog eens ongeveer vijftien sportevenementen. Het SCB heeft haar eerste plaats in de Keuzegids Hoger Onderwijs in 2009 voor vierde keer op rij gehandhaafd op het gebied van 'universitaire sportvoorzieningen'. Nadat er twee jaar een inhaalslag is gemaakt ten aanzien van de tarieven voor sportrechten zal de prijs de komende jaren alleen nog stijgen met de geldende inflatiecorrectie: een kwalitatief hoogwaardig sportprogramma tegen een betaalbare prijs. De Sportstichting Wageningen University Thymos (SWU Thymos) stimuleert sport en bewegen door studenten, behartigt de belangen van de sportende student in het algemeen en de belangen van de negentien studentensportverenigingen in het bijzonder.

Ter bevordering van de integratie tussen studenten van Wageningen University en Hogeschool Van Hall Larenstein in Wageningen is in 2007 afgesproken dat FOS-ondersteuning ook geldt voor studenten van Hogeschool Van Hall Larenstein in bepaalde van oudsher aan de universiteit verbonden organisaties en andersom. Ook in 2009 is daar daadwerkelijk gebruik van gemaakt: studenten van de universiteit en hogeschool nemen in toenemende mate gezamenlijk deel aan activiteiten.

In het najaar van 2009 is onder alle studenten van Wageningen University de enquête International Student Barometer verspreid. De resultaten en eventuele maatregelen worden in het voorjaar van 2010 bekend gemaakt. Belangrijke uitkomst is dat studenten aangeven dat hun verwachtingen ten aanzien van studeren en leven in Wageningen uitkomen.

#### **1.5.1.6 Internationale mobiliteit en uitwisseling staf en studenten**

In 2009 zijn twee van de vier lopende Erasmus Mundus programma's waaraan Wageningen University deelneemt voor een tweede periode van vijf jaar goedgekeurd voor Erasmus Mundus subsidiëring. Dit betreft 'European Forestry' en 'International Master in Rural Development'. Om de participatie in Erasmus Mundus verder te stimuleren is in 2009 een aantal prioritaire thema's benoemd, gerelateerd aan de speerpunten in het strategisch plan, voorzien van een stimuleringsubsidie.

In 2009 was het voor de eerste keer mogelijk ook Joint Doctorate Programma's in te dienen voor Erasmus Mundus subsidiëring. Helaas werd geen van de drie joint doctorate programmes gehonoreerd die (mede) ingediend waren door Wageningen University.

Om in de studentenuitwisseling een betere balans te bereiken tussen de aantallen inkomende en uitgaande studenten is door betere promotie van de mogelijkheden de focus verschoven naar uitgaande studenten. De aantallen inkomende studenten zijn iets teruggedrongen naar ongeveer 300 studenten. Als gevolg van herziening van de overeenkomsten met partneruniversiteiten zijn de inkomende studenten van een hoger niveau (kwaliteit, inhoudelijke aansluiting). Het aantal uitgaande studenten is gestegen naar 109 (85 naar een onderwijsinstelling binnen de EU en 24 naar een onderwijsinstelling buiten de EU).

De sociale opvang van de inkomende studenten is verder verbeterd via het buddiesysteem, introductiebijeenkomsten en begeleiding door Erasmuscoördinatoren. Daarbij wordt nauw samengewerkt met de Wageningse tak van Erasmus Student Network (1 x ESN). De inkomende studenten zijn zeer te spreken over het onderwijsaanbod en stromen in toenemende mate door in de reguliere Wageningse opleidingen. Tegelijkertijd blijken de krappe huisvestingsmogelijkheden een steeds grotere barrière te vormen voor de keuze voor Wageningen.

Naast de uitwisseling van studenten vindt er veelvuldig internationale uitwisseling plaats van wetenschappelijke staf. Wetenschappelijk personeel maakt gebruik van de mogelijkheid van sabbatical leave om tijdelijk bij een buitenlandse universiteit werkzaam te kunnen zijn. Omgekeerd is een groot aantal buitenlandse (gast)medewerkers werkzaam binnen Wageningen UR. Gemiddeld betreft het ruim 70 verschillende nationaliteiten.

## 1.5.2 Alumni en fondsenwerving

Wageningen University heeft een netwerk van ongeveer 35.000 afgestudeerden en gepromoveerden, verspreid over ongeveer 100 landen. Via een online platform van Wageningen University en Wageningen Alumni Network KLV kunnen alumni elkaar vinden, ontmoeten en informatie ontvangen en uitwisselen. Sinds de lancering van deze alumni portal in september 2009, hebben al meer dan 6000 alumni dit platform bezocht.

In Nederland zijn in 2009 alumnibijeenkomsten georganiseerd in samenwerking met de bestaande regionale alumnikringen. Buiten Nederland zijn alumnibijeenkomsten gehouden in o.a. België, Brazilië, Indonesië en de Verenigde Staten (Washington en San Francisco). Ook in samenwerking met andere Nederlandse universiteiten zijn alumnibijeenkomsten in het buitenland gehouden, ondermeer in Barcelona.

In Wageningen vonden activiteiten plaats zoals de reünies voor oud-studenten die 25 en 50 jaar geleden hun studie begonnen. Nieuw was de betrokkenheid bij de jaarlijkse Veluweloop. De drie snelste alumni kregen een prijs uitgereikt. Het platform Wageningen Ambassadors is gegroeid naar 39 leden en is tweemaal bijeen geweest. Verder is een start gemaakt met de restyling van het relatie- en alumnikwartaalblad Wageningen Update.

In 2009 is de intensieve samenwerking met KLV bij het afstemmen, opzetten en uitvoeren van alumni activiteiten geëvalueerd. De samenwerking wordt voortgezet en KLV voert daarbij een deel van de alumni activiteiten van de universiteit uit.

In 2009 zijn fondsenwervende acties gehouden voor ondermeer het Anne van de Ban Fonds en het Wageningen Universiteitsfonds (WUF). Het Anne van den Ban Fonds heeft ruim € 180.000,- aan donaties ontvangen, vergelijkbaar met het jaar ervoor. Het WUF ontving voor haar activiteiten ca. € 30.000,- aan donaties, eveneens vrijwel gelijk aan 2008. De bel-actie aan het eind van 2009 was succesvol; het aantal vaste donateurs groeide naar ruim 200. Voor de verschillende fondsen op naam is er bij het WUF in 2009 bijna € 4.900.000 binnengekomen. Dat was beduidend meer dan het jaar ervoor vanwege een subsidie van ruim vier miljoen voor onderzoek naar een nieuwe tuberculose vaccins. Wageningen UR wil relatiegerichte fondsenwerving in 2010 verder intensiveren.

## 1.5.3 Onderzoek

### 1.5.3.1 Onderzoeksbeleid

Het domein van Wageningen UR wordt omschreven als 'gezonde voeding en leefomgeving' en bestaat uit drie samenhangende kerngebieden:

- Voeding en voedselproductie;
- Leefomgeving;
- Gezondheid, leefstijl en levensomstandigheden.

In de planperiode 2007-2010 zijn er extra investeringen in een drietal maatschappelijke thema's die het hart van Wageningen UR raken:

- Biobased economy;
- Klimaatbestendige kustzones;
- Voeding, gezondheid en gedrag.

Tevens zijn er investeringen in drie expertises en technologieën:

- Systeembioïologie;
- Bionanotechnologie;
- Het koppelen van schaalniveaus en governance.

Binnen het domein wil Wageningen University zich op een aantal wetenschapsgebieden profileren. Deze terreinen worden aangeduid als leerstoelen. Rond een dergelijke leerstoel vormt zich een groep medewerkers die samen met de hoogleraar invulling geeft aan dat wetenschapsgebied. Binnen Wageningen University vindt het onderzoek plaats in 92 leerstoelgroepen, binnen vijf departementen.



### 1.5.3.2 Onderzoekscholen

Wageningen University heeft het penvoerderschap over zes onderzoekscholen en heeft een dependance van een zevende onderzoekschool. De onderzoekscholen binnen Wageningen University zijn samengebracht in een overkoepelend orgaan: Wageningen Graduate Schools.

Onderzoekscholen met penvoerderschap bij Wageningen University:

- Experimental Plant Sciences (EPS);
- Mansholt Graduate School of Social Sciences (MG3S);
- The C.T. de Wit Graduate School Production Ecology & Resource Conservation (PE&RC);
- The Graduate school VLAG (Nutrition, Food Technology, Agrobiotechnology and Health Sciences);
- Wageningen Institute of Animal Sciences (WIAS);
- Wageningen Institute for Environment and Climate Research (WIMEK) als onderdeel van de landelijke onderzoekschool SENSE.

Overige participaties in onderzoekscholen met penvoerderschap elders:

- Research School for Resource Studies for Development (CERES);
- Graduate School on Process Technology (OSPT);
- Research Institute and Research School for Economic and Social History (N.W. Posthumus Instituut);
- Graduate School of Polymer Science and Technology (PTN);
- Research School Biodiversity;
- Graduate Research School of Science, Technology and Modern Culture (WTMC);
- Graduate Research School Biotechnological Sciences Delft Leiden (BSDL);
- Dutch Institute of Systems and Control (DISC);
- Interuniversity Centre for Educational Research (ICO).

De onderzoekscholen garanderen de wetenschappelijke kwaliteit van het onderzoek van Wageningen University. Het onderzoek van Wageningen University en ook de PhD-programma's zijn ondergebracht in deze onderzoekscholen. Iedere onderzoekschool heeft een eigen missie. Ook andere Nederlandse universiteiten en onderzoeksinstituten kunnen met een onderzoekschool verbonden zijn.

De onderzoekscholen hebben drie hoofdtaken:

- Coördinatie van een samenhangend onderzoeksprogramma voor de universiteit binnen de missie van de onderzoekschool.
- Bewaken, monitoren en stimuleren van de kwaliteit en de voortgang van academisch onderzoek (PhD-candidates, post-docs en onderzoekers).
- Ontwikkelen, faciliteren en coördineren van postdoctoraal onderwijs.

Onderzoekers, postdocs en PhD-candidates participeren in één van de onderzoekscholen. De onderzoekscholen van Wageningen University zijn geaccrediteerd door de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen en daarmee onderworpen aan een kwaliteitscontrole.

### 1.5.3.3 Kwantitatieve gegevens

#### • Omvang onderzoek en onderzoeksproductiviteit

De omvang van de eerste geldstroom voor onderwijs en onderzoek was in 2009 € 176 mln. Het tweede geldstroom onderzoek waarvan de lasten voor een groot deel door de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) worden gedragen, had een omvang van € 17,9 mln. Hierbij inbegrepen zijn de medewerkers aan de onderzoeksprojecten die via het NWO-programma Vernieuwingsimpuls zijn geworven. De toekenning van drie Veni- en twee Vidi-beurzen in 2009 bracht het totale aantal laureaten op negenentwintig Veni's, zeventien Vidi's en vier Vici's. Het derde geldstroom onderzoek had een omvang van € 71,5 mln. Het aantal wetenschappelijke publicaties bedroeg 3568.

### • Promovendi

De onderzoekscholen hebben in 2009 evenals in 2008 veel aandacht gegeven aan de loopbaanoriëntatie en carrièreperspectieven van promovendi via zogenaamde career assessments, uitstroomcursussen en loopbaanbegeleiding voor jonge excellente onderzoekers. Met deze begeleiding wordt een promovendus ook voorbereid op een mogelijke carrière buiten de wetenschap. Er is in 2009 ook expliciet aandacht gegeven aan het begeleiden van promovendi. Op initiatief van Wageningen Graduate Schools is de cursus 'Professional in Supervision' ontwikkeld, bedoeld voor (co-)promotoren ter professionalisering van de begeleiding van promovendi. Deze cursus werd met zeer veel belangstelling gevolgd.

De stand van zaken wat betreft de verdeling over de Onderzoekscholen van het aantal promovendi waaraan Tweede Fase Onderwijsmiddelen zijn toegekend, is weergegeven in onderstaande tabel.

De deelname aan Tweede Fase Onderwijs (TFO) voor promovendi is net als in de afgelopen jaren weer toegenomen. Het aantal promovendi in 2009 was 1062.

De instroom van (internationale) promovendi is toegenomen in vergelijking met vorig jaar. De instroom over 2009 betrof bijna 300 promovendi.

**Tabel Aantallen promovendi waaraan TFO-middelen zijn toegekend per onderzoekschool in 2005-2009**

| <i>Jaar</i> | <i>CERES</i> | <i>EPS</i> | <i>MG3S</i> | <i>PE&amp;RC</i> | <i>VLG</i> | <i>WIAS</i> | <i>WIMEK</i> | <i>Totaal</i> |
|-------------|--------------|------------|-------------|------------------|------------|-------------|--------------|---------------|
| 2005        | 70           | 101.5      | 100         | 134              | 170        | 74          | 79.5         | 729           |
| 2006        | 61.5         | 98.5       | 103.5       | 138              | 182        | 65.5        | 105          | 754           |
| 2007        | 69           | 102        | 91          | 173              | 195        | 86          | 95           | 811           |
| 2008        | 67           | 130        | 111         | 201.5            | 232        | 102.5       | 117          | 961           |
| 2009        | 68           | 166.5      | 123         | 207.5            | 252        | 120.5       | 124.5        | 1.062         |

### • Interne onderzoeksstimulering

De onderzoekscholen hadden in 2009 de beschikking over een bedrag van ruim € 3,1 mln. voor de aanstelling van aio's en postdocs op toekomstgerichte thema's. Een deel van deze middelen wordt gereserveerd om additionele aio's of postdocs in te zetten onder leiding van Veni- of Vidi-laureaten.

### • Kwantitatieve gegevens

Het aantal promoties daalde van 210 in 2008 tot 196 in 2009, waarvan 66 voorbereid door vrouwen. De vooropleiding (doctoraal, MSc) had bij 70 promovendi buiten Nederland plaatsgevonden. De jonge doctor had in 83 gevallen niet de Nederlandse nationaliteit.

Zoals eerder al is opgemerkt is het aantal promovendi met een Opleidings- en Begeleidingsplan (OBP; in het Engels: Training- and Supervision Plan, TSP) wederom gestegen. Ook van deze ontwikkeling mag een gunstig effect op het aio-rendement worden verwacht.

De omvang van het promovendibestand ligt thans op circa 1.450 (waarvan 1.062 met een TSP).

#### 1.5.3.4 Kwaliteitszorg

De visitaties binnen Wageningen University maken deel uit van een landelijk stelsel, waarbij elke universiteit de verplichting heeft zich eenmaal in de zes jaar extern te laten visiteren. Daarnaast vinden tussentijds de zogenaamde midterm evaluaties plaats. Al deze visitaties vinden plaats volgens een Standaard Evaluatie Protocol (SEP) dat is ontwikkeld en vastgesteld door de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW), de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek NWO en de Vereniging van Nederlandse Universiteiten (VSNU). Tevens

houden deze organisaties, in afstemming met het ministerie van OCW, toezicht op de uitvoering van het SEP door middel van de Meta Evaluatie Commissie (MEC) die jaarlijks rapporteert en adviseert. Deze commissie is overigens - na twee volledige evaluatierondes - op eigen advies in 2009 gedechargeerd.

Wageningen University voert haar visitaties uit met als leidende eenheid de onderzoekschool. De onderzoekschool WIMEK is in 2007 extern gevisiteerd. De overige onderzoekscholen EPS, MG3S (inclusief de leerstoelgroepen van CERES), PE&RC, VLAG en WIAS zijn medio 2009 alle gevisiteerd door een internationale peer review commissie (PRC) van prominente wetenschappers op het domein van de onderzoekschool. Deze visitaties vonden plaats op het niveau van de onderzoekschool en op het niveau van de leerstoelgroepen.

De conclusie van de PRC is dat de onderzoekscholen een zeer goed en verzorgd opleidingsprogramma voor promovendi bieden en dat de kwaliteit van het Wageningse onderzoek goed tot zeer goed / excellent is. Dit wordt onderbouwd door een uitgebreide citatieanalyse van de wetenschappelijke output van de WU-leerstoelgroepen, waarvan de relatieve impact in het algemeen ruim tot zeer ruim boven het wereldgemiddelde ligt. Hoewel de PRC enthousiast is over de kwaliteit van onderzoek, het leiderschap, de staf en de voorzieningen, ziet zij ook kansen voor verbetering. Zo liggen er mogelijkheden om de kritische massa en synergie nog meer te vergroten, het postdoc-beleid te verbeteren, de successieplanning van sleutelposities te verscherpen en naast bibliometrie ook oog te hebben voor maatschappelijke relevantie van het onderzoek bij de monitoring van de onderzoekskwaliteit. Ten slotte zijn ook enige aanbevelingen gedaan specifiek op het niveau van de leerstoelgroepen.

De afzonderlijke visitatierapporten van de onderzoekscholen zijn op de websites van deze onderzoekscholen te vinden.

Het College van Bestuur onderschrijft de aanbevelingen van de commissie. Er is op niveau van het College van Bestuur, van de onderzoekscholen en de afzonderlijke leerstoelgroepen een plan voor verbetering gemaakt, dat jaarlijks met het betreffende management wordt geëvalueerd.

De visitaties blikken terug over een langere periode en aan de hand hiervan vindt bijstelling van de strategie voor de toekomst plaats. Ook het reguliere overleg van de Sciences Groups (maandelijks) en de onderzoekscholen (jaarlijks) met respectievelijk de Raad van Bestuur en de Rector maken deel uit van de kwaliteitborgingscyclus.

Ten slotte werkt de organisatie sedert 2008 aan een verdiepingsslag met betrekking tot de borging van de kwaliteit door implementatie van een apart systeem voor monitoring.

## **1.6 Hogeschool Van Hall Larenstein**

De focus van Hogeschool Van Hall Larenstein ligt op het opleiden van de praktijkgerichte professionals en het vertalen van wetenschappelijke kennis naar praktijktoepassingen. Samen met de universiteit streeft de hogeschool naar een breed palet van academische en professionele opleidingen, met daarbinnen goede overstapmogelijkheden voor studenten. Het onderwijs van Hogeschool Van Hall Larenstein wordt gegeven op de locaties Leeuwarden, Velp en Wageningen.

Uitgaande van de belangstelling, kennis en ervaring van de student ondersteunt de hogeschool hem of haar in het traject dat leidt tot een lerende professional op hbo-niveau. De hogeschool doet dit door het aanbieden van professionele bachelor- en masteropleidingen, maar ook door training en scholing tijdens de loopbaan.

Het onderwijs is competentiegericht en het leren in de beroepscontext krijgt veel aandacht. Studenten maken zo snel en zo veel mogelijk kennis met de beroepspraktijk door werkvormen als leerwerkplaatsen, stages en afstudeeropdrachten. Docenten begeleiden studenten en zijn daarnaast betrokken bij toegepast onderzoek. Dit onderzoek vindt plaats in de kenniskringen rond de lectoren of door contractactiviteiten. Deze activiteiten ondersteunen de innovatie van het onderwijs, verhogen de deskundigheid van de docenten en versterken de relaties van de hogeschool met het werkveld. De hogeschool staat open voor andere culturen en verwelkomt studenten en cursisten uit de hele wereld.

Maandelijks heeft de directie overleg met de Raad van Bestuur over de lopende zaken van de hogeschool. Daarnaast wordt in de kwartaal managementgesprekken dieper ingezoomd op de financiële resultaten en de

strategische keuzes. De begroting, kwartaalcijfers, jaarrekening en monitoring (kwaliteit en studentaantallen) vormen de rode draad van deze gesprekken.

Bij de opening van het hogeschooljaar werd ecooloog Wouter Helmer benoemd tot erelector van Hogeschool Van Hall Larenstein. Naast Gerrit Braks is hij de tweede erelector van de hogeschool. De ecooloog is directeur van de stichting Ark en winnaar van de Edgar Doncker Natuurprijs in 2007. Als directeur van stichting Ark zet Wouter Helmer zich in voor innovatieve projecten om robuuste natuur te ontwikkelen met ruimte voor mens en natuur.

#### • **Nieuwe strategie**

In het najaar van 2008 is de directie gestart met het traject om te komen tot een nieuwe strategische visie voor de komende jaren, genaamd 'VHL Vooruit'. Deze strategie heeft als ambitie de hogeschool op een kwalitatief hoger plan te brengen en een verhoging van het aantal studenten naar ca. 6.000 in 2015. De strategische pijlers zijn Positionering (vermarkten onderwijsconcepten), Operational Excellence (samenhang in werkprocessen, mensen en systemen), Onderwijs (van portfolio naar onderwijsconcepten en arrangementen) en HRM (ondernemerschap, professionele samenwerking en kernwaarden).

In voorjaar van 2009 zijn projectgroepen aan de slag gegaan om de nieuwe strategie vorm te geven. Deze projectgroepen hebben medio 2009 hun voorstellen uitgebracht die nu door vervolg projectgroepen verder worden geconcretiseerd. Via de reguliere communicatiemiddelen alsook door middel van personeelsbijeenkomsten en werkconferenties met medezeggenschap en studentgeledingen wordt betrokkenheid hogeschool breed gewaarborgd.

Het is de planning dat er in voorjaar 2010 nadere besluitvorming zal plaatsvinden over deze nieuwe strategie.

#### • **Kernwaarden**

De nieuwe strategie en bijbehorende ambitie vragen om bepaald gedrag binnen de hogeschool dat zich op team/afdelingsniveau en op organisatieniveau afspeelt. Dit gedrag, of beter gezegd het gewenste gedrag, zijn vastgelegd in een zestal kernwaarden: Klantgerichtheid, Professioneel, Plezier, Samenwerken, Ruimte voor talent en groei, Ondernemend.

Bij aanvang van het kalenderjaar 2009 zijn deze kernwaarden geïntroduceerd en door gerichte acties wordt hier constant de aandacht op gehouden. Gedachten om deze kernwaarden een vaste plek te geven in het traject van functionerings- en beoordelingsgesprekken zullen in 2010 worden geconcretiseerd.

Bij de financiële doorkijk naar de komende jaren is gebleken dat er keuzes gemaakt moeten worden om de organisatie efficiënter in te richten. Enerzijds komt dit er op neer dat de verantwoordelijkheid voor contractactiviteiten niet alleen dichterbij het onderwijs komen te liggen maar ook in formatieve omvang zal moeten afnemen. Anderzijds wordt kritisch gekeken naar de omvang van de staven en de positionering hiervan. De formele besluitvorming over de staven vindt plaats in voorjaar 2010, naar het zich laat aanzien zal dit gepaard gaan met een vermindering (op termijn) van fte.

Naar verwachting zal in het najaar 2010 de nieuwe Wet op het Hoger onderwijs en Wetenschappelijk onderzoek (WHW) in werking treden. Binnen Wageningen UR zijn reeds in 2008 diverse werkgroepen in het leven geroepen die specifieke consequenties van deze nieuwe wet t.o.v. het bestaande in beeld brengen. Begin 2010 brengen deze werkgroepen hun bevindingen uit welke vervolgens worden overgenomen en verder uitgewerkt binnen de hogeschool.

### **1.6.1 Onderwijs en studenten**

#### **1.6.1.1 Opleidingen**

Het onderwijsaanbod van Hogeschool Van Hall Larenstein (zie bijlage I B, tabel 1) omvat twintig professionele bacheloropleidingen, drie professionele masteropleidingen en drie Associate Degree (AD-)opleidingen. Het opleidingsaanbod bestaat uit 46 majoren en 69 minoren. De minoren worden zoveel mogelijk instellingsbreed aangeboden en zijn verdiepend, verbredend of gericht op doorstroming naar de universiteit. De master- en

bacheloropleidingen in Wageningen zijn volledig Engelstalig. Bij de Nederlandstalige bacheloropleidingen wordt gestreefd naar het aanbieden van minimaal één Engelstalige major.

Binnen verschillende opleidingen wordt samengewerkt met andere (hoge-)scholen. Op de locatie Leeuwarden biedt de hogeschool gezamenlijk met de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden een aantal technologie opleidingen aan binnen de unit Life Sciences. Ook de laboratoriumopleidingen van het Friesland College (mbo) zijn hierin ondergebracht.

De hogeschool zet zich in om de aansluiting van het voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs op het (verkort) hbo onderwijs te verbeteren. Op de locatie Leeuwarden is dit onder meer gerealiseerd in de unit Life Sciences en met de nieuwe AD-programma's. Daarnaast neemt Hogeschool Van Hall Larenstein deel aan diverse overleggen met andere scholen, onder andere het LICA (Landelijk Informatie Centrum Aansluiting VO-HBO), het Platformoverleg Voortgezet/Hoger Onderwijs (VOHO) in Velp en Leeuwarden, AOC-overleg Leeuwarden en met AOC Oost. Ook zijn doorlopende leerlijnen ontwikkeld samen met onder andere Helicon Opleidingen Velp. Schakel- en zomercursussen moeten de overstap naar Hogeschool Van Hall Larenstein vergemakkelijken.

In 2009 heeft de hogeschool het ontwikkelen en implementeren van het competentiegericht onderwijs nagenoeg afgerond. Met uitzondering van het hoofdstuk over de examens heeft dit geleid tot één gezamenlijk examenreglement voor Hogeschool Van Hall Larenstein. In het eerste kwartaal 2009 heeft er een overall evaluatie van het nieuwe onderwijsmodel plaats gehad, uitgevoerd door het onderzoeksbureau Hobeon. Dit heeft geresulteerd in het rapport 'Implementatie onderwijsvernieuwing Van Hall Larenstein 2004-2008'. Het resultaat van deze evaluatie is vervolgens ingepast in de strategievorming 'VHL Vooruit'.

#### **1.6.1.2 Interne en externe kwaliteitszorg**

##### **• Kwaliteitszorg intern**

De interne kwaliteitszorg per onderwijsdirectie omvat vooral de evaluatie van het onderwijs (tevredenheidsenquête bij studenten) per periode per opleiding. Zo'n evaluatie leidt direct tot verbeteracties bij het betreffende onderwijsprogramma.

De studenttevredenheid op instellingsniveau wordt extern gemeten via de Nationale Studenten Enquête (NSE), waaraan in 2009 voor het eerst alle zittende studenten voor ondervraagd zijn. Er was een respons van ruim 40%. De gemiddelde score over alle opleidingen en de gemeten items was VHL-breed 6,7, 0,1 beter dan in 2008. Twee Wageningse opleidingen (VMT en Tropische landbouw) staan in deze lijst in de landelijke top20 van beste HBO-opleidingen. VHL-breed wordt positief gescoord op sfeer, inhoud, breedte, docentdeskundigheid en betrokkenheid, maar minder positief op communicatie. Deze NSE-tevredenheidsscores worden ook gebruikt voor de Keuzegids-waardering.

In 2010 wordt weer aan de (vernieuwde) NSE meegedaan en is er het voornemen om de onderwijs-evaluaties per periode zo te stroomlijnen dat gegevens VHL-breed samen te voegen en te vergelijken zijn.

Het jaarlijks onderzoek onder alumni (de HBO-monitor) is op instellings- en cluster-niveau uitgewerkt en voor grote opleidingen ook op opleidingsniveau beschikbaar. Het leverde geen verrassende inzichten op. Wel wordt de verbetering van de arbeidsmarkt-aansluiting van afgestudeerden van Diermanagement hier ook bevestigd. Het onderwerp 'selectie' scoort, net als het landelijk beeld, ook bij VHL laag.

Het medewerkertevredenheidsonderzoek (Medewerkermonitor 2008) is eind 2009 afgesloten met een eindrapportage. Werkdruk, leidinggeven, responsverhoging, (interne) communicatie en aandacht voor kernwaarden zijn onderwerpen waaraan extra aandacht is besteed naar aanleiding van deze meting.

De activiteiten van de werkgroep dagelijkse kwaliteit heeft geleid tot het vaststellen van servicenormen voor studenten van de onderwijsorganisatie.

De borging van de plannen is in 2009 via de managementgesprekken gerealiseerd. Voor 2010 wordt aan deze borging en kwaliteitsmanagement informatie verder gewerkt.

#### • **Kwaliteitszorg extern/visitaties en accreditaties**

Certified heeft in 2009 visitaties uitgevoerd bij de opleidingen Dier- en Veehouderij en Tuin- en Akkerbouw en Diermanagement. De resultaten waren goed en met deze rapporten is de vernieuwing van de accreditatie aangevraagd. Daarmee zijn de opleidingen allemaal eenmaal volgens dit stelsel beoordeeld.

De invoering van het vernieuwde accreditatiestelsel heeft vertraging opgelopen, dus worden de bacheloropleiding Tropische Landbouw en de masteropleiding 'Process en Project management in the domain of Land and water' in 2010 nog volgens het bestaande kader beoordeeld. Ook de opleidingen van de unit Life Science krijgen in 2010 een visitatiebezoek.

Het nieuwe externe kwaliteitszorgstelsel voor praktijkgericht onderzoek en lectoraten is van kracht geworden (per 1 januari 2009). Een aanzet voor een VHL-opzet is gemaakt, maar uitwerking ervan gebeurt in 2010. Voor Van Hall Larenstein zal de externe toets begin 2013 plaatsvinden.

#### **1.6.1.3 Studievoortgang en studierendementen**

In 2009 bedroeg de gemiddelde studieduur van afgestudeerden van Hogeschool Van Hall Larenstein 4,4 jaar (zie ook tabel 4 van bijlage I B, in tabel 3 van deze bijlage wordt de gemiddelde studieduur uitgesplitst naar opleiding en locatie).

De hogeschool werkt met een bindend negatief studieadvies voor studenten die na het eerste studiejaar niet voldoende credits hebben behaald en voor studenten die na twee jaar de propedeuse niet hebben gehaald.

Na het studiejaar 2008/2009 heeft de hogeschool 117 negatieve studieadviezen afgegeven. Hiertegen hebben 21 studenten bezwaar aangetekend bij het College van Beroep voor de Examen.

In het studiejaar 2008/2009 hebben 405 studenten hun studie bij Hogeschool Van Hall Larenstein voortijdig beëindigd na een gemiddelde studieduur van 1,95 jaar.

#### **1.6.1.4 Opvang van studenten**

Het Onderwijsbureau kent binnen de drie locaties zes werkprocessen:

- De administratie van Nederlandse studenten;
- De administratie en begeleiding van internationale studenten;
- De administratie van stages;
- Het roosteren;
- De front office functie;
- Het verzamelen en bewerken van managementinformatie.

Het International Office begeleidt de internationale studenten bij huisvesting, het aanvragen van verblijfsdocumenten et cetera. De opvang van buitenlandse studenten in Velp en Wageningen is een permanent aandachtspunt. Vooral het regelen van huisvesting in Wageningen vergde een grote inspanning. In Velp zijn opleidingen en Onderwijsbureau ook in 2009 in gesprek over de juiste invulling van de sociale opvang van buitenlandse studenten.

Om tot een intensievere samenwerking te komen tussen de drie locaties is het proces van inschrijven van internationale studenten (EU en non-EU) in schema's uitgewerkt en zijn de taken en verantwoordelijkheden van de verschillende partijen aangescherpt. De samenwerking tussen het Klant Contact Center en het Onderwijsbureau in Wageningen zijn geïntensiveerd, opdat de internationale studenten sneller gelijklopende antwoorden kunnen krijgen.

Strakkere roostering is voor de opleidingen en het Onderwijsbureau een permanent aandachtspunt waarbij een continue investering in aangescherpte procedures, scholing van medewerkers en intensieve communicatie met docenten, teamleiders en opleidingsdirecteuren een vanzelfsprekendheid is.

#### **1.6.1.5 Studiebegeleiding, inclusief studieloopbaanbegeleiding**

Studieloopbaanbegeleiding en een digitaal studentportfolio zijn essentiële elementen in het competentiegericht onderwijs van Hogeschool Van Hall Larenstein. Naarmate de studie vordert, verschuift de nadruk van sturende begeleiding naar meer zelfsturing door de student. De student kan zijn of haar competentieontwikkeling zelf vastleggen en aantonen met het digitaal portfolio.

#### **1.6.1.6 Studentenbegeleiding**

Het studentendecanaat van Hogeschool VHL bestaat uit vijf parttime decanen. Ongeveer 22% van alle studenten bezoekt één of meermalen het decanaat. Daarnaast worden veel vragen telefonisch of per e-mail gesteld en beantwoord. In het studiejaar 2008/2009 hebben zich 924 studenten bij het studentendecanaat gemeld. In totaal zijn 2.245 gesprekken met hen gevoerd. In 2008/2009 hebben de decanen onder meer aandacht besteed aan:

- **Gesprekken met studenten**

Deze gesprekken worden gevoerd over studeerproblemen, persoonlijke en psychische problemen, vragen over studie- en beroepskeuze, studeren met een functiebeperking (vooral dyslexie en aan autisme verwante stoornissen). De meeste hulpvragen van studenten betroffen studievoortgangproblemen en persoonlijke omstandigheden.

- **Studeren met een functiebeperking**

Het aantal studenten met een autistische stoornis neemt toe. Het decanaat heeft een notitie Autismes ingediend bij de directie. In Leeuwarden is een prikkelarme ruimte gekomen voor studenten met een functiebeperking. De evaluatie van de notitie 'studeren met een functiebeperking' is afgerond en geeft aan dat het beleid op alle locaties is ingebed en naar behoren wordt uitgevoerd. De decanen hebben wederom deskundigheidbevordering op het gebied van ASS voor opleidingsteams georganiseerd (locaties Leeuwarden en Velp). Voor studenten met dyslexie is door de hogeschool specifieke software aangeschaft.

- **Organisatie/beleid**

Het decanaat heeft in concept een topsportregeling aangeleverd voor gezamenlijke regeling met Wageningen University. De decanen hebben wijzigingen en aanvullingen ingediend voor aanpassing van het Onderwijs en Examen Reglement.

- **Trainingen**

In Leeuwarden is het decanaat betrokken bij het opzetten en geven van de training 'vlucht en uitstelgedrag'. Dit is een samenwerkingsverband tussen de drie Leeuwarder hogescholen (NHL Hogeschool, Stenden University en Hogeschool VHL) en de Geestelijke Gezondheidszorg (GGZ).

#### **1.6.1.7 Studentenvoorzieningen**

Hogeschool Van Hall Larenstein vindt het belangrijk dat er een goed functionerend aanbod van voorzieningen is en treedt naar behoefte ondersteunend op.

Op elke locatie voorziet Hogeschool Van Hall Larenstein voor haar studenten een breed scala aan studentenvoorzieningen in de vorm van studentenverenigingen, werk- of studiegroepen per opleiding, organisaties die ondersteunen bij het zoeken naar huisvesting of bij het aantrekkelijk aanbieden van sportfaciliteiten.

In Velp zijn twee studentenverenigingen actief. Studentenverenigingen organiseren inhoudelijke en sociale activiteiten, en bieden studenten de gelegenheid om ervaring op te doen in bestuur- en commissiewerk. Studentenvereniging Quercus heeft in 2009, naast reguliere activiteiten, aandacht besteed aan haar 55-jarig bestaan. Studentenvereniging Arboricultura is de tweede studentenvereniging in Velp, ook zij staat garant voor allerlei activiteiten. In Leeuwarden is studentenvereniging Osiris actief. Vanuit de sociëteit van Osiris in Leeuwarden organiseert de studentenvereniging tal van feesten, culturele, studieverrijkende en sportieve activiteiten. In Wageningen zijn vijf studentenverenigingen actief: WSV Ceres, KSV St. Franciscus Xaverius. Landbouwersvereniging Nji-Sri. SSR-W, JV Unitas. De beste kennismaking met Wageningen in al haar facetten is deelnemen aan de Algemene Introductiedagen (AID), georganiseerd door het AID-bestuur, waar de afgelopen twee jaar ook VHL-studenten in vertegenwoordigd waren.

Studentensport Arnhem biedt sportfaciliteiten aan studenten die in Velp studeren. De stichting studentenhuisvesting Larenstein helpt studenten in Velp bij het zoeken naar een kamer.

Studenten die in Leeuwarden studeren kunnen voor voorzieningen op het gebied van huisvesting en sport terecht bij Leeuwarden Studiestad. Leeuwarden Studiestad organiseert diverse activiteiten en verzorgt ieder jaar de introductiedagen in Leeuwarden. In Wageningen kunnen studenten gebruik maken van het Sports Centre de Bongerd. Studentenhuisvesting wordt in Wageningen geregeld door Idealis.

In 2009 zijn zowel in Velp als in Leeuwarden nieuwe mediatheken ingericht. Bij de vormgeving en inrichting van deze mediatheken is uitgebreide betrokkenheid geweest van de studenten van de hogeschool. In de nieuwe mediatheken kan de student niet alleen informatie opvragen maar zijn er ook ruime mogelijkheden om in groepsverband te werken, kan er gebruik gemaakt worden van de vele computers die beschikbaar zijn en is er zelfs de mogelijkheid om te loungen. Uit metingen is gebleken dat het bezoek na opening van de nieuwe mediatheken fors is toegenomen.

### 1.6.1.8 Internationale mobiliteit en uitwisseling

#### • Internationaal Onderwijs

De Engelstalige bachelor- en masteropleidingen, in het bijzonder in Wageningen, trekken als vanouds veel buitenlandse studenten aan. De twee masteropleidingen met een flink aantal studenten met een NFP-beurs (Netherlands Fellowship Programme) houden de status IO-instituut voor actueel en de positie van Hogeschool Van Hall Larenstein binnen internationale (ontwikkelings)samenwerking krachtig. Projecten op het gebied van 'capacity building' zorgen voor actuele expertise.

Op de locatie Wageningen zijn de opleidingen volledig Engelstalig. Op de overige locaties van de hogeschool is per opleiding minstens één (afstudeer-/major)programma Engelstalig.

Op 1 oktober 2009 waren studenten van 61 nationaliteiten ingeschreven bij Hogeschool Van Hall Larenstein. Hierbij is het grote aantal studenten met de Duitse (280) en Chinese (89) nationaliteit opvallend (zie tabel).

| <i>Nationaliteit buitenlandse studenten Hogeschool Van Hall Larenstein</i> | <i>Locatie Leeuwarden</i> | <i>Locatie Velp/Wageningen</i> | <i>Totaal Hogeschool</i> |
|--|---------------------------|--------------------------------|--------------------------|
| Europa   | 138                       | 185                            | 323                      |
| Afrika   | 8                         | 72                             | 80                       |
| Azië   | 16                        | 115                            | 131                      |
| Noord- en Zuid-Amerika   | 3                         | 6                              | 9                        |
| Totaal   | 165                       | 378                            | 543                      |

### 1.6.2 Alumni en fondsenwerving

Hogeschool Van Hall Larenstein werkt aan een herdefinitie van het alumnibeleid, mede in het kader van 'een leven lang leren'. Het doel is om alumni meer in te zetten bij de werving en begeleiding van studenten van de hogeschool en om de alumni op de hoogte te houden van ontwikkelingen rond trainingen en consultancytrajecten. De ontwikkeling van het alumnibeleid wordt vormgegeven in samenwerking met de alumni-verenigingen. Overleg met het Alumni Centrum van Wageningen University heeft geleid tot het inzicht dat de krachten gebundeld kunnen worden.

### 1.6.3 Onderzoek

Het praktijkgerichte onderzoek van de hogeschool vindt plaats in de lectoraten, in KIGO-projecten (Kennisverspreiding en Innovatie Groen Onderwijs) en via contractactiviteiten. Dit onderzoek is voor een groot deel projectgebonden. Aan de orde zijn echte problemen uit de professionele praktijk zo veel mogelijk geplaatst in een duurzaam netwerk. Het praktijkgericht onderzoek van VHL is onderworpen aan het Brancheprotocol Kwaliteitszorg Onderzoek van de HBO-Raad. Dit kwaliteitszorgstelsel is operationeel geworden per 1 januari 2009. Hogeschool Van Hall Larenstein is inmiddels gestart met de implementatie ervan binnen de instelling. De validering door de VKO (Valideringskommissie Kwaliteitszorg Onderzoek) staat gepland voor 2013.

#### • Lectoraten

De lectoraten dragen bij aan de doelstelling van de hogeschool om zich te ontwikkelen van onderwijsinstelling tot kennisinstituut. Zij leggen op maatschappelijk relevante terreinen de verbinding tussen onderwijs, praktijk en samenleving door het stimuleren van toegepast onderzoek, de vorming van externe en interne kenniskringen en



innovatie van het onderwijs. Hogeschool Van Hall Larenstein heeft acht lectoraten in een aantal voor de instelling belangrijke onderdelen van het kennisdomein (water, leefomgeving, voeding, dier en regionale transitie). Vijf hiervan zijn zogenaamde SKO-lectoraten, gefinancierd via een geormerkte toevoeging op de rijksbijdrage en drie zijn bijzondere lectoraten die extern worden gefinancierd. In aanvulling hierop zijn in november 2009 door LNV de groene plus lectoraten 'Melkveehouderij' en 'De Landschapsbeheerder van de Toekomst' toegekend. In de tweede helft van 2008 heeft VHL een begin gemaakt met het herijken van zijn beleidskader voor lectoraten. Dit heeft geresulteerd in de notitie 'Lectorenbeleid Van Hall Larenstein 2009-2011', die in september 2009 is vastgesteld door de Raad van Bestuur.

#### • **KIGO (voorheen RIGO)**

Hogeschool Van Hall Larenstein maakt ruim gebruik van de stimuleringsmiddelen binnen de Regeling Kennisverspreiding en Innovatie Groen Onderwijs. Het profijt voor de hogeschool is tweeledig. Enerzijds door de ervaring die docenten/studenten opdoen met projectmatig werken en het opbouwen van netwerken in de beroepspraktijk en bij collega kennisinstellingen. Anderzijds vormen de projecten een onderwijselement met grote praktijk-inbreng, gericht op het vinden van concrete oplossingen voor problemen uit de dagelijkse praktijk. Vanaf 2007 vindt deze stimulering onder regie van de Groene Kennis Coöperatie (GKC) plaats binnen een vijftiental programmalijnen. Bij de opzet van de programma's heeft Hogeschool Van Hall Larenstein een vooraanstaande rol en vier programma's voor haar rekening genomen. In vrijwel alle programmateams is Hogeschool Van Hall Larenstein vertegenwoordigd. De mutaties in 2009:

- Eind 2009 liepen er nog negentien RIGO/KIGO-projecten uit de aanvraagrondes 2006, 2007 en 2008;
- In de ronde van 2009 zijn alle dertien nieuwe aanvragen gehonoreerd;
- Eind 2009 werden er voorbereidingen getroffen voor het indienen van projecten in de ronde van 2010. Dat zijn uiteindelijk dertien projectaanvragen geworden en drie programma-aanvragen/verlengingen.
- In elke ronde gaat het om een bedrag van ruim € 1 mln. dat aan subsidie binnenkomt voor werk dat door VHL-medewerkers wordt gedaan.

In het RAAK-programma (Regionale Aandacht en Actie voor Kenniscirculatie, OCW) is VHL eind 2009 nog penvoerder van twee projecten. Een derde project is afgesloten in 2009.

#### • **Impuls**

Eind 2009 is van het impuls geld (vanuit LNV geormerkte doelsubsidie) dat eind 2007 is binnengekomen een eindafrekening met een projectoverzicht gemaakt. In een eerdere fase zijn deze projecten afgestemd met de GKC-programma's.

Ook eind 2008 en eind 2009 kwam impuls geld van het ministerie van LNV binnen. Met besteding van dit impuls geld 2008 is in 2009 een begin gemaakt. Afstemming met GKC-programma's moet nog plaatsvinden.

## **1.7 Stichting DLO**

### **1.7.1 Onderzoek**

#### **1.7.1.1 Onderzoeksbeleid**

Het onderzoek binnen Stichting DLO bestaat deels uit door het ministerie van LNV gefinancierde programma's Kennisbasis Onderzoek (KB), Beleidsondersteunend Onderzoek (BO) en Wettelijke OnderzoeksTaken (WOT). Kennisbasis Onderzoek richt zich op de kennisbehoefte op middellange termijn van LNV, het bedrijfsleven, niet-gouvernementele organisaties (NGO's), andere overheden en Wageningen UR zelf. Het budget voor het Kennisbasis Onderzoek wordt ook ingezet voor de extra investeringen, zoals genoemd in paragraaf 1.5.3.1. Het Beleidsondersteunend Onderzoek en de Wettelijke OnderzoeksTaken richten zich op de actuele beleidsvragen en/of geven invulling aan de ondersteuning van LNV op het vlak van wet- en regelgeving. Binnen KB, BO en WOT wordt gewerkt met thematische clusters/thema's. Voor alle drie de soorten programma's bestaat een specifieke programmerings- en verantwoordingscyclus met het ministerie van LNV. De resultaten worden gecommuniceerd via onder andere Kennis Online nieuwsbrieven, e-News en de website ([www.kennisonline.wur.nl](http://www.kennisonline.wur.nl)). Het KennisbasisOnderzoek is opgedeeld in negen thema's:

- Duurzame ontwikkeling van de groenblauwe ruimte in een veranderende wereld
- Klimaatverandering
- Ketens en agrologistiek
- Duurzame landbouw
- Plant en dier voor de gezonde mens
- Voedselveiligheid
- Transitieprocessen, instituties, bestuur en beleid
- Diergezondheid en dierenwelzijn
- Biobased economy

Het Beleidsondersteunend Onderzoek is ondergebracht in tien thema's:

- Vitaal landelijk gebied
- Ecologische hoofdstructuur
- Economisch perspectiefvolle agroketens
- Biologische landbouw
- Mineralen en milieukwaliteit
- Plantgezondheid
- Verduurzaming productie en transitie
- Voedselkwaliteit, voedselveiligheid en diergezondheid
- Kennis
- Internationale samenwerking

De uitvoering van de wettelijke onderzoekstaken is ondergebracht in twee instituten en vier programma units: twee instituten voor Wettelijke Onderzoekstaken:

- RIKILT - Instituut voor Voedselveiligheid
- CVI - Centraal Veterinair Instituut

Vier programma units voor Wettelijke Onderzoekstaken:

- WOT Natuur en Milieu (NMP)
- Centrum voor Genetische Bronnen Nederland (GCN)
- Centrum voor Economische Informatievoorziening (CEI)
- Centrum voor Visserij Onderzoek (CVO)

In 2009 is meer aandacht ontstaan voor kennisvragen die samenhangen met de politieke agenda van de Minister. Dit heeft effect gekregen op de programmering in 2009 en verder. Ook zijn in 2009 stappen gezet om het aantal clusters in het beleidsondersteunend onderzoek te verkleinen naar vier kennisdomeinen. Dit maakt het mogelijk om meer integraal onderzoek te programmeren en tot meer synthese van kennis te komen. Verder zijn met het ministerie van LNV afspraken vastgelegd over de communicatie van resultaten van door LNV (mede)gefinancierd onderzoek in een 'Communicatieprotocol'. De afspraken vastgelegd in dit protocol zijn vooral gericht op het identificeren van kansen om resultaten van onderzoek nog beter zichtbaar te maken bij beleid, politiek en publiek door gezamenlijk (LNV en DLO) op te trekken. DLO behoudt een eigen verantwoordelijkheid om de resultaten van onderzoek te communiceren.

Een toenemend deel van het DLO-onderzoek wordt gefinancierd door andere partijen, zoals de private markt, EU, productschappen en overige overheden. Inhoudelijk valt dit onderzoek ook binnen de drie samenhangende kerngebieden (Voeding en voedselproductie, Leefomgeving en Gezondheid, Leefstijl en Levensomstandigheden).

#### **1.7.1.2 Kwaliteitszorg**

De evaluaties van de DLO-instituten binnen Stichting DLO vormen een verplicht onderdeel van de afspraken tussen het ministerie van LNV en Stichting DLO en zijn als zodanig opgenomen in de Regeling subsidie Stichting DLO. De evaluaties vinden plaats op basis van een evaluatieprotocol dat is afgeleid van het universitaire Standaard Evaluatie Protocol (SEP). De instituten, c.q. hun business units, worden beoordeeld op hun wetenschappelijke impact, hun socio-economische impact, hun onderzoeksmanagement en hun levensvatbaarheid. Daarnaast worden de WOT-

instituten tevens beoordeeld op de uitvoering van hun wettelijke taken. De visitatierapporten worden, samen met een plan van actie op de aanbevelingen van de peer commissies, aan de minister van LNV gestuurd worden.

In 2009 heeft de visitatie van het onderzoeksinstituut IMARES (Institute for Marine Resources and Ecology Studies) plaatsgevonden. Ondanks het nog prille bestaan van het instituut (opgericht in 2006) was de commissie vol lof over wat er bereikt is. Nu al blijkt IMARES een sleutelrol in te nemen in het mariene onderzoek in Nederland. De wetenschappelijke output is van hoog gehalte, hoewel de commissie een kanttekening plaatst bij het feit dat een deel van het wetenschappelijk personeel een te geringe bijdrage levert aan de wetenschappelijke output. De commissie acht de strategische relevantie van het onderzoek zeer groot voor een breed veld van stakeholders. Zo laat het zich prominent zien bij de bepaling van quota in de visserij, bij natuurbescherming van het mariene milieu en bij innovaties in de visserij en aquacultuur, resulterend in een hoge klanttevredenheid. Een uitgebreid visitatierapport samen met een plan van aanpak op de aanbevelingen van de commissie is aan de minister van LNV gezonden.

Verder heeft op eigen initiatief binnen het concern een drietal minivisitaties rond KB-thema's plaatsgevonden. De afronding van de verslaglegging zal begin 2010 plaatsvinden en met het ministerie van LNV worden gecommuniceerd.

Ten slotte heeft het ministerie van LNV in 2009 de evaluatie van de uitvoering van de WOT-programma's voortgezet. Deze vloeien (voor een belangrijk deel) voort uit het aflopen van de huidige uitvoeringsconvenanten en de noodzaak om tot nieuwe convenanten te komen. In 2010 zal dit proces worden afgerond.

## **1.8 Faciliteiten**

### **1.8.1 Huisvesting**

De realisatie van de eerste fase van het Strategisch Nieuwbouwplan op Wageningen Campus is in 2009 nagenoeg voltooid. De volgende projecten waren in dit kader in 2009 aan de orde:

- Terreininrichting: realisatie wegen, parkeervoorzieningen en verlichting en de aanleg van groenvoorzieningen;
- Planvoorbereiding vernieuwbouw kantoor-labgebouw Animal Sciences Group (ASG);
- Planvoorbereiding nieuwbouw onderzoeksaccommodaties voor ASG.

Door de realisatie van het Strategisch Nieuwbouwplan zijn de volgende gebouwen en terreinen overtollig geworden en verkocht:

- Complex Kortenoord;
- Het gebouw Bodemkunde en Geologie op Duivendaal;
- Het gebouw De Hucht waar Environmental Sciences Group (ESG) gehuisvest was;
- Het Botanisch Centrum op de Dreijen.

Daarnaast zijn studies verricht voor de herontwikkeling van het complex van Larenstein in Velp, de herontwikkeling van het complex De Dreijen, de herontwikkeling van de Born-Oost en de verkoop van de zuidelijke bouwstrook op Wageningen Campus.

Gezien de grote groei van het aantal studenten en de wens om al het onderwijs en de Sciences Groups op Wageningen Campus te huisvesten is een besluit genomen om tot een unilocatie te komen van onderwijs en Agrotechnology and Food Sciences Group (AFSG). Met dit besluit is de voorbereiding van de tweede fase van het Strategisch Nieuwbouwplan gestart. Dit besluit houdt in dat Wageningen University, na het treffen van additionele efficiëncymaatregelen, kan doorgroeien tot 7.500 studenten. De volgende projecten waren in dit kader voor de tweede fase Strategisch Nieuwbouwplan aan de orde:

- Oplevering onderwijsvoorzieningen in het ontvangstgebouw Plant Sciences Group (PSG), in gebouw ESG en op De Dreijen;
- Planvoorbereiding tweede onderwijsgebouw 'Orion' en het Technotron;
- Planuitvoering onderwijsvoorzieningen in De Leeuwenborch;
- Planvoorbereiding nieuw- en verbouwprojecten AFSG;
- Planvoorbereiding infrastructuur tweede fase.

Naast de projecten van het Strategisch Nieuwbouwplan zijn in 2009 de volgende bouwprojecten ontwikkeld en uitgevoerd:

- De renovatie en nieuwbouw van RIKILT;
- Herbouw van gebouw 130 van het BioScience Centre in Lelystad;
- Renovatie van de Schoutenhoeve;
- Realisatie van studentenhuisvesting in het voormalig gebouw van de leerstoelgroep Fysiology van mens en dier;
- Nieuwbouw van 190 studentenwoningen op de locatie Haarweg in Wageningen;
- Planvoorbereiding nieuw- en verbouwprojecten ASG in Lelystad.

Verder zijn in 2009 nog de volgende huisvestinggerelateerde acties ondernomen:

- Diverse brandveiligheidsmaatregelen in het kader van de gebruiksvergunning;
- Voortzetting van de bundeling van het contractonderhoud, gericht op optimale aanbesteding met behoud van kwaliteit en verhoging van de tevredenheid van de gebruiker;
- Planmatig onderhoud, rekening houdend met de status van de panden (handhaving, verkoop of sloop).

### **1.8.2 Informatie- en communicatietechnologie in het onderwijs**

Er is veel energie gestoken in de bouw van het vernieuwde EDUweb, zodanig dat er verbeterde aansluiting is voor gemengd gebruik door zowel VHL- als WU-studenten en -docenten. In september 2010 gaat het vernieuwde EDUweb 3.0 in productie. In 2009 is er ingezet op de professionalisering van de wijze waarop verschillende onderwijsprocessen (van inschrijving van studenten tot digitaal examineren) door IT-maatwerk worden gefaciliteerd. Het aantal PC's voor onderwijsdoeleinden is toegenomen, mede door de groei van het aantal studenten. Dat laatste heeft ook een wissel getrokken op de behoefte aan EDUsupport: er is een groeiende behoefte aan ondersteuning van docenten bij het verzorgen van hun onderwijs en de inzet van de verschillende EDUdiensten daarbij. Er is in nauw overleg met de onderwijsklant van beide onderwijsgebouwen (VHL en Wageningen University) onderzoek gedaan naar de toekomst van de Student Informatie Systemen (SIS): Wat willen we in de toekomst kunnen, wat zijn de verwachtingen bij de eindgebruikers van morgen?

### **1.8.3 Facilitaire diensten**

Het Facilitair Bedrijf heeft ook in 2009 bijgedragen aan kostenreductie en -efficiëntie. Daar waar relevant zijn de besparingen al doorgerekend in de tarieven voor 2010 of zullen worden doorgerekend in de tarieven voor 2011. De sportfaciliteiten van Wageningen UR scoorden voor de vierde opeenvolgende keer het beste in de ranglijsten van de universitaire sportcentra. Een eerste Wageningen UR brede klanttevredenheidsmeting eind 2008 wees uit dat de medewerkers de facilitaire voorzieningen en dienstverlening van Wageningen UR waarden met een 6,8 gemiddeld. In 2009 zijn diverse acties ondernomen in relatie tot de laagst gewaardeerde producten en diensten. Het effect daarvan wordt in 2010 onderzocht.

### **1.8.4 Veiligheid en Milieu**

#### **• Milieu**

De activiteiten op het gebied van milieu zijn vooral gericht geweest op het bijdragen aan het duurzaamheidstraject (zie paragraaf 1.4.10). Daarnaast is een project om de milieuvergunningen Wageningen UR breed te actualiseren afgesloten met de ontvangst van een nieuwe vergunning voor Wageningen Campus.

#### **• Veiligheid**

In opdracht van de VSNU heeft Wageningen UR bijgedragen aan het opstellen van een (deel)Arbocatalogus voor gevaarlijke stoffen. Tevens is een Wageningen UR brede licentie aangeschaft voor gebruik van de RIE Manager, een digitaal instrument voor de uitvoering van risico-inventarisatie en -evaluaties (RI&E), waarmee de zorg voor arbeidsomstandigheden op een hoger niveau gebracht kan worden.

## 2 Financieel verslag

### 2.1 Jaarrekening Wageningen University

#### 2.1.1 Financieel verslag

##### • Ontwikkeling resultaat

Wageningen University heeft in 2009 een positief resultaat behaald van € 10,5 mln. Ten opzichte van het begrote resultaat van € 3,1 mln. is dit een verbetering van € 7,4 mln., waarvan € 4,0 mln. bij de departementen en € 3,4 mln. bij de centrale afdelingen.

De resultaten van alle departementen zijn verbeterd door de van LNV ontvangen prijs- en salariscompensatie waarop in de begroting, vanwege het onzeker karakter van deze compensatie, niet is geanticipeerd, de hogere derde geldstroomomzet en een incidentele vrijval van de voorziening contractrisico's.

Het cumulatieve operationele resultaat van de centrale afdelingen bedraagt € 7,2 mln., € 4,7 mln. meer dan begroot. De belangrijkste oorzaken van deze verbetering zijn de lagere kosten bij Facilitair Bedrijf (€ 1,1 mln.) en de concernstaf (€ 0,8 mln.), de hogere Rijksbijdrage (€ 1,6 mln.), lagere afschrijvingen (€ 0,6 mln.), lagere uitgaven op strategische projecten (€ 0,6 mln.) en lagere rentelasten (€ 0,9 mln.).

Het incidentele resultaat bedraagt € -0,1 mln., dit is € 1,3 mln. minder dan begroot. Het incidentele resultaat is een saldo van een voordelig resultaat op de verkoop van Biopartner (boekwinst € 3,3 mln.), boekwinst op verkoop onroerend goed (€ 0,8 mln.), dotaties aan de voorzieningen (€ 0,8 mln.) en de bijzondere waardevermindering van De Dreijen en Agronomie (€ -/ 3,3 mln.).

De baten hebben zich in 2009 positief ontwikkeld. De Rijksbijdrage LNV is t.o.v. 2008 met € 6,0 mln. gestegen tot € 161,2 mln. Deze mutatie wordt veroorzaakt door een hogere inzet van balansmiddelen voor huisvesting en geoormerkte projecten (€ 0,7 mln.), extra huisvestingsmiddelen (€ 0,7 mln.), compensatie voor salarismaatregelen en prijsstijgingen (€ 6,0 mln.) en een daling van het basisbedrag met € 1,4 mln. De baten uit de tweede geldstroom zijn gegroeid van € 14,6 mln. naar € 17,9 mln., een stijging van 23%. De omzet derde geldstroom is gegroeid met € 7,7 mln. tot € 71,5 mln., een stijging van 12%. De omzet groeit bij alle departementen en, met uitzondering van de collectebusfondsen, bij alle klantgroepen.

De personele lasten zijn t.o.v. 2008 met € 12,3 mln. gestegen tot € 165,0 mln. Deze stijging wordt veroorzaakt door een hogere personele bezetting (4,5%) als gevolg van de extra derde geldstroom-projecten en door salarisstijgingen (2,3%). Daarnaast is € 1,4 mln. meer gedoteerd aan de personele voorziening.

De juiste interpretatie van het resultaat vereist een nadere toelichting. Hiervoor wordt het resultaat als volgt gedecomposeerd:

|   | 2009        | 2008        |
|---|-------------|-------------|
| Exploitatiesaldo conform richtlijnen OCW                                      | € 10,5 mln. | € 14,7 mln. |
| Onttrekking/toevoeging aan bestemmingsreserve voor projectkosten latere jaren | € 0,8 mln.  | € -0,5 mln. |
| Exploitatieresultaat op basis van baten/lastenstelsel                         | € 11,3 mln. | € 14,2 mln. |
| Boekwinsten, bijzondere waardeverminderingen en andere incidentele posten     | € 0,1 mln.  | € -0,2 mln. |
| Regulier resultaat  | € 11,4 mln. | € 14,0 mln. |

Toelichting:

Conform de richtlijnen verantwoordt Wageningen University de op kasbasis ontvangen rijksbijdrage als baten. Voor zover deze baten betrekking hebben op projectkosten die in latere jaren worden gemaakt, ontstaat hierdoor in het verslagjaar een positief resultaat en in latere jaren een negatief resultaat. Het neutraliseren van deze vertekenende resultaat-effecten verloopt via de bestemmingsreserve. Op deze wijze is vanuit het resultaat 2009 € 0,8 mln. onttrokken aan deze bestemmingsreserve, waartegenover toevoegingen in vorige jaren hebben plaatsgevonden.

#### • Ontwikkeling balans

De liquiditeit van Wageningen University is in 2009 toegenomen van € 48,1 mln. tot € 83,7 mln. Ten opzichte van de begroting is er sprake van een verbetering van € 58,0 mln. De factoren die de betere liquiditeitspositie verklaren zijn:

|   |             |
|---|-------------|
| Betere beginstand 1-1-2009                                    | € 1,5 mln.  |
| Hoger dan begroot resultaat                                   | € 7,4 mln.  |
| Hogere afschrijvingen (incl. bijzondere waardeverminderingen) | € 2,8 mln.  |
| Verbeteringen kortlopende vorderingen en schulden             | € 34,3 mln. |
| Lagere investeringen  | € 12,0 mln. |

---

|        |             |
|--------|-------------|
| Totaal | € 58,0 mln. |
|--------|-------------|

De solvabiliteit van Wageningen University bedraagt per 31-12-2009 42,6%, de solvabiliteit was in 2008 44,0%. Deze verslechtering wordt veroorzaakt door de sterke stijging van de kortlopende schulden als gevolg van vooruitontvangen subsidies en projectvoorschotten. Een belangrijk deel betreft doorstortgelden die worden ontvangen omdat Wageningen University trekker is van een aantal consortia. Deze doorstortgelden worden in 2010 doorbetaald aan partners. De extra voorschotten hebben geleid tot een hogere liquiditeitspositie en hebben daarom geen nadelig effect voor het weerstandsvermogen van de organisatie. De voorschotten kunnen immers worden ingezet zonder additionele financiering aan te trekken.

In 2009 is een stelselwijziging doorgevoerd met betrekking tot de presentatie van het onderhanden werk op dienstverlening. Conform de nieuwe richtlijn 221 moet het onderhanden werk op dienstverlening worden gesplitst in een vorderingenpositie en een schuldpositie. De herrubricering heeft in de openingsbalans tot een verlenging van het balanstotaal met € 23,8 mln. geleid, waardoor de solvabiliteit in de openingsbalans is verslechterd van 47,8% naar 44,0%.

#### • Vooruitzichten 2010

##### Resultaatontwikkeling

Wageningen University begroot voor 2010 een resultaat van € 0,6 mln., dat is opgebouwd uit een operationeel verlies van € 0,3 mln. en incidentele winsten ter grootte van € 0,9 mln. De verslechtering van het operationele resultaat wordt veroorzaakt doordat in 2010 al wel kosten worden gemaakt als gevolg van de stijgende studentenaantallen, terwijl de financiering van deze stijging pas twee jaar later in de rijksbijdrage plaats vindt. Daarnaast is er niet geanticipeerd op de normaal te ontvangen compensaties voor CAO-stijgingen en prijsindexaties voor overige lasten. De incidentele winsten bestaan uit boekwinsten op verkopen van onroerend goed. In 2010 wordt net als de afgelopen twee jaar € 2,0 mln. ingezet op de thema's uit het Strategisch Plan.

##### Strategisch Nieuwbouwplan

In 2009 is besloten om in de periode tot en met 2013 circa € 100 mln. te investeren op Wageningen Campus ten behoeve van onderwijsruimten en de unilocatie van de Agrotechnology & Food Sciences Group. In 2010 zal volgens de begroting € 44,4 mln. worden geïnvesteerd, waarvan € 28,9 mln. in het kader van het Strategisch Nieuwbouwplan.

Bedragen \* € 1.000,-

## 2.1.2 Jaarrekening

### Geconsolideerde balans

#### Na bestemming van het netto resultaat

| ACTIVA                              | 31-12-2009 | Begroting 2009 | 31-12-2008 |
|-------------------------------------|------------|----------------|------------|
| VASTE ACTIVA                        |            |                |            |
| 1 Materiële vaste activa            | 190.643    | 206.841        | 188.242    |
| 2 Financiële vaste activa           | 300        | 628            | 1.399      |
| Totaal vaste activa                 | 190.943    | 207.469        | 189.641    |
| VLOTTENDE ACTIVA                    |            |                |            |
| 3 Voorraden                         | 121        | 120            | 165        |
| 4 Vorderingen en overlopende activa | 54.309     | 30.220         | 57.252     |
| 5 Liquide middelen                  | 83.729     | 25.703         | 48.077     |
| Totaal vlottende activa             | 138.159    | 56.043         | 105.494    |
| TOTAAL ACTIVA                       | 329.102    | 263.512        | 295.135    |
| PASSIVA                             |            |                |            |
| EIGEN VERMOGEN                      |            |                |            |
| Algemene reserve                    | 132.156    | 118.384        | 120.887    |
| Bestemde reserves                   | 8.145      | 7.700          | 8.899      |
| 6 EIGEN VERMOGEN                    | 140.301    | 126.084        | 129.786    |
| 7 VOORZIENINGEN                     | 20.676     | 22.729         | 21.693     |
| 8 LANGLOPENDE SCHULDEN              | 17.381     | 16.163         | 18.197     |
| 9 KORTLOPENDE SCHULDEN              | 150.744    | 98.536         | 125.459    |
| TOTAAL PASSIVA                      | 329.102    | 263.512        | 295.135    |

Bedragen \* € 1.000,-

## Geconsolideerde winst- en verliesrekening

|  | Resultaat 2009 | Begroting 2009 | Resultaat 2008 |
|--|----------------|----------------|----------------|
| 10 BATEN   |                |                |                |
| Rijksbijdragen LNV   | 161.182        | 157.977        | 155.188        |
| Overige bijdragen en subsidies                                       | 75             | 0              | 14             |
| College-, cursus- en examengelden                                    | 14.771         | 14.410         | 12.577         |
| Baten werk in opdracht van derden                                    | 89.466         | 74.241         | 78.390         |
| Overige baten  | 20.270         | 18.215         | 17.555         |
| <b>TOTAAL BATEN</b>  | <b>285.764</b> | <b>264.843</b> | <b>263.724</b> |
| LASTEN   |                |                |                |
| 11 Personele kosten  | 164.953        | 158.550        | 152.617        |
| 12 Afschrijvingen  | 16.761         | 13.913         | 14.159         |
| 13 Huisvestingskosten  | 21.465         | 23.886         | 16.696         |
| 14 Algemene kosten   | 34.627         | 25.384         | 32.122         |
| 15 Specifieke kosten   | 40.939         | 39.068         | 33.437         |
| <b>TOTAAL LASTEN</b>   | <b>278.745</b> | <b>260.801</b> | <b>249.031</b> |
| <b>BEDRIJFSRESULTAAT</b>   | <b>7.019</b>   | <b>4.042</b>   | <b>14.693</b>  |
| 16 Financiële baten en lasten  | 136            | -986           | 73             |
| <b>RESULTAAT UIT GEWONE<br/>BEDRIJFSUITOEFENING VOOR BELASTINGEN</b> | <b>7.155</b>   | <b>3.056</b>   | <b>14.766</b>  |
| Belastingen uit gewone bedrijfsuitoefening                           | 0              | 0              | 0              |
| 17 Resultaat uit deelnemingen  | 3.361          | 7              | -17            |
| <b>RESULTAAT UIT GEWONE<br/>BEDRIJFSUITOEFENING NA BELASTINGEN</b>   | <b>10.516</b>  | <b>3.063</b>   | <b>14.749</b>  |
| Aandeel van derden   | 0              | 0              | 0              |
| Buitengewone baten en lasten   | 0              | 0              | 0              |
| <b>NETTO RESULTAAT</b>   | <b>10.516</b>  | <b>3.063</b>   | <b>14.749</b>  |



Bedragen \* € 1.000,-

## Geconsolideerd kasstroomoverzicht

|   | Resultaat 2009 | Begroting 2009 | Resultaat 2008 |
|---|----------------|----------------|----------------|
| <b>OPERATIONELE ACTIVITEITEN</b>                    |                |                |                |
| Netto resultaat                                     | 10.516         | 3.063          | 14.749         |
| Afschrijvingen                                      | 16.761         | 13.913         | 14.159         |
|   | 27.277         | 16.976         | 28.908         |
| Mutaties voorzieningen                              | -1.017         | -831           | -2.458         |
| Mutaties in werkkapitaal                            | 28.271         | -5.945         | 919            |
| Resultaat niet geconsolideerde deelnemingen         | -125           | -7             | 17             |
|   | 27.129         | -6.783         | -1.522         |
| Kasstroom uit operationele activiteiten             | 54.406         | 10.193         | 27.386         |
| <b>INVESTERINGSACTIVITEITEN</b>                     |                |                |                |
| Investerings in gebouwen en terreinen               | -9.979         | -27.096        | -1.773         |
| Investerings in overige materiële activa            | -13.848        | -7.508         | -7.141         |
| Investerings in deelnemingen en ledenkapitaal       | 583            | 0              | -323           |
| Desinvesteringen in vaste activa                    | 4.665          | 3.998          | 4.867          |
| Kasstroom uit investeringsactiviteiten              | -18.579        | -30.606        | -4.370         |
| <b>FINANCIERINGSACTIVITEITEN</b>                    |                |                |                |
| Mutatie langlopende vordering op ministerie van LNV | 0              | 0              | 6              |
| Mutaties overige langlopende schulden               | -175           | -524           | -472           |
| Mutaties van het eigen vermogen                     | 0              | 0              | 0              |
| Kasstroom uit financieringsactiviteiten             | -175           | -524           | -466           |
| <b>KASSTROOM</b>                                    | 35.652         | -20.937        | 22.550         |
| <b>MUTATIE LIQUIDE MIDDELEN</b>                     |                |                |                |
| Saldo liquide middelen per 1 januari                | 48.077         | 46.640         | 25.527         |
| Saldo liquide middelen per 31 december              | 83.729         | 25.703         | 48.077         |
| Mutatie liquide middelen                            | 35.652         | -20.937        | 22.550         |

### 2.1.3 Waarderingsgrondslagen

#### • Algemeen

De voorliggende jaarrekening betreft de jaarrekening van Wageningen University. De opstelling heeft plaatsgevonden volgens de onderstaande waarderingsgrondslagen. Daar waar van deze grondslagen is afgeweken, wordt dit bij de betreffende financiële gegevens kenbaar gemaakt.

De gepresenteerde cijfers over voorgaand verslagjaar zijn conform de cijfers uit de jaarrekening van het betreffende jaar, met uitzondering van de in de balans verwerkte effecten van de stelselwijziging op grond van de overgang naar de nieuwe richtlijn voor het onderwijs (RJ 660). Afwijkingen kunnen zijn ontstaan als gevolg van correcties c.q. onderlinge verschuivingen. Daar waar dit aan de orde is en van relevante betekenis, wordt dit kenbaar gemaakt.

#### • Algemene grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening

Wageningen University vormt samen met WU Holding, Stichting ISRIC en Stichting Restaurant van de Toekomst een groep.

De jaarrekening wordt opgesteld op basis van historische kosten. Voor zover niet anders vermeld, worden activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde.

Monetaire activa en passiva in vreemde valuta zijn omgerekend tegen de koers per balansdatum.

Koersverschillen worden in de winst- en verliesrekening verantwoord.

In de winst- en verliesrekening worden opbrengsten en kosten in vreemde valuta verwerkt tegen de koers van afwikkeling.

Uitgangspunt voor het opstellen van de jaarrekening zijn de vereisten uit de Regeling Jaarverslaggeving Onderwijs van 28 december 2007, BW2 titel 9 en de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (RJ).

#### • Stelselwijzigingen

Conform de richtlijnen voor de jaarrekening zijn de onderhanden werk posities uit dienstverlening aan derden met ingang van de jaarrekening 2009 verwerkt onder de kortlopende vorderingen en de kortlopende schulden. Projecten met een debetsaldo zijn daarbij, na saldering met de ontvangen voorschotten, verwerkt onder de vorderingen. Projecten met een creditsaldo zijn opgenomen onder de vooruitontvangen bedragen onder de kortlopende schulden. In de beginbalans is hiervoor een herrubricering uitgevoerd van € 23.799.000.

#### • Consolidatie

In de consolidatie worden de financiële gegevens van de instelling opgenomen, haar groepsmaatschappijen en andere instellingen waarop zij een overheersende zeggenschap kan uitoefenen (op grond van de feitelijke situatie) of waarover zij de centrale leiding heeft. Groepsmaatschappijen zijn rechtspersonen waarin de instelling overheersende zeggenschap, direct of indirect, kan uitoefenen doordat zij beschikt over de meerderheid van de stemrechten of op enig andere wijze de financiële en operationele activiteiten kan beheersen. Hierbij wordt tevens rekening gehouden met potentiële stemrechten die direct kunnen worden uitgeoefend op de balansdatum.

De groepsmaatschappijen en andere rechtspersonen waarop zij een overheersende zeggenschap kan uitoefenen of waarover zij de centrale leiding heeft, worden voor 100% in de consolidatie betrokken. Het aandeel van derden in het groepsvermogen en in het groepsresultaat wordt afzonderlijk vermeld.

#### • Consolidatiekring

In deze jaarrekening zijn de enkelvoudige jaarrekeningen van Wageningen University, WU Holding BV, Stichting ISRIC en Stichting Restaurant van de Toekomst opgenomen.

Deelnemingen gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs dan wel netto vermogenswaarde (nvw)

|                                      | Statutaire zetel | % in 2009 | % in 2008 |
|--------------------------------------|------------------|-----------|-----------|
| Wageningen Universiteit Holding BV   | Wageningen       | 100       | 100       |
| Nexus Holding BV                     | Wageningen       | 100       | 100       |
| CAN-iT BV                            | Wageningen       | 51        | 51        |
| Ceradis BV                           | Wageningen       | 50        | 50        |
| Bio Product BV                       | Wageningen       | 51        | 51        |
| Biqualy BV                           | Wageningen       | 33        | 33        |
| Biopartner BV                        | Wageningen       | 68        | 68        |
| Green Dino BV                        | Wageningen       | 11        | 11        |
| Stichting ISRIC                      | Wageningen       |           |           |
| Stichting Restaurant van de Toekomst | Wageningen       |           |           |

Op grond van een aandeelhoudersovereenkomst kan Wageningen University niet zelfstandig het beleid van Biopartner bepalen. De jaarrekening van Biopartner BV is daarom niet geconsolideerd. De aandelen in Biopartner BV zijn per effectieve datum 1-1-2010 verkocht. De jaarrekeningen van Nexus Holding BV, Can-iT BV, Ceradis BV en Bio Product BV zijn niet geconsolideerd vanwege het geringe belang in 2009.

#### • Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

##### Kosten van onderzoek en ontwikkeling

Onderzoekskosten worden verwerkt in de winst- en verliesrekening.

##### Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs verminderd met de cumulatieve afschrijvingen. Afschrijving vindt lineair plaats op basis van de verwachte economische levensduur en de restwaarde. In het jaar van aanschaf wordt naar tijdsgelang afgeschreven.

Materiële vaste activa in uitvoering of in bestelling worden gewaardeerd tegen vervaardigingsprijs respectievelijk de bedragen die door derden reeds aan de vennootschap in rekening zijn gebracht. Investerings kleiner dan € 2.500,- worden direct ten laste van de winst- en verliesrekening gebracht.

De afschrijving voor de verschillende groepen van objecten is als volgt:

| Onderdeel  | Afschrijving    |
|--|-----------------|
| Bedrijfsterreinen / Werk in uitvoering   | 0%              |
| Terreininrichting en infrastructuur  | 60 jaar lineair |
| Bedrijfsgebouwen   |                 |
| – Casco  | 60 jaar lineair |
| – Afbouwpakket   | 30 jaar lineair |
| – Inbouwpakket / inrichting bedrijfsgebouwen   | 15 jaar lineair |
| Kassen, barakken, diverse opstallen / bouwwerken   | 15 jaar lineair |
| Apparatuur en inventaris:  |                 |
| – Kantoormeubilair / machines en werktuigen / inventaris restauratieve voorzieningen / glasvezelnet / overige inventaris | 10 jaar lineair |
| – Kantoormeubilair aangeschaft voor 1/1/2005   | 5 jaar lineair  |
| – Laboratoriumapparatuur / audiovisuele apparatuur / vervoermiddelen / PR- en voorlichtingsmateriaal                     | 5 jaar lineair  |
| – Automatiseringsapparatuur incl. programmatuur (hardware voor netwerken)  | 5 jaar lineair  |
| – Automatiseringsapparatuur incl. programmatuur (hardware overig)  | 3 jaar lineair  |

Verkregen investeringssubsidies alsmede bijdragen uit extern gefinancierde projecten worden in het jaar van aanschaf in mindering gebracht op het geactiveerde bedrag. Ontvangen subsidies ten behoeve van voor het primaire proces noodzakelijke activa, zoals onderwijsgebouwen, worden gepassiveerd onder de schulden en vallen vrij gedurende de gebruiksduur van het actief.

Door de instelling wordt op iedere balansdatum beoordeeld of er aanwijzingen zijn dat een vast actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn. Indien dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief vastgesteld. Indien het niet mogelijk is de realiseerbare waarde voor het individuele actief te bepalen, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroomgenererende eenheid waartoe het actief behoort. Van een bijzondere waardevermindering is sprake als de boekwaarde van een actief hoger is dan de realiseerbare waarde; de realiseerbare waarde is de hoogste van de opbrengstwaarde en de bedrijfswaarde.

Indien wordt vastgesteld dat een bijzondere waardevermindering die in het verleden verantwoord is, niet meer bestaat of is afgenomen, dan wordt de toegenomen boekwaarde van de desbetreffende activa niet hoger gesteld dan de boekwaarde die bepaald zou zijn indien geen bijzondere waardevermindering voor het actief zou zijn verantwoord.

Vaste activa die niet meer dienstbaar zijn voor de primaire activiteiten worden niet afgeschreven. Afboekingen door duurzame waardevermindering, verkoop, tenietgaan of buitengebruikstelling worden afzonderlijk vermeld.

#### **Financiële vaste activa**

Deelnemingen en ledenkapitaal waarin invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid wordt uitgeoefend, worden gewaardeerd tegen netto-vermogenswaarde. Deze waarde wordt berekend op basis van dezelfde grondslagen die de groep hanteert bij de waardering en resultaatbepaling.

Deelnemingen en ledenkapitaal waarin geen invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid wordt uitgeoefend, worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs. Bij de waardering hiervan wordt rekening gehouden met waardedalingen, indien deze duurzaam zijn.

#### **Vorraden**

Deze post bestaat uit de handelsvoorraad, gereed product, de levende have en de voorraad geogoste landbouwproducten. De handelsvoorraad en gereed product worden gewaardeerd volgens de FIFO-methode tegen de verkrijgings- of vervaardigingskosten, inclusief een opslag voor indirecte kosten.

Waardering van de voorraad geogoste landbouwproducten vindt niet plaats.

Bij incurantheid of lagere marktwaarde wordt de voorraad overeenkomstig afgewaardeerd.

#### *Onderhanden werk*

De waardering van het onderhanden werk ten behoeve van derden vindt plaats tegen de kosten van direct materiaalgebruik en arbeid, inclusief een opslag voor indirecte kosten. Gedeclareerde termijnen en voorzienbare verliezen op projecten worden op dit saldo in mindering gebracht. Toerekening van het resultaat vindt plaats naar rato van de voortgang (mate van gerealiseerde kosten) van een project. De post Onderhanden werk wordt verwerkt onder de kortlopende vorderingen en de vooruitontvangen bedragen.

#### **Vorderingen en overlopende activa**

De vorderingen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde, voor zover nodig, onder aftrek van een voorziening wegens oninbaarheid.

#### **Effecten**

De effecten worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs (FIFO-methode) of lagere marktwaarde.

### **Eigen vermogen**

Wageningen University maakt geen onderscheid tussen privaat vermogen en publiek vermogen:

- Algemene reserve  
Deze reserve wordt gemuteerd voor het exploitatieresultaat van enig jaar waaraan geen specifieke bestemming wordt gegeven.
- Bestemde reserve  
Binnen het eigen vermogen zijn op concernniveau twee bestemde reserves gevormd:
  - het innovatiefonds
  - reserve i.v.m. nog uit te voeren projecten

### **Voorzieningen**

De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde, met uitzonderingen van personele voorzieningen op basis van RJ 271. Bij de berekening van de hoogte van de verplichtingen wordt rekening gehouden met toekomstige indexeringen en prijsverhogingen. Het bedrag waartegen de voorziening is opgenomen is de beste schatting van het bedrag dat noodzakelijk is om de betreffende verplichtingen en verliezen per balansdatum af te wikkelen.

#### **Voorzieningen worden gevormd voor:**

- in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op de balansdatum bestaan;
- de afwikkeling van die verplichtingen waarvoor een uitstroom van middelen noodzakelijk is; en
- er kan een betrouwbare schatting worden gemaakt van de omvang van de verplichtingen.

#### **Voorziening WW-verplichtingen**

De voorziening voor WW-verplichtingen wordt getroffen ter dekking van de op balansdatum bestaande WW-verplichtingen en voor de te verwachten toekomstige uitgaven in verband met reeds uitgestroomd personeel en personeel in dienst met een tijdelijk dienstverband.

#### **Voorziening WAO**

De voorziening voor WAO-verplichtingen wordt getroffen ter dekking van op balansdatum te verwachten WAO-verplichtingen in verband met eigen risicodragerschap.

#### **Overige personele voorzieningen - gratificaties ambtsjubilea**

De verwachte verplichting voor toekomstige jubilea-uitkeringen is op basis van historische gegevens berekend, de onttrekking op basis van realisatie. De voorziening is contant gemaakt op basis van de voor Wageningen University geldende marktrente.

#### **Overige personele voorzieningen – pensioenen**

De pensioenverzekering is afgesloten bij ABP. De regeling is een toegezegde pensioenregeling, waardoor rekening gehouden moet worden met toekomstige premieontwikkelingen en beleggingsresultaten. De verplichting is als een toegezegde bijdrage verantwoord op grond van RJ 271.310. Voor een toegezegde bijdrageregeling zijn er naast de betaling van premies geen verdere verplichtingen uit hoofde van de pensioenregeling. De premies worden verantwoord als personeelskosten als deze verschuldigd zijn. Vooruitbetaalde premies worden opgenomen als overlopende activa voor zover sprake zal zijn van terugbetaling door het fonds of van verrekening met in de toekomst verschuldigde premies.

#### **Voorziening reorganisatiekosten**

Deze voorziening is bestemd om te verwachten kosten te dekken van op basis van genomen en binnen de organisatie bekendgemaakte besluiten, die verband houden met lopende en voorgenomen reorganisaties.

#### **Voorziening product-/contractrisico's**

Deze voorziening dekt de kosten van verlieslatende contracten, garantstellingen en claims voortvloeiende uit aan derden geleverde diensten en producten.

### **Langlopende schulden**

Er is sprake van langlopende schulden indien de betreffende schuld blijft bestaan voor een periode van meer dan één jaar na datum van einde van het verslagjaar.

### **Kortlopende schulden**

Er is sprake van kortlopende schulden indien de betreffende schuld blijft bestaan voor een periode korter dan één jaar na datum van einde van het verslagjaar.

## **• Grondslagen voor de bepaling van baten en lasten**

### **Algemeen**

Als opbrengsten en kosten worden aangemerkt de baten en lasten die bedrijfseconomisch kunnen worden toegerekend aan het onderhavige verslagjaar of activiteit, onverschillig of zij tot ontvangsten en uitgaven in het verslagjaar hebben geleid.

Opbrengsten worden verantwoord in het jaar waarin de goederen zijn geleverd c.q. de diensten ten behoeve van opdrachtgevers zijn verricht. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het boekjaar, worden in acht genomen, indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden

### **Rijksbijdrage en overige vergoedingen**

De rijksbijdrage wordt als opbrengst verantwoord in het jaar waarin hij wordt ontvangen. De overige vergoedingen worden ten gunste van het resultaat gebracht in het jaar dat het project wordt uitgevoerd en de kosten worden gemaakt.

### **College- en cursusgeld**

Onder de collegegeld worden de aan het verslagjaar toe te rekenen wettelijke collegegeld toegerekend. Onder de cursusgeld zijn de ontvangen instellingscollegegeld en de vergoedingen voor post-initiële cursussen verantwoord.

### **Baten werk in opdracht van derden**

Onder de post 'Baten werk in opdracht van derden' worden de opbrengsten uit contractactiviteiten verantwoord. De baten worden berekend op basis van directe kosten inclusief een opslag voor indirecte kosten tot maximaal het door de financier te vergoeden tarief. Resultaten worden genomen naar rato van voortgang van het project.

## **• Grondslagen voor de opstelling van het kasstroomoverzicht**

Voor de opstelling van het kasstroomoverzicht wordt de indirecte methode gehanteerd.

Bedragen \* € 1.000,-

## 2.1.4 Toelichting op de balans

### 1 MATERIËLE VASTE ACTIVA

|                                      | Terreinen | Gebouwen | Apparatuur,<br>inventaris<br>en overige<br>activa | Werk in<br>uitvoering | Niet aan het<br>pirmair proces<br>dienstbare<br>activa | Totaal  |
|--------------------------------------|-----------|----------|---|-----------------------|--|---------|
| Boekwaarde 31-12-2008                | 11.202    | 138.063  | 20.693  | 3.440                 | 14.844   | 188.242 |
| Investeringsen                       | 74        | 2.150    | 13.848  | 7.755                 | 0  | 23.827  |
| Desinvesteringen *                   | 152       | 1        | 393   | 0                     | 4.119  | 4.665   |
| Afschrijvingen                       | 75        | 5.670    | 7.577   | 0                     | 69   | 13.391  |
| Bijzondere waardeverminderingen      | 0         | 1.942    | 0   | 0                     | 1.428  | 3.370   |
| Boekwaarde 31-12-2009                | 11.049    | 132.600  | 26.571  | 11.195                | 9.228  | 190.643 |
| Aanschaffingswaarde 31-12-2008       | 16.066    | 232.376  | 88.766  | 3.440                 | 46.751   | 387.399 |
| Aanschaffingen 2009                  | 74        | 2.150    | 13.848  | 7.755                 | 0  | 23.827  |
| Aanschafwaarde desinvesteer.<br>2009 | 227       | 0        | 1.829   | 0                     | 11.466   | 13.522  |
| Aanschafwaarde 31-12-2009            | 15.913    | 234.526  | 100.785   | 11.195                | 35.285   | 397.704 |
| Cumulatieve afschrijvingen           | 4.864     | 90.099   | 74.214  | 0                     | 24.629   | 193.806 |
| Cumulatieve<br>waardeverminderingen  | 0         | 11.827   | 0   | 0                     | 1.428  | 13.255  |
| Boekwaarde 31-12-2009                | 11.049    | 132.600  | 26.571  | 11.195                | 9.228  | 190.643 |
| * Desinvesteringen waarvan:          |           |          |   |                       |  |         |
| - Aanschaffingsprijs                 | 227       | 1        | 1.829   | 0                     | 11.466   | 13.523  |
| - Afschrijvingen                     | 75        | 0        | 1.436   | 0                     | 7.347  | 8.858   |
| Totaal desinvesteringen              | 152       | 1        | 393   | 0                     | 4.119  | 4.665   |

Wageningen University voert een omvangrijk nieuwbouwprogramma uit. In 2009 is geïnvesteerd in onderwijsvoorzieningen op de Dreijen en de Leeuwenborch. Tevens zijn de voorbereidingen gestart voor het nieuwe onderwijsgebouw Orion en is geïnvesteerd in de nieuwe huisvesting voor het departement Dierwetenschappen.

Van de afschrijvingen ad € 13,4 mln. heeft € 5,8 mln. betrekking op reguliere afschrijving van gebouwen en infrastructuur en € 7,6 mln. op apparatuur en inventaris.

Wageningen UR heeft een verkoopovereenkomst inzake het complex Kortenoord met Bouwfonds MAB Ontwikkeling BV gesloten. Levering van de betreffende activa heeft plaatsgevonden. De definitieve verkoopprijs zal worden vastgesteld naar aanleiding van de planontwikkeling van het gebied. Omdat Wageningen University nog als economische eigenaar van de activa kan worden beschouwd, zijn de activa met een boekwaarde van € 20,9 mln. nog in de balans opgenomen. Het ontvangen voorschot van € 19,0 mln. (incl. rente) is verwerkt onder de kortlopende schulden. In paragraaf 1.8.1 Huisvesting wordt een nadere toelichting gegeven omtrent de ontwikkelingen van het strategisch Nieuwbouwplan.

Bedragen \* € 1.000,-

Het onroerend goed van Wageningen University is verzekerd voor € 335,9 mln. (peildatum 1-2-2010).  
De WOZ-waarde bedraagt € 176,5 mln. (peildatum 1-1-2009).

Door Wageningen University is in 2009 € 9,4 mln. in gebouwen geïnvesteerd, hiervan is € 6,8 mln. ten behoeve van het Strategisch Nieuwbouw Plan.

## 2 FINANCIËLE VASTE ACTIVA

|                                       | 31-12-2009 | 31-12-2008   |
|---------------------------------------|------------|--------------|
| Deelnemingen in groepsmaatschappijen  | 192        | 273          |
| Overige deelnemingen                  | 24         | 455          |
| Ledenkapitaal                         | 84         | 30           |
| Overige vorderingen                   | 0          | 641          |
| <b>Totaal financiële vaste activa</b> | <b>300</b> | <b>1.399</b> |

Uitsplitsing van de post deelnemingen in groepsmaatschappijen

| Omschrijving                       | Boekwaarde<br>31-12-2008 | Investerings/<br>desinvestering | Overige<br>mutaties | Boekwaarde<br>31-12-2009 |
|------------------------------------|--------------------------|---------------------------------|---------------------|--------------------------|
| Nexus Holding BV                   | 12                       |                                 | -6                  | 6                        |
| CAN-iT BV <sup>1)</sup>            | 139                      |                                 | -86                 | 53                       |
| Bio Product BV <sup>1)</sup>       | 122                      |                                 | 11                  | 133                      |
| <b>Totaal groepsmaatschappijen</b> | <b>273</b>               |                                 | <b>-81</b>          | <b>192</b>               |

<sup>1)</sup> De overige mutaties betreffen de waardeverminderingen van de deelnemingen in 2009.

Wageningen Universiteit Holding BV, een volledige dochter van Wageningen University, heeft in 2007 deelnemingen verworven in Nexus Holding BV en CAN-iT BV. In 2008 is een meerderheidsbelang in Bio Product BV (51%) genomen.

Uitsplitsing van de post overige deelnemingen

| Omschrijving                       | Boekwaarde<br>31-12-2008 | Investerings/<br>desinvestering | Overige<br>mutaties <sup>2)</sup> | Boekwaarde<br>31-12-2009 |
|------------------------------------|--------------------------|---------------------------------|-----------------------------------|--------------------------|
| Biopartner Center BV <sup>1)</sup> | 431                      | -610                            | 179                               | 0                        |
| Green Dino BV                      | 0                        |                                 |                                   | 0                        |
| KLV Professional Match BV          | 0                        | -6                              | 6                                 | 0                        |
| ICG                                | 20                       |                                 |                                   | 20                       |
| Ceradis BV                         | 0                        |                                 |                                   | 0                        |
| Biqualyis BV                       | 0                        |                                 |                                   | 0                        |
| Overige deelnemingen               | 4                        |                                 |                                   | 4                        |
| <b>Totaal overige deelnemingen</b> | <b>455</b>               | <b>-616</b>                     | <b>185</b>                        | <b>24</b>                |

<sup>1)</sup> De mutatie van Biopartner Center BV bestaat uit het aandeel van Wageningen University in het resultaat 2008.

<sup>2)</sup> Overige mutaties betreffen de waardeverminderingen van de deelnemingen in 2009.



Bedragen \* € 1.000,-

Wageningen University heeft een 68% belang in Biopartner Center Wageningen BV (€ 0,4 mln.). In december is een verkoopovereenkomst inzake de aandelen van Biopartner getekend. De aandelen van Biopartner zijn op 5 januari 2010 met effectieve datum 1 januari 2010 geleverd. Alle risico's en resultaten zijn door een op 18 december 2009 getekende overeenkomst overgegaan naar de kopers. Het nog te ontvangen bedrag is verwerkt onder de kortlopende vorderingen.

In 2002 is Wageningen Universiteit Holding BV opgericht. Deze volledige dochter van Wageningen University neemt deel in Green Dino BV, KLV Professional Match BV, CAN-iT BV, ICG, Ceradis BV en Biqualy BV.

#### Specificatie ledenkapitaal

| Omschrijving                  | Boekwaarde<br>31-12-2008 | Toename | Afname | Boekwaarde<br>31-12-2009 |
|-------------------------------|--------------------------|---------|--------|--------------------------|
| Ledenkapitaal Friesland Foods | 30                       | 54      | 0      | 84                       |
| Totaal ledenkapitaal          | 30                       | 54      | 0      | 84                       |

#### Specificatie overige langlopende vorderingen

| Omschrijving                           | Boekwaarde<br>31-12-2008 | Toename | Afname | Boekwaarde<br>31-12-2009 |
|--|--------------------------|---------|--------|--------------------------|
| Theater 't Hemeltje                    | 6                        |         | -6     | 0                        |
| KDG                                    | 635                      |         | -635   | 0                        |
| Totaal overige langlopende vorderingen | 641                      | 0       | -641   | 0                        |

### 3 VOORRADEN

|                                   | 31-12-2009 | 31-12-2008 |
|-----------------------------------|------------|------------|
| VOORRADEN                         |            |            |
| Handelsvoorraad                   | 11         | 15         |
| Levende have                      | 110        | 110        |
| Voorraad halffabrikaat            | 0          | 40         |
|                                   | 121        | 165        |
| Af: Voorziening voor incurantheid | 0          | 0          |
| TOTAAL VOORRADEN                  | 121        | 165        |

Bedragen \* € 1.000,-

#### 4 VORDERINGEN EN OVERLOPENDE ACTIVA

|  | 31-12-2009 | 31-12-2008 |
|--|------------|------------|
| Debiteuren   | 15.681     | 17.276     |
| Debiteuren gelieerde partijen                      | 1          | 0          |
| Af: Voorziening voor mogelijk oninbare vorderingen | -1.140     | -1.053     |
| Totaal debiteuren                                  | 14.542     | 16.223     |
| Onderhanden projecten                              |            |            |
| Kosten uitgevoerde werkzaamheden voor derden       | 239.273    | 174.487    |
| Af: gedeclareerde termijnen                        | 242.078    | 171.576    |
| Oprachten van derden                               | -2.805     | 2.911      |
| Af: verwachte verliezen                            | -2.508     | -2.431     |
| Verwerkt onder kortlopende schulden                | 25.720     | 23.799     |
| Totaal opdrachten van derden                       | 20.407     | 24.279     |
| Voorschotten                                       | 1.433      | 3.777      |
| Te vorderen BTW                                    | 2.550      | 1.249      |
| Vorderingen op overige gelieerde partijen          | 1.302      | 3.612      |
| Vorderingen op studenten                           | 1.793      | 1.058      |
| Overlopende activa                                 | 11.330     | 6.400      |
| Overig   | 952        | 654        |
| Totaal voorschotten en overlopende activa          | 19.360     | 16.750     |
| Totaal vorderingen en overlopende activa           | 54.309     | 57.252     |

De vorderingen op gelieerde partijen ad k€ 1.302 (2009) en k€ 3.612 (2008) betreft Stichting DLO.

#### 5 LIQUIDE MIDDELEN

|                          | 31-12-2009 | 31-12-2008 |
|--------------------------|------------|------------|
| Kas                      | 24         | 25         |
| Bank (incl. kruisposten) | 14.916     | 47.254     |
| Deposito                 | 68.789     | 798        |
| Totaal liquide middelen  | 83.729     | 48.077     |

Bedragen \* € 1.000,-

Alle liquide middelen zijn vrij beschikbaar. De liquiditeit is in 2009 toegenomen tot € 83,7 mln. In de begroting was een liquiditeitspositie van € 25,7 mln. voorzien. De verbetering ten opzichte van de begroting kan als volgt worden toegelicht (bedragen \* € 1,0 mln.):

|   | Begroting | Realisatie | Mutatie t.o.v.<br>begroting |
|---|-----------|------------|-----------------------------|
| Resultaat                               | 3,1       | 10,5       | 7,4                         |
| Afschrijvingen                          | 13,9      | 16,7       | 2,8                         |
| Afname voorzieningen                    | -0,8      | -1,0       | -0,2                        |
| Mutatie werkkapitaal                    | -6,0      | 28,3       | 34,3                        |
| Resultaat deelnemingen                  | 0,0       | -0,1       | -0,1                        |
| Kasstroom uit operationele activiteiten | 10,2      | 54,4       | 44,2                        |
| Kasstroom uit investeringsactiviteiten  | -30,6     | -18,6      | 12,0                        |
| Kasstroom uit financieringsactiviteiten | -0,5      | -0,2       | 0,3                         |
| Kasstroom 2009                          | -20,9     | 35,6       | 56,5                        |
| Liquide middelen per 1 januari 2009     | 46,6      | 48,1       | 1,5                         |
| Liquide middelen per 31 december 2009   | 25,7      | 83,7       | 58,0                        |

#### Operationele activiteiten

- De beginstand liquide middelen was op 1 januari 2009 € 1,5 mln. hoger dan in de begroting was voorzien.
- Het resultaat is in 2009 € 7,4 mln. hoger dan begroot.
- De afschrijvingen zijn € 2,8 mln. hoger dan begroot. De voornaamste reden hiervan zijn de bijzondere waardeverminderingen (€ 3,4 mln.).
- Het werkkapitaal ontwikkelde zich positief. Vooral de stijging van de kortlopende schulden met € 25,7 mln. voor een positieve kasstroom gezorgd. Belangrijke posten hierbij zijn de gestegen projectvoorschotten (€ 10,6 mln.), schulden aan overige gelieerde partijen, met name DLO (€ 3,8 mln.), nog te betalen belastingen (€ 2,3 mln.), nog te besteden LNV-subsidies (€ 4,9 mln., waaronder de Bouwimpuls) en nog te betalen kosten (€ 3,4 mln.).

#### Investeringsactiviteiten

- De investeringen bleven in totaal € 12,0 mln. achter bij de begroting. Met name de gerealiseerde investeringen in het Strategisch Nieuwbouw Plan zijn, in verband met de langere doorlooptijd van projecten, lager dan begroot.

## 6 EIGEN VERMOGEN

|                      | Algemene reserve | Bestemde reserve | Totaal  |
|----------------------|------------------|------------------|---------|
| Saldo per 31-12-2008 | 120.887          | 8.899            | 129.786 |
| Resultaatbestemming  | 11.269           | -754             | 10.515  |
| Toevoeging reserve   |                  |                  |         |
| Onttrekking reserve  |                  |                  |         |
| Saldo per 31-12-2009 | 132.156          | 8.145            | 140.301 |

Bedragen \* € 1.000,-

De bestemde reserve heeft betrekking op het innovatiefonds ad € 3,9 mln. en de reserve in verband met nog uit te voeren projecten ad € 4,2 mln. Aan deze laatste reserve is in 2009 € 0,8 mln. onttrokken. Het netto resultaat over het verslagjaar is voor € 11,3 mln. ten gunste van de algemene reserve verwerkt en voor € 0,8 mln. ten laste van de bestemde reserve.

## 7 VOORZIENINGEN

|   | Stand per<br>31-12-2008 | Dotatie      | Onttrekking       | Vrijval      | Stand per<br>31-12-2009 |
|---|-------------------------|--------------|-------------------|--------------|-------------------------|
| WW-verplichtingen                                 | 6.454                   | 1.950        | 1.149             | 262          | 6.993                   |
| Voorziening WAO                                   | 130                     | 724          | 101               | 7            | 746                     |
| Overige personele voorzieningen                   | 2.574                   | 239          | 269               |              | 2.544                   |
| Reorganisatiekosten                               | 10.074                  | 1.721        | 2.097             | 705          | 8.993                   |
| Product-/contractrisico's                         | 1.061                   |              | 811               | 250          | 0                       |
| Voorziening overig                                | 1.400                   |              |                   |              | 1.400                   |
| <b>Totaal voorzieningen</b>                       | <b>21.693</b>           | <b>4.634</b> | <b>4.427</b>      | <b>1.224</b> | <b>20.676</b>           |
|   |                         |              | <b>31-12-2009</b> |              | <b>31-12-2008</b>       |
| Specificatie van de looptijd van de voorzieningen |                         |              |                   |              |                         |
| Kortlopend (vervallend uiterlijk 31-12-2010)      |                         |              | 9.796             |              | 19.761                  |
| Langlopend (tussen 31-12-2010 en 31-12-2014)      |                         |              | 6.589             |              | 1.809                   |
| Langlopend (vervallend na 31-12-2014)             |                         |              | 4.291             |              | 123                     |
| <b>Totaal voorzieningen</b>                       |                         |              | <b>20.676</b>     |              | <b>21.693</b>           |

### WW-verplichtingen

De voorziening voor WW-verplichtingen is getroffen ter dekking van op balansdatum bestaande WW-verplichtingen en voor de te verwachten toekomstige uitgaven in verband met reeds uitgestroomd personeel en personeel in dienst met een tijdelijk dienstverband. In 2009 is een dotatie gedaan ad k€ 1.950, en een vrijval van k€ 262.

### WAO-verplichtingen

De voorziening voor WAO-verplichtingen wordt getroffen ter dekking van te verwachten toekomstige WAO en WGA-uitkeringen. Wageningen University heeft in 2009 geopteerd voor het eigen risicodragerschap voor de WGA. Voor de lopende uitkeringen is een voorziening getroffen van k€ 724.

### Overige personele voorzieningen

Onder overige personele voorzieningen is een voorziening opgenomen voor toekomstige verplichtingen voor gratificaties ambtsjubilea.

### Reorganisatiekosten

De voorziening reorganisatiekosten wordt getroffen voor te verwachten uitgaven in verband met getroffen reorganisaties. In 2009 zijn dotaties gedaan aan de voorziening voor reeds eerder uitgevoerde reorganisaties in verband met langer doorlopende uitgaven dan eerder verwacht en is een voorziening getroffen voor de afbouw van de Hortus-sectie.

### Overige voorzieningen

De overige voorzieningen betreffen claims die door derden aan Wageningen University zijn geadresseerd.

Bedragen \* € 1.000,-

## 8 LANGLOPENDE SCHULDEN

|  | Stand per<br>31-12-2008 | Toename schuld | Afname schuld | Stand per<br>31-12-2009 |
|--|-------------------------|----------------|---------------|-------------------------|
| Overige langlopende schulden                   | 16.675                  |                | 288           | 16.387                  |
| Egalisatie langlopende<br>investeringsubsidies | 1.522                   |                | 528           | 994                     |
| Totaal langlopende schulden                    | 18.197                  |                | 816           | 17.381                  |

Overzicht overige langlopende schulden:

| Omschrijving            | Hoofdsom<br>(k€) | Rente | Looptijd | Cumulatieve<br>aflossing (k€) | Langlopend<br>> 5 jaar (k€) | Kortlopend<br>< 1 jaar (k€) |
|-------------------------|------------------|-------|----------|-------------------------------|-----------------------------|-----------------------------|
| ABN Amro Bank           | 15.000           | 4,9%  | 10 jaar  | 0                             | 15.000                      | 0                           |
| Rabobank Vallei en Rijn | 2.000            | 4,4%  | 10 jaar  | 600                           | 400                         | 200                         |
| Rabobank Vallei en Rijn | 300              | 4,4%  | 10 jaar  | 83                            | 67                          | 30                          |
| Totaal                  | 17.300           |       |          | 683                           | 15.467                      | 230                         |

## 9 KORTLOPENDE SCHULDEN

|  | 31-12-2009 | 31-12-2008 |
|--|------------|------------|
| Vooruitontvangen van derden              | 88.813     | 78.570     |
| Schulden leveranciers                    | 8.561      | 8.663      |
| Schulden leveranciers gelieerde partijen |            |            |
| Te betalen belastingen                   | 9.159      | 6.826      |
| Schulden aan overige gelieerde partijen  | 7.364      | 3.597      |
| Schulden aan LNV                         | 9.134      | 4.335      |
| Overlopende passiva                      | 13.178     | 9.767      |
| Overig                                   | 14.535     | 13.701     |
| Totaal kortlopende schulden              | 150.744    | 125.459    |

De vooruitontvangen bedragen van derden zijn in 2009 gestegen ten opzichte van 2008 met € 11,2 mln. Dit wordt onder meer veroorzaakt door ontvangen Spinozapremies, voorschotten van de Bill Gates Foundation en voorschotten op EU-contracten. De kortlopende schuld aan LNV is gestegen (€ 4,8 mln.) door de ontvangst van enkele grote subsidies, onder andere de Bouwimpuls (€ 3,0 mln.) en de Harde Knip (€ 0,6 mln.), waarvoor maar beperkt kosten zijn gemaakt.

Onder overige schulden wordt grotendeels verstaan opgebouwde vakantiegelden en verlofdagen van medewerkers.

Bedragen \* € 1.000,-

## Niet in de balans opgenomen verplichtingen en rechten

### Meerjarige financiële verplichtingen

Overzicht aangegane verplichtingen ter zake van huur, operational lease en dergelijke:

| Omschrijving        | Totaal<br>verplichtingen | Vervallend<br>in 2010 | Vervallend tussen<br>2011 en 2013 | Vervallend<br>na 2013 |
|---------------------|--------------------------|-----------------------|-----------------------------------|-----------------------|
| Huurverplichtingen  | 328                      | 164                   | 164                               |                       |
| Verzekeringen       | 1.435                    | 726                   | 709                               |                       |
| Energielevering     | 15.361                   | 7.021                 | 8.340                             |                       |
| Leaseverplichtingen | 195                      | 82                    | 113                               |                       |
| Licenties           | 1.360                    |                       |                                   | 1.360                 |
| Investeringen       | 5.890                    | 5.890                 |                                   |                       |
| Totaal              | 24.569                   | 13.883                | 9.326                             | 1.360                 |

Wageningen University heeft een garantstelling ad € 2,3 mln. afgegeven voor de financiering van Stichting Restaurant van de Toekomst.

Wageningen University heeft garanties afgegeven aan de EU ad € 7,2 mln voor projecten die door DLO-instituten worden uitgevoerd. Stichting DLO heeft zich borg gesteld voor deze garanties.

### Rente-instrumenten

Om renterisico's zoveel mogelijk te beperken, maakt Wageningen University gebruik van de financiële instrumenten volgens de richtlijnen van het treasury statuut. Het treasury statuut is door het College van Bestuur vastgesteld.

Wageningen University heeft in het kader van het Strategisch Nieuwbouw Plan een financiering aangetrokken van € 15 mln. op basis van Euribor. Het renterisico is afgedekt middels twee interest rate swaps.

De volgende rente-instrumenten zijn afgesloten:

| Instrument         | Volume in mln. | Datum ingang | Datum einde |
|--------------------|----------------|--------------|-------------|
| Interest rate swap | 10,0           | 03-01-2005   | 02-01-2017  |
| Interest rate swap | 7,0            | 03-01-2005   | 04-01-2016  |

De waarde van de swaps per 31-12-2009 is +/- € 2,2 mln.

Bedragen \* € 1.000,-

### Verbonden Partijen

Wageningen University participeert direct of via Wageningen Universiteit Holding BV in de volgende deelnemingen:

|                                      | Statutaire zetel | Code activiteiten | Eigen vermogen 31-12-2009 | Resultaat 2009 | Art 2:403 BW | Deelname in 2009 | Consolidatie |
|--------------------------------------|------------------|-------------------|---------------------------|----------------|--------------|------------------|--------------|
| Wageningen Universiteit Holding BV   | Wageningen       | 4                 | -505                      | -74            | J            | 100%             | 100%         |
| Nexus Holding BV                     | Wageningen       | 4                 | 13                        | -6             | N            | 100%             | 0%           |
| CAN-iT BV                            | Wageningen       | 4                 | 0                         | nb             | N            | 51%              | 0%           |
| Ceradis BV                           | Wageningen       | 4                 | 0                         | nb             | N            | 50%              | 0%           |
| Bio Product BV                       | Wageningen       | 4                 | 165                       | 40             | N            | 51%              | 0%           |
| Biqualy BV                           | Wageningen       | 2                 | 0                         | nb             | N            | 33%              | 0%           |
| Biopartner BV                        | Wageningen       | 3                 | 5800                      | nb             | N            | 68%              | 0%           |
| Green Dino BV                        | Wageningen       | 4                 | 0                         | nb             | N            | 11%              | 0%           |
| Stichting ISRIC                      | Wageningen       | 2                 | 676                       | 77             |              |                  | 100%         |
| Stichting Restaurant van de Toekomst | Wageningen       | 2                 | -63                       | 0              |              |                  | 100%         |

De jaarrekeningen van Wageningen Universiteit Holding BV, Stichting ISRIC en Stichting Restaurant van de Toekomst zijn geconsolideerd in deze jaarrekening.

Op grond van een aandeelhoudersovereenkomst heeft Wageningen University geen beslissende zeggenschap in Biopartner B.V. Deze B.V. is daarom niet in de geconsolideerde jaarrekening opgenomen. De aandelen in Biopartner B.V. zijn per effectieve datum 1-1-2010 verkocht.

Wageningen University neemt op grond van haar taakstelling deel in een aantal stichtingen en levert bij deze stichtingen één of meer bestuursleden of is op andere wijze betrokken bij de stichting. Consolidatie van de stichtingen die voldoen aan de criteria met betrekking tot aanmerkelijk belang zou geen materiële invloed op het resultaat en balanstotaal van Wageningen University hebben gehad.

Wageningen University vormt samen met DLO en VHL het samenwerkingsverband Wageningen UR. In het kader van dit samenwerkingsverband zijn de centrale stafafdelingen en het Facilitair bedrijf samengevoegd. De kosten van deze onderdelen worden naar rato van het gebruik doorbelast aan de deelnemers in Wageningen UR.

Bedragen \* € 1.000,-

## 2.1.5 Toelichting op de winst- en verliesrekening

### 10 BATEN

|                                  | Resultaat 2009 | Resultaat 2008 |
|----------------------------------|----------------|----------------|
| RIJKSBIJDAGEN                    |                |                |
| Rijksbijdrage LNV                | 159.590        | 154.283        |
| Overige subsidies LNV            | 1.592          | 905            |
| TOTAAL RIJKSBIJDAGEN             | 161.182        | 155.188        |
| OVERIGE VERGOEDINGEN             | 75             | 14             |
| COLLEGE- EN CURSUSGELDEN         |                |                |
| College- en examengelden         | 12.649         | 10.557         |
| Cursusgelden                     | 2.122          | 2.020          |
| TOTAAL COLLEGE- EN CURSUSGELDEN  | 14.771         | 12.577         |
| BATEN WERK I.O.V. DERDEN         |                |                |
| Opbrengst werk i.o.v. derden     | 95.040         | 83.055         |
| Mutatie onderhanden werk         | -5.574         | -4.665         |
| TOTAAL BATEN WERK I.O.V. DERDEN  | 89.466         | 78.390         |
| OVERIGE BATEN                    |                |                |
| Verkopen en gebruik faciliteiten | 739            | 1.254          |
| Verhuurinkomsten                 | 2.536          | 1.908          |
| Detacheringen                    | 414            | 260            |
| Overige baten                    | 16.581         | 14.133         |
| TOTAAL OVERIGE BATEN             | 20.270         | 17.555         |
| TOTAAL BATEN                     | 285.764        | 263.724        |

De baten hebben zich in 2009 positief ontwikkeld. De Rijksbijdrage LNV is met € 5,3 mln. gestegen tot € 159,6 mln.

De baten uit werk in opdracht van derden zijn gestegen met 14% tot € 89,5 mln. Deze baten bestaan uit de tweede geldstroom, die 23% is gegroeid naar € 17,9 mln., en de derde geldstroom, die 12% is toegenomen tot € 71,6 mln. De omzet groeit bij alle departementen en, met uitzondering van de collectebusfondsen, bij alle klantgroepen. De collegegelden zijn ten opzichte van 2008 toegenomen als gevolg van de stijging van het aantal studenten.

In bijlage 3 is een specificatie van het werk in opdracht van derden naar type financiers en type omzet opgenomen.



Bedragen \* € 1.000,-

## LASTEN

### 11 PERSONELE KOSTEN

|   | <i>Resultaat 2009</i> | <i>Resultaat 2008</i> |
|---|-----------------------|-----------------------|
| Bruto lonen en salarissen               | 151.770               | 140.741               |
| Uitzendkrachten en ingehuurd personeel  | 6.364                 | 6.528                 |
| Overige personeelskosten                | 4.175                 | 4.128                 |
| Dotatie voorziening WW-verplichtingen   | 1.688                 | 1.004                 |
| Dotatie voorziening WAO                 | 717                   | 54                    |
| Dotatie overige personele voorzieningen | 239                   | 162                   |
| Totaal personele kosten                 | 164.953               | 152.617               |

In de post bruto lonen en salarissen zijn de pensioenpremies ad € 15,7 mln en de sociale lasten ad € 5,7 mln. opgenomen. De personele bezetting is in 2009 gestegen van 2.335 fte naar 2.475 fte. De gemiddelde loonsom is gestegen met 3,4%.

In 2009 is door Wageningen University € 0,4 mln. (2008: € 0,4 mln.) uitgegeven aan salariskosten en vergoedingen van leden van het College van Bestuur en € 36.000 (2008: € 32.000) aan leden van de Raad van Toezicht. De leden van het College van Bestuur vormen tevens het College van Bestuur van Stichting DLO en van Stichting Van Hall Larenstein. Een nadere toelichting op de salariskosten van College van Bestuur en Raad van Toezicht is opgenomen in paragraaf 2.4.

De leden van de Raad van Toezicht vormen tevens de Raad van Toezicht van Stichting DLO en van Stichting Van Hall Larenstein.

### 12 AFSCHRIJVINGEN

|                                 | <i>Resultaat 2009</i> | <i>Resultaat 2008</i> |
|---------------------------------|-----------------------|-----------------------|
| Materiële vaste activa          | 13.391                | 14.159                |
| Bijzondere waardeverminderingen | 3.370                 | 0                     |
| Totaal afschrijvingen           | 16.761                | 14.159                |

In 2009 is een bijzondere waardeverminderingen van € 2,0 mln. in verband met de voorgenomen verkoop van het Dreijencomplex verwerkt. Deze waardevermindering wordt veroorzaakt door een lagere raming van de netto verkoopopbrengsten van de laatste fase van het plan. Tevens heeft de Raad van Bestuur besloten om de gebouwen van Agronomie te slopen, omdat gebruik van het pand voor studentenhuisvesting niet mogelijk bleek. Hiervoor is een bijzondere waardevermindering van € 1,3 mln. verwerkt.

Bedragen \* € 1.000,-

### 13 HUISVESTINGSLASTEN

|                            | <i>Resultaat 2009</i> | <i>Resultaat 2008</i> |
|----------------------------|-----------------------|-----------------------|
| Huur                       | 7.280                 | 4.076                 |
| Verzekeringen              | 340                   | 334                   |
| Onderhoud                  | 3.586                 | 3.398                 |
| Energie en water           | 6.158                 | 5.532                 |
| Schoonmaakkosten           | 2.198                 | 1.188                 |
| Heffingen                  | 856                   | 977                   |
| Overige huisvestingskosten | 1.047                 | 1.191                 |
| Totaal huisvestingskosten  | 21.465                | 16.696                |

Enkele leerstoelgroepen van Wageningen University zijn gehuisvest in gebouwen van DLO. Wageningen University heeft voor het medegebruik van gebouwen in 2009 een huur betaald van € 7,2 mln. Dit bedrag is in 2009 sterk gestegen door de ingebruikname van Radix, de nieuwe huisvesting van de Plant Sciences Group.

### 14 ALGEMENE KOSTEN

|                                       | <i>Resultaat 2009</i> | <i>Resultaat 2008</i> |
|---------------------------------------|-----------------------|-----------------------|
| Overige apparatuurkosten              | 7.382                 | 7.005                 |
| Overige algemene kosten               | 26.479                | 24.461                |
| Dotatie voorzieningen:                |                       |                       |
| Reorganisatiekosten                   | 1.016                 | 700                   |
| Product- / contractrisico's           | -250                  | 0                     |
| Voorziening overig                    | 0                     | -44                   |
| Totaal dotatie algemene voorzieningen | 766                   | 656                   |
| Totaal algemene kosten                | 34.627                | 32.122                |

Onder overige algemene kosten zijn begrepen bureaunkosten, reis- en verblijfkosten, representatiekosten, automatiseringskosten, PR-activiteiten en kosten catering.

In de overige algemene kosten zijn de volgende accountantskosten opgenomen:

|                                 |           |
|---------------------------------|-----------|
| A Controle jaarrekeningen       | € 151.000 |
| B Overige controlewerkzaamheden | € 386.000 |

### 15 SPECIFIEKE KOSTEN

|                          | <i>Resultaat 2009</i> | <i>Resultaat 2008</i> |
|--------------------------|-----------------------|-----------------------|
| Specifieke kosten        | 13.823                | 12.198                |
| Diensten door derden     | 18.732                | 13.617                |
| Bijdragen en subsidies   | 8.384                 | 7.622                 |
| Totaal specifieke kosten | 40.939                | 33.437                |

Bedragen \* € 1.000,-

## 16 FINANCIËLE BATEN EN LASTEN

|                                   | <i>Resultaat 2009</i> | <i>Resultaat 2008</i> |
|-----------------------------------|-----------------------|-----------------------|
| Financiële baten                  | 1.749                 | 1.976                 |
| Financiële lasten                 | -1.613                | -1.903                |
| Totaal financiële baten en lasten | 136                   | 73                    |

De financiële baten hebben betrekking op ontvangen rente op in het verslagjaar aanwezige banktegoeden. De rentebaten zijn over 2009 afgenomen door de daling van de Euribor-tarieven. De financiële crisis heeft in 2009 geen directe gevolgen gehad voor de liquiditeitspositie van Wageningen UR.

De financiële lasten hebben met name betrekking op een rentelast van € 0,9 mln. aan Bouwfonds MAB Ontwikkeling BV wegens een ontvangen voorschot voor de verkoop van Kortenoord en een rentelast van € 0,8 mln. voor de langlopende schuld bij ABN Amro.

## 17 RESULTAAT UIT DEELNEMINGEN

|                                   | <i>Resultaat 2009</i> | <i>Resultaat 2008</i> |
|-----------------------------------|-----------------------|-----------------------|
| Biopartner Center BV              | 3.436                 | 200                   |
| Ceradis BV                        |                       | -100                  |
| Biqualyz BV                       |                       | -35                   |
| CAN-iT BV                         | -86                   | -61                   |
| Overige deelnemingen              | 11                    | -21                   |
| Totaal resultaat uit deelnemingen | 3.361                 | -17                   |

Het resultaat op Biopartner BV bestaat uit het aandeel van Wageningen University in het resultaat van Biopartner Center BV over 2007 ad k€ 179 en de boekwinsten als gevolg van de verkoop van de aandelen per 1-1-2010 ad k€ 3.256.

Bedragen \* € 1.000,-

## 2.1.6 Enkelvoudige jaarrekening

### ENKELVOUDIGE BALANS

| ACTIVA                            | 31-12-2009 | 31-12-2008 |
|-----------------------------------|------------|------------|
| VASTE ACTIVA                      |            |            |
| Materiële vaste activa            | 190.639    | 188.236    |
| Financiële vaste activa           | -418       | 674        |
| Totaal vaste activa               | 190.221    | 188.910    |
| VLOTTENDE ACTIVA                  |            |            |
| Voorraden                         | 121        | 165        |
| Vorderingen en overlopende activa | 52.502     | 55.492     |
| Liquide middelen                  | 82.149     | 46.529     |
| Totaal vlottende activa           | 134.772    | 102.186    |
| TOTAAL ACTIVA                     | 324.993    | 291.096    |
| PASSIVA                           |            |            |
| EIGEN VERMOGEN                    | 139.689    | 129.251    |
| VOORZIENINGEN                     | 20.677     | 21.693     |
| LANGLOPENDE SCHULDEN              | 15.000     | 15.000     |
| KORTLOPENDE SCHULDEN              | 149.627    | 125.152    |
| TOTAAL PASSIVA                    | 324.993    | 291.096    |

In de enkelvoudige balans zijn de gegevens van Stichting ISRIC en Stichting Restaurant van de Toekomst niet opgenomen. Voorts is WU Holding BV niet opgenomen. In deze balans zijn de vorderingen van Wageningen University op Stichting ISRIC en WU Holding BV opgenomen. Het eigen vermogen wijkt ten opzichte van de geconsolideerde balans k€ 612 af; dit betreft het eigen vermogen van Stichting ISRIC (k€ 675) en Stichting Restaurant van de Toekomst (k€ -63).

De niet uit de balans blijvende verplichtingen zijn gelijk aan die in de geconsolideerde jaarrekening.

Bedragen \* € 1.000,-

ENKELVOUDIGE WINST- EN VERLIESREKENING

|  | <i>Resultaat 2009</i> | <i>Resultaat 2008</i> |
|--|-----------------------|-----------------------|
| <b>BATEN</b>   |                       |                       |
| Rijksbijdragen LNV   | 160.055               | 154.039               |
| College-, cursus- en examengelden                                | 14.771                | 12.578                |
| Baten werk in opdracht van derden                                | 88.684                | 78.390                |
| Overige baten  | 20.104                | 16.918                |
| <b>Totaal baten</b>  | <b>283.614</b>        | <b>261.925</b>        |
| <b>LASTEN</b>  |                       |                       |
| Personele kosten   | 163.546               | 151.339               |
| Afschrijvingen   | 16.760                | 14.158                |
| Huisvestingslasten   | 21.397                | 16.618                |
| Algemene kosten  | 34.322                | 31.881                |
| Specifieke kosten  | 40.639                | 33.329                |
| <b>Totaal lasten</b>   | <b>276.664</b>        | <b>247.325</b>        |
| <b>BEDRIJFSRESULTAAT</b>   | <b>6.950</b>          | <b>14.600</b>         |
| Financiële baten en lasten                                       | 127                   | 56                    |
| <b>RESULTAAT UIT GEWONE BEDRIJFSUITOEFENING VOOR BELASTINGEN</b> | <b>7.077</b>          | <b>14.656</b>         |
| Belastingen uit gewone bedrijfsuitoefening                       | 0                     | 0                     |
| Resultaat uit deelnemingen                                       | 3.361                 | -11                   |
| <b>RESULTAAT UIT GEWONE BEDRIJFSUITOEFENING NA BELASTINGEN</b>   | <b>10.438</b>         | <b>14.645</b>         |
| Aandeel van derden   | 0                     | 0                     |
| Buitengewone baten en lasten                                     | 0                     | 0                     |
| <b>NETTO RESULTAAT</b>   | <b>10.438</b>         | <b>14.645</b>         |

De Rijksbijdrage LNV ad € 154,0 mln. is exclusief de door Stichting ISRIC verantwoorde rijksbijdrage ad € 1,2 mln. Het resultaat van WU Holding BV is k€ -74, dat van Stichting ISRIC bedraagt k€ 77, het resultaat van Stichting Restaurant van de Toekomst bedraagt in 2009 k€ 0.

### 2.1.7 Overige gegevens

#### • Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum, die leiden tot aanpassing van of vermelding in de jaarrekening.

## • Accountantsverklaring

Aan het College van Bestuur en de Raad van Toezicht van Wageningen Universiteit.

### Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de in dit verslag opgenomen jaarrekening 2009 van Wageningen Universiteit te Wageningen bestaande uit de geconsolideerde en enkelvoudige balans per 31 december 2009 en de geconsolideerde en enkelvoudige staat van baten en lasten over 2009 met de toelichting gecontroleerd.

#### *Verantwoordelijkheid van het bestuur*

Het bestuur van de entiteit is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs (WJZ/2007/50507).

Tevens is het bestuur van de entiteit verantwoordelijk voor de financiële rechtmatigheid van de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties. Dit houdt in dat deze bedragen in overeenstemming dienen te zijn met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen. Deze verantwoordelijkheden omvatten onder meer: het ontwerpen, invoeren en in stand houden van een intern beheersingssysteem relevant voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat, zodanig dat deze geen afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten bevat en voor de naleving van de relevante wet- en regelgeving, het kiezen en toepassen van aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving en het maken van schattingen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn.

#### *Verantwoordelijkheid van de accountant*

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle, als bedoeld in artikel 2.9, derde lid van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht waaronder het controleprotocol OCW 2009. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controleinformatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De keuze van de uit te voeren werkzaamheden is afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten. In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat alsmede het voor de naleving van de betreffende wet en regelgeving relevante interne beheersingssysteem, teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn maar die niet tot doel hebben een oordeel te geven over de effectiviteit van het interne beheersingssysteem van de entiteit. Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van schattingen die het bestuur van de entiteit heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

#### *Oordeel*

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Wageningen Universiteit per 31 december 2009 en van het resultaat over 2009 in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs (WJZ/2007/50507).

Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties over 2009 voldoen aan de eisen van financiële rechtmatigheid. Dit houdt in dat deze bedragen in overeenstemming zijn met de

---

in het onderwijscontroleprotocol OCW 2009 opgenomen relevante wet- en regelgeving, zoals opgenomen in paragraaf 2.2.2. referentiekader.

*Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften en/of voorschriften van regelgevende instanties*

Op grond van de wettelijke verplichting ingevolge artikel 2:393 lid 5 onder f BW melden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391 lid 4 BW.

Utrecht, 25 mei 2010

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel ondertekend door:

drs. Th.A.J.C. Snepvangers RA

## 2.1.8 Bijlagen

### • Bijlage 1 Helderheidsaspecten

#### **Uitbesteding één of meer delen onderwijsprogramma('s) CROHO-opleidingen aan een private organisatie (+ kosten)**

Aan Wageningen University vindt geen uitbesteding van werkzaamheden plaats in de hierboven bedoelde zin. Waar voor het verzorgen van onderwijs expertise van elders wordt ingehuurd (bijvoorbeeld als gevolg van eerdere operaties 'taakverdeling & concentratie'), gebeurt dat bij zusterinstellingen voor hoger onderwijs en niet bij private instellingen.

#### **Maatwerktraject voor bedrijven / organisaties**

Wageningen University verzorgt geen maatwerktrajecten voor bedrijven en / of organisaties in de vorm van CROHO-opleidingen die leiden tot een diploma. Onder de paraplu van Wageningen UR wordt maatwerk in de vorm van postinitiële cursussen geleverd door het Centre for Development and Innovation (CDI) en Wageningen Business School (WBS).

#### **Eigen personeel ingeschreven voor initiële opleidingen**

Wageningen University kent ook in 2009 een groot aantal studenten dat tegelijkertijd als personeelslid bij de universiteit zijn aangesteld, of anders gezegd, personeelsleden die tevens als student staan ingeschreven. De namen van deze personen zijn bekend. Het betreft ondermeer student-assistenten en studenten met een bijbaan van geringe omvang.

Geen van deze 'personeelslidstudenten' volgt in het kader van opleiding en vorming van WU-personeel één van de initiële opleidingen van de universiteit. Er is dus ook geen sprake van dat de universiteit voor enig personeelslid het collegegeld heeft betaald.

#### **Aanwending rijksbijdrage voor private activiteiten**

Wageningen University besteedt middelen aan de volgende private activiteiten:

- postinitieel onderwijs in verband met opzetten van nieuwe opleidingen en overdracht van kennis aan de maatschappij;
- studentenvoorzieningen, zoals sportvoorzieningen en vormingsactiviteiten;
- Wageningen University heeft in 2009 € 6,3 mln. geïnvesteerd in studentenhuysvesting voor buitenlandse MSc-studenten. Hoewel studentenhuysvesting niet tot de primaire taken van de universiteit behoort, heeft de acute huysvestingsnood de Raad van Bestuur doen besluiten te investeren in tijdelijke huysvesting voor buitenlandse studenten. De Raad van Toezicht heeft hiermee ingestemd, gezien de uitzonderlijke situatie op de Wageningse (studenten-)woningmarkt. De woonruimte wordt tegen marktconforme tarieven doorberekend aan de huurders. Het streven is deze investeringen kostendekkend te exploiteren. Wageningen University heeft overleg gehad met de woningbouwcorporaties over de realisatie van deze eenheden.

Wageningen University heeft in 2009 niet geïnvesteerd in spin-outs.



• **Bijlage 2 Personele bezetting (fte)**

**Gemiddelde bezetting**

|  | 2009           | 2008           |
|--|----------------|----------------|
| FACULTEIT                                      |                |                |
| Wetenschappelijk personeel:                    |                |                |
| Hoogleraar                                     | 97,6           | 98,4           |
| Universitair hoofddocent                       | 133,9          | 133,9          |
| Universitair docent                            | 276,9          | 262,9          |
| Onderzoekers                                   | 265,1          | 234,8          |
| Docenten en overig WP                          | 34,2           | 31,5           |
| Assistent in opleiding                         | 608,5          | 522,1          |
| <b>TOTAAL WETENSCHAPPELIJK PERSONEEL</b>       | <b>1.416,2</b> | <b>1.283,6</b> |
| Ondersteunend en beheerpersoneel:              |                |                |
| Schaal 13 en hoger                             | 21,2           | 22,4           |
| Schaal 9 t/m 12                                | 224,5          | 219,1          |
| Lager dan schaal 9                             | 369,9          | 370,9          |
| <b>TOTAAL ONDERSTEUNEND EN BEHEERPERSONEEL</b> | <b>615,6</b>   | <b>612,4</b>   |
| <b>TOTAAL FACULTEIT</b>                        | <b>2.031,8</b> | <b>1.896,0</b> |
| ALGEMENE DIENST                                |                |                |
| Schaal 13 en hoger                             | 37,3           | 38,3           |
| Schaal 9 t/m 12                                | 194,7          | 175,2          |
| Lager dan schaal 9                             | 211,5          | 225,5          |
| <b>TOTAAL ALGEMENE DIENST</b>                  | <b>443,5</b>   | <b>439,0</b>   |
| <b>TOTAAL</b>                                  | <b>2.475,3</b> | <b>2.335,0</b> |

Bedragen \* € 1.000,-

• **Bijlage 3 Werk in opdracht van derden naar type financier en type omzet**

**Specificatie opbrengsten naar opdrachtgever**

|  | <i>Resultaat 2009</i> | <i>Resultaat 2008</i> |
|--|-----------------------|-----------------------|
| Tweede geldstroom                        | 17.937                | 14.583                |
| Rijksoverheid                            | 9.173                 | 8.123                 |
| Overige Nederlandse overheid             | 15.740                | 12.862                |
| Bedrijfsleven                            | 10.323                | 9.575                 |
| Europese Unie                            | 15.434                | 13.767                |
| Buitenlandse overheid en publieke sector | 3.069                 | 1.811                 |
| Collectebus fondsen                      | 315                   | 382                   |
| WU                                       |                       |                       |
| DLO                                      | 4.100                 | 3.657                 |
| Overige                                  | 13.375                | 13.630                |
| Totaal opbrengsten naar opdrachtgever    | 89.466                | 78.390                |

• **Bijlage 4 Doelsubsidies, overlopende passiva en terug te betalen bedragen LNV**

| Projectomschrijving                            | Beschikking                      | Toegewezen<br>bedrag | Saldo      | Ontvangen  | Besteding | Saldo      |
|--|----------------------------------|----------------------|------------|------------|-----------|------------|
|  |                                  |                      | 31-12-2008 | 2009       | 2009      | 31-12-2009 |
| Doelsubsidies                                  |                                  |                      |            |            |           |            |
| Plan Dienstverlening 2006                      | DWK 2005/3173                    | 683.500              | 135.489    |            | 135.489   | 0          |
| WURKS 2008                                     | DK 2007/3376 d.d. 11-12-2007     | 903.000              | 903.000    |            | 831.040   | 71.960     |
| WURKS 2009                                     | DK 2008/2708 d.d. 27-11-2008     | 718.000              | 718.000    |            |           | 718.000    |
| WURKS 2009-2010                                | TRCDK 2009/2029 d.d. 24-11-2009  | 1.864.332            |            | 1.864.332  |           | 1.864.332  |
| ICT  | DWK 2003/4269 d.d. 9-12-2003     | 182.000              | 16.346     |            | 16.346    | 0          |
| BAMA   | DWK 2002/4101 d.d. 9-12-2002     | 499.158              | 58.232     |            | 0         | 58.232     |
| Vernieuwing promotietrajecten                  | TRCDKH/2006/2907 d.d. 27-11-2006 | 67.000               | 67.000     |            | 67.000    | 0          |
| Businessclub Lereren en Werken groen 2007-2008 | DK 2007/3189 d.d. 30-11-2007     | 60.000               | 3.000      |            | 430       | 2.570      |
| Agrofood international, de waarde van kennis   | TRCDK/2007/3190 d.d. 30-11-2007  | 10.000               | 8.000      | 2.000      | 10.000    | 0          |
| Praktijkleren                                  | TRCDK/09/0676 d.d. 24-3-2009     |                      |            | 166.600    | 38.071    | 128.529    |
| Invoering educatieve minoren                   | 804A0-27081 (CFI 11-11-2009)     | 136.906              |            | 136.906    | 40.000    | 96.906     |
| In search of excellence in the European PhD    | TRCDKI/09/2041 d.d. 29-10-2009   |                      |            | 80.000     |           | 80.000     |
| Professionalisering en Lereren 2009-2012       | TRCDK 2009/2239                  | 920.000              |            | 368.000    |           | 368.000    |
| Kwaliteitsimpuls WU 2009-2012                  | TRCDKI/09/2064 d.d. 13-11-2009   | 1.925.000            |            | 625.000    | 51.214    | 573.786    |
| Bouwimpuls                                     | TRCDKI/2009/2247 d.d. 26-11-2009 | 3.715.534            |            | 2.972.427  |           | 2.972.427  |
| Overlopende passiva Rijksbijdragebrief         |                                  |                      |            |            |           |            |
| GKC, jaarplan 2007                             | DK 2007/2775 d.d. 13-11-2007     | 3.000.000            | 1.352.290  | 4.300.000  | 4.121.312 | 1.530.978  |
| Dynamisering geldstromen                       | TRCDK-DH/05/2671 d.d. 15-11-2005 | 179.000              | 179.000    |            | 179.000   | 0          |
| Toelatingsbeleid                               | TRCDK-DH/05/2671 d.d. 15-11-2005 | 34.000               | 34.000     |            | 34.000    | 0          |
| Huisvestingsmiddelen                           | TRCDK-DH/06/2543 d.d. 18-10-2006 | 1.317.000            | 860.261    |            | 189.000   | 671.261    |
| Totaal verantwoord onder LNV-subsidies         |                                  | 16.214.430           | 4.334.618  | 10.515.265 | 5.712.902 | 9.136.981  |

De besteding van GKC is niet in de winst- en verliesrekening van Wageningen University opgenomen, omdat Wageningen University slechts penvoerder voor deze subsidie is. De bestedingen worden middels een accountantsverklaring verantwoord.

De post Overige subsidies onder de baten is als volgt opgebouwd:

|   |                    |
|---|--------------------|
| Besteding LNV-subsidies conform bijlage 4 | € 5.712.902        |
| Af: GKC                                   | € <u>4.121.312</u> |
| Verantwoorde LNV-subsidies                | € 1.591.590        |

## 2.2 Jaarrekening Stichting Van Hall Larenstein

### 2.2.1 Financieel verslag

#### • Resultaatontwikkeling

De geconsolideerde jaarrekening 2009 sluit met een negatief saldo van € 0,3 mln. Ten opzichte van het begrote resultaat van € 0,5 mln. is dit een verslechtering van € 0,8 mln. In 2008 was het resultaat K€ 834 positief, in 2007 K€ 264 positief, en in 2006 nog K€ 18 negatief. Het negatieve resultaat in 2009 wordt voornamelijk verklaard door de sterke stijging van lasten (4% ten opzichte van 2008). De baten zijn daarentegen met 1,7% gestegen.

De rijksbijdragen zijn gestegen met ruim € 1,0 mln. Deze stijging heeft betrekking op nieuwe bovennormatieve toevoegingen en doorgevoerde prijscorrecties.

De inkomsten collegegelden zijn met € 0,15 mln. gestegen en veroorzaakt door stijging van studentenaantal en de jaarlijkse prijsverhoging. De baten werk i.o.v. derden zijn met € 0,3 mln. gedaald. Dit wordt verklaard door de verdere afbouw van de activiteiten binnen T&C en door het treffen van voorzieningen voor projectverliezen.

De kosten zijn per saldo met € 2,0 mln. gestegen. Deze stijging wordt enerzijds veroorzaakt door de sterke stijging van de algemene kosten met € 3,7 mln. en anderzijds door een daling van de specifieke kosten met € 1,8 mln. De stijging van de algemene kosten wordt voornamelijk veroorzaakt door de vorming van de reorganisatievoorziening van € 1,6 mln., de toename van de ICT-kosten, de toename van de strategische beleidskosten en toename van de overige doorbelastingen.

De financiële baten en lasten zijn verbeterd door herfinanciering van de leningen begin 2009 en door de aflossing van een lening. Tevens wordt een strakker treasury-beleid gevoerd.

#### • Commissie Schutte

Zoals eerder gerapporteerd, is de terugvordering vanuit de rijksoverheid inzake te veel ontvangen rijksbijdragen over de periode 1996-2001 vastgesteld op € 4,5 mln. De verweerprocedure is het afgelopen jaar afgerond. Na de uitspraak van de rechtbank Arnhem heeft in april 2008 het hoger beroep bij de Raad van State gediend. Het vonnis van de rechtbank is hierbij bevestigd.

Inmiddels is sinds september 2006 begonnen met de maandelijkse terugbetalingen. Deze lopen over een periode van drie jaar. De laatste terugbetaling heeft plaatsgevonden in augustus 2009. Hiermee is de volledige schuld inzake teveel ontvangen rijksbijdragen afgelost.

Begin 2007 heeft de Auditdienst van het ministerie van LNV gerapporteerd over het vervolgonderzoek naar de bekostiging van buitenlandse studenten ten behoeve van begrotingsjaar 2005 (peildatum 1-10-2003). Voor LNV was deze rapportage eind 2007 aanleiding voor een voorgenomen besluit tot terugvordering van k€ 389 die op twee gevallen na gebaseerd is op onvolkomenheden in de studentendossiers. Na het aanleveren van aanvullend bewijs is door het ministerie de terugvordering gereduceerd tot k€ 131. Dit bedrag is in oktober 2009 terugbetaald.

#### • Balansontwikkeling

De materiële vaste activa zijn toegenomen met € 1,5 mln. als gevolg van de verbouwingen van de beide mediatheken.

De vorderingen en overlopende activa zijn afgenomen met € 0,8 mln. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door lagere saldo onderhandenwerk.

De liquide middelen zijn met € 1,6 mln. toegenomen. Dit wordt voornamelijk verklaard door aanzienlijk hogere subsidie inkomsten die aan het eind van het boekjaar zijn ontvangen.

De voorzieningen zijn per saldo toegenomen met € 0,4 mln. Enerzijds is er sprake van teruglopende wachtgeldvoorziening (met € 0,7 mln.) en anderzijds van een toename van de reorganisatievoorziening met € 1,1 mln.

De langlopende schulden zijn toegenomen met € 1,1 mln. In april 2009 is een bestaande deel-lening van € 1,1 mln. vervroegd afgelost. Hiermee is de langlopende schuld afgenomen. Van de in 2009 toegekende subsidie voor

bouwimpuls van € 3,1 mln. is in december 2009 een voorschot ontvangen van € 2,5 mln. Deze subsidie is volledig besteed aan de verbouwingen van de beide mediatheken in Velp en Leeuwarden. De ontvangen subsidie is, na aftrek van het kortlopend deel van € 0,3 mln, verantwoord als investeringsrekening Mediatheek onder de langlopende schulden. Tevens is in 2009 toegevoegd de schuld inzake decentrale arbeidsvoorwaarden voorgaande jaren van € 0,5 mln. De uitgaven decentraal arbeidsvoorwaarden zullen in de komende 10 jaar worden gedaan. De kortlopende schulden zijn gestegen met € 1,2 mln. Deze stijging heeft o.a. betrekking op ontvangen subsidievoorschotten.

De solvabiliteit bedraagt per 31-12-2009 10,9%, de solvabiliteit was in 2008 van 11,9%. Deze lichte daling wordt veroorzaakt door een balansverlenging als gevolg van de stijging van de kortlopende schulden door vooruit ontvangen subsidies en projectvoorschotten. Met ingang van het boekjaar 2008 wordt in het kader van de richtlijn 660 de egalisatiereserve verantwoord onder de langlopende schulden.

#### • Vooruitzichten 2010

##### *Resultaatontwikkeling*

Het jaar 2010 is voor Van Hall Larenstein een overgangsjaar. Hoewel de begroting voor 2010 een positief exploitatie-resultaat van € 0,4 mln. laat zien, zijn er diverse onderwerpen en/of ontwikkelingen die nog in 2010 tot aanvullende maatregelen en extra kosten zullen leiden.

De belangrijkste aandachtpunten zijn:

1. De liquiditeitspositie van VHL zal de komende jaren verbeterd moeten worden.
2. De Rijksoverheid heeft aangegeven de komende jaren fors te zullen bezuinigen. Gezien de omvang dient men ervan uit te gaan dat ook het HBO-onderwijs met bezuinigingen zal worden geconfronteerd.
3. In 2009 is een begin gemaakt met het uitwerken van een nieuwe strategienota. In 2010 zal deze strategienota worden vastgesteld en leiden tot diverse aanpassingen en verbeteringen binnen de organisatie, waarmee extra gelden/investeringen meegemoeid zullen zijn.

Om op bovengenoemde zaken in te spelen zijn de volgende acties ingezet:

- a. Evaluatie en Herinrichting stafdiensten:  
Binnen VHL wordt onderzocht op welke wijze er op de overheadlasten verantwoord kan worden bespaard om het onderwijs zoveel mogelijk te ontzien bij de bezuinigingen. In het voorjaar 2010 zal de directie aan de Raad van Bestuur aangegeven op welke wijze zij de stafdiensten efficiënter wensen in te richten en/of nauwer wensen te laten samenwerken met de stafdiensten van Wageningen UR.
- b. Het formatiebeheer voor onderwijskundig personeel zal worden verbeterd. Er is sprake van een beperkte overcapaciteit.

De evaluatie en herinrichting van de stafdiensten (aandachtspunt 3) worden door de directie nader uitgewerkt en inclusief financiële onderbouwing ter besluitvorming aan de Raad van Bestuur voorgelegd. De beide operaties zijn niet meegenomen in de begroting van 2010, maar kunnen het uiteindelijke resultaat sterk beïnvloeden.

##### *Subsidie bouwimpuls*

VHL heeft in 2009 een subsidie bouwimpuls van € 3,1 mln. toegekend gekregen. Hiervan is in 2009 € 2,7 mln. besteed. Het restant van de subsidie, die onderdeel is van de crisismaatregelen van het kabinet, dient nog voor eind 2010 besteed te worden aan bouwprojecten en/of verbeteringen gericht op duurzaamheid, energiebesparing, klimaatbeheersing en/of kennistransfer.

##### *Instellingsfusie*

Er wordt gestreefd de bestuurlijke fusie uit 2003 van het Van Hall Instituut en de Internationale Agrarische Hogeschool Larenstein in Hogeschool Van Hall Larenstein een vervolg te geven door het effectueren van een instellingenfusie. De Raad van Bestuur heeft het traject om te komen tot een instellingenfusie ingezet, die zo mogelijk voor 1 september 2010 wordt gerealiseerd.

Bedragen \* € 1.000,-

## 2.2.2 Jaarrekening

### Balans

#### Na bestemming van het netto resultaat.

| ACTIVA                              | 31-12-2009 | 31-12-2008 |
|-------------------------------------|------------|------------|
| VASTE ACTIVA                        |            |            |
| 1 Materiële vaste activa            | 35.572     | 34.088     |
| Totaal vaste activa                 | 35.572     | 34.088     |
| VLOTTENDE ACTIVA                    |            |            |
| 2 Voorraden                         | 55         | 59         |
| 3 Vorderingen en overlopende activa | 6.595      | 7.203      |
| 4 Liquide middelen                  | 12.794     | 11.226     |
| Totaal vlottende activa             | 19.444     | 18.488     |
| TOTAAL ACTIVA                       | 55.016     | 52.576     |
| PASSIVA                             |            |            |
| EIGEN VERMOGEN                      |            |            |
| Algemene reserves                   | 5.986      | 6.253      |
| 5 EIGEN VERMOGEN                    | 5.986      | 6.253      |
| 6 VOORZIENINGEN                     | 5.854      | 5.468      |
| 7 LANGLOPENDE SCHULDEN              | 18.166     | 17.045     |
| 8 KORTLOPENDE SCHULDEN EN PASSIVA   | 25.010     | 23.810     |
| TOTAAL PASSIVA                      | 55.016     | 52.576     |

Bedragen \* € 1.000,-

### Winst- en verliesrekening

|    | Resultaat 2009   | Begroting 2009 | Resultaat 2008 |               |
|----|--|----------------|----------------|---------------|
| 9  | <b>BATEN</b>   |                |                |               |
|    | Rijksbijdragen LNV   | 27.744         | 26.695         | 27.129        |
|    | Overige bijdragen en vergoedingen                                | 3.463          | 3.601          | 3.071         |
|    | College-, cursus- en examengelden                                | 6.542          | 6.618          | 6.393         |
|    | Baten werk i.o.v. derden   | 9.170          | 9.487          | 9.420         |
|    | Overige baten  | 3.894          | 3.365          | 3.946         |
|    | <b>Totaal baten</b>  | <b>50.813</b>  | <b>49.766</b>  | <b>49.959</b> |
|    | <b>LASTEN</b>  |                |                |               |
| 10 | Personele kosten   | 28.907         | 28.900         | 28.365        |
| 11 | Afschrijvingen   | 2.236          | 2.217          | 2.741         |
| 12 | Huisvestingskosten   | 3.709          | 4.090          | 3.679         |
| 13 | Algemene kosten  | 11.675         | 10.166         | 7.940         |
| 14 | Specifieke kosten  | 4.390          | 3.664          | 6.209         |
|    | <b>Totaal lasten</b>   | <b>50.917</b>  | <b>49.037</b>  | <b>48.934</b> |
|    | <b>BEDRIJFSRESULTAAT</b>   | <b>-104</b>    | <b>729</b>     | <b>1.025</b>  |
| 15 | Financiële baten en lasten                                       | -163           | -184           | -191          |
|    | <b>RESULTAAT UIT GEWONE BEDRIJFSUITOEFENING VOOR BELASTINGEN</b> | <b>-267</b>    | <b>545</b>     | <b>834</b>    |
|    | Belastingen uit gewone bedrijfsuitoefening                       | 0              | 0              | 0             |
| 16 | Resultaat uit deelnemingen                                       | 0              | 0              | 0             |
|    | <b>RESULTAAT UIT GEWONE BEDRIJFSUITOEFENING NA BELASTINGEN</b>   | <b>-267</b>    | <b>545</b>     | <b>834</b>    |
|    | Aandeel van derden   | 0              | 0              | 0             |
|    | Buitengewone baten en lasten                                     | 0              | 0              | 0             |
|    | <b>NETTO RESULTAAT</b>   | <b>-267</b>    | <b>545</b>     | <b>834</b>    |

Bedragen \* € 1.000,-

## Kasstroomoverzicht

|   | <i>Resultaat 2009</i> | <i>Resultaat 2008</i> |
|---|-----------------------|-----------------------|
| <b>OPERATIONELE ACTIVITEITEN</b>                  |                       |                       |
| Netto resultaat                                   | -267                  | 834                   |
| Afschrijvingen                                    | 2.236                 | 2.741                 |
|   | <hr/>                 | <hr/>                 |
|   | 1.969                 | 3.575                 |
| Mutaties voorzieningen                            | 386                   | -3.195                |
| Mutaties in werkkapitaal                          | 1.812                 | 3.282                 |
| Resultaat niet geconsolideerde deelnemingen       |                       | 0                     |
|   | <hr/>                 | <hr/>                 |
|   | 2.198                 | 87                    |
|   | <hr/>                 | <hr/>                 |
| Kasstroom uit operationele activiteiten           | 4.167                 | 3.662                 |
| <b>INVESTERINGSACTIVITEITEN</b>                   |                       |                       |
| Investerings in gebouwen en terreinen             | -1.836                | -72                   |
| Investerings in overige materiële activa          | -1.884                | -954                  |
| Investerings in deelnemingen                      | 0                     | 0                     |
| Desinvesteringen in vaste activa                  | 0                     | -2                    |
|   | <hr/>                 | <hr/>                 |
| Kasstroom uit investeringsactiviteiten            | -3.720                | -1.028                |
| <b>FINANCIERINGSACTIVITEITEN</b>                  |                       |                       |
| Mutatie langlopende schuld aan ministerie van LNV | -388                  | -389                  |
| Mutaties overige langlopende schulden             | 1.509                 | -2.530                |
| Mutaties van het eigen vermogen                   |                       | 0                     |
|   | <hr/>                 | <hr/>                 |
| Kasstroom uit financieringsactiviteiten           | 1.121                 | -2.919                |
|   | <hr/>                 | <hr/>                 |
| <b>KASSTROOM</b>                                  | 1.568                 | -285                  |
| <b>MUTATIE LIQUIDE MIDDELEN</b>                   |                       |                       |
| Saldo liquide middelen per 1 januari              | 11.226                | 11.511                |
| Saldo liquide middelen per 31 december            | 12.794                | 11.226                |
|   | <hr/>                 | <hr/>                 |
| Mutatie liquide middelen                          | 1.568                 | -285                  |



## 2.2.3 Waarderingsgrondslagen

### • Algemeen

De voorliggende jaarrekening betreft de jaarrekening van Stichting Van Hall Larenstein. De opstelling heeft plaatsgevonden volgens de onderstaande waarderingsgrondslagen. Daar waar van deze grondslagen is afgeweken, wordt dit bij de betreffende financiële gegevens kenbaar gemaakt.

De gepresenteerde cijfers over voorgaand verslagjaar zijn conform de cijfers uit de jaarrekening van het betreffende jaar, met uitzondering van de in de balans verwerkte effecten van de stelselwijziging met betrekking tot de presentatie van het onderhandenwerk op dienstverlening. Conform de nieuwe richtlijn 221 moet onderhanden werk op dienstverlening worden gesplitst in een vorderingpositie en een schuldpositie.

### • Algemene grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening

Stichting Van Hall Larenstein vormt samen met Stichting Business Center Van Hall, Stichting Onroerend Goed Larenstein en Stichting Larenstein Transfer een groep. Stichting TPL is in 2008 opgeheven.

De jaarrekening wordt opgesteld op basis van historische kosten. Voor zover niet anders vermeld, worden activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde.

Monetaire activa en passiva in vreemde valuta zijn omgerekend tegen de koers per balansdatum.

Koersverschillen worden in de winst- en verliesrekening verantwoord.

In de winst- en verliesrekening worden opbrengsten en kosten in vreemde valuta verwerkt tegen de koers van afwikkeling.

Uitgangspunt voor het opstellen van de jaarrekening zijn de vereisten uit de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving alsmede de toelichting daarop van het ministerie van OCW.

### Stelselwijzigingen

Conform de richtlijnen voor de jaarrekening zijn de onderhanden-werk posities uit dienstverlening aan derden met ingang van de jaarrekening 2009 verwerkt onder de kortlopende vorderingen en de kortlopende schulden. Projecten met een debetsaldo zijn daarbij, na saldering met de ontvangen voorschotten, verwerkt onder de vorderingen. Projecten met een creditsaldo zijn opgenomen onder de vooruit ontvangen bedragen onder de kortlopende schulden. In de beginbalans is hiervoor een herrubricering uitgevoerd van € 161.000.

### Consolidatie

In de consolidatie worden de financiële gegevens van de instelling opgenomen, haar groepsmaatschappijen en andere instellingen waarop zij een overheersende zeggenschap kan uitoefenen (op grond van de feitelijke situatie) of waarover zij de centrale leiding heeft. Groepsmaatschappijen zijn rechtspersonen waarin de instelling overheersende zeggenschap, direct of indirect, kan uitoefenen doordat zij beschikt over de meerderheid van de stemrechten of op enig andere wijze de financiële en operationele activiteiten kan beheersen. Hierbij wordt tevens rekening gehouden met potentiële stemrechten die direct kunnen worden uitgeoefend op balansdatum.

De groepsmaatschappijen en andere rechtspersonen waarop zij een overheersende zeggenschap kan uitoefenen of waarover zij de centrale leiding heeft, worden voor 100% in de consolidatie betrokken. Het aandeel van derden in het groepsvermogen en in het groepsresultaat wordt afzonderlijk vermeld.

### Consolidatiekring

In deze jaarrekening is de enkelvoudige jaarrekening van Stichting Van Hall Larenstein opgenomen.

## • Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

### Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs verminderd met de cumulatieve afschrijvingen. Afschrijving vindt lineair plaats op basis van de verwachte economische levensduur en de restwaarde. In het jaar van aanschaf wordt naar tijdsgelang afgeschreven.

Materiële vaste activa in uitvoering of in bestelling worden gewaardeerd tegen vervaardigingsprijs respectievelijk de bedragen die door derden reeds aan de vennootschap in rekening zijn gebracht. Investerings kleiner dan € 2.500,- worden direct ten laste van de winst- en verliesrekening gebracht.

De afschrijving voor de verschillende groepen van objecten is als volgt:

| Onderdeel  | Afschrijving |
|--|--------------|
| Bedrijfsterreinen / werk in uitvoering   | 0%           |
| Terreininrichting en infrastructuur  | 60 jaar      |
| Bedrijfsgebouwen   |              |
| – Casco  | 60 jaar      |
| – Afbouwpakket   | 30 jaar      |
| – Inbouwpakket / inrichting bedrijfsgebouwen   | 15 jaar      |
| Kassen, barakken, diverse opstallen/ bouwwerken  | 15 jaar      |
| Apparatuur en inventaris   |              |
| – Kantoormeubilair / machines en werktuigen / inventaris restauratieve voorzieningen / glasvezelnet / overige inventaris | 10 jaar      |
| – Laboratoriumapparatuur / audiovisuele apparatuur / vervoermiddelen / PR- en voorlichtingsmateriaal                     | 5 jaar       |
| – Automatiseringsapparatuur incl. programmatuur (hardware voor netwerken)  | 5 jaar       |
| – Automatiseringsapparatuur incl. programmatuur (hardware overig)  | 3 jaar       |

Verkregen investeringsubsidies alsmede bijdragen uit extern gefinancierde projecten worden in het jaar van aanschaf in mindering gebracht op het geactiveerde bedrag. Ontvangen subsidies ten behoeve van voor het primaire proces noodzakelijke activa, zoals onderwijsgebouwen, worden gepasseerd onder de schulden en vallen vrij gedurende de gebruiksduur van het actief.

Vaste activa die niet meer dienstbaar zijn voor de primaire activiteiten worden niet afgeschreven. Afboekingen door duurzame waardevermindering, verkoop, tenietgaan of buitengebruikstelling worden afzonderlijk vermeld.

Door de instelling wordt op iedere balansdatum beoordeeld of er aanwijzingen zijn dat een vast actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn. Indien dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief vastgesteld. Indien het niet mogelijk is de realiseerbare waarde voor het individuele actief te bepalen, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroomgenererende eenheid waartoe het actief behoort. Van een bijzondere waardevermindering is sprake als de boekwaarde van een actief hoger is dan de realiseerbare waarde; de realiseerbare waarde is de hoogste van de opbrengstwaarde en de bedrijfswaarde.

Indien wordt vastgesteld dat een bijzondere waardevermindering die in het verleden verantwoord is, niet meer bestaat of is afgenomen, dan wordt de toegenomen boekwaarde van de desbetreffende activa niet hoger gesteld dan de boekwaarde die bepaald zou zijn indien geen bijzondere waardevermindering voor het actief zou zijn verantwoord.

Vaste activa die niet meer dienstbaar zijn voor de primaire activiteiten worden niet afgeschreven. Afboekingen door duurzame waardevermindering, verkoop, tenietgaan of buitengebruikstelling worden afzonderlijk vermeld.

## **Vorraden**

Deze post bestaat uit de handelsvoorraad en gereed product. De handelsvoorraad en gereed product worden gewaardeerd volgens de FIFO-methode tegen de verkrijgings- of vervaardigingskosten, inclusief een opslag voor indirecte kosten.

Bij incourantheid of lagere marktwaarde wordt de voorraad overeenkomstig afgewaardeerd.

## **Vorderingen en overlopende activa**

De vorderingen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde, voor zover nodig, onder aftrek van een voorziening wegens oninbaarheid.

### *Onderhanden werk*

De waardering van het onderhanden werk ten behoeve van derden vindt plaats tegen de kosten van direct materiaalgebruik en arbeid inclusief een opslag voor indirecte kosten. Gedeclareerde termijnen en voorzienbare verliezen op projecten worden op dit saldo in mindering gebracht. Toerekening van het resultaat vindt plaats naar rato van de voortgang (mate van gerealiseerde kosten) van een project. De post Onderhanden werk wordt in de balans opgenomen onder de kortlopende vorderingen en de kortlopende schulden, afhankelijk van de stand van het onderhanden werk per project.

## **Eigen vermogen**

Stichting Van Hall Larenstein maakt geen onderscheid tussen privaat vermogen en publiek vermogen.

### – Algemene reserve

Deze reserve wordt gemuteerd voor het exploitatieresultaat van enig jaar waaraan geen specifieke bestemming wordt gegeven.

### – Bestemde reserve

Binnen het eigen vermogen zijn op concernniveau twee bestemde reserves gevormd:

#### – het innovatiefonds

– reserve voor nog uit te voeren projecten

## **Voorzieningen**

De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde, met uitzonderingen van personele voorzieningen op basis van Richtlijn 271. Bij de berekening van de hoogte van de verplichtingen wordt rekening gehouden met toekomstige indexeringen en prijsverhogingen. Het bedrag waartegen de voorziening is opgenomen is de beste schatting van het bedrag dat noodzakelijk is om de betreffende verplichtingen en verliezen per balansdatum af te wikkelen.

### **Voorzieningen worden gevormd voor:**

- in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op de balansdatum bestaan;
- het is waarschijnlijk dat voor de afwikkeling van die verplichting een uitstroom van middelen noodzakelijk is; en
- er kan een betrouwbare schatting worden gemaakt van de omvang van de verplichtingen.

### **Voorziening WW-verplichtingen**

De voorziening voor WW-verplichtingen wordt getroffen ter dekking van op balansdatum bestaande WW-verplichtingen en voor de te verwachten toekomstige uitgaven in verband met reeds uitgestroomd personeel en personeel in dienst met een tijdelijk dienstverband.

### **Overige personele voorzieningen - gratificaties ambtsjubilea**

De verwachte verplichting voor toekomstige jubilea-uitkeringen is op basis van historische gegevens berekend, de onttrekking op basis van realisatie. De voorziening is contant gemaakt op basis van de voor Stichting Van Hall Larenstein geldende markttrente.

### **Voorziening reorganisatiekosten**

Deze voorziening is bestemd om te verwachten kosten te dekken van op basis van genomen en binnen de organisatie bekendgemaakte besluiten, die verband houden met lopende en voorgenomen reorganisaties.

### **Langlopende schulden**

Er is sprake van langlopende schulden indien de betreffende schuld blijft bestaan voor een periode van meer dan één jaar na datum van einde van het verslagjaar.

### **Kortlopende schulden**

Er is sprake van kortlopende schulden indien de betreffende schuld blijft bestaan voor een periode korter dan één jaar na datum van einde van het verslagjaar.

## **• Grondslagen voor de bepaling van baten en lasten**

### **Algemeen**

Als opbrengsten en kosten worden aangemerkt die baten en lasten die bedrijfseconomisch kunnen worden toegerekend aan het onderhavige verslagjaar of activiteit, onverschillig of zij tot ontvangsten en uitgaven in het verslagjaar hebben geleid.

Opbrengsten worden verantwoord in het jaar waarin de goederen zijn geleverd c.q. de diensten ten behoeve van opdrachtgevers zijn verricht. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het boekjaar, worden in acht genomen, indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

### **Rijksbijdrage en overige vergoedingen**

De rijksbijdrage wordt als opbrengst verantwoord in het jaar waarin hij wordt ontvangen. De overige vergoedingen worden ten gunste van het resultaat gebracht in het jaar dat het activiteit wordt uitgevoerd en de kosten worden gemaakt.

### **College- en cursusgelden**

Onder de collegegelden worden de aan het verslagjaar toe te rekenen wettelijke collegegelden toegerekend. Onder de cursusgelden zijn de ontvangen instellingscollegegelden en de vergoedingen voor post-initiële cursussen verantwoord.

### **Baten werk in opdracht van derden**

Onder de post 'Baten werk in opdracht van derden' worden de opbrengsten uit contractactiviteiten verantwoord. De baten worden berekend op basis van directe kosten inclusief een opslag voor indirecte kosten tot maximaal het door de financier te vergoeden tarief. Resultaten worden genomen naar rato van voortgang van het project.

## **• Grondslagen voor de opstelling van het kasstroomoverzicht**

Voor de opstelling van het kasstroomoverzicht wordt de indirecte methode gehanteerd.

Bedragen \* € 1.000,-

## 2.2.4 Toelichting op de balans

### 1 MATERIËLE VASTE ACTIVA

|                                      | <i>Terreinen</i> | <i>Gebouwen</i> | <i>Apparatuur en<br/>inventaris</i> | <i>Totaal</i> |
|--------------------------------------|------------------|-----------------|-------------------------------------|---------------|
| Boekwaarde 31-12-2008                | 3.945            | 27.706          | 2.437                               | 34.088        |
| Investerings                         | 0                | 1.836           | 1.884                               | 3.720         |
| Desinvesteringen *                   | 0                | 0               | 0                                   | 0             |
| Afschrijvingen                       | 0                | 1.220           | 1.016                               | 2.236         |
| Bijzondere waardeverminderingen      | 0                | 0               | 0                                   | 0             |
| Boekwaarde 31-12-2009                | 3.945            | 28.322          | 3.305                               | 35.572        |
| Aanschaffingswaarde 31-12-2008       | 3.945            | 43.868          | 19.413                              | 67.226        |
| Aanschaffingen 2009                  | 0                | 1.836           | 1.884                               | 3.720         |
| Aanschafwaarde desinvesteringen 2009 | 0                | 0               | 0                                   | 0             |
| Aanschafwaarde 31-12-2008            | 3.945            | 45.704          | 21.297                              | 70.946        |
| Cumulatieve afschrijvingen           | 0                | 17.382          | 17.992                              | 35.374        |
| Cumulatieve waardeverminderingen     | 0                | 0               | 0                                   | 0             |
| Boekwaarde 31-12-2009                | 3.945            | 28.322          | 3.305                               | 35.572        |
| * Desinvesteringen waarvan:          |                  |                 |                                     |               |
| - Aanschaffingsprijs                 | 0                | 0               | 0                                   | 0             |
| - Afschrijvingen                     | 0                | 0               | 0                                   | 0             |
| Totaal desinvesteringen              | 0                | 0               | 0                                   | 0             |

De in 2009 gedane investeringen hebben voornamelijk betrekking op de verbouwing van de mediatheken in Velp en Leeuwarden.

Bedragen \* € 1.000,-

## 2 VOORRADEN

|                                    | 31-12-2009 | 31-12-2008 |
|------------------------------------|------------|------------|
| VOORRADEN                          |            |            |
| Handelsvoorraad                    | 55         | 59         |
|                                    | 55         | 59         |
| Af: voorziening voor incourantheid | 0          | 0          |
| TOTAAL VOORRADEN                   | 55         | 59         |

## 3 VORDERINGEN EN OVERLOPENDE ACTIVA

|  | 31-12-2009 | 31-12-2008 |
|--|------------|------------|
| Debiteuren   | 2.036      | 2.089      |
| Debiteuren groepsmaatschappijen (eliminatiestaat)  | 373        | 282        |
| Af: Voorziening voor mogelijk oninbare vorderingen | -313       | -167       |
| Totaal debiteuren                                  | 2.096      | 2.204      |
| Kosten uitgevoerde werkzaamheden voor derden       | 1.693      | 2.292      |
| Af: Gedeclareerde termijnen                        | 0          | 0          |
| Opdrachten van derden, geen LNV                    | 1.693      | 2.292      |
| Totaal onderhanden werk                            | 1.693      | 2.292      |
| Overlopende activa                                 | 233        | 297        |
| Overig   | 2.573      | 2.410      |
| Totaal voorschotten en overlopende activa          | 2.806      | 2.707      |
| Totaal vorderingen en overlopende activa           | 6.595      | 7.203      |

De debiteuren gelieerde partijen betreft DLO en Wageningen University.

Bedragen \* € 1.000,-

#### 4 LIQUIDE MIDDELEN

|                          | 31-12-2009 | 31-12-2008 |
|--------------------------|------------|------------|
| Kas                      | 9          | 23         |
| Bank (incl. kruisposten) | 12.676     | 4.891      |
| Deposito                 | 109        | 6.312      |
| Totaal liquide middelen  | 12.794     | 11.226     |

Alle liquide middelen zijn vrij beschikbaar. De liquiditeit is in 2009 toegenomen met € 1,6 mln. In de begroting was een liquiditeitspositie van € 5,0 mln. voorzien. De verbetering ten opzichte van de begroting kan als volgt worden toegelicht:

|   | Begroting | Realisatie | Mutatie t.o.v.<br>begroting |
|---|-----------|------------|-----------------------------|
| Resultaat                               | 545       | -267       | -812                        |
| Afschrijvingen                          | 2.217     | 2.236      | 19                          |
| Mutatie voorzieningen                   | -1.590    | 386        | 1.976                       |
| Mutatie werkkapitaal                    | -892      | 3.982      | 4.874                       |
| Kasstroom uit operationele activiteiten | 280       | 6.337      | 6.057                       |
| Kasstroom uit investeringsactiviteiten  | -2.001    | -3.720     | -1.719                      |
| Kasstroom uit financieringsactiviteiten | -511      | -1.049     | -538                        |
| Kasstroom 2009                          | -2.512    | 1.568      | 3.800                       |
| Liquide middelen per 1 januari 2009     | 6.987     | 11.226     | 4.239                       |
| Liquide middelen per 31 december 2009   | 4.755     | 12.794     | 8.039                       |

##### *Operationele activiteiten*

- De stand liquide middelen was op 1 januari 2009 € 4,2 mln. hoger dan in de begroting was voorzien. Dit wordt veroorzaakt door verbetering van het werkkapitaal en toename van de post voorzieningen.
- Het resultaat is in 2009 € 0,8 mln. lager dan begroot.
- De afschrijvingen zijn nagenoeg gelijk aan de begroting.
- Aan de voorzieningen is € 2,0 mln. meer gedoteerd.
- Het werkkapitaal ontwikkelde zich positief met name als gevolg van de ontvangen subsidie bouwimpuls en overige subsidievoorschotten. Dit bedrag is als kortlopende schuld op de balans verwerkt.

##### *Investeringsactiviteiten:*

- De gerealiseerde investeringen zijn met € 1,7 mln. hoger uitgekomen dan begroot, als gevolg van de verbouwingen van de mediatheken in Velp en Leeuwarden.

##### *Financieringsactiviteiten*

- Vanwege de gunstige liquiditeitsontwikkeling is er minder opgenomen van de nieuwe lening dan begroot.

Bedragen \* € 1.000,-

## 5 EIGEN VERMOGEN

|                      | Algemene<br>reserve | Bestemde<br>reserve | Totaal |
|----------------------|---------------------|---------------------|--------|
| Saldo per 31-12-2008 | 5.974               | 279                 | 6.253  |
| Resultaatbestemming  | -267                | 0                   | -267   |
| Saldo per 31-12-2009 | 5.707               | 279                 | 5.986  |

De bestemde reserve heeft betrekking op afgegeven borgstelling door de Stichting Waarborgfonds HBO te Den Haag.

## 6 VOORZIENINGEN

|   | Stand per<br>31-12-2008 | Dotatie | Onttrekking | Vrijval | Stand per<br>31-12-2009 |
|---|-------------------------|---------|-------------|---------|-------------------------|
| WW-verplichtingen                                 | 3.088                   | 0       | 355         | 352     | 2.381                   |
| Overige personele voorzieningen                   | 228                     | 135     | 0           | 0       | 363                     |
| Reorganisatiekosten                               | 2.152                   | 1.708   | 750         | 0       | 3.110                   |
| Totaal voorzieningen                              | 5.468                   | 1.843   | 1.105       | 352     | 5.854                   |
|   |                         |         | 31-12-2009  |         | 31-12-2008              |
| Specificatie van de looptijd van de voorzieningen |                         |         |             |         |                         |
| Kortlopend (vervallend uiterlijk binnen 1 jaar)   |                         |         | 3.091       |         | 1.958                   |
| Langlopend (vervallend tussen 1 en 5 jaar)        |                         |         | 2.543       |         | 3.123                   |
| Langlopend (vervallend na 5 jaar)                 |                         |         | 220         |         | 387                     |
| Totaal voorzieningen                              |                         |         | 5.854       |         | 5.468                   |

### WW-verplichtingen

De voorziening voor WW-verplichtingen is getroffen ter dekking van op balansdatum bestaande WW-verplichtingen en voor de te verwachten toekomstige uitgaven in verband met reeds uitgestroomd personeel.

### Overige personele voorzieningen

Onder overige personele voorzieningen is een voorziening opgenomen voor toekomstige verplichtingen voor gratificaties ambtsjubilea.

### Reorganisatiekosten

De voorziening reorganisatiekosten wordt gevormd voor te verwachten uitgaven in verband met getroffen reorganisaties.



Bedragen \* € 1.000,-

## 7 LANGLOPENDE SCHULDEN

|   | Stand per<br>31-12-2008 | Toename schuld | Afname schuld | Stand per<br>31-12-2009 |
|---|-------------------------|----------------|---------------|-------------------------|
| Egalisatierekening<br>investeringsubsidies        | 8.520                   | 0              | 388           | 8.132                   |
| Egalisatierekening Mediatheek                     | 0                       | 2.514          | 344           | 2.170                   |
| Overige langlopende schulden                      | 8.525                   | 0              | 1.201         | 7.324                   |
| Reservering voor decentrale<br>arbeidsvoorwaarden | 0                       | 540            | 0             | 540                     |
| <b>Totaal langlopende schulden</b>                | <b>17.045</b>           | <b>3.054</b>   | <b>1.933</b>  | <b>18.166</b>           |

VHL heeft in 2009 een subsidie bouwimpuls van € 3,1 mln. toegekend gekregen. Hiervan is in 2009 € 2,7 mln. besteed. Het restant van de subsidie, die onderdeel is van de crisismaatregelen van het kabinet, dient nog voor eind 2010 besteed te worden aan bouwprojecten en/of verbeteringen gericht op duurzaamheid, energiebesparing, klimaatbeheersing en/of kennistransfer.

In 2009 is in verband met de onderuitputting van de decentrale arbeidsvoorwaarden van voorgaande jaren een reservering gevormd van € 0,5 mln. De afspraak is gemaakt dat dit bedrag in de komende 10 jaar uitgegeven zal worden aan decentrale arbeidsvoorwaarden. Het bedrag voor 2010 is opgenomen onder de kortlopende schulden.

Overzicht overige langlopende schulden:

| Omschrijving  | Restant<br>schuld (k€) | Hoofdsom<br>(k€) | Rente | Looptijd | Cumulatieve<br>aflossing (k€) | Langlopend<br>> 5 jaar (k€) | Kortlopend<br>< 1 jaar (k€) |
|---------------|------------------------|------------------|-------|----------|-------------------------------|-----------------------------|-----------------------------|
| BNG (1) *     | 6.000                  | 8.500            | 4,71% | 15 jaar  | 0                             | 6.511                       | 0                           |
| BNG (2)       | 1.324                  | 2.269            | 6,28% | 27 jaar  | 866                           | 979                         | 79                          |
| <b>Totaal</b> | <b>7.324</b>           | <b>10.769</b>    |       |          | <b>866</b>                    | <b>7.490</b>                | <b>79</b>                   |

\* De totale BNG lening (1) is groot € 8,5 mln. Per 31-12-2009 was een bedrag van € 6,0 mln. opgenomen. De vierde tranche ad. € 1,1 mln. komt vrij op 1 maart 2011 en de vijfde tranche komt vrij op 30 januari 2012. De geldlening heeft een looptijd tot 31 december 2023. Aflossingen vinden plaats met ingang van 30 juni 2012. De BNG lening (2) met een restant schuld van € 1,3 mln. wordt afgelost op 30 januari 2012. Onder het langlopend deel van de lening zijn de vierde en de vijfde tranche opgenomen.

Bedragen \* € 1.000,-

## 8 KORTLOPENDE SCHULDEN EN PASSIVA

|  | 31-12-2009    | 31-12-2008    |
|--|---------------|---------------|
| Vooruitontvangen van derden              | 6.436         | 5.575         |
| Schulden leveranciers                    | 2.300         | 2.292         |
| Schulden leveranciers gelieerde partijen | 1.973         | 1.596         |
| Te betalen belastingen en premies        | 1.320         | 1.497         |
| Nog uit te voeren onderzoek LNV          | 5.407         | 4.997         |
| Overlopende passiva                      | 5.130         | 4.608         |
| Overig                                   | 2.444         | 3.245         |
| <b>Totaal kortlopende schulden</b>       | <b>25.010</b> | <b>23.810</b> |

De kortlopende schulden ten opzichte van 2008 zijn toegenomen met € 1,2 mln. Dit wordt o.a. verklaard door ontvangen subsidievoorschotten. De schulden leveranciers gelieerde partijen betreft Wageningen University en DLO.

### Niet in de balans opgenomen verplichtingen en rechten

#### Meerjarige financiële verplichtingen

Overzicht aangegane verplichtingen ter zake van huur, operational lease en dergelijke

| Omschrijving           | Totaal verplichtingen | Vervallend in 2010 | Vervallend tussen<br>2011 en 2013 | Vervallend na 2013 |
|------------------------|-----------------------|--------------------|-----------------------------------|--------------------|
| Huurverplichtingen     | 1.053                 | 1.053              | 0                                 | 0                  |
| Overige verplichtingen | 1.010                 | 258                | 673                               | 79                 |
| <b>Totaal</b>          | <b>2.063</b>          | <b>1.311</b>       | <b>673</b>                        | <b>79</b>          |

Voor de leningen zijn pandrecht op de rechten en vorderingen inzake rijksbijdrage huisvesting Van Hall Instituut t/m 2024 afgegeven en borgstelling door de Stichting Waarborgfonds HBO te Den Haag.

Borgstelling door de Stichting Waarborgfonds HBO te Den Haag, voor deze stichting is een positieve/negatieve hypotheekverklaring afgegeven inzake de leningen van de Bank Nederlandse Gemeenten.

Ten behoeve van de Stichting Waarborgfonds HBO te Den Haag zijn door de bankiers garanties afgegeven ter hoogte van in totaal het saldo van de bestemmingsreserve ad € 0,3 mln.

Bedragen \* € 1.000,-

## 2.2.5 Toelichting op de winst- en verliesrekening

### 9 BATEN

|                                  | Resultaat 2009 | Resultaat 2008 |
|----------------------------------|----------------|----------------|
| RIJKSBIJDRAGEN                   |                |                |
| Rijksbijdrage LNV                | 27.744         | 27.129         |
| Overige vergoedingen             | 3.463          | 3.071          |
| COLLEGE- EN CURSUSGELDEN         |                |                |
| College- en examengelden         | 6.542          | 6.393          |
| Cursusgelden                     | 0              | 0              |
| TOTAAL COLLEGE- EN CURSUSGELDEN  | 6.542          | 6.393          |
| BATEN WERK VOOR DERDEN           |                |                |
| Opbrengst werk voor derden       | 9.477          | 10.685         |
| Mutatie onderhanden werk         | -307           | -1.265         |
| TOTAAL BATEN WERK VOOR DERDEN    | 9.170          | 9.420          |
| OVERIGE BATEN                    |                |                |
| Verkopen en gebruik faciliteiten | 0              | 0              |
| Verhuurinkomsten                 | 1.783          | 1.750          |
| Detacheringen                    | 1.017          | 847            |
| Overige baten                    | 1.094          | 1.349          |
| TOTAAL OVERIGE BATEN             | 3.894          | 3.946          |
| TOTAAL BATEN                     | 50.813         | 49.959         |

De baten zijn ten opzichte van 2008 met € 0,8 mln. gestegen. De Rijksbijdrage LNV is met € 0,6 mln. gestegen tot € 27,7 mln. De baten uit de derde geldstroom zijn ten opzichte van 2008 met € 0,3 mln. gedaald.

De collegegelden zijn met € 0,15 mln. gestegen ten opzichte van 2008. Dit wordt verklaard door de stijging van het studentenaantal en de jaarlijkse prijsverhoging.

In bijlage 3 is een specificatie van het werk in opdracht van derden naar type financiers en type omzet opgenomen.

Bedragen \* € 1.000,-

## LASTEN

### 10 PERSONELE KOSTEN

|   | <i>Resultaat 2009</i> | <i>Resultaat 2008</i> |
|---|-----------------------|-----------------------|
| Bruto lonen en salarissen               | 25.631                | 24.297                |
| Uitzendkrachten en ingehuurd personeel  | 1.706                 | 2.186                 |
| Overige personeelskosten                | 1.786                 | 1.550                 |
| Dotatie voorziening WW-verplichtingen   | -352                  | 332                   |
| Dotatie overige personele voorzieningen | 136                   | 0                     |
| Totaal personele kosten                 | 28.907                | 28.365                |

De bruto lonen en salarissen zijn t.o.v. 2008 met € 1,3 mln. gestegen tot € 25,6 mln. Deze stijging wordt veroorzaakt door CAO maatregelen en door de toename van de pensioenpremies. De personele bezetting is in 2009 met 7 fte afgenomen en komt uit op 400 fte. De stijging van de bruto lonen en salarissen wordt deels gecompenseerd door lagere kosten van uitzendkrachten en ingehuurd personeel. De stijging van de overige personele lasten wordt verklaard door de extra reservering voor decentrale arbeidsvoorwaarden voor de jaren 2004 tot en met 2006.

Het aandeel van Stichting Van Hall Larenstein in de beloning van de Raad van Bestuur bedroeg in het verslagjaar € 0,07 mln. Dit is inclusief pensioen- en soortgelijke verplichtingen. De leden van de Raad van Bestuur vervullen dezelfde functie in de Colleges van Bestuur van Wageningen University, Stichting DLO en Stichting Van Hall Larenstein. Per saldo is er een bedrag van € 0,3 mln. vrijgevallen aan de voorziening WW-verplichtingen. De overige personele voorziening betreft de jubilea voorziening. Hieraan is in 2009 een bedrag van € 0,1 mln. gedoteerd.

### 11 AFSCHRIJVINGEN

|                                 | <i>Resultaat 2009</i> | <i>Resultaat 2008</i> |
|---------------------------------|-----------------------|-----------------------|
| Materiële vaste activa          | 2.236                 | 2.205                 |
| Bijzondere waardeverminderingen | 0                     | 536                   |
| Totaal afschrijvingen           | 2.236                 | 2.741                 |

De afschrijvingskosten zijn gedaald ten opzichte van 2008. Dit wordt verklaard doordat in 2008 een bijzondere waardevermindering heeft plaatsgevonden van € 0,5 mln.

### 12 HUISVESTINGSLASTEN

|                            | <i>Resultaat 2009</i> | <i>Resultaat 2008</i> |
|----------------------------|-----------------------|-----------------------|
| Huur                       | 1.353                 | 1.499                 |
| Verzekeringen              | 40                    | 69                    |
| Onderhoud                  | 729                   | 577                   |
| Energie en water           | 778                   | 758                   |
| Schoonmaakkosten           | 485                   | 477                   |
| Heffingen                  | 248                   | 223                   |
| Overige huisvestingskosten | 76                    | 76                    |
| Totaal huisvestingskosten  | 3.709                 | 3.679                 |

De huisvestingskosten zijn nagenoeg gelijk gebleven op het niveau van 2008.

Bedragen \* € 1.000,-

### 13 ALGEMENE KOSTEN

|                                       | <i>Resultaat 2009</i> | <i>Resultaat 2008</i> |
|---------------------------------------|-----------------------|-----------------------|
| Overige apparaaturokosten             | 2.777                 | 2.043                 |
| Overige algemene kosten               | 7.190                 | 5.390                 |
| Dotatie voorzieningen:                |                       |                       |
| Reorganisatiekosten                   | 1.708                 | 507                   |
| Studentenvoorzieningen                | 0                     | 0                     |
| Totaal dotatie algemene voorzieningen | 1.708                 | 507                   |
| Totaal algemene kosten                | 11.675                | 7.940                 |

De overige apparaaturokosten zijn toegenomen als gevolg van de toename van de ICT-kosten. Onder de overige algemene kosten zijn begrepen bureaurokosten, reis- en verblijfkosten, representatiekosten, automatiseringskosten, PR-activiteiten en kosten catering. De stijging van deze kosten wordt verklaard door de toename van de strategische beleidskosten en door de toename van diverse doorbelastingen.

### 14 SPECIFIEKE KOSTEN

|                          | <i>Resultaat 2009</i> | <i>Resultaat 2008</i> |
|--------------------------|-----------------------|-----------------------|
| Specifieke kosten        | 1.869                 | 3.018                 |
| Diensten door derden     | 2.521                 | 3.191                 |
| Bijdragen en subsidies   | 0                     | 0                     |
| Totaal specifieke kosten | 4.390                 | 6.209                 |

### 15 FINANCIËLE BATEN EN LASTEN

|                                   | <i>Resultaat 2009</i> | <i>Resultaat 2008</i> |
|-----------------------------------|-----------------------|-----------------------|
| Financiële baten                  | 254                   | 380                   |
| Financiële lasten                 | -417                  | -571                  |
| Totaal financiële baten en lasten | -163                  | -191                  |

De financiële baten hebben betrekking op ontvangen rente op in het verslagjaar aanwezige banktegoeden. De financiële baten zijn over 2009 zijn afgenomen als gevolg van dalende creditrente. De financiële lasten zijn afgenomen door de herfinanciering van de leningen en door de aflossing van een deellening.

Bedragen \* € 1.000,-

## 2.2.6 Enkelvoudige jaarrekening

### ENKELVOUDIGE BALANS

| ACTIVA                            | 31-12-2009 | 31-12-2008 |
|-----------------------------------|------------|------------|
| VASTE ACTIVA                      |            |            |
| Materiële vaste activa            | 30.347     | 28.680     |
| Financiële vaste activa           | 3.559      | 3.842      |
| Totaal vaste activa               | 33.906     | 32.522     |
| VLOTTENDE ACTIVA                  |            |            |
| Voorraden                         | 55         | 59         |
| Vorderingen en overlopende activa | 6.343      | 6.404      |
| Liquide middelen                  | 8.661      | 7.749      |
| Totaal vlottende activa           | 15.059     | 14.212     |
| TOTAAL ACTIVA                     | 48.965     | 46.734     |
| PASSIVA                           |            |            |
| EIGEN VERMOGEN                    | 4.572      | 3.936      |
| VOORZIENINGEN                     | 5.846      | 6.477      |
| LANGLOPENDE SCHULDEN              | 15.996     | 17.045     |
| KORTLOPENDE SCHULDEN              | 22.551     | 19.276     |
| TOTAAL PASSIVA                    | 48.965     | 46.734     |

In de enkelvoudige balans zijn de gegevens van Stichting Business Center Van Hall, Stichting Onroerend Goed Larenstein en Stichting Larenstein Transfer niet opgenomen. Het eigen vermogen wijkt ten opzichte van de geconsolideerde balans € 1,4 mln. af. Dit betreft het eigen vermogen van Stichting Business Center Van Hall en Stichting Larenstein Transfer (€ -2,1 mln.) en Stichting Onroerend Goed Larenstein (€ 3,5 mln).

Bedragen \* € 1.000,-

ENKELVOUDIGE WINST- EN VERLIESREKENING

|                                   | Resultaat 2009 | Resultaat 2008 |
|-----------------------------------|----------------|----------------|
| <b>BATEN</b>                      |                |                |
| Rijksbijdragen LNV                | 31.207         | 30.200         |
| College-, cursus- en examengelden | 6.542          | 6.393          |
| Baten werk in opdracht van derden | 4.317          | 2.500          |
| Overige baten                     | 6.125          | 5.657          |
| Totaal baten                      | 48.191         | 44.750         |
| <b>LASTEN</b>                     |                |                |
| Personele kosten                  | 28.619         | 27.331         |
| Afschrijvingen                    | 2.053          | 2.485          |
| Huisvestingslasten                | 3.709          | 4.831          |
| Algemene kosten                   | 11.189         | 7.983          |
| Specifieke kosten                 | 1.921          | 1.737          |
| Totaal lasten                     | 47.491         | 44.367         |
| BEDRIJFSRESULTAAT                 | 700            | 383            |
| Financiële baten en lasten        | -65            | -159           |
| NETTO RESULTAAT                   | 635            | 224            |

Het resultaat wijkt ten opzichte van de geconsolideerde winst- en verliesrekening € -0,9 mln. af. Dit betreft het resultaat van Stichting Business Center Van Hall en Stichting Larenstein Transfer (€ -0,6 mln.) en Stichting Onroerend Goed Larenstein (€ -0,3 mln.).

### 2.2.7 Overige gegevens

#### • Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum, die leiden tot aanpassing van of vermelding in de jaarrekening.

## • Accountantsverklaring

Aan het College van Bestuur en de Raad van Toezicht van Stichting Van Hall Larenstein.

### Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de in dit verslag opgenomen jaarrekening 2009 van Stichting Van Hall Larenstein te Leeuwarden bestaande uit de geconsolideerde en enkelvoudige balans per 31 december 2009 en de geconsolideerde en enkelvoudige staat van baten en lasten over 2009 met de toelichting gecontroleerd.

#### *Verantwoordelijkheid van het bestuur*

Het bestuur van de entiteit is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs (WJZ/2007/50507).

Tevens is het bestuur van de entiteit verantwoordelijk voor de financiële rechtmatigheid van de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties. Dit houdt in dat deze bedragen in overeenstemming dienen te zijn met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen. Deze verantwoordelijkheden omvatten onder meer: het ontwerpen, invoeren en in stand houden van een intern beheersingssysteem relevant voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat, zodanig dat deze geen afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten bevat en voor de naleving van de relevante wet- en regelgeving, het kiezen en toepassen van aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving en het maken van schattingen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn.

#### *Verantwoordelijkheid van de accountant*

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle, als bedoeld in artikel 2.9, derde lid van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht waaronder het controleprotocol OCW 2009. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controleinformatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De keuze van de uit te voeren werkzaamheden is afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten. In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat alsmede het voor de naleving van de betreffende wet en regelgeving relevante interne beheersingssysteem, teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn maar die niet tot doel hebben een oordeel te geven over de effectiviteit van het interne beheersingssysteem van de entiteit. Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van schattingen die het bestuur van de entiteit heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

#### *Onderbouwing van het oordeel met beperking op rechtmatigheidsaspect*

In de jaarrekening zijn onder de overige instellingslasten voor een bedrag van € 434.000 lasten opgenomen die voortvloeien uit een tweetal contracten die Europees aanbesteed dienden te zijn. De totale contractwaarde bedraagt € 424.000. Deze contracten zijn ten onrechte niet Europees aanbesteed. De totale omvang overschrijdt de tolerantiegrens van 1%.



*Oordeel op getrouwheidsaspect*

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Van Hall Larenstein per 31 december 2009 en van het resultaat over 2009 in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs (WJZ/2007/50507).

*Oordeel met beperking op rechtmatigheidsaspect*

Naar ons oordeel voldoen de in deze jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties over 2009, uitgezonderd het effect van hetgeen is vermeld in de paragraaf 'Onderbouwing van het oordeel met beperking', aan de eisen van financiële rechtmatigheid. Dit houdt in dat deze bedragen, uitgezonderd het effect van hetgeen is vermeld in de paragraaf 'Onderbouwing van het oordeel met beperking' in overeenstemming zijn met de in het onderwijscontroleprotocol OCW 2009 opgenomen relevante wet- en regelgeving, zoals opgenomen in paragraaf 2.2.2. referentiekader.

*Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften en/of voorschriften van regelgevende instanties*

Op grond van de wettelijke verplichting ingevolge artikel 2:393 lid 5 onder f BW melden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391 lid 4 BW.

Utrecht, 25 mei 2010

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel ondertekend door:

drs. Th.A.J.C. Snepvangers RA

## 2.2.8 Bijlagen

### • Bijlage 1 Helderheidsaspecten

#### **Uitbesteding één of meer delen onderwijsprogramma('s) CROHO-opleidingen aan een private organisatie (+ kosten)**

Bij Van Hall Larenstein vindt geen uitbesteding van werkzaamheden plaats in de hierboven bedoelde zin. Waar voor het verzorgen van onderwijs expertise van elders wordt ingehuurd, gebeurt dat incidenteel bij zusterinstellingen voor hoger onderwijs of door het individueel inhuren van gastdocenten.

#### **Maatwerktraject voor bedrijven / organisaties**

Van Hall Larenstein verzorgt geen maatwerktrajecten voor bedrijven en /of organisaties in de vorm van CROHO-opleidingen die leiden tot een diploma. Door Van Hall Larenstein worden wel in het kader van 'een leven lang leren' diverse cursussen en trainingen verzorgd voor bedrijfsleven en overheden.

#### **Eigen personeel ingeschreven voor initiële opleidingen**

Van Hall Larenstein kent in 2009 een aantal studenten dat tegelijkertijd als personeelslid bij de hogeschool zijn aangesteld, of anders gezegd, personeelsleden die tevens als student staan ingeschreven. De namen van deze personen zijn bekend. Het betreft ondermeer student-assistenten en studenten met een bijbaan van geringe omvang.

Geen van deze 'personeelslidstudenten' volgt in het kader van opleiding en vorming van VHL-personeel één van de initiële opleidingen van de hogeschool. Er is dus ook geen sprake van dat de hogeschool voor enig personeelslid het collegegeld heeft betaald.

#### **Aanwending rijksbijdrage voor private activiteiten**

Van Hall Larenstein besteedt middelen aan de volgende private activiteiten:

- studentenvoorzieningen, zoals sportvoorzieningen en vormingsactiviteiten.
- Van Hall Larenstein heeft in 2009 voor circa € 40.000,- bij gedragen in de studentenhuisvesting voor buitenlandse studenten. Hoewel studentenhuisvesting niet tot de primaire taken van Van Hall Larenstein behoort, maakt dat de korte verblijftijd van de meeste buitenlandse studenten het onmogelijk maakt adequate huisvesting voor hen te vinden. Tegen deze achtergrond heeft Van Hall Larenstein besloten een gedeelte in de leegstandkosten bij te dragen in de exploitatie van de tijdelijke huisvesting voor buitenlandse studenten. De woonruimte wordt tegen marktconforme tarieven doorberekend aan de huurders.

• **Bijlage 2 Personele bezetting (fte)**

|                                | 2009  | 2008  |
|--------------------------------|-------|-------|
| Onderwijzend personeel         |       |       |
| Lector                         | 1,3   | 1,8   |
| Docent                         | 216,1 | 222,8 |
| Assistent                      | 8,3   | 7,8   |
| Totaal Onderwijzend personeel  | 225,7 | 232,4 |
| Ondersteunend personeel        |       |       |
| Schaal 13 en hoger             | 9,8   | 8,8   |
| Schaal 9 t/m 12                | 60,7  | 60,5  |
| Lager dan schaal 9             | 104,2 | 105,0 |
| Totaal Ondersteunend personeel | 174,7 | 174,3 |
| Totaal personele bezetting     | 400,4 | 406,7 |

• **Bijlage 3 Werk in opdracht van derden naar type financier en type omzet**

|                                | 2009         | 2008         |
|--------------------------------|--------------|--------------|
| DGIS/Nuffic                    | 892          | 4.014        |
| Onderwijsinstellingen          | 1.088        | 516          |
| Rijksoverheid                  | 4.134        | 108          |
| Overige overheid               | 1.178        | 1.850        |
| Commerciële bedrijven          | 1.782        | 2.768        |
| Overige particulieren          | 96           | 164          |
| <b>Totaal omzet</b>            | <b>9.170</b> | <b>9.420</b> |
| In Nederland:                  |              |              |
| Contractonderzoek              | 2.731        | 3.068        |
| Tweede geldstroom              | 4.777        | 3.350        |
| In of met ontwikkelingslanden: | 1.662        | 3.002        |
|                                | <b>9.170</b> | <b>9.420</b> |

## • Bijlage 4 Geormerkte doelsubsidies OCW en LNV

Model G: Geormerkte doelsubsidies OCW en LNV

\* € 1.000,-

| Omschrijving  | Jaar      | Kenmerk   | Bedrag van<br>toewijzing | Saldo<br>31-12-2008 | Ontvangsten | Lasten | Saldo<br>31-12-2009 |
|---|-----------|---|--------------------------|---------------------|-------------|--------|---------------------|
| Lectoraat Welzijn van Dieren                                    | 2009      | CFI/BEK-2008/126967 M                             | 117                      | 116                 | 51          | 168    | -                   |
| Lectoraat Plattelandsvernieuwing                                |           | SKO 196   | 454                      | 53                  | 123-        | 70-    | -                   |
| Lectoraat Regionale Transitie                                   | 2008/2009 | CFI/BEK-2008/138128 M en<br>CFI/BEK-2008/126967 M | 117                      | 183-                | 239         | 85     | 29-                 |
| Lectoraat Voedselveiligheid                                     |           | SKO 195   | 454                      | 3-                  | 3           | -      | -                   |
| Lectoraat Voeding & Gezondheid                                  | 2008      |   | -                        | 51                  | 51-         | -      | -                   |
| Lectoraat Water   | 2008      | SKO 126 en CFI/BEK-2008/138128<br>M               | 454                      | 158-                | 2           | 156-   | -                   |
| Lectoraat Groene Leefomgeving                                   | 2008/2009 | CFI/BEK-2008/138128 M en<br>CFI/BEK-2008/126967 M | 117                      | 36-                 | 201         | 55     | 109                 |
| Kenniskring Lect.PLV [LAR]                                      |           |   | -                        | 66-                 | 66          | -      | -                   |
| Lectoraat PLV 2008-2012   |           |   | -                        | 27-                 | -           | 27-    | -                   |
| Lectoraat Integraal Waterbeheer en<br>Klimaatbestendige geb.ont | 2009      | CFI/BEK-2008/126967 M                             | 117                      | -                   | 117         | 61     | 56                  |
| Lectoraat De landschapsbeheerder v.d. toekomst                  | 2009      | DK/2009/2193                                      | 480                      | -                   | 120         | -      | 120                 |
| Lectoraat Groen plus lectoraat                                  | 2009      | DK/2009/2192                                      | 480                      | -                   | 120         | -      | 120                 |
| Lectoraat Voeding & Gezondheid 2009                             | 2009      | CFI/BEK-2008/126967 M                             | 117                      | -                   | 168         | 133    | 35                  |
| Impuls groen onderwijs 2007                                     | 2007      | TRC 2007/6288                                     | 737                      | 737                 | -           | 737    | -                   |
| Impuls groen onderwijs 2007                                     | 2007      | TRC 2007/6288                                     | 628                      | 628                 | -           | 628    | -                   |
| Internationalisering 2007                                       | 2007      | TRC 2007/6288                                     | 133                      | 133                 | -           | 133    | -                   |
| Internationalisering 2007                                       | 2007      | TRC 2007/6288                                     | 113                      | 113                 | -           | 113    | -                   |
| School als kenniscentrum 2008                                   | 2008      | DK.2008/2371 verpl.nr.2904684                     | 713                      | 713                 | -           | 107    | 606                 |
| School als kenniscentrum 2008                                   | 2008      | DK.2008/2372 verpl.nr.2904688                     | 664                      | 664                 | -           | -      | 664                 |
| Internationalisering 2008                                       | 2008      | DK.2008/2371 verpl.nr.2904685                     | 128                      | 128                 | -           | 53     | 76                  |
| Internationalisering 2008                                       | 2008      | DK.2008/2372 verpl.nr.2904689                     | 120                      | 120                 | -           | -      | 120                 |
| Professionalisering 2008  | 2008      | DK.2008/2371 verpl.nr.2904686                     | 128                      | 128                 | -           | -      | 128                 |
| Professionalisering 2008  | 2008      | DK.2008/2372 verpl.nr.2904690                     | 120                      | 120                 | -           | -      | 120                 |
| Praktijkleren 2008  | 2008      | DK.2008/2371 verpl.nr.2904687                     | 198                      | 198                 | -           | -      | 198                 |
| Praktijkleren 2008  | 2008      | DK.2008/2372 verpl.nr.2904691                     | 175                      | 175                 | -           | -      | 175                 |
| Lectoraat 2009  | 2009      | CFI/BEK-2008/126967 M                             | 595                      | -                   | 595         | 583    | 13                  |
| Groene impuls 2009  | 2009      | DK. 2008/2371 en DK. 2008/2372                    | 1.787                    | -                   | 1.787       | -      | 1.787               |
| Bouwimpuls 2009   | 2009      | 1400003737  | 3.143                    | -                   | 2.514       | 2.674  | 160-                |
| Praktijkleren 2009  | 2009      | 22000-941 en 22000-942                            | 1.240                    | -                   | 1.240       | 699    | 541                 |
| Natuur&Educatie in praktijk                                     | 2005      | RIGO/2005/OV/063                                  | 123                      | 13-                 | 13          | -      | -                   |
| Vernatuurlijking WaterHh FRL                                    | 2005      | RIGO/2005/KC/082                                  | 87                       | 0-                  | 0           | -      | -                   |
| Toxicologie   | 2006      | RIGO/2006/OV/073                                  | 70                       | 21-                 | 3           | 18-    | -                   |
| Rurale ateliers   | 2006      | RIGO/2006/OV/075-02                               | 198                      | 127-                | 93          | 33-    | -                   |
| Meerv. Ruimtege. Waddengebied                                   | 2006      | RIGO/2006/KC/078-02                               | 90                       | 6-                  | 6           | -      | -                   |
| Oude paden, nieuwe wegen  | 2006      | RIGO/2006/KC/077-02                               | 99                       | 4                   | -           | 4      | -                   |
| Pl.visie een corpus van kennis                                  | 2006      | RIGO/2006/KC/076-02                               | 100                      | 0-                  | 10          | 10     | -                   |
| Programma Regionale Transitie                                   | 2007      | RIGO/2007/08-004                                  | 516                      | 5                   | 207         | 216    | 5-                  |
|   |           |   |                          | 12-                 | 12          | -      | -                   |
|   |           |   |                          | 16-                 | 16          | -      | -                   |
| Regionale transitie (onderdeel RIGO)                            |           | Onderdeel van 2111.87006                          |                          | 8-                  | 0           | 2      | -                   |
| Vitale regio vitale ondernemers                                 | 2007      | RIGO/2007/08-003                                  | 93                       | 56                  | -           | 13     | 43                  |
| RIGO Vitale Regio   |           |   | -                        | -                   | -           | 2      | 2-                  |
| Melkveehouderij 2007  | 2007      | RIGO/2007/05-005                                  | 200                      | 38-                 | 117         | 76     | 3                   |
| Junior melkvee academie   | 2007      | RIGO/2007/05-007                                  | 139                      | 43                  | 4           | 94     | 47-                 |

Model G: Geormerkte doelsubsidies OCW en LNV

\* € 1.000,-

| Omschrijving                             | Jaar | Kenmerk                  | Bedrag van<br>toewijzing | Saldo<br>31-12-2008 | Ontvangsten | Lasten | Saldo<br>31-12-2009 |
|--|------|--------------------------|--------------------------|---------------------|-------------|--------|---------------------|
| Dierenwelzijn                            | 2007 | RIGO/2007/09-006         | 500                      | 115                 | 5           | 91     | 28                  |
| Welzijnsmonitor Vleeskalveren            | 2007 | RIGO/2007/09-008         | 49                       | 24                  | -           | 4      | 20                  |
| Animal welfare quality manag.            | 2007 | RIGO/2007/09-011         | 47                       | 20                  | -           | 25     | 5-                  |
| Website Dierenwelzijnswijzer             | 2007 | RIGO/2007/09-012         | 86                       | 43                  | -           | 53     | 10-                 |
| Samenwerken als kans                     | 2008 | KIGO/2008/13-060         | 113                      | 61                  | -           | 36     | 25                  |
| Programma Melkveehouderij                | 2008 | KIGO/2008/05-032         | 300                      | 74                  | -           | 76     | 2-                  |
| Diervoeding dierentuindieren             | 2008 | KIGO/2008/09-038         | 124                      | 72                  | -           | 19     | 54                  |
| Ondernemen met Dierenwelzijn             | 2008 | KIGO/2008/09-058         | 93                       | 54                  | -           | 31     | 23                  |
| Verankering werkplaatsleren Veenkolonien | 2009 | KIGO/2009/08-065         | 200                      | -                   | 80          | 30     | 50                  |
| 30SIS                                    | 2009 | KIGO/2009/05-033         | 225                      | -                   | 90          | 4      | 86                  |
| Energizing natuurparticipatie            | 2009 | KIGO/2009/14-056         | 87                       | -                   | 35          | 4      | 31                  |
| Voorbeeldstad Amersfoort                 | 2009 | KIGO/2009/11-057         | 102                      | -                   | 41          | 6      | 34                  |
| Jonge Friezen Foarut                     | 2009 | KIGO/2009/14-060         | 91                       | -                   | 36          | 7      | 29                  |
| Ecological Engineering                   | 2009 | KIGO/2009/11-019         | 97                       | -                   | 77          | 23     | 54                  |
| Groenbewust Stedelijke Vernieuwing       | 2009 | KIGO/2009/14-061         | 128                      | -                   | 51          | 13     | 38                  |
| Natuurportal Groen Onderwijs             | 2009 | KIGO/2009/11-063         | 114                      | -                   | 45          | 6      | 39                  |
| Kwartiermaken Kennisagenda               | 2009 | KIGO/2009/08-062         | 105                      | -                   | 42          | 4      | 38                  |
| Business Development in de Sapfabriek    | 2009 | KIGO/2009/06-054         | 99                       | -                   | 40          | -      | 40                  |
| Zorgzame voeding Ouderen als consument   | 2009 | KIGO/2009/06-064         | 119                      | -                   | 48          | 3      | 44                  |
| Artikel 12 Wildlife                      | 2009 | KIGO/2009/09-036         | 125                      | -                   | 50          | 8      | 42                  |
| Agribusiness in de Balkan                | 2009 | KIGO/2009/15-059         | 83                       | -                   | 33          | 16     | 18                  |
| Natuur&Educatie in praktijk              | 2005 | RIGO/2005/0V/063         | 123                      | 13-                 | 13          | -      | -                   |
| Vernatuurlijking WaterHh FRL             | 2005 | RIGO/2005/KC/082         | 87                       | 0-                  | 0           | -      | -                   |
| Toxicologie                              | 2006 | RIGO/2006/0V/073         | 70                       | 21-                 | 3           | 18-    | -                   |
| Rurale ateliers                          | 2006 | RIGO/2006/0V/075-02      | 198                      | 127-                | 93          | 33-    | -                   |
| Meerv. Ruimtege. Waddengebied            | 2006 | RIGO/2006/KC/078-02      | 90                       | 6-                  | 6           | -      | -                   |
| Oude paden, nieuwe wegen                 | 2006 | RIGO/2006/KC/077-02      | 99                       | 4                   | -           | 4      | -                   |
| Pl.visie een corpus van kennis           | 2006 | RIGO/2006/KC/076-02      | 100                      | 0-                  | 10          | 10     | -                   |
| Programma Regionale Transitie            | 2007 | RIGO/2007/08-004         | 516                      | 5                   | 207         | 216    | 5-                  |
|  |      |                          |                          | 12-                 | 12          | -      | -                   |
| Regionale transitie (onderdeel RIGO)     |      | Onderdeel van 2111.87006 |                          | 8-                  | 0           | 2      | -                   |
| Vitale regio vitale ondernemers          | 2007 | RIGO/2007/08-003         | 93                       | 56                  | -           | 13     | 43                  |
| RIGO Vitale Regio                        |      |                          | -                        | -                   | -           | 2      | 2-                  |
| Melkveehouderij 2007                     | 2007 | RIGO/2007/05-005         | 200                      | 38-                 | 117         | 76     | 3                   |
| Junior melkvee academie                  | 2007 | RIGO/2007/05-007         | 139                      | 43                  | 4           | 94     | 47-                 |
|  |      |                          |                          | 4.371               | 8.418       | 7.225  | 5.574               |

## 2.3 Jaarrekening Stichting DLO

### 2.3.1 Financieel verslag

#### • Financiële ontwikkelingen

Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek (DLO) behaalde in 2009 een positief netto resultaat van € 10,8 mln. Dit resultaat is € 3,6 mln. lager dan het netto resultaat over 2008 (€ 14,4 mln.).

Het resultaat van Stichting DLO kan op de volgende wijze worden gedeconponeerd:

|   |             |
|---|-------------|
| – Instituten  |             |
| incidenteel   | € 7,7 mln.  |
| operationeel  | € 0,1 mln.  |
| – Interne opslag voor vermogenskosten                     | € 6,7 mln.  |
| – Raad van Bestuur / Stafafdelingen / Facilitair Bedrijf: |             |
| incidenteel   | € –7,4 mln. |
| operationeel  | € 3,7 mln.  |
| – Totaal resultaat Stichting DLO                          | € 10,8 mln. |

Het resultaat over 2009 bevat een aantal incidentele resultaatcomponenten, met een positief effect van € 0,3 mln.

De componenten van het incidentele resultaat van de instituten (€ 7,7 mln.) zijn:

|  |            |
|--|------------|
| – Verkoop van onderdelen van Lelystad Biologicals BV | € 7,7 mln. |
|--|------------|

De componenten van het incidentele resultaat van de Raad van Bestuur (€ –7,4 mln.) zijn:

|   |               |
|---|---------------|
| – Afboekingen voor Lelystad Biologicals BV                        |               |
| – bijzondere waardevermindering van de gebouwen in Lelystad       | € -/ 3,2 mln. |
| – het treffen van een reorganisatievoorziening                    | € -/ 2,9 mln. |
| – Afwaardering van onroerend goed (voormalig slachthuis Van Meel) | € -/ 1,3 mln. |
| – Boekwinst op verkoop grond (Edelhertweg)                        | € + 0,8 mln.  |
| – Vrijval en dotaties aan voorzieningen                           | € -/ 0,8 mln. |

De omzet over 2009 bedraagt € 351,4 mln. Het ministerie van LNV is met circa 48% van de totale omzet (57% van de onderzoeksomzet) de grootste opdrachtgever van Stichting DLO.

De liquide middelen zijn ultimo 2009 gestegen ten opzichte van 2008 met € 7,3 mln. Deze stijging is vooral het gevolg van de positieve kasstroom uit werkkapitaal (€ 13,5 mln.).

De investeringen in 2009 in bedrijfsgebouwen en -terreinen bedragen € 29,9 mln.

#### • Wijziging in de juridische structuur en kapitaalbelang

In 2009 heeft een aantal aanpassingen in de groep plaatsgevonden:

- Oprichting van DLO Holding Wageningen BV
- Verhanging van de deelnemingen (Knowhouse BV, Fresh Forward Holding BV, Isolife BV, Agri New Ventures BV, Oostwaardhoeve Beheer BV) naar Wageningen Business Generator BV
- Verhanging van de deelnemingen (Wageningen Business Generator BV, ID-Lelystad BV en Lelystad Biologicals BV) van DLO Holding BV naar DLO Holding Wageningen BV
- Juridische fusie tussen Stichting DLO en DLO Holding BV
- Het kapitaalbelang in Pepsan Systems BV is gedaald van 34% naar 33%
- De onderdelen MKZ en Tuberculine van Lelystad Biologicals BV zijn in 2009 verkocht

---

- **Vooruitzichten 2010**

Voor Stichting DLO is een netto resultaat begroot van € 3,5 mln. Het resultaat uit normale bedrijfsvoering (= netto resultaat minus incidenteel resultaat Raad van Bestuur) bedraagt € 8,8 mln. In het Strategisch Plan 2007-2010 is een groei voorzien van het resultaat uit normale bedrijfsvoering naar structureel minimaal € 10 mln. Gelet op de uitwerkingen van de kredietcrisis en de bezuinigingen van de overheid mag gesteld worden dat DLO met een genormaliseerd resultaat € 8,8 mln. in 2010 nog steeds op koers ligt.

De solvabiliteit is dankzij het positieve resultaat gestegen naar 47% (in 2008 was de solvabiliteit 45% - na stelselwijziging groot onderhoud en stelselwijziging presentatie onderhanden werk) en zal op grond van het begrote resultaat naar verwachting verder stijgen naar 50% in 2010. Daarmee wordt de doelstelling voor 2012 van het Strategisch Plan (minimaal 45%; 50% of meer is wenselijk) in 2010 bereikt.

In 2010 wordt € 35,2 mln. geïnvesteerd in gebouwen en terreinen. Binnen het Strategisch Nieuwbouw Plan (€ 9,5 mln.) wordt met name geïnvesteerd in Technotron en de verbouwing Futurum. Daarnaast zijn er de reguliere investeringen, investeringen in Praktijkonderzoek en groot onderhoud door Facilitair Bedrijf.



Bedragen \* € 1.000,-

## 2.3.2 Jaarrekening

### Geconsolideerde balans

#### Na bestemming van het netto resultaat

| ACTIVA                              | 31-12-2009 | 31-12-2008 |
|-------------------------------------|------------|------------|
| VASTE ACTIVA                        |            |            |
| 1 Materiële vaste activa            | 345.894    | 334.006    |
| 2 Financiële vaste activa           | 77.619     | 81.928     |
| Totaal vaste activa                 | 423.513    | 415.934    |
| VLOTTENDE ACTIVA                    |            |            |
| 3 Voorraden                         | 4.271      | 9.026      |
| 4 Vorderingen en overlopende activa | 104.733    | 110.791    |
| 5 Liquide middelen                  | 44.060     | 36.801     |
| Totaal vlottende activa             | 153.064    | 156.618    |
| TOTAAL ACTIVA                       | 576.577    | 572.552    |
| PASSIVA                             |            |            |
| EIGEN VERMOGEN                      |            |            |
| Overige reserves                    | 269.377    | 258.597    |
| 6 EIGEN VERMOGEN                    | 269.377    | 258.597    |
| 7 AANDEEL VAN DERDEN                | 0          | -83        |
| GROEPSVERMOGEN                      | 269.377    | 258.514    |
| 8 VOORZIENINGEN                     | 29.576     | 30.221     |
| 9 LANGLOPENDE SCHULDEN              | 135.857    | 144.824    |
| 10 KORTLOPENDE SCHULDEN             | 141.767    | 138.993    |
| TOTAAL PASSIVA                      | 576.577    | 572.552    |

Bedragen \* € 1.000,-

## Geconsolideerde winst- en verliesrekening

|  | Resultaat 2009 | Resultaat 2008 |
|--|----------------|----------------|
| 11 BATEN   | 351.412        | 348.164        |
| LASTEN   |                |                |
| 12 Personele kosten  | 192.584        | 182.508        |
| 13 Algemene kosten   | 84.519         | 87.058         |
| 14 Specifieke kosten   | 65.394         | 61.742         |
| TOTAAL LASTEN  | 342.497        | 331.308        |
| 15 Overige baten en lasten                                   | 7.716          | 0              |
| BEDRIJFSRESULTAAT  | 16.631         | 16.856         |
| 16 Financiële baten en lasten                                | -4.983         | -2.958         |
| RESULTAAT UIT GEWONE BEDRIJFSUITOEFENING VOOR<br>BELASTINGEN | 11.648         | 13.898         |
| 17 Belastingen uit gewone bedrijfsuitoefening                | -635           | 635            |
| 18 Resultaat uit deelnemingen                                | -233           | -306           |
| RESULTAAT UIT GEWONE BEDRIJFSUITOEFENING NA<br>BELASTINGEN   | 10.780         | 14.227         |
| 19 Aandeel van derden  | 0              | 137            |
| Buitengewone baten en lasten                                 | 0              | 0              |
| NETTO RESULTAAT  | 10.780         | 14.364         |

Bedragen \* € 1.000,-

## Geconsolideerd kasstroomoverzicht

|   | Resultaat 2009 | Resultaat 2008 |
|---|----------------|----------------|
| <b>OPERATIONELE ACTIVITEITEN</b>                    |                |                |
| Netto resultaat                                     | 10.780         | 14.364         |
| Afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen   | 24.707         | 34.130         |
|   | <hr/>          | <hr/>          |
|   | 35.487         | 48.494         |
| Mutaties voorzieningen                              | -645           | -7.681         |
| Mutaties in werkkapitaal                            | 13.587         | -2.568         |
| Resultaat niet geconsolideerde deelnemingen         | 233            | 306            |
|   | <hr/>          | <hr/>          |
|   | 13.175         | -9.943         |
|   | <hr/>          | <hr/>          |
| Kasstroom uit operationele activiteiten             | 48.662         | 38.551         |
| <b>INVESTERINGSACTIVITEITEN</b>                     |                |                |
| Investerings in immateriële activa                  | 0              | 0              |
| Investerings in gebouwen en terreinen (incl. WU)    | -29.887        | -47.893        |
| Investerings in overige materiële activa            | -8.613         | -8.912         |
| Investerings in deelnemingen en ledenkapitaal       | 132            | -142           |
| Desinvesteringen in vaste activa                    | 1.905          | 4.281          |
|   | <hr/>          | <hr/>          |
| Kasstroom uit investeringsactiviteiten              | -36.463        | -52.666        |
| <b>FINANCIERINGSACTIVITEITEN</b>                    |                |                |
| Mutatie langlopende vordering op ministerie van LNV | 3.944          | 3.944          |
| Mutatie langlopende schuld aan ministerie van LNV   | -3.944         | -3.944         |
| Mutaties overige langlopende schulden               | -4.711         | -4.512         |
| Afname leaseverplichtingen                          | -312           | -319           |
| Mutaties van het eigen vermogen                     | 0              | 0              |
| Mutaties aandeel van derden                         | 83             | -137           |
|   | <hr/>          | <hr/>          |
| Kasstroom uit financieringsactiviteiten             | -4.940         | -4.968         |
|   | <hr/>          | <hr/>          |
| <b>KASSTROOM</b>                                    | <b>7.259</b>   | <b>-19.083</b> |
| Saldo liquide middelen per 1 januari                | 36.801         | 55.882         |
| Saldo liquide middelen per 31 december              | 44.060         | 36.801         |
|   | <hr/>          | <hr/>          |
| Mutatie liquide middelen                            | 7.259          | -19.083        |

### 2.3.3 Waarderingsgrondslagen

#### • Algemeen

Verrekeningen en schuldverhoudingen tussen de verschillende groepsonderdelen (zgn. interne verrekeningen) zijn geëlimineerd.

De gepresenteerde cijfers over voorgaand verslagjaar zijn conform de cijfers uit de jaarrekening van het betreffende jaar. Afwijkingen kunnen zijn ontstaan als gevolg van correcties c.q. onderlinge verschuivingen of een gewijzigde methodiek van afronding. Daar waar dit aan de orde is en van relevante betekenis, wordt dit vermeld.

#### • Algemene grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening

Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek (DLO) vormt samen met DLO Holding Wageningen BV en diverse (klein)dochtermaatschappijen een groep. Alle medewerkers hebben een dienstverband bij Stichting DLO. De onroerende goederen, waarvan door de werkmaatschappijen op basis van gebruiksovereenkomsten gebruik wordt gemaakt, zijn eigendom van Stichting DLO. Medewerkers worden op basis van doorberekening van de werkelijke loonkosten tewerkgesteld bij de diverse werkmaatschappijen.

De jaarrekening wordt opgesteld op basis van historische kosten. Voor zover niet anders vermeld, worden activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde.

Monetaire activa en passiva in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per balansdatum. Koersverschillen worden in de winst- en verliesrekening verantwoord. In de winst- en verliesrekening worden opbrengsten en kosten in vreemde valuta verwerkt tegen de koers van afwikkeling.

Uitgangspunt voor het opstellen van de jaarrekening zijn de vereisten van het Burgerlijk Wetboek Boek 2 Titel 9 en de richtlijnen van de Raad voor de Jaarverslaggeving.

#### • Consolidatiekring

In de consolidatie worden de financiële gegevens van de instelling opgenomen, haar groepsmaatschappijen en andere instellingen waarop zij een overheersende zeggenschap kan uitoefenen (op grond van de feitelijke situatie) of waarover zij de centrale leiding heeft. Groepsmaatschappijen zijn rechtspersonen waarin de instelling overheersende zeggenschap, direct of indirect, kan uitoefenen doordat zij beschikt over de meerderheid van de stemrechten of op enig andere wijze de financiële en operationele activiteiten kan beheersen. Hierbij wordt tevens rekening gehouden met potentiële stemrechten die direct kunnen worden uitgeoefend op balansdatum.

De groepsmaatschappijen en andere rechtspersonen waarop zij een overheersende zeggenschap kan uitoefenen of waarover zij de centrale leiding heeft, worden voor 100% in de consolidatie betrokken. Het aandeel van derden in het groepsvermogen en in het groepsresultaat wordt afzonderlijk vermeld.

Van onderstaande BV's zijn de jaarrekeningen integraal geconsolideerd.

|   | Statutaire zetel | % ultimo 2008 | Mutatie | % ultimo 2009 |
|---|------------------|---------------|---------|---------------|
| Agri New ventures BV                              | Wageningen       | 100%          | –       | 100%          |
| Agrotechnology & Food Innovations BV              | Wageningen       | 100%          | –       | 100%          |
| Alterra BV  | Wageningen       | 100%          | –       | 100%          |
| Calendula Oil BV                                  | Wageningen       | 56%           | –       | 56%           |
| DLO Holding BV                                    | Wageningen       | 100%          | –100%   | –             |
| DLO Holding Wageningen BV                         | Wageningen       | –             | 100%    | 100%          |
| Exploitiemaatschappij Windmolenparken Lelystad BV | Wageningen       | 100%          | –       | 100%          |
| ID-Lelystad BV                                    | Wageningen       | 100%          | –       | 100%          |
| Landbouw-Economisch Instituut (LEI) BV            | Wageningen       | 100%          | –       | 100%          |
| Plant Research International BV                   | Wageningen       | 100%          | –       | 100%          |
| Praktijkonderzoek Veehouderij BV                  | Wageningen       | 100%          | –       | 100%          |
| PPO BV  | Wageningen       | 100%          | –       | 100%          |
| PPO Beheer BV                                     | Wageningen       | 100%          | –       | 100%          |
| IMARES BV   | Wageningen       | 100%          | –       | 100%          |
| Wageningen Business Generator BV                  | Wageningen       | 100%          | –       | 100%          |
| Windmolenpark Neushoorntocht BV – nww             | Wageningen       | 100%          | –       | 100%          |
| Windmolenpark Mammoethocht BV – nww               | Wageningen       | 100%          | –       | 100%          |

Deelnemingen gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs dan wel netto vermogenswaarde.

|                              | Statutaire zetel | % ultimo 2008 | Mutatie | % ultimo 2009 |
|------------------------------|------------------|---------------|---------|---------------|
| Tegen verkrijgingsprijs:     |                  |               |         |               |
| Bfactory BV                  | Wageningen       | 17%           | –       | 17%           |
| Isolife BV                   | Wageningen       | 5%            | –       | 5%            |
| Lactive BV                   | Lelystad         | 10%           | –       | 10%           |
| Telemetry Biometry BV        | Heteren          | 4%            | –       | 4%            |
| Tegen netto vermogenswaarde: |                  |               |         |               |
| CoVaccine BV                 | Lelystad         | 25%           | –       | 25%           |
| Fresh Forward Holding BV     | Wageningen       | 49%           | –       | 49%           |
| Knowhouse BV                 | Horst            | 35%           | –       | 35%           |
| Nsure Holding BV             | Wageningen       | 44%           | –       | 44%           |
| Oostwaardhoeve Beheer BV     | Wageningen       | 50%           | –       | 50%           |
| Pepscan Systems BV           | Lelystad         | 34%           | –1%     | 33%           |
| VOF Oostwaardhoeve           | Slootdorp        | 50%           | –       | 50%           |

#### • Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

##### Immateriële vaste activa

Ontwikkelingskosten, octrooien en licenties, software, goodwill en productierechten worden niet geactiveerd, tenzij deze van derden gekocht zijn dan wel de vervaardigingskosten betrouwbaar kunnen worden vastgesteld. Bovendien dient het immateriële vaste actief toekomstige economische voordelen te kunnen genereren. Waardering vindt plaats tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Afschrijving vindt plaats naar rato van de realisatie van de verwachte opbrengsten in vijf jaar. Als de realisatie van de opbrengsten niet op betrouwbare wijze kan worden vastgesteld, wordt de lineaire methode gehanteerd. Overeenkomstig de wettelijke verplichting wordt voor het

geactiveerde bedrag van de ontwikkelingskosten een wettelijke reserve aangehouden. Afboekingen door duurzame waardevermindering, verkoop, tenietgaan of buitengebruikstelling worden afzonderlijk vermeld.

### **Materiële vaste activa**

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs verminderd met de cumulatieve afschrijvingen. Afschrijving vindt lineair plaats op basis van de verwachte economische levensduur en de restwaarde. In het jaar van aanschaf wordt naar tijdsgelang afgeschreven.

Materiële vaste activa in uitvoering of in bestelling worden gewaardeerd tegen vervaardigingsprijs respectievelijk de bedragen die door derden reeds aan de vennootschap in rekening zijn gebracht. Investerings kleiner dan € 2.500,- worden direct ten laste van de winst- en verliesrekening gebracht.

De afschrijving voor de verschillende groepen van objecten is als volgt:

| <i>Onderdeel</i>   | <i>Afschrijving</i> |
|--|---------------------|
| Bedrijfsterreinen / werk in uitvoering   | 0%                  |
| Terreininrichting en infrastructuur  | 60 jaar lineair     |
| Bedrijfsgebouwen   |                     |
| – Casco  | 60 jaar lineair     |
| – Afbouwpakket   | 30 jaar lineair     |
| – Inbouwpakket / inrichting bedrijfsgebouwen   | 15 jaar lineair     |
| Kassen, barakken, diverse opstallen / bouwwerken   | 15 jaar lineair     |
| Apparatuur en inventaris:  |                     |
| – Kantoormeubilair / machines en werktuigen / inventaris restauratieve voorzieningen / glasvezelnet / overige inventaris | 10 jaar lineair     |
| – Laboratoriumapparatuur / audiovisuele apparatuur / vervoermiddelen / PR- en voorlichtingsmateriaal                     | 5 jaar lineair      |
| – Automatiseringsapparatuur incl. programmatuur (hardware t.b.v. netwerken)  | 5 jaar lineair      |
| – Automatiseringsapparatuur incl. programmatuur (hardware overig)  | 3 jaar lineair      |

Uitzondering hierop vormen gebouwen en apparatuur die conform de eisen van de financier in één keer in rekening worden gebracht. Voor deze vaste activa worden de kosten voor 100% in het jaar van aanschaf verwerkt.

Afboekingen door duurzame waardevermindering, verkoop, tenietgaan of buitengebruikstelling worden afzonderlijk vermeld. Door de instelling wordt op iedere balansdatum beoordeeld of er aanwijzingen zijn dat een vast actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig is. Indien dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief vastgesteld. Indien het niet mogelijk is de realiseerbare waarde voor het individuele actief te bepalen, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroomgenererende eenheid waartoe het actief behoort. Van een bijzondere waardevermindering is sprake als de boekwaarde van een actief hoger is dan de realiseerbare waarde; de realiseerbare waarde is de hoogste van de opbrengstwaarde en de bedrijfswaarde.

Indien wordt vastgesteld dat een bijzondere waardevermindering die in het verleden verantwoord is, niet meer bestaat of is afgenomen, dan wordt de toegenomen boekwaarde van de desbetreffende activa niet hoger gesteld dan de boekwaarde die bepaald zou zijn indien geen bijzondere waardevermindering voor het actief zou zijn verantwoord.

### **Financiële vaste activa**

Deelnemingen en ledenkapitaal waarin invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid wordt uitgeoefend, worden gewaardeerd tegen netto-vermogenswaarde. Deze waarde wordt berekend op basis van dezelfde grondslagen die de groep hanteert bij de waardering en resultaatbepaling.

Deelnemingen en ledenkapitaal waarin geen invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid wordt uitgeoefend, worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs. Bij de waardering hiervan wordt rekening gehouden met waardedalingen, indien deze duurzaam zijn.

## **Vorraden**

Deze post bestaat uit de handelsvoorraad, gereed product, de levende have en de voorraad geoogste landbouwproducten. De handelsvoorraad en gereed product worden gewaardeerd volgens de FIFO-methode tegen de verkrijgings- of vervaardigingskosten, inclusief een opslag voor indirecte kosten.

De waardering van de levende have en de voorraad geoogste landbouwproducten is gebaseerd op marktprijzen. Bij incurantheid of lagere marktwaarde wordt de voorraad overeenkomstig afgewaardeerd. Voor de voorraad antisera geldt dat deze wordt afgewaardeerd door uit te gaan van vijf maal de gemiddelde afzet over de afgelopen tien jaar.

De voorraad halffabricaat wordt gewaardeerd volgens de FIFO-methode tegen de verkrijgings- of vervaardigingskosten, inclusief een opslag voor indirecte kosten.

## **Vorderingen en overlopende activa**

De vorderingen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde, voor zover nodig, onder aftrek van een voorziening wegens oninbaarheid.

### *Onderhanden werk*

De waardering van het onderhanden werk ten behoeve van derden vindt plaats tegen de kosten van direct materiaalgebruik en arbeid inclusief een opslag voor indirecte kosten. Gedeclareerde termijnen en voorzienbare verliezen op projecten worden op dit saldo in mindering gebracht. Toerekening van het resultaat vindt plaats naar rato van de voortgang (mate van gerealiseerde kosten) van een project. Projecten met een debetsaldo zijn daarbij, na saldering met de ontvangen voorschotten, verwerkt onder de kortlopende vorderingen. Projecten met een negatief saldo zijn opgenomen onder de vooruitontvangen bedragen onder de kortlopende schulden.

## **Effecten**

De effecten worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs (FIFO-methode) of lagere marktwaarde.

## **Eigen vermogen**

### – Geplaatst kapitaal

De nominale waarde van de geplaatste en volgestorte aandelen wordt hier opgenomen.

### – Wettelijke reserve

Voor het op de balans geactiveerde bedrag van kosten verband houdend met onderzoek en ontwikkeling bestaat de verplichting om een wettelijke reserve aan te houden.

### – Algemene reserve

Deze reserve wordt gemuteerd voor het exploitatieresultaat van enig jaar waaraan geen specifieke bestemming wordt gegeven.

## **Aandeel van derden**

Het belang van derden in een deelneming die door de groep volledig is geconsolideerd, wordt onder 'Aandeel van derden' in de jaarrekening opgenomen.

## **Voorzieningen**

De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde, tenzij anders vermeld. Het bedrag waartegen de voorziening is opgenomen is de beste schatting van het bedrag dat noodzakelijk is om de betreffende verplichtingen en verliezen per balansdatum af te wikkelen.

Voorzieningen worden gevormd voor:

- in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op de balansdatum bestaan;
- het is waarschijnlijk dat voor de afwikkeling van die verplichting een uitstroom van middelen noodzakelijk is; en
- er kan een betrouwbare schatting worden gemaakt van de omvang van de verplichtingen.

### **Voorziening WW-verplichtingen**

De voorziening voor WW-verplichtingen wordt getroffen ter dekking van op balansdatum bestaande WW-verplichtingen en voor de te verwachten toekomstige uitgaven in verband met reeds uitgestroomd personeel en personeel in dienst met een tijdelijk dienstverband.

### **Voorziening WAO**

De voorziening voor WAO-verplichtingen wordt getroffen ter dekking van op balansdatum te verwachten WAO-verplichtingen.

### **Overige personele voorzieningen - gratificaties ambtsjubilea**

De verwachte verplichting voor toekomstige jubilea-uitkeringen is op basis van historische gegevens berekend, de onttrekking op basis realisatie. De voorziening is contant gemaakt op basis van de voor Stichting DLO geldende marktrente.

### **Overige personele voorzieningen – pensioenen**

De pensioenverzekering is afgesloten bij ABP. De regeling is een toegezegde pensioenregeling, waardoor rekening gehouden moet worden met toekomstige premieontwikkelingen en beleggingsresultaten.

De verplichting is als een toegezegde bijdrage verantwoord op grond van RvJ 271.310. Voor een toegezegde bijdrageregeling zijn er naast de betaling van premies geen verdere verplichtingen uit hoofde van de pensioenregeling. De premies worden verantwoord als personeelskosten als deze verschuldigd zijn. Vooruitbetaalde premies worden opgenomen als overlopende activa voor zover sprake zal zijn van terugbetaling door het fonds of van verrekening met in de toekomst verschuldigde premies.

### **Voorziening reorganisatiekosten**

Deze voorziening is bestemd om te verwachten kosten te dekken van op basis van genomen, en binnen de organisatie bekendgemaakte besluiten, die verband houden met lopende en voorgenomen reorganisaties.

### **Voorziening product-/contractrisico's**

Deze voorziening dekt de kosten van verlieslatende contracten, garantstellingen en claims voortvloeiende uit aan derden geleverde diensten en producten.

### **Langlopende schulden**

Er is sprake van langlopende schulden indien de betreffende schuld blijft bestaan voor een periode van meer dan één jaar na datum van einde van het verslagjaar.

### **Kortlopende schulden**

Er is sprake van kortlopende schulden indien de betreffende schuld blijft bestaan voor een periode korter dan één jaar na datum van einde van het verslagjaar.

## **• Grondslagen voor de bepaling van baten en lasten**

### **Algemeen**

Als opbrengsten en kosten worden aangemerkt die baten en lasten die bedrijfseconomisch kunnen worden toegerekend aan het onderhavige verslagjaar of activiteit, onverschillig of zij tot ontvangsten en uitgaven in het verslagjaar hebben geleid.

Opbrengsten worden verantwoord in het jaar waarin de goederen zijn geleverd c.q. de diensten ten behoeve van opdrachtgevers zijn verricht. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het boekjaar, worden in acht genomen, indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden



Onder 'Contractresearch' worden de opbrengsten uit contractactiviteiten verantwoord. De baten worden berekend op basis van directe kosten inclusief een opslag voor indirecte kosten tot maximaal het door de financier te vergoeden tarief. Resultaten worden genomen naar rato van voortgang van het project.

Onder 'Programmaonderzoek LNV' worden de LNV-opbrengsten vallend onder de subsidieregeling verantwoord. De baten worden berekend op basis van directe kosten inclusief een opslag voor indirecte kosten. De opslag voor indirecte kosten wordt jaarlijks conform de daarvoor geldende systematiek bepaald. Resultaten worden genomen naar rato van voortgang van het project.

De belasting over het resultaat wordt berekend over het resultaat voor belastingen in de staat van baten en lasten, rekening houdend met beschikbare, fiscaal compensabele verliezen uit voorgaande boekjaren (voor zover niet opgenomen in de latente belastingvorderingen) en vrijgestelde winstbestanddelen en na bijtelling van niet-aftekbare kosten. Tevens wordt rekening gehouden met wijzigingen die optreden in de latente belastingvorderingen en latente belastingsschulden uit hoofde van wijzigingen in het te hanteren belastingtarief.

#### • Stelselwijzigingen

A. Tot en met 2008 werd de voorziening groot onderhoud getroffen ter dekking en gelijkmatige spreiding van de kosten van groot onderhoud van bedrijfsterreinen en bedrijfsgebouwen. Vanaf 2009 is overgestapt op de componentenbenadering conform RJ 660. Op basis van de componentenbenadering is de voorziening vrijgevallen en wordt groot onderhoud vanaf 1 januari 2009 geactiveerd. De volgende posten zijn verwerkt in de beginbalans:

| Mutatie EV:<br>Omschrijving | Algemene reserve | Totaal         |
|-----------------------------|------------------|----------------|
| Saldo per 31-12-2008        | 247.261          | 247.261        |
| Stelselwijziging            | 11.335           | 11.335         |
| <b>Totaal</b>               | <b>258.597</b>   | <b>258.597</b> |

| Mutatie voorzieningen:<br>Omschrijving | Stand per<br>31-12-2008 | Mutatie<br>stelselwijziging | Stand per<br>31-12-2009 |
|--|-------------------------|-----------------------------|-------------------------|
| WW-verplichtingen                      | 4.010                   |                             | 4.010                   |
| WAO                                    | 167                     |                             | 167                     |
| Voorziening gratificaties ambtsjubilea | 4.942                   |                             | 4.942                   |
| Reorganisatiekosten                    | 18.227                  |                             | 18.227                  |
| Product/contractrisico's               | 2.875                   |                             | 2.875                   |
| Groot onderhoud                        | 11.335                  | -11.335                     | 0                       |
| Overige materiële voorzieningen        | 0                       |                             | 0                       |
| <b>Totaal voorzieningen</b>            | <b>41.556</b>           | <b>-11.335</b>              | <b>30.221</b>           |

B. Conform de richtlijnen voor de jaarrekening (RJ 221) zijn de onderhanden werk posities uit dienstverlening aan derden met ingang van de jaarrekening 2009 verwerkt onder de kortlopende vorderingen en de kortlopende schulden. Projecten met een debetsaldo zijn daarbij, na saldering met de ontvangen voorschotten, verwerkt onder de kortlopende vorderingen. Projecten met een negatief saldo zijn opgenomen onder de vooruitontvangen bedragen onder de kortlopende schulden. In de beginbalans is hiervoor een herrubricering uitgevoerd van € 32,5 mln.

Bedragen \* € 1.000,-

### 2.3.4 Toelichting op de balans

#### 1 MATERIËLE VASTE ACTIVA

|                                  | <i>Bedrijfs-<br/>terreinen</i> | <i>Bedrijfs-<br/>gebouwen</i> | <i>Vaste<br/>inrichting<br/>bedrijfs-<br/>gebouwen</i> | <i>Apparatuur<br/>en<br/>inventaris</i> | <i>Werk in<br/>uitvoering</i> | <i>Totaal</i> |
|----------------------------------|--------------------------------|-------------------------------|--|---|-------------------------------|---------------|
| Boekwaarde 31-12-2008            | 101.687                        | 193.426                       | 191  | 17.937                                  | 20.765                        | 334.006       |
| Investerings                     | 2.122                          | 37.069                        | 26   | 8.587                                   | -9.304                        | 38.500        |
| Desinvesteringen*                | 343                            | 0                             | 0  | 1.479                                   | 83                            | 1.905         |
| Afschrijvingen                   | 16                             | 14.144                        | 18   | 6.018                                   | 0                             | 20.196        |
| Bijzondere waardeverminderingen  | 0                              | 4.511                         | 0  | 0                                       | 0                             | 4.511         |
| Boekwaarde 31-12-2009            | 103.450                        | 211.840                       | 199  | 19.027                                  | 11.378                        | 345.894       |
| Aanschaffingswaarde 31-12-2008   | 101.687                        | 286.670                       | 791  | 93.243                                  | 20.765                        | 503.156       |
| Aanschaffingen 2009              | 2.122                          | 37.069                        | 26   | 8.587                                   | -9.304                        | 38.500        |
| Aanschafwaarde desinvest. 2009   | 343                            | 0                             | 96   | 18.760                                  | 83                            | 19.282        |
| Aanschafwaarde 31-12-2009        | 103.466                        | 323.739                       | 721  | 83.070                                  | 11.378                        | 522.374       |
| Cumulatieve afschrijvingen       | 16                             | 88.731                        | 521  | 63.900                                  | 0                             | 153.168       |
| Cumulatieve waardeverminderingen | 0                              | 23.169                        | 0  | 143                                     | 0                             | 23.312        |
| Boekwaarde 31-12-2009            | 103.466                        | 211.839                       | 200  | 19.027                                  | 11.378                        | 345.894       |
| *Desinvesteringen waarvan:       |                                |                               |  |   |                               |               |
| - Aanschaffingsprijs             | 343                            | 0                             | 96   | 18.759                                  | 83                            | 19.281        |
| - Afschrijvingen                 | 0                              | 0                             | 96   | 17.280                                  | 0                             | 17.376        |
| Totaal desinvesteringen          | 343                            | 0                             | 0  | 1.479                                   | 83                            | 1.905         |

De toevoeging aan de post werk in uitvoering voor investeringen in gebouwen in 2009 bedroeg € 22,2 mln. en de onttrekking € 32,2 mln. De overige mutaties op de post werk in uitvoering betreft investeringen en onttrekkingen in apparatuur.

In de toevoeging aan de post werk in uitvoering is naast een aantal kleinere bouwprojecten het Strategisch Nieuwbouw Plan (€ 4,0 mln. Radix en € 1,2 mln. infrastructuur), Nieuwbouw CVI (€ 2,5 mln.), RIKILT kantoor- en labgebouwen (€ 9,7 mln.), kantoren PPO Bleiswijk (€ 1,7 mln.) en gebouwinstallaties Lelystad (€ 1,4 mln.) verwerkt.

Opgeleverd zijn onder meer RIKILT kantoor- en labgebouwen (€ 9,7 mln.), vernieuwbouw RIKILT (€ 8,5 mln.), VWA vernieuwbouw (€ 6,4 mln.), het Strategisch Nieuwbouw Plan (€ 4,0 mln. Radix en € 1,8 mln. Technotron / Biotron) en kantoren PPO Bleiswijk (€ 1,7 mln.).

Het onroerend goed van Stichting DLO is verzekerd voor € 473,6 mln. (peildatum 1-2-2010). De WOZ-waarde bedraagt € 261,2 mln. (peildatum 1-1-2009).

Bedragen \* € 1.000,-

## 2 FINANCIËLE VASTE ACTIVA

|   | 31-12-2009    | 31-12-2008    |
|---|---------------|---------------|
| Deelnemingen in groepsmaatschappijen      | 2.068         | 2.251         |
| Overige deelnemingen                      | 6             | 6             |
| Vorderingen op groepsmaatschappijen       | 0             | 0             |
| Vorderingen op overige gelieerde partijen | 632           | 667           |
| Ledenkapitaal                             | 1.347         | 1.367         |
| Overige effecten                          | 429           | 556           |
| Vordering op het ministerie van LNV       | 73.137        | 77.081        |
| <b>Totaal financiële vaste activa</b>     | <b>77.619</b> | <b>81.928</b> |

### Uitsplitsing van de post deelnemingen in groepsmaatschappijen

| Omschrijving             | Boekwaarde<br>31-12-2008 | Investerings/<br>desinvestering | Overige<br>mutaties* | Afwaardering | Resultaat<br>2009 | Boekwaarde<br>31-12-2009 |
|--------------------------|--------------------------|---------------------------------|----------------------|--------------|-------------------|--------------------------|
| Covaccine BV             | 18                       | 0                               | 0                    | 0            | 0                 | 18                       |
| Fresh Forward Holding BV | 825                      | 0                               | 0                    | 0            | -68               | 757                      |
| Knowhouse BV             | 0                        | 0                               | 0                    | 0            | 0                 | 0                        |
| Nsure Holding BV         | 0                        | 0                               | 0                    | 0            | 0                 | 0                        |
| Oostwaardhoeve Beheer BV | 18                       | 0                               | 0                    | 0            | 0                 | 18                       |
| Pepscan Systems BV       | 1.139                    | 0                               | -71                  | 0            | 0                 | 1.068                    |
| VOF Oostwaardhoeve       | 251                      | 50                              | 0                    | 0            | -94               | 207                      |
| <b>Totaal</b>            | <b>2.251</b>             | <b>50</b>                       | <b>-71</b>           | <b>0</b>     | <b>-162</b>       | <b>2.068</b>             |

\* overige mutaties betreft resultaten uit 2008 als gevolg van afwijkingen tussen voorlopige en definitieve jaarcijfers van de deelnemingen

\*\* beginstand Oostwaardhoeve Beheer BV is verlaagd met € 70.000 en de beginstand VOF Oostwaardhoeve is verhoogd met € 70.000. Deze mutatie was in 2008 bij de verkeerde entiteit vermeld.

### Uitsplitsing van de post overige deelnemingen

| Omschrijving          | Boekwaarde<br>31-12-2008 | Investerings/<br>desinvestering | Overige<br>mutaties | Afwaardering | Resultaat<br>2009 | Boekwaarde<br>31-12-2009 |
|-----------------------|--------------------------|---------------------------------|---------------------|--------------|-------------------|--------------------------|
| Bfactory BV           | 5                        | 0                               | 0                   | 0            | 0                 | 5                        |
| Isolife BV            | 1                        | 0                               | 0                   | 0            | 0                 | 1                        |
| Lactive BV            | 0                        | 0                               | 0                   | 0            | 0                 | 0                        |
| Telemetry Biometry BV | 0                        | 0                               | 0                   | 0            | 0                 | 0                        |
| <b>Totaal</b>         | <b>6</b>                 | <b>0</b>                        | <b>0</b>            | <b>0</b>     | <b>0</b>          | <b>6</b>                 |

Bedragen \* € 1.000,-

De vordering op overig gelieerde partijen is als volgt opgebouwd:

| Omschrijving     | Boekwaarde<br>31-12-2008 | Mutatie    | Boekwaarde<br>31-12-2009 |
|------------------|--------------------------|------------|--------------------------|
| Fresh Forward BV | 500                      | -50        | 450                      |
| Nsure Holding BV | 0                        | 100        | 100                      |
| Bfactory BV      | 100                      | -18        | 82                       |
| Knowhouse BV     | 67                       | -67        | 0                        |
| <b>Totaal</b>    | <b>667</b>               | <b>-35</b> | <b>632</b>               |

Het ledenkapitaal is als volgt opgebouwd

| Omschrijving                  | Boekwaarde<br>31-12-2008 | Mutatie    | Boekwaarde<br>31-12-2009 |
|-------------------------------|--------------------------|------------|--------------------------|
| Avebe                         | 82                       | -9         | 73                       |
| Agrico                        | 0                        | 0          | 0                        |
| Bloemenveiling Aalsmeer (VBA) | 4                        | -1         | 3                        |
| Boskoopse Veiling             | 0                        | 0          | 0                        |
| FrieslandCampina              | 1.078                    | -5         | 1.073                    |
| Cosun                         | 68                       | 0          | 68                       |
| CSM                           | 7                        | -4         | 3                        |
| Flora Holland                 | 3                        | 0          | 3                        |
| Fruitmasters                  | 3                        | 0          | 3                        |
| Greenery                      | 6                        | -1         | 5                        |
| Koelhuis Mastland             | 3                        | 0          | 3                        |
| Nautilus                      | 2                        | -1         | 1                        |
| Nedato                        | 2                        | 0          | 2                        |
| Noliko                        | 3                        | 0          | 3                        |
| Potatopol                     | 1                        | 0          | 1                        |
| Windunie                      | 104                      | 0          | 104                      |
| <b>Totaal</b>                 | <b>1.367</b>             | <b>-20</b> | <b>1.347</b>             |

Uitsplitsing van de post overige effecten

| Omschrijving  | Boekwaarde<br>31-12-2008 | Investeringen/<br>desinvestering | Overige<br>mutaties | Dividend | Resultaat<br>2009 | Boekwaarde<br>31-12-2009 |
|---------------|--------------------------|----------------------------------|---------------------|----------|-------------------|--------------------------|
| Prionics AG   | 556                      | 0                                | -81                 | 0        | -46               | 429                      |
| <b>Totaal</b> | <b>556</b>               | <b>0</b>                         | <b>-81</b>          | <b>0</b> | <b>-46</b>        | <b>429</b>               |

De aandelen Prionics A.G. zijn ultimo 2009 gewaardeerd volgens het zichtbaar eigen vermogen van Prionics A.G. ultimo 2008 omgerekend tegen de wisselkoers van de Zwitserse frank ultimo 2009.

Bedragen \* € 1.000,-

De vordering op het ministerie van LNV bestaat uit een drietal bedragen:

| Omschrijving  | Totaal         | Rente     | Cumulatieve aflossing | Langlopend    | Kortlopend   |
|---|----------------|-----------|-----------------------|---------------|--------------|
| Overdracht gebouwen en terreinen ivm verzelfstandiging van DLO    | 83.949         | 0%        | 30.799                | 50.350        | 2.800        |
| Overdracht gebouwen en terreinen ivm integratie Praktijkonderzoek | 28.702         | 0%        | 8.850                 | 18.896        | 957          |
| Overdracht gebouwen en terreinen IAC en ILRI                      | 5.627          | 0%        | 1.548                 | 3.891         | 188          |
| <b>Totaal</b>   | <b>118.278</b> | <b>0%</b> | <b>41.197</b>         | <b>73.137</b> | <b>3.945</b> |

Het deel van de vordering dat jaarlijks vervalt, bedraagt € 3,9 mln. en is verwerkt onder de overige vorderingen.

### 3 VOORRADEN

|                                   | 31-12-2009   | 31-12-2009   |
|-----------------------------------|--------------|--------------|
| <b>VOORRADEN</b>                  |              |              |
| Handelsvoorraad                   | 2.291        | 4.330        |
| Levende have                      | 2.066        | 2.244        |
| Geogste landbouwproducten         | 557          | 520          |
| Voorraad halffabricaat            | 307          | 2.701        |
| Vooruitbetalingen op voorraden    | 0            | 0            |
|                                   | 5.221        | 9.795        |
| Af: Voorziening voor incurantheid | -950         | -769         |
| <b>TOTAAL VOORRADEN</b>           | <b>4.271</b> | <b>9.026</b> |

Bedragen \* € 1.000,-

#### 4 VORDERINGEN EN OVERLOPENDE ACTIVA

|  | 31-12-2009 | 31-12-2008 |
|--|------------|------------|
| Debiteuren   | 32.978     | 33.241     |
| Debiteuren gelieerde partijen                      | 0          | 0          |
| Af: Voorziening voor mogelijk oninbare vorderingen | -3.538     | -2.250     |
| Totaal debiteuren                                  | 29.440     | 30.991     |
| Kosten uitgevoerde werkzaamheden i.o.v. derden     | 395.004    | 436.621    |
| Af: Gedeclareerde termijnen                        | 359.743    | 406.606    |
| Opdrachten van derden, geen LNV                    | 35.261     | 30.015     |
| Af: verwachte verliezen                            | -2.431     | -988       |
| Verwerkt onder kortlopende schulden                | 20.228     | 32.540     |
| Nog te factureren projectkosten                    | 53.058     | 61.567     |
| Voorschotten                                       | 1.887      | 1.466      |
| Vennootschapsbelasting                             | 0          | 635        |
| Vorderingen op gelieerde partijen                  | 7.364      | 3.637      |
| Overlopende activa                                 | 8.593      | 8.074      |
| Overig   | 4.391      | 4.421      |
| Totaal voorschotten en overlopende activa          | 22.235     | 18.233     |
| Totaal vorderingen en overlopende activa           | 104.733    | 110.791    |

Onderhanden werk omvat het saldo van toegerekende projectkosten minus gedeclareerde termijnen. De post wordt gecorrigeerd voor een voorziening voor verwachte verliezen. Toerekening van het resultaat vindt plaats volgens de percentage of completion methode. Maatstaf hierbij is de mate van realisatie van de geprognosticeerde kosten. Verliezen op projecten worden direct genomen.

Het saldo opdrachten van derden bestaat uit projecten met een positief saldo (de waarde van het verrichte werk groter is dan de gedeclareerde termijnen) en projecten met een negatief saldo (de waarde van de gedeclareerde termijnen overtreft de waarde van het verrichte werk). De projecten met een negatief saldo zijn verwerkt onder de kortlopende schulden.

De post debiteuren is gedaald met € 1,6 mln. Deze daling wordt vrijwel geheel veroorzaakt door de stijging van de voorziening voor mogelijk oninbare vorderingen.

De post vorderingen op gelieerde partijen zijn vorderingen op Wageningen University. Het betreft kortlopende posities in rekening courant die regelmatig onderling worden afgerekend.

Bedragen \* € 1.000,-

## 5 LIQUIDE MIDDELEN

|                          | 31-12-2009 | 31-12-2008 |
|--------------------------|------------|------------|
| Kas                      | 47         | 45         |
| Bank (incl. kruisposten) | 25.463     | 36.756     |
| Deposito                 | 18.550     | 0          |
| Totaal liquide middelen  | 44.060     | 36.801     |

De liquiditeit is gestegen met € 7,3 mln. Deze stijging is als volgt te decomponeren:

|  |                |
|--|----------------|
| - Netto resultaat  | € 10,8 mln.    |
| - Toename onroerend goed (saldo van investeringen, desinvesteringen en afschrijvingen) | € -/ 11,8 mln. |
| - Mutatie voorzieningen  | € -/ 0,6 mln.  |
| - Aflossing van de langlopende schulden  | € -/ 5,2 mln.  |
| - Ontwikkeling van het werkkapitaal  | € 13,9 mln.    |
| - Resultaat uit niet geconsolideerde deelnemingen                                      | € 0,2 mln.     |

De toename in het onroerend goed hangt samen met de investeringen in het Strategisch Nieuwbouw Plan. De stijging van het werkkapitaal hangt samen met ontvangen doorstortgelden als gevolg van EU coördinatieprojecten.

Het saldo liquide middelen staat vrij ter beschikking. De kredietfaciliteit van Stichting DLO bedraagt € 1,8 mln.

## 6 EIGEN VERMOGEN

|                      | <i>Algemene reserve</i> | <i>Totaal</i> |
|----------------------|-------------------------|---------------|
| Saldo per 31-12-2008 | 258.597                 | 258.597       |
| Resultaatbestemming  | 10.780                  | 10.780        |
| Toevoeging reserve   | 0                       | 0             |
| Onttrekking reserve  | 0                       | 0             |
| Saldo per 31-12-2009 | 269.377                 | 269.377       |

Het positieve netto resultaat over het verslagjaar van € 10,8 mln. is geheel ten gunste van de algemene reserve verwerkt. De beginstand van de algemene reserve is verhoogd met € 11,3 mln. als gevolg van invoering van RJ 660. Op basis van de componentenbenadering is de voorziening vrijgevallen en wordt groot onderhoud vanaf 1 januari 2009 geactiveerd.

Bedragen \* € 1.000,-

## 7 AANDEEL VAN DERDEN

|                           | Stand per<br>31-12-2008 | Toevoeging /<br>onttrekking | Stand per<br>31-12-2009 |
|---------------------------|-------------------------|-----------------------------|-------------------------|
| Aandeel van derden        | -83                     | 83                          | 0                       |
| Totaal aandeel van derden | -83                     | 83                          | 0                       |

### Uitsplitsing van de post aandeel derden

| Omschrijving     | Boekwaarde<br>31-12-2008 | Investerings/<br>desinvestering | Dividend | Overige<br>mutaties | Resultaat<br>2009 | Boekwaarde<br>31-12-2009 |
|------------------|--------------------------|---------------------------------|----------|---------------------|-------------------|--------------------------|
| Calendula Oil BV | -83                      | 0                               | 0        | 0                   | 0                 | 0                        |
| Totaal           | -83                      | 0                               | 0        | 0                   | 0                 | 0                        |

Van de deelneming Calendula Oil BV is geen informatie ontvangen met betrekking tot de balans en winst- en verliesrekening over 2009. Omdat het belang van deze deelneming op het totaal gering is, zijn deze cijfers niet verwerkt in de voorliggende jaarrekening. De vorderingen van Stichting DLO op Calendula Oil BV zijn geheel voorzien. Het risico dat op deze deelneming wordt gelopen is hierdoor gering. Het kapitaalbelang in Calendula Oil BV ultimo 2009 bedraagt 56%.

## 8 VOORZIENINGEN

|  | Stand per<br>31-12-2008 | Dotatie | Onttrekking | Vrijval | Stand per<br>31-12-2009 |
|--|-------------------------|---------|-------------|---------|-------------------------|
| WW-verplichtingen                      | 4.010                   | 2.916   | 625         | 1.377   | 4.924                   |
| WAO                                    | 167                     | 0       | 5           | 76      | 86                      |
| Voorziening gratificaties ambtsjubilea | 4.942                   | 482     | 651         | 31      | 4.742                   |
| Reorganisatiekosten                    | 18.227                  | 3.994   | 5.157       | 5       | 17.059                  |
| Product-/contractrisico's              | 2.875                   | 495     | 90          | 515     | 2.765                   |
| Groot onderhoud                        | 0                       | 0       | 0           | 0       | 0                       |
| Overige materiële voorzieningen        | 0                       | 67      | 66          | 1       | 0                       |
| Totaal voorzieningen                   | 30.221                  | 7.954   | 6.594       | 2.005   | 29.576                  |

|   | 31-12-2009 | 31-12-2008 |
|---|------------|------------|
| Specificatie van de looptijd van de voorzieningen |            |            |
| Kortlopend (vervallend uiterlijk binnen 1 jaar)   | 10.171     | 5.669      |
| Langlopend (tussen 1 en 5 jaar)                   | 9.871      | 15.991     |
| Langlopend (vervallend na 5 jaar)                 | 9.534      | 8.561      |
| Totaal voorzieningen                              | 29.576     | 30.221     |

Onder de reorganisatiekosten is onder meer de voorziening voor het herstructureringsplan 'Focus 2006' verwerkt. In 2009 is aan deze voorziening een bedrag van € 4,5 mln. onttrokken. Verder is onder de reorganisatiekosten de voorziening Praktijkonderzoek verwerkt. Aan deze voorziening is een bedrag van € 0,3 mln. onttrokken.



Bedragen \* € 1.000,-

## 9 LANGLOPENDE SCHULDEN

|                                       | Stand per<br>31-12-2008 | Toename<br>schuld | Afname schuld | Stand per<br>31-12-2009 |
|---------------------------------------|-------------------------|-------------------|---------------|-------------------------|
| Schuld aan LNV                        | 111.741                 | 0                 | 3.944         | 107.797                 |
| Meerjarenspaarmodel                   | 938                     | 77                | 58            | 957                     |
| Overige langlopende schulden          | 31.064                  | 0                 | 4.730         | 26.334                  |
| <b>Subtotaal langlopende schulden</b> | <b>143.743</b>          | <b>77</b>         | <b>8.732</b>  | <b>135.088</b>          |
| Financiële leaseverplichtingen        | 1.081                   | 0                 | 312           | 769                     |
| <b>Totaal langlopende schulden</b>    | <b>144.824</b>          | <b>77</b>         | <b>9.044</b>  | <b>135.857</b>          |

De schuld aan het ministerie van LNV bestaat uit een drietal leningen:

| Omschrijving   | Totaal         | Rente | Cumulatieve<br>aflossing | Langlopend     | Kortlopend   |
|--|----------------|-------|--------------------------|----------------|--------------|
| Overdracht gebouwen en terreinen ivm<br>verzelfstandiging van DLO    | 135.408        | 4,50% | 47.598                   | 85.010         | 2.800        |
| Overdracht gebouwen en terreinen ivm<br>integratie Praktijkonderzoek | 28.701         | 5,20% | 8.849                    | 18.895         | 957          |
| Overdracht gebouwen en terreinen IAC en<br>ILRI                      | 5.627          | 5,00% | 1.547                    | 3.892          | 188          |
| <b>Totaal</b>  | <b>169.736</b> |       | <b>57.994</b>            | <b>107.797</b> | <b>3.945</b> |

De jaarlijkse lineaire aflossing van deze leningen bedraagt € 3,9 mln. en is verwerkt onder de overige kortlopende schulden. Van het langlopende deel heeft een bedrag van € 15,8 mln. een looptijd korter dan 5 jaar.

Aanvullende informatie met betrekking tot de overige langlopende schulden:

|                                      | Lening        | Rente                        | Looptijd<br>in jaren | Cumulatieve<br>aflossing | Langlopend    | Kortlopend   |
|--------------------------------------|---------------|------------------------------|----------------------|--------------------------|---------------|--------------|
| Rabobank Flevoland                   | 3.037         | 3,75%                        | 10                   | 1.352                    | 1.373         | 312          |
| De Lage Landen Financial<br>Services | 425           | nvt                          |                      |                          | 425           |              |
| Triodos Bank, Zeist                  | 20.500        | 3,00%                        | 10                   | 6.369                    | 12.008        | 2.123        |
| Triodos Bank, Zeist                  | 19.500        | 3,00%                        | 10                   | 6.215                    | 11.213        | 2.072        |
| Rabobank Vallei en Rijn              | 375           | 3,60%                        | 10                   | 150                      | 188           | 37           |
| Stichting Restaurant v/d<br>Toekomst | 1.871         | 10 jaars<br>funding<br>+0,2% | 10                   | 558                      | 1.127         | 186          |
| <b>Totaal</b>                        | <b>45.708</b> |                              |                      | <b>14.644</b>            | <b>26.334</b> | <b>4.730</b> |

Van het langlopende deel heeft een bedrag van € 18,9 mln. een looptijd korter dan 5 jaar.

Bedragen \* € 1.000,-

De financiële leaseverplichtingen bestaan uit:

| Omschrijving                      | Totaal (k€) | Rente | Cumulatieve leasebedragen | Langlopend | Kortlopend |
|-----------------------------------|-------------|-------|---------------------------|------------|------------|
| De Lage Landen Financial Services | 2.612       | nvt   | 1.531                     | 769        | 312        |
| Totaal                            | 2.612       | nvt   | 1.531                     | 769        | 312        |

Van het langlopende deel heeft een bedrag van € 0,8 mln. een looptijd korter dan 5 jaar.

## 10 KORTLOPENDE SCHULDEN

|  | 31-12-2009 | 31-12-2008 |
|--|------------|------------|
| Vooruitontvangen van derden              | 46.365     | 37.326     |
| Vooruitontvangen van derden (OHW)        | 20.228     | 32.540     |
| Schulden leveranciers                    | 12.998     | 10.819     |
| Schulden leveranciers gelieerde partijen | 0          | 0          |
| Te betalen belastingen                   | 14.122     | 7.160      |
| Schulden aan gelieerde partijen          | 34         | 2.191      |
| Nog af te ronden programmaonderzoek LNV  | 6.147      | 5.690      |
| Overlopende passiva                      | 13.358     | 14.301     |
| Overig                                   | 28.515     | 28.966     |
| Totaal kortlopende schulden              | 141.767    | 138.993    |

Onder de overige schulden is onder andere het per balansdatum aan het personeel verschuldigde vakantiegeld (€ 6,0 mln.) en de nog niet opgenomen vakantiedagen (€ 5,1 mln.) verwerkt. De jaarlijkse lineaire aflossing van de langlopende schuld aan het ministerie van LNV ad € 3,9 mln., het kortlopende deel van de overige langlopende leningen (€ 4,7 mln.) en de in 2009 vervallende leasetermijnen (€ 0,3 mln.) zijn eveneens verwerkt onder de overige schulden. De af te dragen loonheffing en sociale lasten zijn verwerkt onder de te betalen belastingen.

De schuld aan gelieerde partijen is als volgt opgebouwd:

| Omschrijving          | Boekwaarde<br>31-12-2008 | Mutatie | Boekwaarde<br>31-12-2009 |
|-----------------------|--------------------------|---------|--------------------------|
| Wageningen University | 2.191                    | -2.157  | 34                       |
| Totaal                | 2.191                    | -2.157  | 34                       |

De post schulden aan Wageningen University betreft kortlopende posities in rekening courant die maandelijks onderling worden afgerekend.

Het NAPRO (Nog Af te ronden PROgrammaonderzoek) bedraagt € 6,1 mln. (3,9%). Dit is exclusief de vooruitontvangen bedragen High Containment Unit € 0,7 mln. oftewel 0,4%. Het NAPRO betreft LNV-opdrachten in het kader van het Programmaonderzoek in een afrondende fase. Aan het maximaal door LNV geaccepteerde niveau voor het NAPRO van 5,0% wordt hiermee voldaan. De in 2009 beschikbare LNV-programmafinanciering bedraagt in totaal € 158,3 mln., waar een bedrag van € 1,0 mln. trekkingsrechten Productschap is inbegrepen. De totale

---

subsidie exclusief BTW voor programmagelden van LNV (Kennisbasis, Wettelijke taken en Beleidsondersteunend Onderzoek) bedraagt (inclusief additionele middelen) € 157,2 mln. Van de totale subsidie is ongeveer € 8,1 mln. (5,1%) door LNV toegekend in het vierde kwartaal.

Bedragen \* € 1.000,-

### Niet in de balans opgenomen verplichtingen en rechten (geconsolideerd)

Ultimo 2009 zijn er geen bedragen verpand. Wel heeft Stichting DLO een borgstelling aan haar dochters afgegeven voor de Europese Commissie voor een bedrag van € 9,5 mln., waarvan een bedrag van € 7,2 mln. door Wageningen University is overgenomen.

Aangegane verplichtingen ter zake van investering- en renovatieverplichtingen, huur, operational lease en dergelijke bedroegen ultimo 2009 € 29,0 mln. (per ultimo 2008 € 49,5 mln.). De hierin begrepen termijnen die binnen één jaar vervallen, bedragen € 6,4 mln. De termijnen die tussen één en vijf jaar vervallen, bedragen € 10,2 mln. De termijnen die na vijf jaar vervallen bedragen derhalve € 12,4 mln.

| Omschrijving                              | Totaal bedrag<br>verplichtingen | Waarvan vervallend<br>binnen 1 jaar | Waarvan vervallend<br>tussen 1 en 5 jaar | Waarvan vervallend<br>na 5 jaar |
|---|---------------------------------|-------------------------------------|--|---------------------------------|
| Investeringen                             | 2.456                           | 2.456                               | 0  | 0                               |
| Huurverplichtingen                        | 20.466                          | 1.693                               | 6.332                                    | 12.441                          |
| Leaseverplichtingen                       | 1.179                           | 427                                 | 752                                      | 0                               |
| Onderhoudscontracten                      | 3.035                           | 588                                 | 2.447                                    | 0                               |
| Bankgaranties                             | 37                              | 0                                   | 37                                       | 0                               |
| Lening Knowhouse BV                       | 142                             | 142                                 | 0  | 0                               |
| Schoonmaak / beveiliging /<br>koffie aut. | 1.361                           | 732                                 | 629                                      | 0                               |
| Renovatie                                 | 345                             | 345                                 | 0  | 0                               |
| Totaal                                    | 29.021                          | 6.383                               | 10.197                                   | 12.441                          |

In het kader van het Strategisch Nieuwbouw Plan heeft Stichting DLO voor een totaalbedrag van € 0,5 mln. aan bankgaranties van derden ontvangen.

De octrooi- en licentierechten, varkensrechten en melkquota zijn om niet verkregen dan wel overeenkomstig de waarderinggrondslagen op nul gewaardeerd. Tevens zijn in het kader van de fusie van de Praktijkcentra een aantal vaste activa om niet verkregen. Bij verkoop van deze om niet verkregen zaken rust een verplichting richting de oorspronkelijke inbrengers.

DLO heeft de samenwerking in het Biosciencepark beëindigd. Over de financiële afwikkeling van dit project is met de andere partners nog geen overeenstemming bereikt.

Stichting DLO beschikt op balansdatum over een kredietfaciliteit van € 1,8 mln.

#### Windmolenparken- groepsmaatschappijen van Stichting DLO

Zowel Windmolenpark Mammoethocht BV als Windmolenpark Neushoorntocht BV hebben een recht van opstal verkregen van Stichting DLO voor de bouw van de windmolens.

Als onderpand van de lening van zowel Windmolenpark Neushoorntocht BV en Windmolenpark Mammoethocht BV is een hypotheek gevestigd op het recht van opstal. Daarnaast zijn de windturbines, de leverings- en garantieovereenkomst, de onderhoudsovereenkomst, de energieleveringsovereenkomst en het saldo van de bankrekeningen aan de financier verpand. Verder is met de financier overeengekomen dat beide BV's een deposito van € 1,2 mln. aanhouden ter zekerheid voor rente- en aflossingstermijnen.

---

Ten behoeve van Exploitatiemaatschappij Windmolenparken Lelystad BV is een bankgarantie afgegeven ad € 3,3 mln. Verder zijn de vorderingen op de energiemaatschappijen verpand aan de financier.

Van de partij die Cedi Diagnostics in 2008 van Stichting DLO heeft gekocht, zijn bankgaranties (voor totaal maximaal € 0,8 mln.) ontvangen in het kader van eventueel nog te ontvangen earn-out nabetalingen in de periode 2009-2011.

Bedragen \* € 1.000,-

### 2.3.5 Toelichting op de winst- en verliesrekening

#### 11 BATEN

|  | Resultaat 2009 | Resultaat 2008 |
|--|----------------|----------------|
| Contractresearch   |                |                |
| EU   | 19.908         | 19.692         |
| Overheden  | 40.728         | 32.961         |
| Productschappen  | 18.325         | 16.840         |
| Bedrijfsleven  | 43.391         | 42.045         |
| LNV-financiering - anders dan subsidieregeling               | 14.108         | 12.018         |
| Overig   | 7.103          | 8.847          |
| Totaal contractresearch                                      | 143.563        | 132.403        |
| Octrooien en licenties                                       | 2.986          | 2.785          |
| Opbrengst verkopen   | 16.789         | 17.233         |
| Analyses en adviezen   | 6.541          | 6.675          |
| Ministerie van LNV - conform subsidieregeling                |                |                |
| Beleidsondersteunend Onderzoek en Wettelijke Onderzoekstaken | 116.293        | 113.922        |
| Kennisbasis  | 34.789         | 36.554         |
| Overig, waaronder additionele onderzoeksprojecten            | 5.010          | 6.053          |
| Totaal ministerie van LNV - conform subsidieregeling         | 156.092        | 156.529        |
| Verkoop onroerend goed                                       | 804            | 8.017          |
| Cursusgelden (WI)  | 1.529          | 1.097          |
| Opbrengst windmolens   | 8.343          | 9.751          |
| Overig   | 14.765         | 13.674         |
| Totaal baten   | 351.412        | 348.164        |

Bedragen \* € 1.000,-

## LASTEN

### 12 PERSONELE KOSTEN

|   | <i>Resultaat 2009</i> | <i>Resultaat 2008</i> |
|---|-----------------------|-----------------------|
| Kosten vast personeel                   | 154.405               | 150.295               |
| Kosten tijdelijk personeel              | 19.328                | 17.362                |
| Uitzendkrachten en ingehuurd personeel  | 10.659                | 9.404                 |
| Overige personeelskosten                | 6.278                 | 5.794                 |
| Dotatie voorziening WW-verplichtingen   | 1.539                 | -212                  |
| Dotatie voorziening WAO                 | -76                   | -65                   |
| Dotatie overige personele voorzieningen | 451                   | -70                   |
| Totaal personele kosten                 | 192.584               | 182.508               |

De directe personeelskosten van tijdelijk en vast personeel zijn gestegen met € 6,1 mln. Deze stijging wordt enerzijds veroorzaakt door een stijging van het aantal volume fte van 26 (excl. stagiaires) en anderzijds door een stijging van de gemiddelde personele lasten per fte.

Personeel met een arbeidscontract voor onbepaalde tijd is opgenomen onder vast personeel. Onder tijdelijk personeel wordt personeel met een arbeidscontract voor bepaalde tijd weergegeven.

Het gemiddeld aantal medewerkers inclusief stagiair(e)s bedroeg in het verslag jaar 2.827 (2008: 2.801). In de personele kosten is voor sociale lasten € 7,0 mln. (2008: € 4,3 mln.) begrepen en voor pensioenpremies € 19,2 mln. (2008: € 17,9 mln.).

Het aandeel van Stichting DLO in de beloning van de Raad van Bestuur bedroeg in het verslagjaar € 0,4 mln. (2008: € 0,4 mln.). Dit is inclusief pensioen- en soortgelijke verplichtingen. Onder de post kosten vast personeel is € 0,036 mln. (2008: € 0,034 mln.) begrepen voor beloningen aan de leden van de Raad van Toezicht. In paragraaf 2.4 is het beloningsoverzicht conform de WOPT opgenomen.

Bedragen \* € 1.000,-

### 13 ALGEMENE KOSTEN

|  | <i>Resultaat 2009</i> | <i>Resultaat 2008</i> |
|--|-----------------------|-----------------------|
| Huisvestingskosten   | 25.081                | 27.115                |
| Afschrijvingen (im)materiële vaste activa                  | 20.196                | 21.137                |
| Bijzondere waardeverminderingen (im)materiële vaste activa | 4.511                 | 12.993                |
| Overige apparaatkosten                                     | 8.102                 | 8.489                 |
| Overige algemene kosten                                    | 22.594                | 15.687                |
| Dotatie voorzieningen:                                     |                       |                       |
| Reorganisatiekosten  | 3.989                 | -1.496                |
| Product- / contractrisico's                                | -20                   | 15                    |
| Groot onderhoud  | 0                     | 3.118                 |
| Voorziening overig   | 66                    | 0                     |
| Totaal dotatie algemene voorzieningen                      | 4.035                 | 1.637                 |
| Totaal algemene kosten                                     | 84.519                | 87.058                |

Onder overige algemene kosten zijn begrepen bureaunkosten, voorziening dubieuze debiteuren, reis- en verblijfkosten, representatiekosten, automatiseringskosten, PR-activiteiten en kosten catering. Onder de overige algemene kosten zijn de accountantskosten verwerkt ten bedrage van € 1.017.000, waarvan € 184.000 voor de controlewerkzaamheden ten behoeve van de jaarrekening.

#### Specificatie afschrijvingen en waardeveranderingen

|                            | <i>Resultaat 2009</i> | <i>Resultaat 2008</i> |
|----------------------------|-----------------------|-----------------------|
| Afschrijvingen             |                       |                       |
| Immateriële vaste activa   | 0                     | 0                     |
| Materiële vaste activa     | 20.196                | 21.137                |
| Financiële vaste activa    | 0                     | 0                     |
| Totaal afschrijvingen      | 20.196                | 21.137                |
| Waardeveranderingen        |                       |                       |
| Materiële vaste activa     | 4.511                 | 12.993                |
| Totaal waardeveranderingen | 4.511                 | 12.993                |



Bedragen \* € 1.000,-

Bijzondere waardeveranderingen in 2008 en 2009

|                            | 2009  | 2008   |
|----------------------------|-------|--------|
| Bleiswijk                  |       | 6.100  |
| Randwijk                   |       | 1.002  |
| Lisse                      |       | 1.309  |
| Lelystad Edelhertweg       |       | 2.545  |
| Aver Heino                 |       | 828    |
| Restaurant van de toekomst |       | 1.209  |
| Lelystad Biologicals       | 3.200 |        |
| Lelystad slachthuis        | 1.311 |        |
| Totaal waardeveranderingen | 4.511 | 12.993 |

14 SPECIFIEKE KOSTEN

|                          | Resultaat 2009 | Resultaat 2008 |
|--------------------------|----------------|----------------|
| Specifieke kosten        | 27.399         | 27.200         |
| Diensten door derden     | 37.489         | 33.972         |
| Bijdragen en subsidies   | 506            | 570            |
| Totaal specifieke kosten | 65.394         | 61.742         |

15 OVERIGE BATEN EN LASTEN

|                                | Resultaat 2009 | Resultaat 2008 |
|--------------------------------|----------------|----------------|
| Verkoop Lelystad Biologicals   | 7.716          | 0              |
| Totaal overige baten en lasten | 7.716          | 0              |

De incidentele netto bate bij Lelystad Biologicals bestaat uit een bruto boekwinst van € 7,7 mln. voor de verkoop van de onderdelen MKZ en Tuberculine. Voor een goed begrip van het effect van de afwikkeling Lelystad Biologicals dienen naast de boekwinst ook de afwaarderingen en voorzieningen voor respectievelijk infrastructuur (€ -/- 3,2 mln.) en reorganisatiekosten (€ -/- 2,9 mln.) te worden toegerekend. Deze posten zijn verwerkt onder de bijzondere waardeverminderingen (materiële vaste activa) respectievelijk de dotatie aan de reorganisatievoorzieningen.

16 FINANCIËLE BATEN EN LASTEN

|                                   | Resultaat 2009 | Resultaat 2008 |
|-----------------------------------|----------------|----------------|
| Financiële baten                  | 1.223          | 3.549          |
| Financiële lasten                 | -6.206         | -6.507         |
| Totaal financiële baten en lasten | -4.983         | -2.958         |

Onder de financiële baten zijn de ontvangen rentebaten op in het verslagjaar aanwezige banktegoeden weergegeven. Onder de financiële lasten is onder andere de betaalde rente van de leningen ter financiering van de gebouwen en terreinen van het ministerie van LNV verantwoord voor € 5,1 mln.

Bedragen \* € 1.000,-

## 17 BELASTINGEN UIT GEWONE BEDRIJFSUITOEFENING

|   | <i>Resultaat 2009</i> | <i>Resultaat 2008</i> |
|---|-----------------------|-----------------------|
| Belastingen uit gewone bedrijfsuitoefening (Vpb)  | -635                  | 635                   |
| Totaal belastingen uit gewone bedrijfsuitoefening | -635                  | 635                   |

Eind 2009 heeft de belastingdienst aangegeven dat Lelystad Biologicals als niet-VPB plichting wordt aangemerkt, dit heeft tot gevolg dat de latente belastingvordering van € 0,6 mln. vrijvalt ten laste van het resultaat 2009.

## 18 RESULTAAT UIT DEELNEMINGEN

|                                   | <i>Resultaat 2009</i> | <i>Resultaat 2008</i> |
|-----------------------------------|-----------------------|-----------------------|
| VOF Oostwaardhoeve                | -94                   | -113                  |
| Fresh Forward Holding BV          | -68                   | -141                  |
| Covaccine BV                      | 0                     | -10                   |
| Pepscan Systems BV                | -71                   | 4                     |
| Nsure Holding BV                  | 0                     | -46                   |
| Lactive BV                        | 0                     | 0                     |
| Totaal resultaat uit deelnemingen | -233                  | -306                  |

Het resultaat uit deelnemingen betreft het resultaat van tegen nettovermogenswaarde en tegen verkrijgingprijs gewaardeerde deelnemingen.

## 19 AANDEEL VAN DERDEN IN HET RESULTAAT

|                           | <i>Resultaat 2009</i> | <i>Resultaat 2008</i> |
|---------------------------|-----------------------|-----------------------|
| Aandeel van derden        | 0                     | 137                   |
| Totaal aandeel van derden | 0                     | 137                   |

De post aandeel van derden betreft het 44% belang van derden in Calendula Oil BV.

Bedragen \* € 1.000,-

### 2.3.6 Enkelvoudige balans

#### Na bestemming van het netto resultaat

| ACTIVA                               | 31-12-2009 | 31-12-2008 |
|--------------------------------------|------------|------------|
| VASTE ACTIVA                         |            |            |
| 20 Materiële vaste activa            | 299.957    | 285.840    |
| 21 Financiële vaste activa           | 107.892    | 115.005    |
| Totaal vaste activa                  | 407.849    | 400.845    |
| VLOTTENDE ACTIVA                     |            |            |
| 22 Voorraden                         | 47         | 67         |
| 23 Vorderingen en overlopende activa | 65.111     | 66.092     |
| 24 Liquide middelen                  | -5.541     | 10.534     |
| Totaal vlottende activa              | 59.617     | 76.693     |
| TOTAAL ACTIVA                        | 467.466    | 477.538    |
| PASSIVA                              |            |            |
| 25 Eigen vermogen                    | 269.377    | 258.597    |
| 26 Voorzieningen                     | 24.630     | 25.929     |
| 27 Langlopende schulden              | 109.557    | 113.762    |
| 28 Kortlopende schulden              | 63.902     | 79.250     |
| TOTAAL PASSIVA                       | 467.466    | 477.538    |

Bedragen \* € 1.000,-

**Enkelvoudige Winst- en verliesrekening**

|  | Resultaat 2009 | Resultaat 2008 |
|--|----------------|----------------|
| BATEN  | 120.493        | 127.465        |
| LASTEN   |                |                |
| Personele kosten   | 44.644         | 40.568         |
| Algemene kosten  | 51.178         | 55.881         |
| Specifieke kosten  | 18.472         | 18.719         |
| Totaal lasten  | 114.294        | 115.168        |
| Overige baten en lasten                                      |                | 0              |
| BEDRIJFSRESULTAAT  | 6.199          | 12.297         |
| Financiële baten en lasten                                   | -2.886         | -1.182         |
| RESULTAAT UIT GEWONE BEDRIJFSUITOEFENING<br>VOOR BELASTINGEN | 3.313          | 11.115         |
| Belastingen uit gewone bedrijfsuitoefening                   | 0              | 0              |
| Resultaat uit deelnemingen                                   | 7.467          | 3.249          |
| RESULTAAT UIT GEWONE BEDRIJFSUITOEFENING<br>NA BELASTINGEN   | 10.780         | 14.364         |
| Aandeel van derden   | 0              | 0              |
| Buitengewone baten en lasten                                 | 0              | 0              |
| NETTO RESULTAAT  | 10.780         | 14.364         |

**Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening****Algemeen**

Voor zover niet anders vermeld, zijn de in de toelichting op de geconsolideerde jaarrekening opgenomen grondslagen tevens van toepassing op de enkelvoudige jaarrekening.

**20 MATERIËLE VASTE ACTIVA**

|                                      | <i>Bedrijfs-<br/>terreinen</i> | <i>Bedrijfs-<br/>gebouwen</i> | <i>Vaste<br/>inrichting<br/>bedrijfs-<br/>gebouwen</i> | <i>Apparatuur<br/>en<br/>inventaris</i> | <i>Werk in<br/>uitvoering</i> | <i>Totaal</i> |
|--------------------------------------|--------------------------------|-------------------------------|--|---|-------------------------------|---------------|
| Boekwaarde 31-12-2008                | 101.620                        | 159.552                       | 66   | 4.294                                   | 20.308                        | 285.840       |
| Investeringsen                       | 2.080                          | 37.143                        | 26   | 1.565                                   | -10.501                       | 30.313        |
| Desinvesteringen*                    | 343                            | 0                             | 0  | 43                                      | 0                             | 386           |
| Afschrijvingen                       | 0                              | 9.596                         | 6  | 1.697                                   | 0                             | 11.299        |
| Bijzondere waardeverminderingen      | 0                              | 4.511                         | 0  | 0                                       | 0                             | 4.511         |
| Boekwaarde 31-12-2009                | 103.357                        | 182.588                       | 86   | 4.119                                   | 9.807                         | 299.957       |
| Aanschaffingswaarde 31-12-2008       | 101.620                        | 241.030                       | 147  | 23.720                                  | 20.308                        | 386.825       |
| Aanschaffingen 2009                  | 2.080                          | 37.143                        | 26   | 1.565                                   | -10.501                       | 30.313        |
| Aanschafwaarde desinvesteringen 2009 | 343                            | 0                             | 73   | 5.993                                   | 0                             | 6.409         |
| Aanschafwaarde 31-12-2009            | 103.357                        | 278.173                       | 100  | 19.292                                  | 9.807                         | 410.729       |
| Cumulatieve afschrijvingen           | 0                              | 72.416                        | 14   | 15.030                                  | 0                             | 87.460        |
| Cumulatieve waardeverminderingen     | 0                              | 23.169                        | 0  | 143                                     | 0                             | 23.312        |
| Boekwaarde 31-12-2009                | 103.357                        | 182.588                       | 86   | 4.119                                   | 9.807                         | 299.957       |
| * Desinvesteringen waarvan:          |                                |                               |  |   |                               |               |
| - Aanschaffingsprijs                 | 343                            | 0                             | 73   | 5.993                                   | 0                             | 6.409         |
| - Afschrijvingen                     | 0                              | 0                             | 73   | 5.950                                   | 0                             | 6.023         |
| Totaal desinvesteringen              | 343                            | 0                             | 0  | 43                                      | 0                             | 386           |

De toevoeging aan de post werk in uitvoering voor investeringen in gebouwen in 2009 bedroeg € 22,2 mln. en de onttrekking € 32,2 mln. De overige mutaties op de post werk in uitvoering betreft investeringen en onttrekkingen in apparatuur.

In de toevoeging aan de post werk in uitvoering is naast een aantal kleinere bouwprojecten het Strategisch Nieuwbouw Plan (€ 4,0 mln. Radix en € 1,2 mln. infrastructuur), Nieuwbouw CVI (€ 2,5 mln.), RIKILT kantoor- en labgebouwen (€ 9,7 mln.), kantoren PPO Bleiswijk (€ 1,7 mln.) en gebouwinstallaties Lelystad (€ 1,4 mln.) verwerkt.

Opgeleverd zijn onder meer RIKILT kantoor- en labgebouwen (€ 9,7 mln.), vernieuwbouw RIKILT (€ 8,5 mln.), VWA vernieuwbouw (€ 6,4 mln.), het Strategisch Nieuwbouw Plan (€ 4,0 mln. Radix en € 1,8 mln. Technotron / Biotron) en kantoren PPO Bleiswijk (€ 1,7 mln.).

Het onroerend goed van Stichting DLO is verzekerd voor € 473,6 mln. (peildatum 1-2-2010). De WOZ-waarde bedraagt € 261,2 mln. (peildatum 1-1-2009).

Bedragen \* € 1.000,-

## 21 FINANCIËLE VASTE ACTIVA

|                                       | 31-12-2009     | 31-12-2008     |
|---------------------------------------|----------------|----------------|
| Deelnemingen in groepsmaatschappijen  | 26.525         | 7.703          |
| Vorderingen op groepsmaatschappijen   | 8.130          | 30.221         |
| Vorderingen op gelieerde partijen     | 100            | 0              |
| Vordering op het ministerie van LNV   | 73.137         | 77.081         |
| <b>Totaal financiële vaste activa</b> | <b>107.892</b> | <b>115.005</b> |

De post deelnemingen in groepsmaatschappijen is ten opzichte van 2008 gestegen door juridische fusie met DLO Holding BV. De dochters van DLO Holding BV zijn per 31 december 2009 de dochters van Stichting DLO.

| Omschrijving                              | Boekwaarde<br>31-12-2008 | Investerings /<br>desinvestering | Overige<br>mutaties | Afwaardering | Resultaat<br>2009 | Boekwaarde<br>31-12-2009 |
|---|--------------------------|----------------------------------|---------------------|--------------|-------------------|--------------------------|
| Alterra BV                                | 0                        | 2.766                            |                     |              | 2.529             | 5.295                    |
| Agrotechnology & Food Innovations BV      | 0                        | -20.010                          |                     |              | -1.126            | -21.136                  |
| Landbouw-Economisch Instituut (LEI)<br>BV | 0                        | 16.494                           |                     |              | 2.260             | 18.754                   |
| PPO BV                                    | 0                        | 3.115                            |                     |              | 880               | 3.995                    |
| Plant Research International BV           | 0                        | 12.502                           |                     |              | 1.208             | 13.710                   |
| Livestock Research BV                     | 0                        | 1.585                            |                     |              | -581              | 1.004                    |
| IMARES BV                                 | 0                        | 3.341                            |                     |              | 554               | 3.895                    |
| DLO Holding Wageningen BV                 | 0                        | 18                               |                     |              | 991               | 1.009                    |
| DLO Holding BV                            | 7.703                    | -7.703                           |                     |              | 0                 | 0                        |
| Afronding                                 |                          |                                  |                     |              |                   | -1                       |
| <b>Totaal</b>                             | <b>7.703</b>             | <b>12.108</b>                    | <b>0</b>            | <b>0</b>     | <b>6.715</b>      | <b>26.525</b>            |

De post vorderingen op groepsmaatschappijen is ten opzichte van 2008 gedaald door juridische fusie met DLO Holding BV. De vordering van DLO Holding BV is per 31 december 2009 een vordering van Stichting DLO.

| Omschrijving                         | Boekwaarde<br>31-12-2008 | Mutatie        | Boekwaarde<br>31-12-2009 |
|--------------------------------------|--------------------------|----------------|--------------------------|
| DLO Holding BV                       | 30.221                   | -30.221        | 0                        |
| Agrotechnology & Food Innovations BV | 0                        | 8.130          | 8.130                    |
| <b>Totaal</b>                        | <b>30.221</b>            | <b>-22.091</b> | <b>8.130</b>             |

De vordering op gelieerde partijen is als volgt opgebouwd

| Omschrijving     | Boekwaarde<br>31-12-2008 | Mutatie    | Boekwaarde<br>31-12-2009 |
|------------------|--------------------------|------------|--------------------------|
| Nsure Holding BV | 0                        | 100        | 100                      |
| <b>Totaal</b>    | <b>0</b>                 | <b>100</b> | <b>100</b>               |

Bedragen \* € 1.000,-

De vordering op het ministerie van LNV bestaat uit een drietal bedragen:

| <i>Omschrijving</i>  | <i>Totaal</i>  | <i>Rente</i> | <i>Cumulatieve<br/>aflossing</i> | <i>Langlopend</i> | <i>Kortlopend</i> |
|--|----------------|--------------|----------------------------------|-------------------|-------------------|
| Overdracht gebouwen en terreinen<br>ivm verzelfstandiging van DLO    | 83.949         | 0%           | 30.799                           | 50.350            | 2.800             |
| Overdracht gebouwen en terreinen<br>ivm integratie Praktijkonderzoek | 28.702         | 0%           | 8.850                            | 18.896            | 957               |
| Overdracht gebouwen en terreinen<br>IAC en ILRI                      | 5.627          | 0%           | 1.548                            | 3.891             | 188               |
| <b>Totaal</b>  | <b>118.278</b> | <b>0%</b>    | <b>41.197</b>                    | <b>73.137</b>     | <b>3.945</b>      |

Het deel van de vordering dat jaarlijks vervalt, bedraagt € 3,9 mln. en is verwerkt onder de overige vorderingen.

## 22 VOORRADEN

|                     | <u>31-12-2009</u> | <u>31-12-2008</u> |
|---------------------|-------------------|-------------------|
| Vorraden            |                   |                   |
| Handelsvoorraad     | 47                | 67                |
| Subtotaal voorraden | <u>47</u>         | <u>67</u>         |

Bedragen \* € 1.000,-

## 23 VORDERINGEN EN OVERLOPENDE ACTIVA

|  | 31-12-2009 | 31-12-2008 |
|--|------------|------------|
| Debiteuren   | 3.097      | 3.818      |
| Debiteuren groepsmaatschappijen                    | 0          | 0          |
| Debiteuren gelieerde partijen                      | 0          | 0          |
| Af: Voorziening voor mogelijk oninbare vorderingen | -251       | -138       |
| Totaal debiteuren                                  | 2.846      | 3.680      |
| Kosten uitgevoerde werkzaamheden i.o.v. derden     | 35.458     | 34.403     |
| Af: Gedeclareerde termijnen                        | 26.394     | 29.505     |
| Opdrachten van derden, geen LNV                    | 9.064      | 4.898      |
| Af: verwachte verliezen                            | -1.200     | -513       |
| Verwerkt onder kortlopende schulden                | -1.807     | 9.192      |
| Nog te factureren projectkosten                    | 6.057      | 13.577     |
| Voorschotten                                       | 329        | 317        |
| Te vorderen BTW                                    | -1.331     | 0          |
| Vorderingen op groepsmaatschappijen                | 41.509     | 37.716     |
| Vorderingen op gelieerde partijen                  | 6.809      | 2.828      |
| Overlopende activa                                 | 4.701      | 3.781      |
| Overig   | 4.191      | 4.193      |
| Totaal voorschotten en overlopende activa          | 56.208     | 48.835     |
| Totaal vorderingen en overlopende activa           | 65.111     | 66.092     |

Onderhanden werk omvat het saldo van toegerekende projectkosten minus gedeclareerde termijnen. De post wordt gecorrigeerd voor een voorziening voor verwachte verliezen. Toerekening van het resultaat vindt plaats volgens de percentage of completion methode. Maatstaf hierbij is de mate van realisatie van de geprognosticeerde kosten. Verliezen op projecten worden direct genomen.

Het saldo opdrachten van derden bestaat uit projecten met een positief saldo (de waarde van het verrichte werk groter is dan de gedeclareerde termijnen) en projecten met een negatief saldo (de waarde van de gedeclareerde termijnen overtreft de waarde van het verrichte werk). De projecten met een negatief saldo zijn verwerkt onder de kortlopende schulden.

De post vorderingen op gelieerde partijen zijn vorderingen op Wageningen University. Het betreft kortlopende posities in rekening courant die maandelijks onderling worden afgerekend.



Bedragen \* € 1.000,-

## 24 LIQUIDE MIDDELEN

|                          | 31-12-2009 | 31-12-2008 |
|--------------------------|------------|------------|
| Kas                      | 19         | 21         |
| Bank (incl. kruisposten) | -5.560     | 10.513     |
| Deposito                 | 0          | 0          |
| Totaal liquide middelen  | -5.541     | 10.534     |

De liquiditeit is gedaald met € 16,1 mln. Deze daling kan als volgt worden gedecomposeerd:

|  |              |
|--|--------------|
| - Netto resultaat  | € 10,8 mln.  |
| - Toename onroerend goed (saldo van investeringen, desinvesteringen en afschrijvingen) | € -14,2 mln. |
| - Mutatie voorzieningen  | € -1,3 mln.  |
| - Aflossing van de langlopende schulden  | € 21,8 mln.  |
| - Ontwikkeling van het werkkapitaal  | € -14,4 mln. |
| - Resultaat uit niet geconsolideerde deelnemingen                                      | € -18,8 mln. |

De mutatie in de aflossing van de langlopende schulden wordt met name veroorzaakt door een afname van de vorderingen op de groepsmaatschappijen (als gevolg van de juridische fusie met DLO Holding BV).

De post resultaat uit niet geconsolideerde deelnemingen is ten opzichte van 2008 gemuteerd door de juridische fusie met DLO Holding BV. De dochters van DLO Holding BV zijn door deze juridische fusie per 31 december 2009 de dochters van Stichting DLO (zie verloopoverzicht opgenomen onder de financiële vaste activa) geworden.

### Schatkistbankieren

Stichting DLO dient op basis van 'Eerste wijzigingsbesluit aanwijzingsbesluit rechtspersonen met een beperkte kasbeheerfunctie', d.d. 10 december 2007, deel te nemen aan Schatkistbankieren. Deze deelname geldt alleen voor de publieke middelen en zal ingaan op 1 april 2010.

Het saldo liquide middelen staat vrij ter beschikking.

Bedragen \* € 1.000,-

## 25 EIGEN VERMOGEN

|                      | <i>Algemene reserve</i> | <i>Totaal</i> |
|----------------------|-------------------------|---------------|
| Saldo per 31-12-2008 | 258.597                 | 258.597       |
| Resultaatbestemming  | 10.780                  | 10.780        |
| Toevoeging reserve   | 0                       | 0             |
| Onttrekking reserve  | 0                       | 0             |
| Saldo per 31-12-2009 | 269.377                 | 269.377       |

Het positieve netto resultaat van € 10,8 mln. over het verslagjaar is geheel ten gunste van de algemene reserve verwerkt.

## 26 VOORZIENINGEN

|                                 | <i>Stand per<br/>31-12-2008</i> | <i>Dotatie</i> | <i>Onttrekking</i> | <i>Vrijval</i> | <i>Stand per<br/>31-12-2009</i> |
|---------------------------------|---------------------------------|----------------|--------------------|----------------|---------------------------------|
| WW-verplichtingen               | 1.500                           | 847            | 372                | 232            | 1.743                           |
| WAO                             | 83                              | 0              | 5                  | 76             | 2                               |
| Overige personele voorzieningen | 4.867                           | 481            | 575                | 30             | 4.743                           |
| Reorganisatiekosten             | 17.979                          | 3.727          | 5.064              | 0              | 16.642                          |
| Product- / contractrisico's     | 1.500                           | 0              | 0                  | 0              | 1.500                           |
| Groot onderhoud                 | 0                               | 0              | 0                  | 0              | 0                               |
| Overige materiële voorzieningen | 0                               | 0              | -1                 | 1              | 0                               |
| Totaal voorzieningen            | 25.929                          | 5.055          | 6.015              | 339            | 24.630                          |

Specificatie van de looptijd van de voorzieningen:

|  | <i>31-12-2009</i> | <i>31-12-2008</i> |
|--|-------------------|-------------------|
| Kortlopend (vervallend binnen 1 jaar)      | 5.585             | 2.244             |
| Langlopend (vervallend tussen 1 en 5 jaar) | 9.546             | 15.196            |
| Langlopend (vervallend na 5 jaar)          | 9.499             | 8.489             |
| Totaal voorzieningen                       | 24.630            | 25.929            |

Onder de reorganisatiekosten is onder meer de voorziening voor het herstructureringsplan 'Focus 2006' verwerkt. In 2009 is aan deze voorziening een bedrag van € 4,5 mln. onttrokken. Verder is onder de reorganisatiekosten de voorziening Praktijkonderzoek verwerkt. Aan deze voorziening is een bedrag van € 0,3 mln. onttrokken.

Bedragen \* € 1.000,-

## 27 LANGLOPENDE SCHULDEN

|                                       | Stand per<br>31-12-2008 | Toename<br>schuld | Afname schuld | Stand per<br>31-12-2009 |
|---------------------------------------|-------------------------|-------------------|---------------|-------------------------|
| Schuld aan LNV                        | 111.741                 | 0                 | 3.944         | 107.797                 |
| Meerjarenspaarmodel                   | 483                     | 7                 | 44            | 446                     |
| Overige langlopende schulden          | 1.538                   | 0                 | 224           | 1.314                   |
| <b>Subtotaal langlopende schulden</b> | <b>113.762</b>          | <b>7</b>          | <b>4.212</b>  | <b>109.557</b>          |
| Financiële leaseverplichtingen        | 0                       | 0                 | 0             | 0                       |
| <b>Totaal langlopende schulden</b>    | <b>113.762</b>          | <b>7</b>          | <b>4.212</b>  | <b>109.557</b>          |

De schuld aan het ministerie van LNV bestaat uit een drietal leningen:

| Omschrijving   | Totaal         | Rente | Cumulatieve<br>aflossing | Langlopend     | Kortlopend   |
|--|----------------|-------|--------------------------|----------------|--------------|
| Overdracht gebouwen en terreinen<br>ivm verzelfstandiging van DLO    | 135.408        | 4,50% | 47.598                   | 85.010         | 2.800        |
| Overdracht gebouwen en terreinen<br>ivm integratie Praktijkonderzoek | 28.701         | 5,20% | 8.849                    | 18.895         | 957          |
| Overdracht gebouwen en terreinen<br>IAC en ILRI                      | 5.627          | 5,00% | 1.547                    | 3.892          | 188          |
| <b>Totaal</b>  | <b>169.736</b> |       | <b>57.994</b>            | <b>107.797</b> | <b>3.945</b> |

De jaarlijkse lineaire aflossing van deze leningen bedraagt € 3,9 mln. en is verwerkt onder de overige kortlopende schulden. Van het langlopende deel heeft een bedrag van € 15,8 mln. een looptijd korter dan vijf jaar.

Aanvullende informatie met betrekking tot de overige langlopende schulden:

|                                   | Lening       | Rente                        | Looptijd<br>in jaren | Cumulatieve<br>aflossing | Langlopend   | Kortlopend |
|-----------------------------------|--------------|------------------------------|----------------------|--------------------------|--------------|------------|
| Rabobank Vallei en Rijn           | 375          | 3,60%                        | 10                   | 150                      | 188          | 37         |
| Stichting Restaurant v/d Toekomst | 1.871        | 10 jaars<br>funding<br>+0,2% | 10                   | 559                      | 1.126        | 186        |
| <b>Totaal</b>                     | <b>2.246</b> |                              |                      | <b>709</b>               | <b>1.314</b> | <b>223</b> |

Van het langlopende deel heeft een bedrag van € 0,9 mln. een looptijd korter dan vijf jaar.

Bedragen \* € 1.000,-

## 28 KORTLOPENDE SCHULDEN

|  | 31-12-2009    | 31-12-2008    |
|--|---------------|---------------|
| Vooruitontvangen van derden                | 22.977        | 11.464        |
| Vooruitontvangen van derden (OHW)          | -1.807        | 9.192         |
| Schulden leveranciers                      | 2.424         | 2.926         |
| Schulden leveranciers groepsmaatschappijen | 0             | 0             |
| Schulden leveranciers gelieerde partijen   | 0             | 0             |
| Te betalen belastingen                     | 5.413         | 4.448         |
| Schulden aan groepsmaatschappijen          | 8.739         | 22.488        |
| Schulden aan gelieerde partijen            | 0             | 1.879         |
| Nog uit te voeren onderzoek LNV            | 818           | 1.233         |
| Overlopende passiva                        | 6.229         | 7.029         |
| Overig                                     | 19.109        | 18.591        |
| <b>Totaal kortlopende schulden</b>         | <b>63.902</b> | <b>79.250</b> |

Onder de overige schulden is onder andere het per balansdatum aan het personeel verschuldigde vakantiegeld (€ 6,0 mln.) en de nog niet opgenomen vakantiedagen (€ 5,1 mln.) verwerkt. De jaarlijkse lineaire aflossing van de langlopende schuld aan het ministerie van LNV ad € 3,9 mln., het kortlopende deel van de overige langlopende leningen (€ 0,2 mln.) zijn eveneens verwerkt onder de overige schulden. De af te dragen loonheffing en sociale lasten zijn verwerkt onder de te betalen belastingen.

De schuld aan gelieerde partijen is als volgt opgebouwd:

| Omschrijving          | Boekwaarde<br>31-12-2008 | Mutatie       | Boekwaarde<br>31-12-2009 |
|-----------------------|--------------------------|---------------|--------------------------|
| Wageningen University | 1.879                    | -1.879        | 0                        |
| <b>Totaal</b>         | <b>1.879</b>             | <b>-1.879</b> | <b>0</b>                 |

De post schulden aan Wageningen University betreft kortlopende posities in rekening courant die regelmatig onderling worden afgerekend.

De kortlopende schuld aan groepsmaatschappijen betreft kortlopende posities in rekening courant die regelmatig onderling worden afgerekend. Verder is in deze post een bedrag van € 4,7 mln. verwerkt voor liquide middelen van instituten die via de centrale treasury op deposito's zijn uitgezet.

### • Niet in de balans opgenomen verplichtingen en rechten (enkelvoudig)

Ultimo 2009 zijn er geen bedragen verpand. Wel heeft Stichting DLO een borgstelling aan haar dochters afgegeven voor de Europese Commissie voor een bedrag van € 9,5 mln., waarvan een bedrag van € 7,2 mln. door Wageningen University is overgenomen.

Aangegane verplichtingen ter zake van investering- en renovatieverplichtingen en operational lease bedroegen ultimo 2009 € 2,9 mln. De hierin begrepen termijnen die binnen één jaar vervallen, bedragen € 2,8 mln. De termijnen die tussen één en vijf jaar vervallen, bedragen € 0,1 mln.

| <i>Omschrijving</i> | <i>Totaal bedrag<br/>verplichtingen</i> | <i>Waarvan vervallend<br/>binnen 1 jaar</i> | <i>Waarvan vervallend<br/>tussen 1 en 5 jaar</i> | <i>Waarvan vervallend<br/>na 5 jaar</i> |
|---------------------|---|---|--|---|
| Investerings        | 2.456                                   | 2.456                                       | 0  | 0                                       |
| Leaseverplichtingen | 99                                      | 32  | 67   | 0                                       |
| Renovatie           | 345                                     | 345   | 0  | 0                                       |
| Totaal              | 2.900                                   | 2.833                                       | 67   | 0                                       |

In het kader van het Strategisch Nieuwbouw Plan heeft Stichting DLO voor een totaalbedrag van € 0,5 mln. aan bankgaranties van derden ontvangen.

De octrooi- en licentierechten, varkensrechten en melkquota zijn om niet verkregen dan wel overeenkomstig de waarderinggrondslagen op nul gewaardeerd.

DLO heeft de samenwerking in het BioSciencepark beëindigd. Over de financiële afwikkeling van dit project is met de andere partners nog geen overeenstemming bereikt.

Stichting DLO beschikt op balansdatum over een kredietfaciliteit van € 1,8 mln.

### **2.3.7 Overige gegevens**

- **Bestemming resultaat**

De statuten van Stichting DLO bevatten geen bepaling over de wijze van winstbestemming. Het College van Bestuur van Stichting DLO stelt voor om het positieve netto resultaat van € 10,8 mln. aan de algemene reserve toe te voegen.

- **Gebeurtenissen na balansdatum**

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum, die leiden tot aanpassing van of vermelding in de jaarrekening.

## • Accountantsverklaring

Aan het College van Bestuur en de Raad van Toezicht van Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek.

### Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de in dit verslag opgenomen jaarrekening 2009 van Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek te Wageningen bestaande uit de geconsolideerde en enkelvoudige balans per 31 december 2009 en de geconsolideerde en enkelvoudige exploitatierekening over 2009 met de toelichting gecontroleerd.

#### *Verantwoordelijkheid van het bestuur*

Het bestuur van de entiteit is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. Tevens is het bestuur van de entiteit verantwoordelijk voor de financiële rechtmatigheid van de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties. Dit houdt in dat deze bedragen in overeenstemming dienen te zijn met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen.

Deze verantwoordelijkheden omvatten onder meer: het ontwerpen, invoeren en in stand houden van een intern beheersingssysteem relevant voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat, zodanig dat deze geen afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten bevat en voor de naleving van de relevante wet- en regelgeving, het kiezen en toepassen van aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving en het maken van schattingen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn.

#### *Verantwoordelijkheid van de accountant*

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht en het Controleprotocol DLO 2009. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controleinformatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De keuze van de uit te voeren werkzaamheden is afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten. In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat alsmede het voor de naleving van de betreffende wet en regelgeving relevante interne beheersingssysteem, teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn maar die niet tot doel hebben een oordeel te geven over de effectiviteit van het interne beheersingssysteem van de entiteit. Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van schattingen die het bestuur van de entiteit heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

#### *Oordeel*

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek per 31 december 2009 en van het resultaat over 2009 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties over 2009 voldoen aan de eisen van financiële rechtmatigheid. Dit houdt in dat deze bedragen in overeenstemming zijn met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals die in het Controleprotocol DLO 2009 zijn vermeld.

---

*Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften en/of voorschriften van regelgevende instanties*  
Op grond van de wettelijke verplichting ingevolge artikel 2:393 lid 5 onder e BW melden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391 lid 4 BW.

Utrecht, 25 mei 2010  
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel ondertekend door:

drs. Th.A.J.C. Snepvangers RA

Bedragen \* € 1000,-

## 2.3.8 Bijlagen

### • Bijlage 1 Overzicht aan- en verkoop onroerend goed

| <i>Grond, terrein en infrastructuur</i>    | <i>HA</i> | <i>Aankoop</i> | <i>Verkoop</i> | <i>Briefnummer</i> |
|--|-----------|----------------|----------------|--------------------|
| Lelystad (Elandweg)                        | 27,48     | 2.080          |                | DK.2009/1286       |
| Lelystad (Edelhertweg) *                   | 6,75      |                | 343            | DK.2007/1042       |
| Subtotaal grond, terrein en infrastructuur |           | 2.080          | 343            |                    |
| <i>Gebouwen</i>                            |           | <i>Aankoop</i> | <i>Verkoop</i> | <i>Briefnummer</i> |
| n.v.t.                                     |           |                |                |                    |
| Subtotaal gebouwen                         |           | 0              | 0              |                    |
| Totaal                                     |           | 2.080          | 343            |                    |
| * Lelystad (Edelhertweg):                  |           |                |                |                    |
| Verkoopopbrengst                           | 1.147     |                |                |                    |
| Boekwaarde                                 | 343       |                |                |                    |
| Boekwinst (t.g.v. algemene reserve)        | 804       |                |                |                    |



• **Bijlage 2 Verantwoording LNV gelden managementcontract 2009**

*Subsidieverlening Stichting DLO 2009*

|  |         |  |
|--|---------|--|
| Kennisbasis  | 32.916  |  |
| ICRA   | 230     |  |
| Phytophthora   | 1.290   |  |
| Potato Genome Sequencing Consortium                  | 750     |  |
| ERA-projecten  | 49      |  |
| Beleidsondersteunend onderzoek                       | 53.180  |  |
| NAP-gelden   | 1.329   |  |
| Prioriteiten Minister                                | 3.150   |  |
| Wettelijke onderzoeksTaken                           | 42.112  |  |
| Additionele projecten                                | 23.432  |  |
|  | <hr/>   |  |
| LNV-geld   | 158.438 |  |
| Overige bedragen                                     |         |  |
| - KB – Compensatie aflossing lening                  | 2.800   |  |
| - KB – Compensatie aflossing lening PO               | 957     |  |
| - KB – Compensatie lening IAC/ILRI                   | 188     |  |
| - Correctie vraaguitval i.v.m. kwijtschelding lening | -56     |  |
| - BTW  | 29.663  |  |
| - Trekkingsrechten PT                                | -1.000  |  |
| - Betaling via laser/honingregeling                  | -161    |  |
|  | <hr/>   |  |
| Totaal subsidieverlening Stichting DLO 2009          | 190.828 | Brief met kenmerk TRCDKII/2009/2669    |
| Subsidieverlening LNV verwerkt via balans            |         |  |
| Compensatie aflossing lening LNV-deel DLO            | 2.800   | Balanspost LNV vordering               |
| Compensatie aflossing lening LNV-deel PO             | 957     | Balanspost LNV vordering               |
| Compensatie aflossing lening LNV-deel IAC/ILRI       | 188     | Balanspost LNV vordering               |
| BTW DLO  | 29.663  | Afloop via balans                      |
|  | <hr/>   |  |
| Subsidieverlening LNV verwerkt via balans            | 33.608  |  |
|  | <hr/>   |  |
| Te verantwoorden baten LNV                           | 157.221 |  |
| Mut. nog uit te voeren onderzoek LNV                 | -457    | Balanspost nog uit te voeren onderzoek |
| HCU-gelden - vooruitontvangen bedragen               | -671    |  |
| Overig verantwoord onder LNV baten                   | 0       |  |
|  | <hr/>   |  |
| Verantwoorde baten jaarrekening Stichting DLO        | 156.093 |  |

## 2.4 Bezoldiging

### Overzicht bezoldigingen

|                         |                                       | 2009                             |                                       |         | 2008 <sup>1)</sup> |                                       |         |
|-------------------------|---------------------------------------|----------------------------------|---------------------------------------|---------|--------------------|---------------------------------------|---------|
|                         |                                       | Belastbaar<br>loon <sup>2)</sup> | Voorz. tbv.<br>beloning op<br>termijn | Totaal  | Belastbaar<br>loon | Voorz. tbv.<br>beloning op<br>termijn | Totaal  |
| <b>Raad van Bestuur</b> |                                       |                                  |                                       |         |                    |                                       |         |
| Dijkhuizen A.A.         | voorzitter                            | 278.296                          | 73.138                                | 351.434 | 264.062            | 64.918                                | 328.980 |
| Breukink I.J.J.H.       | lid                                   | 187.968                          | 74.480                                | 262.448 | 184.171            | 72.167                                | 256.338 |
| Kropff, M.J.            | rector magnificus,<br>vice voorzitter | 222.785                          | 53.108                                | 275.893 | 207.030            | 50.918                                | 257.948 |
| <b>Overige</b>          |                                       |                                  |                                       |         |                    |                                       |         |
|                         | directeur                             | 151.431                          | 37.852                                | 189.283 | 162.829            | 44.903                                | 207.732 |
|                         | directeur                             | 164.180                          | 36.989                                | 201.169 |                    |                                       |         |
|                         | hoogleraar                            | 153.319                          | 38.769                                | 192.088 |                    |                                       |         |

<sup>1)</sup> Naar aanleiding van een nadere toelichting van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is de grondslag voor deze rapportage aangepast. De werknemerspremies pensioenen zijn aan de bezoldigingsbedragen van zowel 2008 als 2009 toegevoegd.

<sup>2)</sup> In de kolom belastbaar loon is het belastbaar loon opgenomen, vermeerderd met stortingen in het kader van aanvullende individuele pensioenregelingen die ten laste van het salaris van de werknemer zijn gedaan. In de kolom voorzieningen ten behoeve van beloning op termijn zijn de overige pensioenpremies en de premies in verband met levensloopregelingen opgenomen.

Bedragen omgerekend naar volledig dienstverband. In 2008 en 2009 zijn geen ontsluitkeringen betaald die leiden tot vermelding conform de WOPT. De leden van de Raad van Bestuur ontvangen, evenals andere directeuren, een deel van hun salaris in de vorm van een prestatiebeloning, gerelateerd aan specifieke jaarlijkse vastgestelde targets c.q. prestatie-indicatoren.

De bezoldiging van de Raad van Bestuur wordt verdeeld tussen Wageningen University, Stichting Van Hall Larenstein en Stichting DLO op basis van de verdeelsleutel 46%/8%/46%, de bezoldiging van de Raad van Toezicht wordt verdeeld tussen Wageningen University en Stichting DLO. Dit betekent dat de bezoldiging van de leden van de Raad van Bestuur over 2009 als volgt is opgebouwd:

|                   | Wageningen University | Stichting Van Hall Larenstein | Stichting DLO | Totaal  |
|-------------------|-----------------------|-------------------------------|---------------|---------|
| Dijkhuizen A.A.   | 161.660               | 28.114                        | 161.660       | 351.434 |
| Breukink I.J.J.H. | 120.726               | 20.996                        | 120.726       | 262.448 |
| Kropff M.J.       | 126.911               | 22.071                        | 126.911       | 275.893 |

|                          |                          | 2009    | 2008   |
|--------------------------|--------------------------|---------|--------|
| <b>Raad van Toezicht</b> |                          |         |        |
| Boer M. de               | voorzitter               | 19.403  | 18.952 |
| Duijn J.J. van           | vice voorzitter          | 12.127  | 12.161 |
| Depoele, L. Van          | lid                      | 20.213  | nihil* |
| Heemskerk, H.            | lid per 1 september 2009 | nihil** | –      |
| Maij-Weggen J.R.H.       | lid                      | 12.127  | 11.781 |
| Vink J.A.J.              | lid tot 1 september 2009 | 7.867   | 11.969 |

\* de bezoldiging over 2008 is in 2009 uitgekeerd.

\*\* de bezoldiging over 2009 wordt in 2010 uitgekeerd.

Bedragen omgerekend naar volledig dienstverband.

De leden van de Raad van Toezicht en de Raad van Bestuur vervullen dezelfde functie in respectievelijk de Raden van Toezicht en de Colleges van Bestuur van Wageningen University, Stichting DLO en Stichting Van Hall Larenstein.

# 3 Sociaal verslag

---

## 3.1 HRM in strategische plannen

De ambitie van Wageningen UR om dé Europese kennisinstelling te zijn binnen het domein van 'gezonde voeding en leefomgeving' en daarmee een belangrijke bijdrage te leveren aan de kwaliteit van leven, is ten aanzien van het HR-beleid onlosmakelijk verbonden met het centraal stellen van de kwaliteit van de medewerkers en de organisatie. In 2009 heeft zich dit onder andere vertaald in de verdere uitwerking en implementatie van de speerpunten Wervingskracht (incl. internationalisering), loopbaanbeleid Wetenschappelijk Personeel en verdere facilitering en ontwikkeling van het management. Ook wordt, ter stimulering van kwaliteit, gewerkt aan een vorm van individueel belonen (DLO) alsmede aan een loopbaantraject voor excellente onderzoekers (eveneens DLO).

### 3.1.1 Internationalisering

Het project Wervingskracht heeft in 2009 geresulteerd in het aantrekken van een recruitment-manager. Dit heeft geleid tot een meer doelgroepgerichte aanpak van de wervingsactiviteiten en het besluit om een sollicitant-volgsysteem (We Recruit) in te voeren. Het aantrekken van (internationaal) toptalent blijft een specifiek onderdeel van de wervingsactiviteiten waarbij intensiever gebruik maken van (internationale) netwerken, waaronder het alumni netwerk, de meest succesvolle manier lijkt te zijn. Ook dit jaar is weer deelgenomen aan diverse 'Career Events'. De 'werken bij'-site van Wageningen UR is volledig vernieuwd en vormt het centrale punt in het gemoderniseerde wervingsproces. Het introductiebeleid voor nieuwe (buitenlandse) medewerkers is meer gestructureerd door het regelmatig sturen van gerichte informatieve mails, introductiebijeenkomsten en ontbijtsessies met de Raad van Bestuur. Ook de ondersteuning bij het inreizen in Nederland is bij de (HRM) Expertgroep Buitenlanders goed belegd.

### 3.1.2 Loopbaanbeleid Wetenschappelijk Personeel

Een tweede speerpunt is de implementatie van het loopbaanbeleid Wetenschappelijk Personeel bij Wageningen University. Met het bieden van een aantrekkelijke loopbaan voor toptalent wordt beoogd kwaliteit binnen de organisatie te stimuleren en te behouden. Via transparante procedures en duidelijk geformuleerde criteria wordt aan nieuw wetenschappelijk toptalent en zittende high potentials de mogelijkheid geboden om door te stromen naar (uiteindelijk) een persoonlijk hoogleraarschap. Tevens is specifiek aandacht voor de positie van het reguliere wetenschappelijk personeel dat niet in het loopbaanbeleid WP instroomt.

### 3.1.3 Management

Naast het verder faciliteren van het management is ook begonnen met het opzetten van een basiskwalificatie voor leidinggeven (BKL). Middels speciaal daarvoor ontwikkelde trainingen worden leidinggevendenden op diverse niveaus beter voorbereid op hun nieuwe functie of rol binnen Wageningen UR. Daarnaast is voor de high potentials een Talent Development Programma ontwikkeld en heeft een groep van zestien personen dit programma met succes afgerond.

### 3.1.4 Individueel belonen

In het onderhandelaarsakkoord CAO DLO 2009-2010 is afgesproken dat onderzocht wordt op welke wijze medewerkers, meer dan nu het geval is, kunnen worden beloond op grond van kwaliteit en prestaties; dit ter bevordering van ondernemerschap van de medewerkers. Een werkgroep bereidt een rapport voor ten behoeve van nadere besluitvorming hierover.

### 3.1.5 Loopbaanbeleid DLO onderzoekers

Eveneens is in het onderhandelaarsakkoord CAO DLO 2009-2010 extra aandacht voor talent- en loopbaanontwikkeling voor excellente onderzoekers. Ook hiertoe is in 2009 een werkgroep ingericht om dit onderwerp nader uit te werken.

## **3.2 Ontwikkeling van medewerkers**

Wageningen UR faciliteert de ontwikkeling van haar medewerkers. Uitgangspunt is dat medewerkers zelf verantwoordelijk zijn voor het op peil houden of brengen van kennis en vaardigheden. Naast de ontwikkeling van managementprogramma's en -trainingen is in 2009 wederom expliciet aandacht besteed aan de verbetering van de kwaliteit van de R&O-gesprekken ondermeer door invoering van Engelstalige trainingen van R&O-gesprekken voor zowel medewerkers als leidinggevenden (Training Performance & Development Interviews). Inmiddels is ook de vindbaarheid van alle interne aanbieders van cursussen vergroot doordat die informatie nu op intranet bijeen is gebracht en op te vragen is via People /Loopbaan/Opleidingen. Enkele trainingen die lokaal binnen een Sciences Group zijn ontwikkeld zijn inmiddels ook opengesteld voor medewerkers uit de gehele organisatie zoals Projectmanagement en Leiderschap in innovatieprocessen.

## **3.3 CAO-ontwikkelingen**

In 2007 zijn er meerjarige CAO's afgesloten voor WU (looptijd 2,5 jaar) en VHL (looptijd 3 jaar). Voor DLO is in 2009 een nieuwe eenjarige CAO afgesloten. De in de CAO's geformuleerde kernpunten van het HRM-beleid zoals loopbaanbeleid en talentontwikkeling maken ook onderdeel uit van de speerpunten 2009. Daarnaast is voor DLO een aanvang gemaakt met het ontwikkelen van een vorm van individueel belonen eveneens ter stimulering van de kwaliteit en ondernemerschap van de medewerker. Tevens is in het onderhandelaarsakkoord specifiek aandacht voor moderne arbeidsverhoudingen. Hierbij is sprake van een ombuiging van meer generieke regelingen naar meer maatwerk afspraken met eigen keuzemogelijkheden voor de individuele medewerker.

## **3.4 Gezondheid en Welzijn**

### **3.4.1 Inleiding**

Wageningen UR heeft de ambitie om een goede werkgever te zijn die de medewerker centraal stelt. Dit betekent onder andere dat gestreefd wordt naar een optimaal welzijn- en gezondheidsbeleid. Om dat te kunnen verwezenlijken is een inspanning nodig vanuit meerdere disciplines op dit terrein. De kracht zit hierbij in de bundeling tot een integrale aanpak vanuit de disciplines Bedrijfsgeneeskunde, Bedrijfsmaatschappelijk werk, Arbeid- en Organisationskunde en HRM.

### **3.4.2 Verzuimbegeleiding**

Onderdeel van welzijn- en gezondheidsbeleid is een goede verzuimbegeleiding (preventief en curatief) ingeval dit (dreigend) verzuim wordt veroorzaakt door werkomstandigheden, werksfeer of een combinatie zijn van werk en privé. In de begeleiding van medewerkers die door ziekte moeten verzuimen, staat voorop dat de werkgever contact houdt met de zieke medewerker en alle acties onderneemt die een zo spoedig mogelijke terugkeer naar de organisatie en de eigen werkplek mogelijk maken. Ook van de verzuimende medewerker wordt verwacht dat hij/zij alles doet om weer aan de slag te kunnen.

Naast de individuele begeleiding is er een Sociaal medisch team (SMT) en soms een beleidssociaal-medisch team. Het SMT is een overleg tussen leidinggevende, HRM-adviseur, bedrijfsarts en bedrijfsmaatschappelijk werker waarin de diverse stappen rondom het ziekteverzuimproces van een werknemer op elkaar worden afgestemd. Bij beleidssociaal-medische teams staat niet de casuïstiek maar de grote lijn centraal.

### **3.4.3 Verzuimgegevens**

Zowel voor WU als DLO ligt het ziekteverzuimpercentage (ca. 3,3%) binnen de doelstelling, te weten een verzuimpercentage van maximaal 4%. VHL kent een verzuimpercentage van 5,6%. De beoogde doelstelling is nog niet gehaald, maar de cijfers laten ook dit jaar weer daling zien met bijna 0,5%-punt.

**Tabel Verzuimpercentages (exclusief zwangerschap)**

|                                | 2007 | 2008 | 2009 |
|--------------------------------|------|------|------|
| Stichting DLO                  | 3,1  | 3,3  | 3,3  |
| Wageningen University          | 2,8  | 3,3  | 3,2  |
| Hogeschool Van Hall Larenstein | 6,9  | 6,0  | 5,6  |
| Totaal Wageningen UR           | 3,2  | 3,5  | 3,4  |

Nadere verzuimgegevens zijn te vinden in bijlage 2 Sociaal verslag.

#### **3.4.4 Langdurig zieken**

Het aantal langdurig zieken is met ingang van het eerste kwartaal van 2006 geregistreerd op basis van de nieuwe regelgeving (WIA) waardoor er twee categorieën langdurig zieken zijn te onderscheiden, t.w. langer dan een jaar en langer dan twee jaar ziek. In 2009 waren 39 personen langdurig ziek, tegen 36 personen in 2008, waarvan acht personen langer dan twee jaar.

Uit de registratiegegevens van de studentenarts blijkt dat ook in 2009 het aantal RSI-klachten bij studenten is toegenomen. De oorzaak van de toename van het aantal studenten met RSI-klachten is niet duidelijk. Wel is het zo dat studenten zich in een redelijk vroeg stadium met klachten bij de studentenarts melden. De bedrijfsartsen daarentegen nemen geen toename waar van het aantal medewerkers met RSI-klachten of van RSI-gerelateerd verzuim.

#### **3.4.5 Bedrijfsmaatschappelijk Werk**

Het Bedrijfsmaatschappelijk Werk (BMW) draagt bij aan een goede balans tussen medewerker en organisatie. Kerntaken zijn hulpverlening, advies en consultatie, bijdragen aan beleidsontwikkeling en voorlichting en preventie. Werkstress en het herkennen en voorkomen daarvan is een belangrijk onderdeel van het geheel aan hulpvragen. In preventieve zin is daaraan aandacht geschonken door het verzorgen van twintig workshops, waarvan zeventien over werkstress, twee over omgaan met weerbarstige klanten en een workshop over algemene aspecten van communicatie.

Procentueel is het aantal nieuwe aanmeldingen in 2009 gelijk gebleven (298 = 4,6% van alle medewerkers) ten opzichte van 2008. De herkomst van de nieuw aangemelde cliënten is over alle organisatieonderdelen evenwichtig verdeeld. De hulpvragen betroffen werkstress en overspannenheid (39%, was 36%), samenwerkingsproblemen (19%, was 18%), mobiliteit en reorganisatie (9%, was 14%) en privéproblemen (14%, was 18%). In 2009 werd met 279 cliënten de behandeling afgerond; dit gebeurde voor 88% binnen zes gesprekken. Cliënten gebruiken het contact met BMW om een tijdige en adequate aanpak van hun situatie te bereiken waarbij veelal (70%) geen sprake is van ziekteverzuim. Daarmee beantwoordt het BMW aan de preventieve taakstelling die Wageningen UR voor het BMW heeft geformuleerd.

#### **3.4.6 Mediation**

Wageningen UR beschikt over een onafhankelijke en gecertificeerde mediator. In 2009 werden elf mediations uitgevoerd, tegen veertien in 2008, waarbij in bijna alle gevallen een door beide partijen onderschreven oplossing werd bereikt.

#### **3.4.7 Preventief medisch onderzoek (PMO) en Risico-inventarisatie en -evaluatie (RI&E)**

Een Preventief Medisch Onderzoek (PMO, voorheen PAGO) is bedoeld om gezondheidsrisico's vroegtijdig op te sporen en de werknemers bij het voorkómen van deze gezondheidsrisico's te begeleiden. De prioriteit ligt bij preventie van blootstelling aan risicofactoren. Als bij een (verdiepende) RI&E wordt geconstateerd dat een bepaald risico niet of onvoldoende wordt beheerst, dan worden preventieve maatregelen genomen. Met een gericht PMO

---

wordt mogelijke schade aan de gezondheid van medewerkers opgespoord en vervolgens adequate maatregelen genomen.

Voor de harmonisatie van de afzonderlijke gegevensbestanden, die de uitvoering van de keuringen ondersteunen, is in 2009 een technische oplossing gerealiseerd. Eind 2009 was deze in testfase.

#### **3.4.8 Cursusprogramma Gezondheidsbevordering**

Wageningen UR houdt zich actief bezig met het promoten van een gezonde leefstijl van medewerkers en studenten. In dit kader zijn ook afgelopen jaar, in samenwerking met het Sports Centre de Bongerd en de studentenarts, cursussen georganiseerd waaronder fitness voor mensen met KANS- en rugklachten en diverse vormen van ontspanningstrainingen. Het aantal deelnemers steeg dit jaar aanzienlijk (met ruim 25%), namelijk van 303 personen in 2008 naar 381 personen in 2009.

# Bijlage 1A Onderwijs Wageningen University

**Tabel 1 Overzicht bachelor- en masteropleidingen 2009/ 2010**

*Bachelor*

*Master*

**Opleidingen Biologie, Planten & Dieren**

Biologie (BBI)

Dierwetenschappen (BDW)

Plantenwetenschappen (BPW)

Animal Sciences (MAS)

Aquaculture and Fisheries (MAF)

Biology (MBI)

Organic Agriculture (MOA)

Plant Biotechnology (MPB)

Plant Sciences (MPS)

**Opleidingen Maatschappij & Economie**

Bedrijfs- en Consumentenwetenschappen (BBC)

Economie en Beleid (BEB)

Gezondheid en Maatschappij (BGM)

Internationale Ontwikkelingsstudies (BIN)

Toegepaste Communicatiewetenschap (BTC)

Applied Communication Science (MCS)

Food Quality Management (MFQ)

International Development Studies (MID)

Management of Agro-ecological Knowledge and Social Change (MAK)

Management, Economics and Consumer Studies (MME)

**Opleidingen Omgeving & Landschap**

Bodem, Water, Atmosfeer (BBW)

Bos- en Natuurbeheer (BBN)

Internationaal Land- en Waterbeheer (BIL)

Landschapsarchitectuur en Ruimtelijke Planning (BLP)

Milieukunde (BMK)

Climate Studies (MCL)

Environmental Sciences (MES)

Forest and Nature Conservation (MFN)

Geo-information Science (MGI)

Hydrology and Water Quality (MHW)

International Land and Water Management (MIL)

Landscape Architecture and Planning (MLP)

Leisure, Tourism and Environment (MLE)

Meteorology and Air Quality (MMA)

Soil Science (MSS)

Urban Environmental Management (MUE)

**Opleidingen Technologie & Voeding**

Agrotechnologie (BAT)

Biotechnologie (BBT)

Levensmiddelentechnologie (BLT)

Moleculaire levenswetenschappen (BMW)

Voeding en Gezondheid (BVG)

Agricultural and Bioresource Engineering (MAB)

Bioinformatics (MBF)

Biotechnology (MBT)

Food Safety (MFS)

Food Technology (MFT)

Molecular Sciences (MMS)

Nutrition and Health (MNH)



**Tabel 2 Aantal ingeschrevenen aan Wageningen University naar soort inschrijving: totaal aantal, aantal eerstejaars, aantal mannen en vrouwen, per 1 december 2009**

| <i>Inschrijvingsvormen</i> | <i>Man</i> | <i>Vrouw</i> | <i>Totaal</i> | <i>Eerstejaars</i> |              | <i>Eerstejaars<br/>Totaal</i> |
|----------------------------|------------|--------------|---------------|--------------------|--------------|-------------------------------|
|                            |            |              |               | <i>Man</i>         | <i>Vrouw</i> |                               |
| Student                    | 2.621      | 3.114        | 5.735         | 738                | 929          | 1.667                         |
| Student MSc-EC             | 0          | 1            | 1             | 0                  | 0            | 0                             |
| PhD Student                | 181        | 214          | 395           | 27                 | 20           | 47                            |
| Contractant                | 13         | 10           | 23            | 11                 | 8            | 19                            |
| Bijvakker                  | 39         | 57           | 96            | 29                 | 41           | 70                            |
| Toehoorder                 |            |              |               |                    |              |                               |
| Erasmus Student            | 66         | 89           | 155           | 63                 | 89           | 152                           |
| Exch. Student Other        | 3          | 9            | 12            | 3                  | 9            | 12                            |
| Totaal ingeschrevenen      | 2.923      | 3.493        | 6.417         | 871                | 1.096        | 1.967                         |

**Tabel 3 Aantal studenten aan Wageningen University naar studiefase: totaal aantal, aantal eerstejaars, aantal mannen en vrouwen, per 1 december 2009**

| <i>Inschrijvingsvormen</i> | <i>Man</i> | <i>Vrouw</i> | <i>Totaal</i> | <i>Eerstejaars</i> |              | <i>Eerstejaars<br/>Totaal</i> |
|----------------------------|------------|--------------|---------------|--------------------|--------------|-------------------------------|
|                            |            |              |               | <i>Man</i>         | <i>Vrouw</i> |                               |
| BSc                        | 1.551      | 1.669        | 3.220         | 456                | 564          | 1.020                         |
| Doctoraal                  | 18         | 16           | 34            |                    |              |                               |
| Geen                       | 15         | 6            | 21            |                    |              |                               |
| MSc                        | 1.036      | 1.422        | 2.458         | 282                | 365          | 647                           |
| Propedeuse                 | 1          | 1            | 2             |                    |              |                               |
| Totaal ingeschrevenen      | 2.621      | 3.114        | 5.735         | 738                | 929          | 1.667                         |

**Tabel 4 Aantal studenten bacheloropleidingen aan Wageningen University naar opleiding: totaal aantal, aantal eerstejaars, aantal mannen en vrouwen, per 1 december 2009**

| Opleiding   | Man   | Vrouw | Totaal | Eerstejaars |       | Eerstejaars<br>Totaal |
|---|-------|-------|--------|-------------|-------|-----------------------|
|   |       |       |        | Man         | Vrouw |                       |
| Agrotechnologie (BAT)                               | 65    | 5     | 70     | 15          | 3     | 18                    |
| Bedrijfs- en consumentenwetenschappen (BBC)         | 129   | 103   | 232    | 44          | 28    | 72                    |
| Biologie (BBI)                                      | 238   | 205   | 443    | 76          | 68    | 144                   |
| Bos- en natuurbeheer (BBN)                          | 113   | 70    | 183    | 40          | 28    | 68                    |
| Biologische productiewetenschappen (BBP)            | 3     | 4     | 7      |             |       |                       |
| Biotechnologie (BBT)                                | 119   | 48    | 167    | 32          | 15    | 47                    |
| Bodem, water, atmosfeer (BBW)                       | 113   | 52    | 165    | 39          | 24    | 63                    |
| Dierwetenschappen (BDW)                             | 95    | 194   | 289    | 19          | 65    | 84                    |
| Economie en beleid (BEB)                            | 43    | 16    | 59     | 11          | 5     | 16                    |
| Gezondheid en maatschappij (BGM)                    | 6     | 54    | 60     | 2           | 10    | 12                    |
| Internationaal land- en waterbeheer (BIL)           | 123   | 56    | 179    | 38          | 20    | 58                    |
| Internationale ontwikkelingsstudies (BIN)           | 74    | 219   | 293    | 24          | 71    | 95                    |
| Landschaparchitectuur en ruimtelijke planning (BLP) | 131   | 89    | 220    | 33          | 26    | 59                    |
| Levensmiddelentechnologie (BLT)                     | 75    | 116   | 191    | 19          | 39    | 58                    |
| Milieukunde (BMK)                                   | 51    | 30    | 81     | 15          | 11    | 26                    |
| Moleculaire wetenschappen (BML)                     | 62    | 50    | 112    | 21          | 22    | 43                    |
| Plantenwetenschappen (BPW)                          | 63    | 34    | 97     | 16          | 7     | 23                    |
| Toegepaste communicatie (BTC)                       | 9     | 20    | 29     | 3           | 11    | 14                    |
| Voeding en gezondheid (BVG)                         | 39    | 304   | 343    | 9           | 111   | 120                   |
| Totaal ingeschrevenen                               | 1.551 | 1.669 | 3.220  | 456         | 564   | 1.020                 |

**Tabel 5 Aantal studenten masteropleidingen aan Wageningen University naar opleiding: totaal aantal, aantal eerstejaars, aantal mannen en vrouwen, per 1 december 2009**

| Opleiding   | Man   | Vrouw | Totaal | Eerstejaars |       | Eerstejaars<br>Totaal |
|---|-------|-------|--------|-------------|-------|-----------------------|
|   |       |       |        | Man         | Vrouw |                       |
| Agricultural and Bioresource Engineering (MAB)                | 34    | 1     | 35     | 3           | 1     | 4                     |
| Aquaculture and Fisheries (MAF)                               | 26    | 17    | 43     | 8           | 4     | 12                    |
| Management of Agro-Ecological Knowledge & Social Change (MAK) | 28    | 29    | 57     | 6           | 11    | 17                    |
| Animal Sciences and Aquaculture (MAS)                         | 84    | 153   | 237    | 28          | 33    | 61                    |
| Bioinformatics (MBF)  | 14    | 4     | 18     | 2           | 1     | 3                     |
| Biology (MBI)   | 48    | 50    | 98     |             | 1     | 1                     |
| Biotechnology (MBT)   | 57    | 56    | 113    | 15          | 10    | 25                    |
| Applied Communication Science (MCS)                           | 8     | 23    | 31     | 4           | 6     | 10                    |
| Earth System Science (MEA)/ Climate Studies (MCL)             | 11    | 11    | 22     | 4           | 5     | 9                     |
| Environmental Sciences (MES)                                  | 62    | 72    | 134    | 24          | 18    | 42                    |
| Forest and Nature Conservation (MFN)                          | 73    | 75    | 148    | 15          | 15    | 30                    |
| Food Quality Management (MFQ)                                 | 18    | 30    | 48     | 10          | 12    | 22                    |
| Food Safety (MFS)   | 19    | 57    | 76     | 8           | 21    | 29                    |
| Food Technology (MFT)   | 55    | 86    | 141    | 21          | 32    | 53                    |
| Geo-Information Science (MGI)                                 | 21    | 16    | 37     | 5           | 5     | 10                    |
| Hydrology and Water Quality (MHW)                             | 27    | 24    | 51     | 3           | 3     | 6                     |
| International Development Studies (MID)                       | 42    | 141   | 183    | 15          | 39    | 54                    |
| International Land and Water Management (MIL)                 | 50    | 36    | 86     | 13          | 7     | 20                    |
| Leisure, Tourism and Environment (MLE)                        | 36    | 51    | 87     | 19          | 14    | 33                    |
| Landscape Architecture and Planning (MLP)                     | 54    | 50    | 104    | 7           | 16    | 23                    |
| Meteorology and Air Quality (MMA)                             | 14    | 12    | 26     | 1           | 2     | 3                     |
| Management, Economics and Consumer Studies (MME)              | 80    | 121   | 201    | 15          | 26    | 41                    |
| Molecular Sciences (MML)                                      | 16    | 19    | 35     | 3           | 3     | 6                     |
| Nutrition and Health (MNH)                                    | 15    | 159   | 174    | 3           | 38    | 41                    |
| Organic Agriculture (MOA)                                     | 26    | 19    | 45     | 9           | 9     | 18                    |
| Plant Biotechnology (MPB)                                     | 20    | 21    | 41     | 5           | 5     | 10                    |
| Plant Sciences (MPS)  | 67    | 53    | 120    | 23          | 16    | 39                    |
| Soil Science (MSS)  | 9     | 10    | 19     | 3           | 2     | 5                     |
| Urban Environmental Management (MUE)                          | 22    | 26    | 48     | 10          | 10    | 20                    |
| Totaal ingeschrevenen   | 1.036 | 1.422 | 2.458  | 282         | 365   | 647                   |

**Tabel 6 Rendementen van de MSc-opleidingen van de cohorten 2005/06 t/m 2007/08 (N in absolute aantallen, na x jaar in %)**

| Opleiding                   | Generatie 2005 |         |         |         | Generatie 2006 |         |         | Generatie 2007 |         |
|-----------------------------|----------------|---------|---------|---------|----------------|---------|---------|----------------|---------|
|                             | N              | na 2 jr | na 3 jr | na 4 jr | N              | na 2 jr | na 3 jr | N              | na 2 jr |
| MAB                         | 10             | 80      | 90      | 90      | 10             | 50      | 80      | 18             | 83      |
| MAF                         | 3              | 0       | 33      | 67      | 7              | 71      | 100     | 10             | 30      |
| MAK                         | 25             | 40      | 88      | 92      | 26             | 54      | 85      | 30             | 57      |
| MAS                         | 48             | 67      | 88      | 92      | 82             | 41      | 78      | 89             | 57      |
| MBF                         | 10             | 30      | 80      | 80      | 1              | 0       | 0       | 6              | 33      |
| MBI                         | 35             | 80      | 94      | 94      | 38             | 87      | 100     | 34             | 71      |
| MBT                         | 39             | 82      | 95      | 95      | 47             | 70      | 85      | 59             | 78      |
| MCS                         |                |         |         |         | 8              | 25      | 88      | 12             | 67      |
| MEA/ MCL                    | 5              | 20      | 80      | 100     | 6              | 83      | 100     | 4              | 75      |
| MES                         | 89             | 82      | 92      | 96      | 90             | 61      | 88      | 69             | 75      |
| MFN                         | 54             | 52      | 80      | 93      | 66             | 59      | 91      | 57             | 61      |
| MFQ                         | 19             | 68      | 95      | 100     | 29             | 62      | 79      | 20             | 55      |
| MFS                         | 21             | 52      | 81      | 86      | 24             | 88      | 96      | 29             | 79      |
| MFT                         | 52             | 69      | 92      | 96      | 68             | 84      | 94      | 74             | 78      |
| MGI                         | 29             | 66      | 86      | 90      | 23             | 57      | 91      | 12             | 75      |
| MHW                         | 24             | 46      | 92      | 100     | 19             | 26      | 58      | 17             | 76      |
| MID                         | 45             | 47      | 87      | 91      | 49             | 51      | 78      | 38             | 55      |
| MIL                         | 26             | 50      | 92      | 96      | 30             | 50      | 90      | 27             | 59      |
| MLE                         | 37             | 51      | 78      | 84      | 22             | 59      | 86      | 33             | 42      |
| MLP                         | 43             | 56      | 79      | 91      | 40             | 58      | 88      | 33             | 48      |
| MMA                         | 8              | 75      | 75      | 75      | 10             | 60      | 90      | 10             | 40      |
| MME                         | 74             | 80      | 91      | 92      | 106            | 83      | 98      | 90             | 80      |
| MML                         | 24             | 83      | 92      | 92      | 17             | 94      | 100     | 14             | 57      |
| MNH                         | 48             | 73      | 92      | 94      | 65             | 51      | 91      | 71             | 82      |
| MOA                         | 17             | 76      | 88      | 88      | 25             | 48      | 56      | 15             | 60      |
| MPB                         | 13             | 69      | 92      | 100     | 5              | 100     | 100     | 10             | 40      |
| MPS                         | 48             | 75      | 96      | 96      | 40             | 73      | 95      | 43             | 77      |
| MSS                         | 7              | 43      | 100     | 100     | 11             | 73      | 73      | 8              | 100     |
| MUE                         | 30             | 70      | 87      | 93      | 18             | 72      | 78      | 19             | 58      |
| Totaal opleidingen          | 883            | 65      | 86      | 90      | 982            | 62      | 86      | 951            | 67      |
| Totaal inclusief omzwaaiers | 883            | 66      | 89      | 93      | 982            | 64      | 88      | 951            | 68      |

**Tabel 7 Rendementen van de BSc-opleidingen op basis van de herinschrijvingen in het tweede jaar (N t+1). Cohorten 2004/05 t/m 2006/07 (N en N t+1 in absolute aantallen, na x jaar in %)**

| Opleiding                   | N   | Generatie 2004 |            |            | Generatie 2005 |          |            | Generatie 2006 |          |            |     |    |
|-----------------------------|-----|----------------|------------|------------|----------------|----------|------------|----------------|----------|------------|-----|----|
|                             |     | N<br>t+1       | na<br>3 jr | na<br>4 jr | na<br>5 jr     | N<br>t+1 | na<br>3 jr | na<br>4 jr     | N<br>t+1 | na<br>3 jr |     |    |
| BAT                         | 20  | 16             | 0          | 44         | 63             | 6        | 6          | 0              | 33       | 16         | 14  | 0  |
| BBC                         | 34  | 28             | 4          | 39         | 61             | 32       | 28         | 18             | 50       | 34         | 32  | 19 |
| BBI                         | 68  | 62             | 15         | 44         | 66             | 56       | 50         | 10             | 42       | 71         | 60  | 8  |
| BBN                         | 44  | 35             | 31         | 51         | 57             | 49       | 38         | 13             | 47       | 33         | 25  | 24 |
| BBP                         | 6   | 6              | 17         | 33         | 67             | 6        | 5          | 0              | 40       | 3          | 3   | 0  |
| BBT                         | 22  | 19             | 5          | 42         | 53             | 18       | 17         | 24             | 65       | 25         | 19  | 21 |
| BBW                         | 34  | 28             | 25         | 68         | 75             | 38       | 31         | 10             | 61       | 33         | 28  | 29 |
| BDW                         | 73  | 61             | 18         | 46         | 66             | 68       | 56         | 30             | 48       | 68         | 57  | 28 |
| BEB                         | 2   | 2              | 0          | 50         | 50             | 6        | 6          | 0              | 33       | 6          | 4   | 0  |
| BGM                         | 6   | 6              | 67         | 67         | 67             | 12       | 11         | 73             | 82       | 21         | 17  | 41 |
| BIL                         | 29  | 23             | 4          | 30         | 57             | 19       | 15         | 7              | 40       | 26         | 20  | 15 |
| BIN                         | 31  | 30             | 17         | 50         | 70             | 49       | 33         | 27             | 58       | 44         | 36  | 25 |
| BLP                         | 27  | 23             | 0          | 26         | 48             | 42       | 30         | 3              | 33       | 40         | 35  | 9  |
| BLT                         | 21  | 18             | 28         | 61         | 83             | 26       | 18         | 33             | 50       | 41         | 33  | 27 |
| BMK                         | 15  | 8              | 25         | 63         | 75             | 9        | 7          | 29             | 57       | 13         | 11  | 36 |
| BML                         | 21  | 16             | 25         | 38         | 50             | 20       | 14         | 21             | 43       | 14         | 13  | 23 |
| BPW                         | 6   | 4              | 25         | 50         | 75             | 17       | 14         | 7              | 36       | 14         | 12  | 0  |
| BTC                         |     |                |            |            |                |          |            |                |          | 4          | 4   | 0  |
| BVG                         | 44  | 31             | 42         | 74         | 84             | 63       | 48         | 27             | 69       | 70         | 61  | 31 |
| Totaal opleidingen          | 503 | 416            | 18         | 48         | 65             | 536      | 427        | 19             | 51       | 576        | 484 | 21 |
| Totaal inclusief omzwaaiers | 503 | 434            | 18         | 47         | 65             | 536      | 444        | 19             | 50       | 576        | 502 | 21 |

## Bijlage 1B Onderwijs Hogeschool Van Hall Larenstein

**Tabel 1 Opleidingen van Hogeschool Van Hall Larenstein**

|   |                       |   |
|---|-----------------------|---|
| Internationale Agrarische Hogeschool Larenstein Velp/Wageningen | Bachelor              | <ul style="list-style-type: none"><li>– Bedrijfskunde en Agribusiness</li><li>– Bos- en Natuurbeheer</li><li>– Dier- en Veehouderij</li><li>– Laboratoriumtechniek<sup>1</sup></li><li>– Land- en Watermanagement</li><li>– Plattelandsvernieuwing</li><li>– Tropische Landbouw/ Agri-systems Management</li><li>– Tuin- en Landschapsinrichting</li><li>– Tuinbouw en Akkerbouw</li><li>– Voedingmiddelentechnologie</li></ul> |
|   | Master                | <ul style="list-style-type: none"><li>– Master Management of Development</li><li>– Master Agricultural Production Chain Management</li><li>– Project and Process Management in the Domain of Land and Water</li></ul>   |
| Van Hall Instituut Leeuwarden                                   | Bachelor              | <ul style="list-style-type: none"><li>– Bedrijfskunde en Agribusiness</li><li>– Biotechnologie / Life Sciences<sup>2</sup></li><li>– Dier- en Veehouderij</li><li>– Diermanagement</li><li>– International Business and Management Studies<sup>3</sup></li><li>– Kust en Zee Management</li><li>– Milieukunde</li><li>– Plattelandsvernieuwing</li><li>– Tuinbouw en Akkerbouw</li><li>– Voedingmiddelentechnologie</li></ul>   |
|   | Associate Degree (AD) | <ul style="list-style-type: none"><li>– Melkveehouderij</li><li>– Ondernemerschap</li><li>– Integrale Handhaving Omgevingsrecht</li></ul>   |

<sup>1</sup> met Hogeschool Arnhem-Nijmegen, aflopend

<sup>2</sup> met Noordelijke Hogeschool Leeuwarden

<sup>3</sup> met Noordelijke Hogeschool Leeuwarden en Stenden Hogeschool

**Tabel 2 Aantal en instroom bekostigde studenten Hogeschool Van Hall Larenstein, per locatie en opleiding peildatum 01-10-2009 (VT = Voltijd, DT = Deeltijd, DU = Duaal)**

| Hogeschool Van Hall Larenstein                         | 2004  | 2005  | 2006  | 2007  | 2008  | 2009  |
|--|-------|-------|-------|-------|-------|-------|
| Instream   | 1.094 | 1.209 | 1.113 | 1.039 | 1.046 | 1.115 |
| – Leeuwarden   | 403   | 533   | 517   | 503   | 533   | 578   |
| – Velp en Deventer/Wageningen <sup>1</sup>             | 691   | 676   | 596   | 536   | 513   | 537   |
| Studenten totaal                                       |       |       |       |       |       |       |
| – Leeuwarden   | 1.649 | 1.699 | 1.844 | 1.874 | 1.885 | 1.973 |
| – Velp en Wageningen                                   | 2.346 | 2.257 | 2.206 | 2.005 | 1.906 | 1.888 |
| Totaal   | 3.995 | 3.956 | 4.050 | 3.879 | 3.791 | 3.861 |
| <i>Leeuwarden</i>                                      |       |       |       |       |       |       |
| Bedrijfskunde en Agribusiness                          | 156,5 | 158   | 168   | 179   | 184   | 180   |
| Ondernemerschap (Associate Degree)                     |       |       |       |       | 8     | 10    |
| Biotechnologie / Life Sciences                         | 75    | 79    | 149   | 183   | 247   | 274   |
| Diermanagement   | 621   | 666   | 717   | 738   | 680   | 708   |
| Dier- en Veehouderij                                   | 234   | 218   | 213   | 168   | 165   | 187   |
| Melkveehouderij (Associate degree)                     | 0     | 0     | 31    | 29    | 28    | 29    |
| IBMS (met CHN/NHL, 1/3 = VHL aantal)                   | ?     | 17    | 32    | 34    | 25    | 22    |
| Kust- en Zeemanagement                                 | 67    | 80    | 94    | 106   | 115   | 121   |
| Milieukunde VT   | 201   | 184   | 145   | 144   | 136   | 146   |
| Milieukunde DT   | 108   | 107   | 119   | 127   | 132   | 124   |
| Integrale Handhaving Omgevingsrecht (Associate degree) |       |       |       |       | 8     | 20    |
| Plattelandsvernieuwing                                 | 36    | 39    | 31    | 25    | 17    | 6     |
| Tuin- en Akkerbouw                                     | 42    | 41    | 43    | 45    | 51    | 58    |
| Voedingsmiddelentechnologie VT                         | 101   | 122   | 98    | 96    | 89    | 88    |
| Voedingsmiddelentechnologie DT                         | 7     | 5     | 4     | 0     | 0     | 0     |
| <i>Velp en Wageningen</i>                              |       |       |       |       |       |       |
| Internationale Agrarische Handel                       | 15    | 4     | 2     | 0     | 0     | 0     |
| Bedrijfs- en Agribusiness                              | 209   | 164   | 134   | 103   | 105   | 111   |
| Bos en Natuurbeheer VT                                 | 392   | 390   | 411   | 410   | 419   | 422   |
| Bos en Natuurbeheer DT                                 | 101   | 83    | 99    | 93    | 82    | 87    |
| Nederlandse Landbouw                                   | 1     | 1     | 1     | 0     | 0     | 0     |
| Dier- en Veehouderij                                   | 304   | 301   | 305   | 277   | 257   | 244   |
| Land- en Watermanagement VT                            | 290   | 272   | 256   | 252   | 251   | 236   |
| Land- en Watermanagement DT                            | 51    | 64    | 79    | 68    | 60    | 63    |
| Plattelandsvernieuwing                                 | 73    | 88    | 83    | 86    | 71    | 80    |
| Tropische Landbouw                                     | 111   | 103   | 65    | 54    | 40    | 36    |
| Tuin- en Akkerbouw                                     | 100   | 106   | 92    | 41    | 21    | 7     |
| Tuin- en Landschapsinrichting VT                       | 393   | 383   | 358   | 355   | 352   | 366   |
| Tuin- en Landschapsinrichting DT                       | 176   | 188   | 193   | 193   | 193   | 187   |
| Agroproduktkunde                                       | 0     | 0     | 0     | 0     | 0     | 0     |
| Voedingsmiddelentechnologie                            | 48    | 55    | 53    | 57    | 51    | 48    |
| Laboratoriumtechniek                                   | 82    | 55    | 25    | 14    | 4     | 1     |
| MasterAgricultureProductionChainManagement             | 0     | 0     | 16    | 0     | 0     | 0     |
| Master Management of Development                       | 0     | 0     | 29    | 0     | 0     | 0     |
| Veehouderij oud (meetellen bij Dier&Veehouderij)       | 0     | 0     | 5     | 2     | 0     | 0     |

<sup>1</sup> Met ingang van studiejaar 2006/ 2007 is de locatie Deventer verhuisd naar Wageningen

**Tabel 3 Aantal afgestudeerden en gemiddelde studieduur per locatie en per opleiding van Hogeschool Van Hall Larenstein**

|                                    | Aantal afgestudeerden |         |         |         |         | Gemiddelde studieduur |         |         |         |         |
|------------------------------------|-----------------------|---------|---------|---------|---------|-----------------------|---------|---------|---------|---------|
|                                    | '04/'05               | '05/'06 | '06/'07 | '07/'08 | '08/'09 | '04/'05               | '05/'06 | '06/'07 | '07/'08 | '08/'09 |
| <i>Leeuwarden</i>                  | 292                   | 323     | 303     | 333     | 312     | 4,3                   | 4,4     | 4,5     | 4,5     | 4,4     |
| Bedrijfskunde en Agribusiness      | 36                    | 28      | 32      | 30      | 21      | 4,2                   | 4,2     | 4,5     | 4,9     | 4,6     |
| Biotechnologie / Life Sciences     | 4                     | 17      | 13      | 10      | 21      | 4,3                   | 4,6     | 4,2     | 3,9     | 4,2     |
| Diermanagement                     | 124                   | 106     | 107     | 143     | 121     | 4,6                   | 4,6     | 4,7     | 4,7     | 4,3     |
| Dier- en Veehouderij               | 59                    | 41      | 55      | 45      | 37      | 4,0                   | 4,0     | 4,2     | 4,1     | 4,4     |
| IBMS                               | –                     | –       | 1       | 2       | 6       | –                     | –       | 3       | 3,5     | 3,5     |
| Kust- en Zeemanagement             | 0                     | 14      | 10      | 15      | 18      | 0                     | 4,4     | 4,2     | 4,8     | 4,3     |
| Milieukunde                        | 45                    | 64      | 58      | 34      | 52      | 4,4                   | 4,7     | 4,8     | 4,5     | 4,9     |
| Platteland vernieuwing             | 0                     | 0       | 4       | 8       | 8       | 0                     | 4,4     | 5,5     | 5,3     | 5,0     |
| Tuin- en Akkerbouw                 | 7                     | 7       | 5       | 14      | 9       | 4,4                   | 4,0     | 4,4     | 4,3     | 4,4     |
| Voedingsmiddelentechnologie        | 17                    | 36      | 18      | 32      | 19      | 3,9                   | 3,9     | 4,1     | 4       | 3,7     |
| <i>Velp/Deventer 1</i>             | 454                   | 368     | 415     | 369     | 370     | 4,3                   | 4,5     | 4,2     | 4,4     | 4,4     |
| Bedrijfskunde en agribusiness      | 41                    | 23      | 20      | 25      | 11      | 5,0                   | 3,7     | 3,3     | 4,7     | 4,9     |
| Bos- en natuurbeheer (VT)          | 88                    | 65      | 78      | 76      | 73      | 4,3                   | 4,5     | 4,2     | 4,6     | 4,5     |
| Bos- en natuurbeheer (DT)          | 25                    | 1       | 21      | 16      | 24      | 3,0                   | 4,0     | 3,6     | 4,3     | 4,2     |
| Dier- en veehouderij               | 56                    | 53      | 56      | 40      | 40      | 4,2                   | 4,3     | 4,3     | 4,6     | 4,5     |
| Internationale Agrarische Handel   |                       |         | 3       | 0       | 0       |                       |         | 6,3     | 0       |         |
| Land- en watermanagement (VT)      | 78                    | 54      | 64      | 43      | 61      | 3,9                   | 4,1     | 3,8     | 4,3     | 4,1     |
| Land- en watermanagement (DT)      | 13                    | 1       | 25      | 18      | 12      | 2,3                   | 5,0     | 4,0     | 3,6     | 3,9     |
| Platteland vernieuwing             | 5                     | 13      | 11      | 15      | 11      | 4,0                   | 4,4     | 4,3     | 4,3     | 4,5     |
| Tropische landbouw                 | 10                    | 2       | 5       | 21      | 15      | 4,3                   | 4,0     | 4,8     | 4,0     | 4,7     |
| Tuin- en akkerbouw                 | 13                    | 17      | 18      | 13      | 11      | 3,5                   | 4,1     | 4,3     | 3,5     | 4,1     |
| Tuin- en landschapsinrichting (VT) | 75                    | 89      | 72      | 67      | 66      | 4,8                   | 5,0     | 4,7     | 4,7     | 4,5     |
| Tuin- en landschapsinrichting (DT) | 11                    | 23      | 27      | 18      | 30      | 4,0                   | 4,6     | 4,8     | 4,7     | 4,7     |
| Voedingsmiddelentechnologie        | 8                     | 7       | 6       | 10      | 13      | 4,4                   | 4,9     | 4,2     | 4,2     | 4,9     |
| Laboratoriumtechniek               | 23                    | 19      | 8       | 7       | 3       | 3,9                   | 4,0     | 4,0     | 4,7     | 4,7     |

<sup>1</sup> Met ingang van studiejaar 2006/2007 is de locatie Deventer verhuisd naar Wageningen



**Tabel 4 Onderwijsvraagfactor (OVF)\***

\* factor gebruikt bij bekostiging; gebaseerd op studieduur afstudeerders en verblijfsjaren uitvallers

|                                   | OVF factor | Aantal afstudeerders | Studieduur afstudeerders | Aantal uitvallers | Verblijfsduur uitvallers |
|-----------------------------------|------------|----------------------|--------------------------|-------------------|--------------------------|
| <i>Leeuwarden</i>                 |            |                      |                          |                   |                          |
| 2002/2003                         | 0,910      | 345                  | 4,5                      | 229               | 1,9                      |
| 2003/2004                         | 0,959      | 307                  | 4,5                      | 174               | 2,2                      |
| 2004/2005                         | 0,949      | 292                  | 4,3                      | 154               | 2,1                      |
| 2005/2006                         | 0,958      | 323                  | 4,4                      | 123               | 2,2                      |
| 2006/2007                         | 0,930      | 303                  | 4,5                      | 177               | 1,8                      |
| 2007/2008                         | 0,884      | 333                  | 4,5                      | 189               | 2,2                      |
| 2008/2009                         | 0,955      | 312                  | 4,4                      | 187               | 1,8                      |
| <i>Velp/Deventer</i> <sup>2</sup> |            |                      |                          |                   |                          |
| 2002/2003                         | 0,921      | 424                  | 4,5                      | 341               | 1,7                      |
| 2003/2004                         | 0,964      | 415                  | 4,3                      | 215               | 2,0                      |
| 2004/2005                         | 0,999      | 454                  | 4,2                      | 200               | 2,1                      |
| 2005/2006                         | 0,898      | 368                  | 4,5                      | 224               | 2,1                      |
| 2006/2007                         | 0,968      | 415                  | 4,2                      | 247               | 2,04                     |
| 2007/2008                         | 0,928      | 369                  | 4,4                      | 253               | 2,2                      |
| 2008/2009                         | 0,910      | 370                  | 4,4                      | 218               | 2,1                      |

<sup>2</sup> Met ingang van studiejaar 2006/2007 is de locatie Deventer verhuisd naar Wageningen

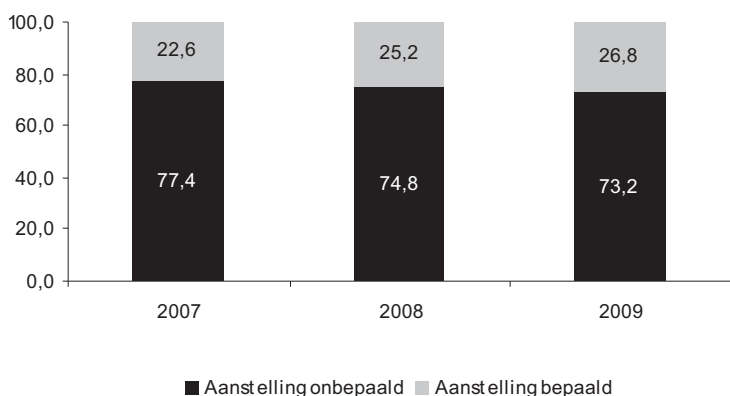
## MEDEWERKERS

|                                     | 2007  | 2008  | 2009  |
|-------------------------------------|-------|-------|-------|
| Aantal medewerkers (iar) op 31-12   | 6.318 | 6.421 | 6.540 |
| Aantal medewerkers (pers.) op 31-12 |       | 6.220 | 6.348 |
| Aantal fte op 31-12                 | 5.447 | 5.553 | 5.681 |

Toelichting: De in 2008 geconstateerde stijging in het aantal fte's (van bijna 2%) heeft zich in 2009 in iets sterkere mate voortgezet (ca. 2,3%). Het aantal medewerkers uitgedrukt in iar (= individuele arbeidsrelaties) is gestegen met ca. 1,9%. Vooral bij Wageningen University is er een relatief groot aantal medewerkers met meerdere dienstverbanden. Om ook zicht te hebben op het aantal personen dat in dienst is bij Wageningen UR is ook dit gegeven als aanvullende informatie in bovenstaand overzicht opgenomen.

## ONBEPAALD/BEPAALD

In % iar incl. promovendi



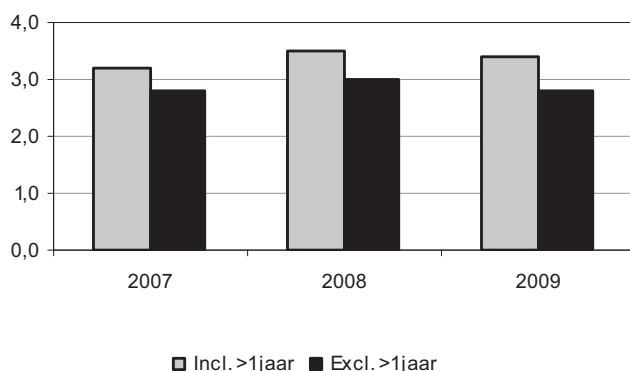
Toelichting: De flexibiliteit van de organisatie wordt onder andere bepaald door de verhouding tussen dienstverbanden voor bepaalde en onbepaalde tijd. Bovengenoemde cijfers zijn inclusief promovendi. De in 2007 en 2008 geconstateerde toename van het percentage tijdelijke dienstverbanden met 2,5% heeft zich in 2009 in mindere mate voortgezet en bedroeg 1,6%.

## Bijlage 2 Sociaal Verslag

De volgende grafieken bevatten informatie over Wageningen UR ultimo 2009 weergegeven in iar.

### ZIEKTEVERZUIM

|                        | 2007 | 2008 | 2009 |
|------------------------|------|------|------|
| Incl. verzuim > 1 jaar | 3,2  | 3,5  | 3,4  |
| Excl. verzuim > 1 jaar | 2,8  | 3,0  | 2,8  |



Toelichting: Het verzuimpercentage is ten opzichte van 2008 iets gedaald vooral wat betreft het korte verzuim. Het verzuimpercentage Wageningen UR-breed blijft onder het streefpercentage van maximaal 4%. Onderstaande tabel laat zien dat de gemiddelde verzuimduur is toegenomen en dat het percentage medewerkers zonder ziekteverzuim wederom iets is gedaald. De leeftijdsklasse 55+ kent het hoogste verzuimpercentage. De stijging in de categorie schaal 15 en hoger is verklaarbaar daar in deze categorie slechts een beperkt aantal medewerkers is ingedeeld. Fluctuaties in verzuim binnen deze groep werken daardoor sterk door in de percentages.

### ZIEKTEVERZUIM (exclusief zwangerschap)

|   | 2007  | 2008  | 2009  |
|---|-------|-------|-------|
| Gemiddelde verzuimduur (kal.dgn)                                  | 11.29 | 11.23 | 13.03 |
| Verzuimfrequentie (meldingen t.o.v. gemiddeld aantal medewerkers) | 1.11  | 1.10  | 1.10  |
| Percentage medewerkers zonder verzuim                             | 51.95 | 45.97 | 45.38 |
| Aantal afzonderlijke ziektegevallen                               | 6789  | 6761  | 6941  |
| Verzuimpercentage naar leeftijdsklasse *)                         |       |       |       |
| < 25 jaar   | 2.16  | 1.40  | 1.30  |
| 25 t/m 34 jaar  | 2.32  | 2.74  | 2.23  |
| 35 t/m 44 jaar  | 3.14  | 3.58  | 3.31  |
| 45 t/m 54 jaar  | 3.36  | 3.50  | 3.48  |
| 55 jaar en ouder  | 4.16  | 4.14  | 4.61  |
| Verzuimpercentage naar schaal *)                                  |       |       |       |
| schaal 1 t/m 6  | 6.22  | 6.52  | 6.38  |
| schaal 7 t/m 9  | 3.38  | 3.99  | 4.06  |
| schaal 10 t/m 11  | 2.98  | 3.19  | 2.66  |
| schaal 12   | 2.93  | 2.83  | 3.05  |
| schaal 13 t/m 14  | 1.64  | 2.15  | 2.21  |
| schaal 15 en hoger  | 1.35  | 0.78  | 2.08  |
| promovendi  |       |       | 2.05  |

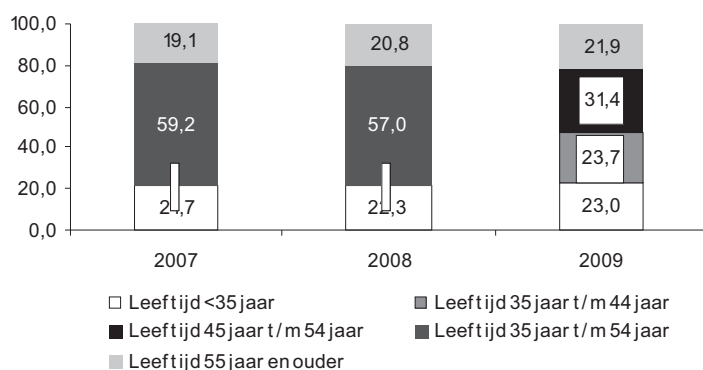
\*) incl. verzuim > 1jaar. In Bijlage 2 Sociaal Verslag 2008 stond ten onrechte vermeld dat dit excl. verzuim > 1 jaar was.

## ONTWIKKELING/OPLEIDINGEN

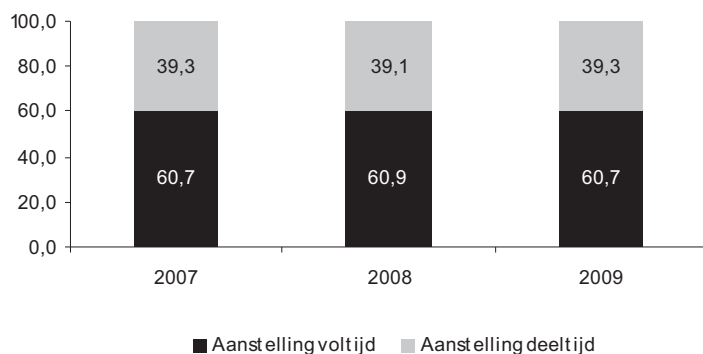
|  | 2007     | 2008     | 2009    |
|--|----------|----------|---------|
| Kosten (x € 1.000,-) exclusief tijdbesteding | 3.787    | 4.075    | 4.025   |
| Percentage van de loonkosten                 | Ca. 1,1% | Ca. 1,2% | Ca.1,2% |

Toelichting: De uitgavennorm voor ontwikkeling/opleidingen is vastgesteld op 2% van de loonkosten, realisatie blijft ook in 2009 constant 1,2%.

### LEEFTIJDOPBOUW (in % iar)

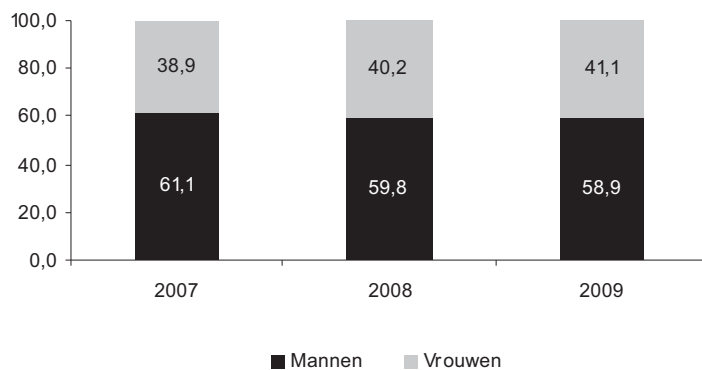


### VOLTIJD/DEELTIJD (in % iar)



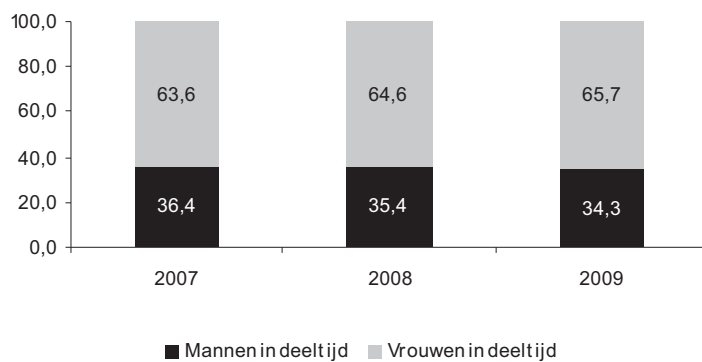
Toelichting: De verhouding tussen medewerkers met een voltijd dienstverband en een dienstverband in deeltijd blijft nagenoeg ongewijzigd. Met name binnen Hogeschool Van Hall Larenstein wordt veelal in deeltijd gewerkt namelijk ca. 65,2% (zie verderop in deze bijlage).

#### EMANCIPATIE (in % iar)



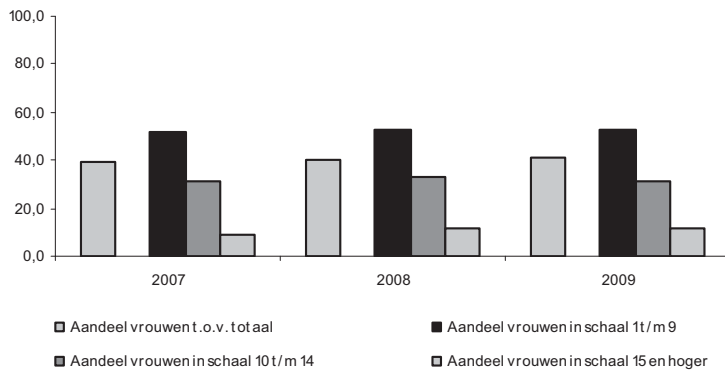
Toelichting: Het aandeel vrouwen in de organisatie laat een gestage groei zien van ca. 1% per jaar.

#### VERHOUDING MAN/VROUW DEELTIJD/VOLTIJD (in % iar)



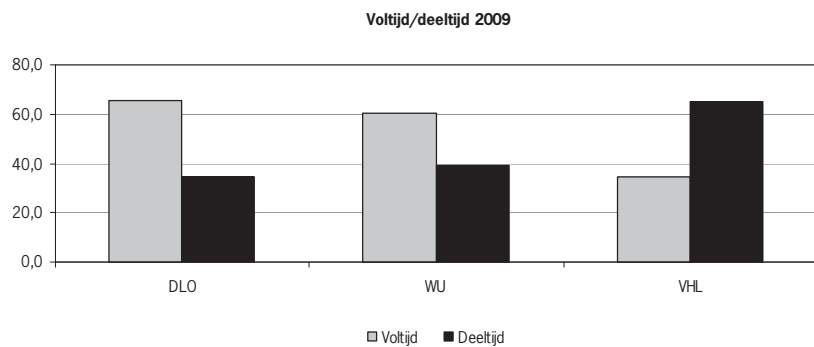
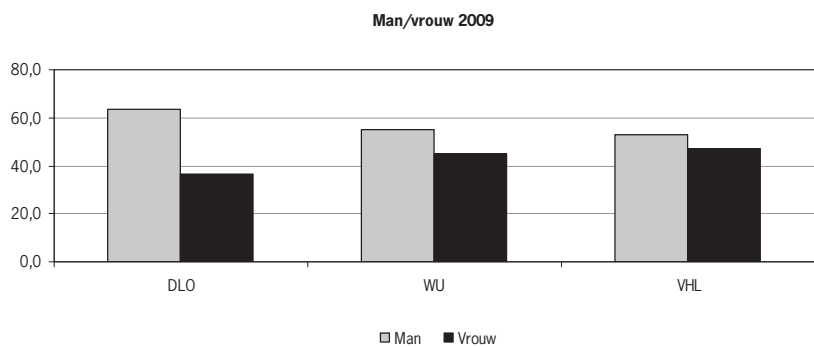
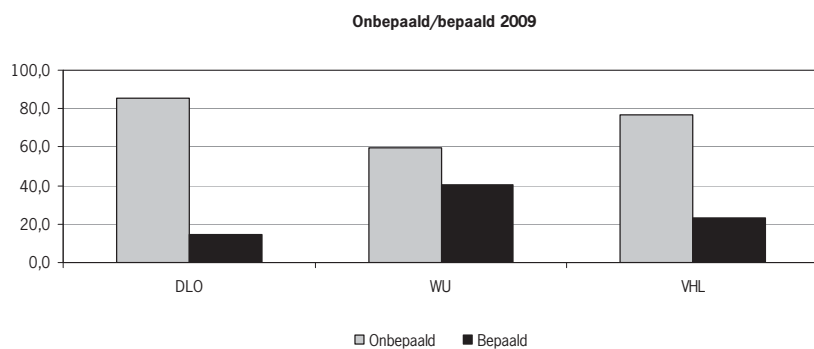
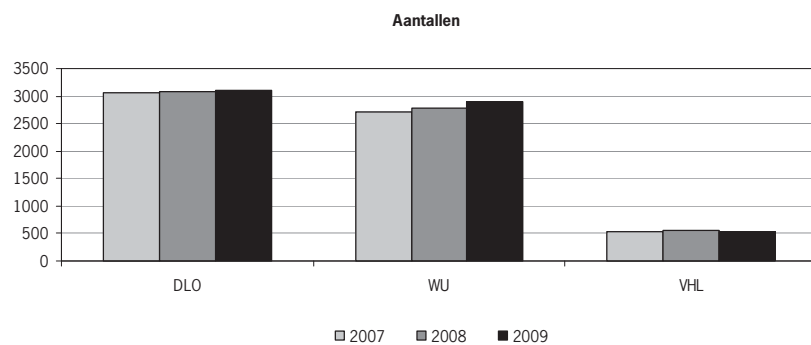
Toelichting: Het percentage vrouwen dat in deeltijd werkt stijgt eveneens ca. 1% per jaar ten opzichte van het percentage mannen dat in deeltijd werkt.

VERHOUDING MAN/VROUW IN DE DIVERSE FUNCTIE-SCHALEN (in % iar en excl. promovendi)

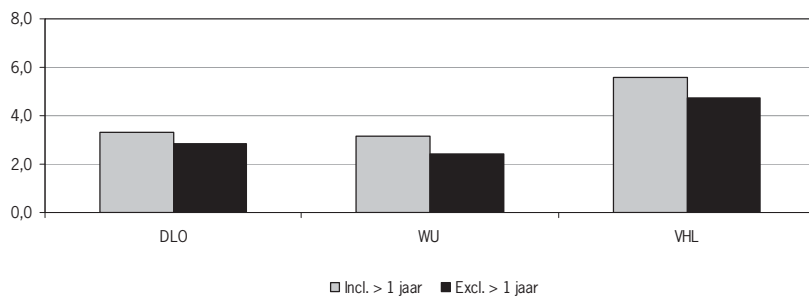


Toelichting: Het percentage vrouwen in de organisatie is het laatste jaar gestegen met ca. 1%. Daarbij is het aandeel vrouwen in functies van schaal 10 t/m schaal 14 met 2,4% gedaald en bedraagt nu 31% van het totale personeelsbestand. Het percentage vrouwen dat in de topfuncties werkzaam is blijft nog steeds ruim achter bij het percentage mannen in topfuncties. Wel is er in 2009, evenals in 2008, sprake van een stijging van het aandeel van vrouwen in topfuncties, nu met 0,8%.

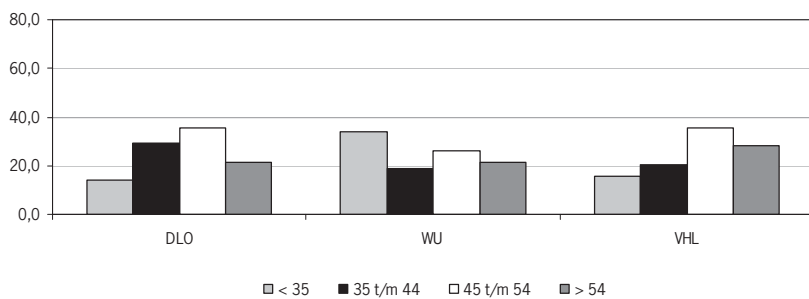
Onderstaande grafieken betreffen gegevens (in iar) per onderdeel van Wageningen UR. De eerste grafiek betreft aantallen iar, de overige grafieken betreffen percentages iar.



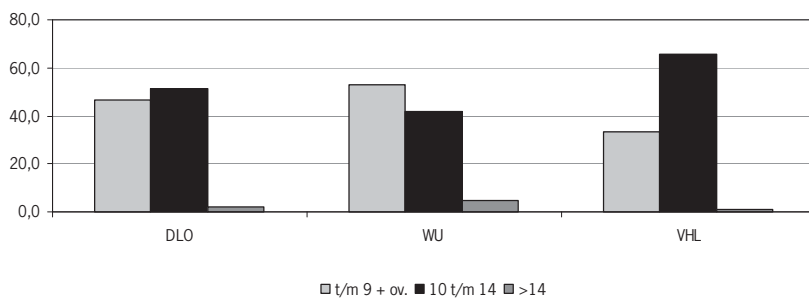
Ziekteverzuim 2009



Leeftijd 2009



Inschaling 2009





---

## Colofon

uitgave  
Wageningen UR, juni 2010  
[www.wur.nl](http://www.wur.nl)

redactie  
Werkgroep Jaarverslag Wageningen UR

eindredactie  
Wageningen UR, Communication Services

vormgeving en opmaak  
Wageningen UR, Communication Services

fotografie  
Wim van Hof, Peter Kuikman, Bart de Gouw

drukwerk  
Propress, Wageningen

